

Σχολείο καὶ Ζωή

7-8

ΜΗΝΙΑΙΑ
ΠΑΙΔΑΓΟΓΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΟΡΗΣΙΣ

ΕΤΟΣ ΙΑ'
ΙΟΥΛ. - ΑΥΓΟΥΣΤ.
1963

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Εκδίδεται τήν 1ην ἐκάστου μηνός.

Διευθυντής: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Διαχειριστής: ΑΝΔΡ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Γραφεία: Περικλέους 21 — Ἀθήναι

«L' ÉCOLE ET LA VIE»

REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE

Directeur: G. ZOMPANAKIS

Gérant: A. ZOMPANAKIS

Rue: Périclès 21 — Athènes

Année 11 JUILLET - AOUT 1963

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Ἑσωτερικοῦ:

Ἑτησία Δρχ. 90
Γιὰ τὰ Σχολεῖα » 90
Γιὰ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς » 60
Τὸ τεῦχος » 8

Ἑξωτερικοῦ:

Γιὰ Ἑκπαιδευτικοὺς: 1 λίρα Ἀγγλίας
ἢ δολλάρια 2,80 (Ἑτησία).

Γιὰ σχολεῖα: 1 λίρα Ἀγγλίας καὶ 10
σελλίνια ἢ δολλάρια 4. (Ἑτησία).

Ἡ συνδρομὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ἰανουά-
ριο ἐκάστου ἔτους καὶ προπληρώνεται
Συνεργασία, γράμματα, ἐπιταγὲς κλ-
στὴ διεύθυνση: Περιοδικὸ «ΣΧΟΛΕΙΟ
ΚΑΙ ΖΩΗ» ὁδὸς Περικλέους 21 Ἀ-
θῆναι (Κ). Τηλ. 27-173.

ΕΤΟΣ ΙΑ'

ΙΟΥΛΙΟΣ—ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1963

ΤΕΥΧΟΣ 7.

Διευθύνσεις κατὰ νόμον: Διευθυντοῦ: Βασ. Σοφίας 8 — Νέα Σμύρνη

Τυπογραφικαὶ Ἔργασίαι:

Γερ. Α. Γεωργιάδη Ὀδὸς Βαλτετσίου 62 — Ἀθῆναι—Τηλ. 624-692

Ἐγγράφονται συνδρομηταὶ καὶ πωλοῦνται προηγούμενα τεύ-
χη τοῦ περιοδικοῦ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» εἰς τὰ Γραφεία μας
ΟΔΟΣ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ 21 — ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 227.173

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐριπίδου Σούρλα: Οἱ ἀπορριπτόμενοι μαθηταὶ κατὰ τὰς ἐνιαυσίους ἐξετάσεις σελ.	289
Γ. Ν. Παλαιολόγου: Προσχολικὴ Ἀγωγή — Νηπιαγωγεῖα	» 291
Γ. Παπαδημητρίου: Μὲ ποιά κριτήρια πρέπει νὰ κρίνεται ὁ διδάσκαλος	» 295
Ι. Α. Κιτσαρά: Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις εἰς τὴν Ρωσίαν	» 297
Γ. Ὀρφανουδάκη: Ἀνάγκη ὀργανώσεως εἰδικῆς ἀγωγῆς	» 302
Κων. Ἰω. Σακελλάρη: Ἡ ἀγωγή ὡς ἀφύπνισις καὶ ἄσκησις διακονίας πρὸς τὸν συνάνθρωπον	» 308
Ι. Δ. Ἰωαννίδη: Ἡ ἔννοια τῆς δημοκρατίας στὸ νέο σχολεῖο	» 319
Εὐθ. Στυλιάρη: Ὁρισμὸς τοῦ σχολικοῦ προσανατολισμοῦ	» 322
Μιχαὴλ Κουτλή: Τίς ἡ κατάλληλος ἡλικία πρὸς ἑναρξιν φοιτήσεως τοῦ παι- δὸς εἰς τὸ Δημοτ. σχολεῖον	» 328
Ἀχιλλέα Παπαδοπούλου: Οἱ στάσιμοι μαθητὲς	» 333
Θ. Καντζαβέλου: Ἡ αὐτοδιοίκησις εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον	» 340
Ε. Γ. Δαφέρμου: Συστάσεις πρὸς γονεῖς	» 343
Διεθνὴς Ἑκπαιδευτικὴ Κίνησις:	» 349
Ἑλληνικὴ Ἑκπαιδευτικὴ Κίνησις:	» 355
Μ. Ἀγγελόπουλου κ.ἄ.: Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου	» 365

ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Ἔτος ΙΑ'

Ἰούλιος—Αὐγουστος

Τεῦχος 7—8

ἐπίκαιρον πρόβλημα

8

ΟΙ ΑΠΟΡΡΙΠΤΟΜΕΝΟΙ ΜΑΘΗΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΕΝΙΑΥΣΙΟΥΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Οἱ ἀπορριπτόμενοι καὶ παραμένοντες εἰς τὴν
ἰδίαν τάξιν μαθηταί, ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι
οἱ χειρότεροι μαθηταὶ τῆς τάξεως.

Willy Steiger

Ι. Ἰδοὺ ἓνα ἐπίκαιρον θέμα, μὲ τὸ ὅποιον ἐλάχιστοι καταπιάστηκαν.
Ὅσάν νὰ ἀποτελεῖ τρόπον τινα «τὸν ἀποδιοπομπαῖον τράγον».

Πρόκειται περὶ τοῦ ἐξῆς:

Παιδιὰ δηλαδὴ, τὰ ὅποια δὲν μπόρεσαν στὸ διάστημα τῆς σχολικῆς
χρονιάς νὰ χωνέψουν μιὰ ποσότητα ὕλης, ἀπὸ ἐκείνην ποὺ ὀρίζει τὸ Ἀνα-
λυτικὸν Πρόγραμμα τοῦ λαϊκοῦ σχολείου, πρέπει νὰ μὴν ἀναρριχηθοῦν
στὴν μεθεπόμενη βαθμίδα τῆς σχολικῆς τῶν τάξεως, ἀλλὰ νὰ παραμεί-
νουν στὰ παλαιὰ ἐδωλία τῶν.

Γεννᾶται ὅμως ἤδη τὸ ἐρώτημα:

Τῶν ἀπορριπτομένων αὐτῶν μαθητῶν, εἴτε ἐξ ἰδίας ἀμελείας καὶ ὑπαι-
τιότητος, εἴτε ἐκ συνδρομῆς σφαλμάτων ἐκ μέρους τῆς οἰκογενείας, εἴτε ἐξ
ἀντιψυχολογικῆς καὶ ἀντιπαιδαγωγικῆς συμπεριφορᾶς τῶν δασκάλων τῶν,
παρακωλύεται ὄντως ἡ ἐξέλιξις τῆς ἀτομικότητός τῶν, ἢ μήπως πολλοὶ ἐξ
αὐτῶν—παρὰ τὰς ἐσφαλμένους διαγνώσεις τῶν δασκάλων τῶν καὶ τὰ αἰ-
σθήματα τῆς μειονεκτικότητος ποὺ δοκιμάζουν—κατορθώνουν παρὰ ταῦτα
νὰ ἀναδειχθοῦν;

Στὴν δευτέρῃ αὐτῇ κατηγορίᾳ ὑπάγεται καὶ ὁ πολὺς Einstein, ὁ
ὅποιος κατὰ τὸν χρόνον τῆς φοιτήσεώς του στὸ λαϊκὸ σχολεῖο, ἐθεωρήθη
ἀπὸ τοὺς δασκάλους του ὡς καθυστερημένος.

Ἐὰς ἀκουσθῶν ὅμως γύρω ἀπὸ τὸ ἐπίμαχον αὐτὸ πρόβλημα καὶ γνώ-
μες ἀπὸ τὴν πείραν ξένων συναδέλφων, ὅποτε τὰ ἐν κατακλείδι συμπερά-
σματα θὰ εἶναι, ἴσως, χρήσιμα καὶ γιὰ τὴν ἰδικὴν μας σχολικὴν πραγμα-
τικότητα.

ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

1. Willy Steiger, Sitzenbleiber (Die neue Deutsche Schule 1929, Σελίς 1019
καὶ ἐφεξῆς.

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

Αρ. Μητρώου 289

13-5-2014
464 15

Ἄς δώσουμε λοιπὸν τὸν λόγον σὲ ἓνα Γερμανὸν συνάδελφον λαϊκοῦ σχολείου τῆς Φραγκφούρτης, γιὰ νὰ μιλήσει κι' αὐτὸς πάνω στὸ θέμα μας.

II. «Εἶναι βέβαια δυνατόν — παρατηρεῖ ὁ συνάδελφος Willy Steiger¹ — ἓνα παιδάκι τοῦ λαϊκοῦ σχολείου νὰ καθυστερήσει κατὰ ἓν ἔτος, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ μεγαλώσει καὶ νὰ ἀντλήσει δυνάμεις.

Εἶναι ἐπίσης νοητὸν ἓνα παιδάκι — λόγῳ ἐξαιρετικῶν συνθηκῶν καὶ ἰδιαζουσῶν περιπτώσεων — νὰ ὑποχρεωθῇ νὰ ἀκολουθήσει τὰ μαθήματα τῆς ἰδίας τάξεως καὶ συνεπῶς νὰ ἐνισχυθῇ πνευματικῶς.

Ἀπὸ τοῦ σημείου ὅμως αὐτοῦ μέχρι τῆς ἀπόψεως νὰ διατηροῦμε ὡς σύστημα τὴν καθιέρωσιν παραμονῆς παιδιῶν στὴν ἴδια τάξη καὶ τὴν ἀπορρίψιν τῶν κατὰ τὰς ἐνιαυσίους ἐξετάσεις, αὐτὸ μοῦ φαίνεται καὶ ἐπικίνδυνον καὶ ἄκρως ἀντιπαιδαγωγικόν.

Ἡ ἔμμονή εἰς τὴν ὥς ἄνω ἄποψιν δείχνει τὴν μορφήν ἐκείνην τῆς σχολικῆς ἐργασίας, ἡ ὁποία στηρίζεται στὴν τάσιν τῆς ἀπομνημονεύσεως ἐκ μέρους τῶν παιδιῶν καὶ εἰς τὴν διὰ τῆς μνήμης ἀποθησαύρισιν ξηρῶν γνώσεων.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ὅπου καθιέρηθ ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ σχολείου ὁ τύραννος τῆς ξηρᾶς ἀπομνημονεύσεως καὶ ἔχασε τὴν μορφωτικὴν του ἀξίαν, ἰσχύει ἡ ἄποψις ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀντικρύζομεν τὰς τυχόν καθυστερήσεις τῶν παιδιῶν ἀπὸ τελείως διαφόρου πλευρᾶς καὶ μὲ βάσιν ψυχολογικὰ δεδομένα.

Εἶχα στὴν πρώτη τάξη μου — προσθέτει ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος συνάδελφος² — ἓνα κοριτσάκι, ποῦ δὲν μπορούσε νὰ διαβάσει.

Ἡ καθυστέρησίς του ὅμως αὐτὴ ὀφείλετο σὲ ἄλλειψιν αὐτοπεποιθένσεως καὶ σὲ ἐσωτερικὲς ψυχικὲς ταραχὰς ἀπὸ τὸ οἰκογενειακόν του περιβάλλον.

Μόλις ὅμως, μὲ διάγνωσιν καὶ μὲ takt ψυχολογικόν καὶ παιδαγωγικόν, ἀποκατεστάθη ἡ ὑγεία του ψυχικῶς, ἐδιάβαζε θαυμάσια.

Σημειωτέον ὅτι τὲς ἐσωτερικὲς αὐτὲς ἀναταραχὰς καὶ τὲς ἀνωμαλίες του τὲς ἀνεκάλυψα στὴ συνεργασία μου μὲ τοὺς γονεῖς τῶν παιδιῶν τῆς τάξεώς μου κατὰ τὰ «Βράδια τῶν γονέων».

Μὲ ὑποβολὴν δὲ ποῦ ἤσκησα ἐν συνεχείᾳ στὸ κοριτσάκι καὶ μὲ θεραπείαν τῶν ψυχικῶν του τραυμάτων, ποῦ εἶχε δεχθῇ ἀπὸ τὸ οἰκογενειακόν του περιβάλλον, ἐξελιχθῇ σὲ πρώτη μαθήτρια τῆς τάξεως, ἐνῶ ἐὰν παρέμενε στὴν ἴδια τάξη ἡ ἐντροπὴ τοῦ σχολείου καὶ ἡ δική μου θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι μεγάλη.

Περὶ τὸν δὲ νὰ ἀναγράψω πῶς ἡ κακὴ βαθμολογία δημιουργεῖ στὸ παιδί τὸ αἶσθημα τῆς μειονεκτικότητος καὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς αὐτοπεποιθένσεως.

Περιπτώσεις μὲ παραχαϊδεμένα ἐπίσης παιδιὰ τῆς τάξεώς μου, μοῦ ἐπέτρεψαν νὰ διαπιστώσω ἀναλόγους θεραπείας τῶν τρωτῶν τους.

Γενικὰ δέ, ἀπὸ πληθὺν περιπτώσεων στὸ σχολεῖο μου, μοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἀναγνωρίσω ὅτι τὸ κληρονομηθὲν σύστημα τῆς ἀπορρίψεως καὶ τῆς παραμονῆς τῶν μικρῶν μαθητῶν στὴν ἴδια τάξη, ἀπὸ ἄλλειψιν προσοχῆς τῶν εἰς τὴν ἀφομοίωσιν τοῦ ὕλικου, πρέπει νὰ ἀντικρυσθῇ μὲ τὴν διάγνωσιν τῆς ὑγιοῦς ἐξελιξεως τῶν παιδιῶν καὶ ἐκεῖ νὰ ἀναζητηθοῦν καὶ τὰ αἷτια τῆς καθυστέρησεώς του.

Πάντως ἔχομεν καθῆκον σὲ παρόμοιες περιπτώσεις καθυστερήσεως τῶν παιδιῶν τῆς τάξεώς μας νὰ διερωτώμεθα :

1. Willy Steiger, Αὐτόθι σελ. 1020.

2. Willy Steiger, Αὐτόθι σελ. 1021.

Γιὰτί καθυστερεῖ τὸ παιδάκι ;

Ποῦ ὀφείλεται ἡ καθυστέρησίς του ;

Καὶ ὅταν ἀνευρίσκομεν τὰ αἷτια — καὶ ὀφείλομεν νὰ τὰ ἀνεύρομεν — τότε μποροῦμε νὰ τοῦ παράσχομε καὶ τὴν ἐπιβεβλημένην βοήθειαν.

Willy Steiger».

3. Ἐτελειώσαμε...

Ἐπειδὴ στὴν σχολικὴν μας πραγματικότητα δὲν ἔχει καταργηθῇ ὁ τύραννος τῆς ξηρᾶς ἀπομνημονεύσεως καὶ τοῦ τσουβαλιοῦ τῶν γνώσεων, κριτῆς δὲ ἀλάνθαστος τῆς ὥς ἄνω ἀπόψεως τὸ μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας τηρούμενον «Βιβλίον ὕλης», θὰ ἐπιτραπῇ νὰ παραθέσομεν διάλογον μεταξὺ καθηγητοῦ καὶ μαθητῆς γυμνασιακῆς τάξεως, ἡ ὁποία εἶχε πραγματευθῇ ἓνα θέμα ἱστορικόν μὲ αὐτενέργειαν καὶ παράθεσιν ἀπόψεων κριτικῆς ἐπισκοπήσεως τοῦ θέματος.

Ὁ καθηγητὴς, ἐξαλλος γιὰ τὴν παρατυπίαν αὐτὴν τῆς μαθητῆς, ἐβαθμολόγησε τὸ γραπτὸν τῆς μὲ τὸν μικρότερον βαθμόν. Ὅταν δὲ ἡ μαθήτρια ἐτόλμησε νὰ ἐρωτήσῃ τὸν καθηγητὴν γιὰ τὴν ἀδικίαν αὐτὴν, ἡ ὁποία εἶχε συμβῇ εἰς βάρος τῆς, ἡ ἀπάντησις τοῦ καθηγητοῦ ὑπῆρξεν ἐπὶ λέξει ἡ κάτωθι :

«Καλὰ μοῦ τὰ ἔγραψες, παλιόπαιδο, ἀλλὰ δὲν μοῦ τὰ ἔγραψες ὅπως τὰ ἔχει τὸ βιβλίο καὶ γι' αὐτὸ σοῦ ἔβαλα κακὸ βαθμό».

Καὶ ὁ ἀκηκοὼς μεμαρτύρηκε...

Δυστυχῶς δηλαδὴ σὲ πλείστες περιπτώσεις στὴν σχολικὴ μας πραγματικότητα ἡ μόρφωσις ἔχει ταυτισθῇ πρὸς τὴν ξηρὰν ἀπομνημόνευσιν.

Ἐπιβάλλεται συνεπῶς, παράλληλα πρὸς τὴν τήρησιν τοῦ Βιβλίου ὕλης, ἐὰν δὲν μπορεῖ γιὰ τὴν ὥρα νὰ καταργηθῇ ἡ καθιέρωσις τοῦ ψυχολογικοῦ δελτίου καὶ στὸ λαϊκὸν σχολεῖο καὶ στὸ Γυμνάσιο, καὶ ἡ λειτουργία τοῦ θεσμοῦ γιὰ τὰ «Βράδια τῶν Γονέων» καὶ χωρὶς μάλιστα νὰ βραδύνομεν.

Τὴν καθιέρωσιν τοῦ θεσμοῦ γιὰ τὰ «Βράδια τῶν Γονέων» ἐπρότεινεν ἡ ἐξαίρετος συνάδελφος Βασιλικὴ Πλέσσα.

Ἐρωτᾶται ὅμως :

Θὰ γίνῃ ἄραγε κάποτε ὁ δραματισμὸς τῆς πραγματικότητος, ἡ θὰ καθυψοῦμεν ὑπὸ μανδραγόραν καὶ κατὰ τὴν ὥραν τῆς μεσημβρίας καὶ ὅχι μὴ νάχα τῆς βραδυᾶς, ποῦ εἶναι φυσικόν νὰ ἔχομεν πολλὰς φορὲς μεσάνυχτα ; Πάντως ἂς ἐλπίσομεν καὶ ἂς μὴ ἀπελπιζώμεθα !

Εὐριπίδης Σούρλας

1. Βασιλικῆς Πλέσσα: Τὰ ἐλεύθερα ἐξωσχολικὰ Ἀναγνώσματα, «Νέο Σχολεῖο», Μάρτιος 1963, σελ. 332 - 333.

ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ — ΝΗΣΙΑΓΩΓΕΙΑ

Σκοπὸς τῆς κρατικῆς προσχολικῆς ἀγωγῆς θεωρητέος παρ' ἡμῖν :

α) Ἡ κατὰ παιγνιώδη τρόπον μετάδοσις καὶ ἐμπέδωσις τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης εἰς τὰ νήπια τῶν ἐν Ἑλλάδι εἰσέτι ξενογλώσσων πληθυσμῶν πρὸς εὐχερὴ καὶ σταθερὸν ἐξελληνισμόν αὐτῶν.

β) Ἡ παιδαγωγικὴ ἐποπτεία καὶ περίθαλψις μετὰ διατροφῆς τῶν νηπίων τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν, ἅτινα αἱ μητέρες τῶν, ἀπερχόμεναι εἰς τοὺς ἀγροὺς ὡς ἐξημερώση, ἐγκαταλείπουν εἰς τὴν τύχην τῶν ἄνευ περιθάλψεως καὶ προσηκούσης διατροφῆς.

γ) Ἡ παιδαγωγικὴ ἐποπτεία καὶ περίθαλψις, εἰ δυνατόν μετὰ διατροφῆς τῶν νηπίων 5 καὶ 6 ἐτῶν τῶν βιομηχανικῶν κέντρων, ὅπου αἱ ἐκτὸς τοῦ οἴκου ἐργαζόμεναι μητέρες τῶν, ὡς ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν, ἐγκαταλείπουν ταῦτα ἀβρότητα καὶ ἐκτεθειμένα εἰς πλείστους κινδύνους, εἴτε ἐξ ἐλλείψεως κανονικῆς διατροφῆς, εἴτε ἐξ ἐλλείψεως ἐποπτεύοντος συγγενοῦς προσώπου, εἰ δυνατόν ἐνηλίκου. Γενικώτερον δὲ ἡ ἀνάπτυξις τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν δεξιοτήτων τῶν νηπίων κατὰ τρόπον φυσικὸν καὶ ἀβίαστον.

Διὰ τὰς ἀνωτέρω τρεῖς κατηγορίας νηπίων, εἶναι προφανὴς ἡ ὑποχρέωσις τοῦ Κράτους, ὅπως μεριμνήσῃ: α) Ἵνα ἀπὸ τῆς εὐπλάστου νηπιακῆς ἡλικίας μνησθῶσι τὰ νήπια τῶν ξενοφώνων παρ' ἡμῖν πληθυσμῶν εἰς τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν, ὥστε σὺν τῷ χρόνῳ αὕτη νὰ ἀποβῇ μόνον καὶ κύριον μέσον γλωσσικῆς ἐκφράσεως τῶν παντοίων διανοημάτων τῶν ἐξελλισσομένων σὺν τῷ χρόνῳ νηπίων εἰς Ἑλλήνας πολίτας. Καθ' ὅσον, ἂν δὲν ληφθῇ πρόνοια ἀπὸ τῆς νηπιακῆς ἡλικίας μεταδόσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὰ παιδιὰ τῶν ξενογλώσσων πληθυσμῶν, παρ' οἷς ἡ οἰκογένεια καὶ πρὸ πάντων ἡ μητέρα μεταδίδει εὐθὺς ἀπὸ τῆς γεννήσεως εἰς τὸ τέκνον τὴν τὴν παρ' αὐτῆς ὁμιλουμένην ξένην γλῶσσαν, βραδύτερον ἀπὸ τοῦ 7ου ἔτους, ὅτε ἄρχει ἡ σχολικὴ ἀγωγή, ἡ ξένη γλῶσσα θὰ ἔχῃ ἐμπεδωθῇ παρὰ τῷ παιδίῳ ὡς μέσον γλωσσικῆς ἐκφράσεως τῶν διανοημάτων του καὶ θὰ εἶναι τοῦ λοιποῦ δυσεξάλειπτος, πρὸς μεγάλην ἐθνικὴν δυσαρμονίαν.

β) Ὅπως παρέχῃ ἐπικουρίαν εἰς τὰς ἀσχολουμένας ἀπὸ πρωῒας εἰς τοὺς ἀγροὺς ἀγρότιδας μητέρας ὡς πρὸς τὴν ἀγωγήν καὶ ὑγιεινὴν περίθαλψιν τῶν νηπίων τέκνων τῶν, διὰ τῆς ἰδρύσεως νηπιαγωγείων εἰς τὰ χωρία καὶ κωμοπόλεις τῆς διαβιώσεώς τῶν.

γ) Ὅπως βοηθῇ τὰς ἐργάτιδας μητέρας τῶν βιομηχανικῶν κέντρων, αἵτινες ἀπέρχονται τῆς οἰκίας τῶν, ὅπως ἐργασθῶσι μακρὰν αὐτῆς εἰς τὸ ἐργοστάσιον ἢ ἀλλαχοῦ, διὰ τὴν, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν νηπίων παιδιῶν τῶν, πρόσληψιν ὑπὸ νηπιαγωγείου καὶ τὴν ἀνάθεσιν αὐτῶν εἰς πεπειραμένην διὰ τὴν ἀγωγήν τῶν παιδαγωγόν, ἐπιφορτισμένην, εἰ δυνατόν, καὶ μετὰ τὴν τροφοδοσίαν αὐτῶν ἀπὸ πρωῒας μέχρι ἐσπέρας, ὅτε θὰ παραλάβουν τὰ νήπια αἱ μητέρες τῶν.

Εἰς τὰ νηπιαγωγεῖα, ἐκτὸς τῆς παιδαγωγικῆς ἐποπτείας καὶ περιφρουρήσεως τῶν νηπίων, θὰ προπαρασκευάζεται ἡ ἐπιτυχὴς μέλλουσα εἰσαγωγή τῶν ἀπὸ τοῦ 7ου ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν εἰς τὴν σχολικὴν ζωὴν καὶ τὰς παντοίας ἀπαιτήσεις τῆς, διὰ τῆς ἐνθαρρύνσεως καὶ τοῦ ἐθισμού τῶν εἰς τὴν συνήθη γλωσσικὴν ἐκφράσιν καὶ διατύπωσιν τῶν παντοίων ἐπιθυμιῶν καὶ σκέψεων τῶν· εἰς τὴν εὐχερῇ συνομιλίαν, τὴν ἄσκησιν τῶν δυσφύων αἰσθητηρίων τῶν, τὴν ἀνάπτυξιν πρωτοβουλίας καὶ ἐνεργητικότητος παρ' αὐτοῖς, καὶ γενικώτερον τὴν παντοίαν προώθησιν τῶν, πνευματικῆν, ἠθικὴν (διὰ τῆς ἀναπτύξεως παρὰ τοῖς νηπίοις καλῶν συνηθειῶν) καὶ σωματικῆν, ὅπως εἰσέλθουν εὐχερῶς καὶ ἄνευ καθυστερήσεως εἰς τὴν κανονικὴν σχολικὴν ζωὴν, ἀπὸ τοῦ 7ου ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν νηπίων, τῶν ὁποίων αἱ μητέρες παραμένουν πλησίον τῶν, φύλακες καὶ παιδαγωγοὶ αὐτῶν, σκόπιμος καὶ ἐπωφελὴς τυγχάνει καὶ δι' αὐτὰ ἡ φοίτησις εἰς νηπιαγωγεῖα, οὐχὶ ὅμως καὶ ὑποχρεωτικὴ ἢ δι' αὐτὰ ἴδρυσις παρὰ τοῦ Κράτους νηπιαγωγείων, τῆς μητρὸς οὐσῆς ἐκ φύσεως αὐτοδιδάκτου νηπιαγωγοῦ. Τὰ νήπια τῶν ἐν λόγῳ μητέρων ἂν δύνανται νὰ στέλλωνται εἰς ἰδιωτικὰ νηπιαγωγεῖα.

Πρὸς ὑπολογισμὸν τῶν ἰδρυθησομένων εἰς τὰς ξενοφώνους περιοχὰς νηπιαγωγείων, ἐνδείκνυται νὰ γνωρίζωμεν τὸν πληθυσμὸν αὐτῶν καὶ τὸν

πιθανὸν ἀριθμὸν τῶν νηπίων ἡλικίας 5 καὶ 6 ἐτῶν. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰ νηπιαγωγεῖα τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν καὶ τῶν ἐργατικῶν κέντρων.

Ἀφαιροῦντες τὰ νῦν ἐν αὐτοῖς λειτουργοῦντα νηπιαγωγεῖα, δυνάμεθα νὰ εὗρωμεν τὸν πιθανὸν ἀριθμὸν τῶν ἰδρυθησομένων, πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἐκάστης τῶν ἀνωτέρω τριῶν κατηγοριῶν νηπίων.

Νῦν (1957) εὐρίσκονται ἐν λειτουργίᾳ 893 νηπιαγωγεῖα, ἐξ ὧν 774 μονοτάξια καὶ 119 διτάξια μετὰ 1012 ὀργανικὰς θέσεις νηπιαγωγῶν καὶ 24.000 φοιτῶντα νήπια. Ὅταν τὰ νήπια ὑπερβαίνουν τὰ 40, σκόπιμον τυγχάνει τὸ νηπιαγωγεῖον νὰ προάγεται εἰς διτάξιον.

Ὡς πρὸς τὸ σύστημα, ὅπερ δεόν νὰ ἐφαρμοσθῇ παρ' ἐκάστου νηπιαγωγείου καὶ νηπιαγωγοῦ, φρονοῦμεν ὅτι ἐνδείκνυται τὸ μικτὸν σύστημα Montessori - Fröbel. Τὸ σύστημα Montessori ὑποβοηθοῦν τὴν ἄσκησιν τῶν αἰσθητηρίων καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς αὐτενεργείας καὶ πρωτοβουλίας τῶν νηπίων, ἔχει τὸ πλεονέκτημα, ὅτι ἀρκεῖται εἰς μίαν αἵθουσαν μετὰ τῶν σχετικῶν ἀπαραιτητῶν ὀργάνων, πλεονεκτοῦν τοῦ Φροεβελιανοῦ κατὰ τὴν φθινοπωρινὴν καὶ χειμερινὴν περίδον. Παρ' ἡμῖν ὅμως, ὅπου ὁ γαλανὸς οὐρανὸς καὶ λαμπρὸς ἥλιος καλοῦσι τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ἐνήλικας εἰς ἐκτὸς τῶν αἰθουσῶν κίνησιν, ἐνασχόλησιν καὶ παιγνίδια, ἐνδείκνυται ἡ χρησιμοποίησις τῶν παιδικῶν κήπων τοῦ συστήματος Froebel.

Τοιοῦτον μικτὸν σύστημα Montessori - Fröbel εἵχομεν ἐφαρμόσει εἰς τὸ πρότυπον νηπιαγωγεῖον τῆς Μαρσασλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, λειτουργήσαν κατὰ βάσιν μετὰ τὸ σύστημα Montessori, διαποικιλλόμενον καὶ διὰ τοῦ συστήματος Fröbel. Σχετικῶς καταθέτομεν καὶ ἀντίγραφον τοῦ ἐφαρμοσθέντος ἀναλυτικοῦ προγράμματος.

Τὸ ὠρολόγιον Πρόγραμμα εἶχεν ὡς κάτωθι, μετὰ δύο τμήματα καὶ δύο νηπιαγωγούς:

Α' Τμήμα. Νήπια 3 καὶ 4 ἐτῶν

Ὡρα 9-12 Ἀπασχολήσεις κλπ. παιγνίδια μετὰ μικρὰς ἀνὰ ἡμίωρον διακοπᾶς.

Ὡρα 12-2.30 Φαγητὸν - Ἀνάπαυσις.

Ὡρα 2.30-4.30 Ἀπασχολήσεις - παιγνίδια κλπ.

Β' Τμήμα. Νήπια 5 καὶ 6 ἐτῶν.

Ὡρα 9-12 Ἀπασχολήσεις - παιγνίδια κλπ.

Ὡρα 2-2.30 μ.μ. Φαγητὸν - ἀνάπαυσις.

Ὡρα 2.30-5 μ.μ. Ἀπασχολήσεις - παιγνίδια κλπ.

Ὅπου εἰς ἕκαστον τμήμα ὁ ἀριθμὸς τῶν νηπίων δὲν ὑπερβαίνει τὰ 40, δύνανται καὶ μία νηπιαγωγὸς νὰ ἀσκῇ τὴν διδασκαλίαν καὶ ἐποπτεῖαν ἀμφοτέρων τῶν τμημάτων, ὡς ὁ διδάσκαλος ἢ ἡ διδασκάλισσα διταξίου δημοτικοῦ σχολείου, ἀναθέτουσα δηλ. σιωπηρὰς ἐργασίας ἢ παιγνίδια εἰς τὰ νήπια τοῦ τμήματος, μεθ' οὗ δὲν ἀπασχολεῖται καὶ προσωπικῶς καὶ τὰν ἀπάλιν.

Ἡ φοίτησις εἰς τὰ νηπιαγωγεῖα τῶν ἀνωτέρω τριῶν κατηγοριῶν δεόν νὰ ὀρισθῇ ὑποχρεωτικὴ, ἐπιβαλλομένων ποινῶν εἰς τοὺς μὴ ἀποστέλλοντας εἰς τὸ νηπιαγωγεῖον τὰ ἀπὸ 5 καὶ 6 ἐτῶν νήπια τέκνα τῶν.

Ὡσαύτως δεόν νὰ ληφθῇ πρόνοια, ὅπως παρέχεται πρῶτον ῥόφημα δωρεάν καὶ ἐπαρκὲς τροφὴ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὰ νήπια, ὑπὸ τῆς ἐπὶ τούτῳ τεταγμένης πρὸς τροφοδοσίαν τῶν νηπίων νηπιότροφου.

1. Διὰ τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τῶν νηπιαγωγείων ἴδε: Γ. Ν. Παλαιολόγου Γενικὴ Παιδαγωγικὴ, 3η ἐκδοσις, σελ. 414-415.

Πρὸς τοῦτο ἕκαστον νηπιαγωγεῖον πρέπει νὰ ἔχη μίαν ἐπαρκῆ αἵθουσαν, ὡς αἵθουσαν ἀπασχολήσεως τῶν νηπίων κλπ., ἑτέραν δὲ αἵθουσαν ἐστιάσεως τῶν νηπίων (νηπιотροφεῖον). Προσωπικὸν δέ, ἐκτὸς τῆς νηπιαγωγοῦ, τὴν νηπιотρόφον, ἔχουσιν γινώσκον τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας, καὶ τὴν βοηθὸν τῆς. Ἐνδείκνυται δὲ ὅπως ἡ τροφοδοσία μεταβιβασθῇ ἀπὸ τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας, μεταβιβαζομένων καὶ τῶν σχετικῶν διὰ τὴν παρασκευὴν τῆς τροφῆς τῶν νηπίων πιστώσεων, ὥστε νὰ λείψῃ ὁ σήμερον παρατηρούμενός δυῖσμός, ἀλλοῦ τ.ἔ. νὰ γίνεται ἡ διδασκαλία τῶν νηπίων καὶ ἄλλοι νὰ παρασκευάζονται τὸ συσσίτιον τῶν νηπίων εἰς τὰ διάφορα τ.ἔ. νηπιотροφεῖα (ὄντα 33 ἀγροτικά νηπιотροφεῖα, 57 παιδικοὺς σταθμοὺς κ.τ.δ.) ἐπὶ ζημίᾳ τῶν νηπίων.

Ἡ τοιαύτη ἐξοικονόμησις διδασκαλίας καὶ διατροφῆς τῶν νηπίων, θέλει ἀποβῇ ἐπ' ἀγαθῶ τῆς λειτουργίας καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς κανονικῆς φοιτήσεως τῶν νηπίων, ἰδίᾳ τῶν ξενοφώνων καὶ τῶν ἀγροτοπαίδων.

Τύποι Διδασκαλείων Νηπιαγωγῶν

Διὰ τὰς περιοχὰς τῶν ξενοφώνων νηπίων καὶ ἀγροτῶν μητέρων, φρονούμεν ὅτι πρέπει νὰ ἰδρυθῶσι δύο Διδασκαλεῖα Νηπιαγωγῶν: ἓν εἴτε εἰς Φλώριναν, εἴτε εἰς Κοζάνην διὰ τὰς ὑποψηφίους νηπιαγωγούς ἐκ τῆς Δυτικῆς, Κεντρικῆς καὶ Βορείου Μακεδονίας καὶ ἕτερον εἰς Σέρρας, διὰ τὰς ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης καταγομένης, χρησιμοποιουμένων τῶν ὑπὸ τοῦ Ι.Κ.Υ. ἀποσταλῆσιν πρὸς μετεκπαίδευσιν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διὰ τὴν προσχολικὴν ἀγωγὴν καὶ παραμενουσῶν εἰσέτι ἀχρησιμοποίητων. Ἐν ἀνάγκῃ δύνανται νὰ ἀποσταλῶσιν ὑπὸ τοῦ Ι.Κ.Υ. καὶ ἄλλαι πρὸς μετεκπαίδευσιν.

Προπαίδευσιν τῶν ὑποψηφίων: Ἀπολυτήριον ἐκ τοῦ κατωτέρου κύκλου τῆς Μέσης Παιδείας, καὶ τούτου μὴ ὑφισταμένου εἰσέτι, ἐνδεικτικὸν ἐκ τῆς 6ης τάξεως τοῦ Γυμνασίου. Μείζων προπαίδευσιν δὲν εἶναι ἀπαραίτητος, δεδομένου ὅτι εἰς τὰ νήπια δὲν πρόκειται νὰ διδαχθῶσι γνώσεις, ἀπαιτοῦσαι εὐρυτέραν προπαίδευσιν, ἀλλὰ νὰ ἀναπτυχθῶσιν αἱ σωματικαί, ἠθικαὶ καὶ πνευματικαὶ δεξιότητες αὐτῶν καὶ καταστῶσιν ἱκανὰ εἰς τὴν εὐχερῇ ἀντίληψιν καὶ χρῆσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Φοίτησις ἐν αὐτοῖς διετής.

Τρίτον Διδασκαλεῖον Νηπιαγωγῶν εἶναι τὸ ἀπὸ μακροῦ ἰδρυθὲν καὶ λειτουργοῦν ἐν Καλλιθέᾳ, ὅπερ ἐνδείκνυται νὰ καταρτίξῃ κατὰ προτίμησιν τὰς νηπιαγωγούς διὰ τὰ νήπια τῶν ἐργαζομένων ἐκτὸς τοῦ οἴκου, ἰδίᾳ εἰς ἐργοστάσια, μητέρων εἰς τὰ βιομηχανικά κέντρα τῆς χώρας.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, λόγῳ τοῦ πληθωρισμοῦ τῶν ἀποφοίτων τῶν Γυμνασίων, προσλαμβάνει ἐχούσας πλήρη Γυμνασιακὴν προπαίδευσιν, ἐνδείκνυται ὅπως παραμείνῃ ἡ de facto δημιουργηθεῖσα ἐν αὐτῷ κατάστασις, ὀριζομένης τῆς φοιτήσεως εἰς διετὴ καὶ προσαρμοζομένης τῆς λειτουργίας αὐτοῦ πρὸς τὴν τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν.

Γ. Ν. Παλαιολόγος

ΜΕ ΠΟΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΡΙΝΕΤΑΙ Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

Δὲν μένει πλέον εἰς κανένα καλῶς σκεπτόμενον Ἕλληνα πολίτην, καμμιὰ ἀπολύτως ἀμφιβολία ὅτι ὁ διδάσκαλος εἶναι ἡ ζωὴ, ἡ σπονδυλικὴ στήλη καὶ ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ μας. Εἶναι συνάμα ὁ πνευματικὸς ἡγέτης τοῦ χωριοῦ, ὁ ψυχοπλάστης τῆς νεολαίας μας, ἡ ἐλπίς τοῦ ἔθνους, τὸ ζωαγόνον κύτταρον τοῦ ἔθνους, ἡ ψυχὴ καὶ ὁ φάρος τοῦ λαοῦ μας.

Ἡ θέσις καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ δασκάλου εἶναι ξεχωριστὴ ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους ὑπαλλήλους τοῦ Κράτους. Εἶναι πολὺ ἀνώτερη, εἶναι μοναδική· γιὰ τὸ ὑποκείμενο τῆς συστηματικῆς καὶ μακρόχρονης ἐνασχολήσεώς του εἶναι τὸ παιδί. Εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ ἄνθρωπος καὶ ὄχι τὰ ἔργα του, τὰ παντὸς εἶδους ἀνθρώπινα δημιουργήματα.

Ὁ δάσκαλος εἶναι παρὼν σ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας μας, ἀπ' τὴν πρωτεύουσα ὡς τὴν πιδ μακρυνὴν ἄκρην τῆς στεριᾶς καὶ τῆς θάλασσας, ἀπ' τὴν μεγαλοπόλιν ὡς τὴν πιδ ἄσσημον ὄρεινόν συνοικισμόν, στὸν ὅποιον δὲν ὑπάρχει οὔτε χωροφύλακας, ἴσως δὲ οὔτε καὶ παπᾶς. Αὐτός, ὄχι μόνον συγκεντρώνει, ἀλλὰ καὶ μορφώνει τὴν Ἑθνικὴν ψυχὴν. Εἶναι τὸ ἔθνος τῆς σήμερον καὶ πρὸ παντὸς τὸ ἔθνος τῆς αὔριου. Στὰ χεῖρα του βρίσκονται τὰ μεγάλα καὶ ἱερὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους. Ἀπ' αὐτὸν ἐξαρτᾶται σὲ μεγάλο βαθμὸν ἡ πρόοδος ἢ ἡ ὀπισθοδρόμησις, ἡ ἐνότης ἢ ἡ διάσπασις, ἡ δόξα ἢ ἡ καταισχύνῃ, ἡ ζωὴ ἢ ὁ θάνατος τῆς κοινωνίας. Εἶναι πρόσωπο σπουδαιστάτης σημασίας. Θεματοφύλακας τοῦ πολυτιμοτέρου θησαυροῦ. Ὅργανο τῆς Θείας Προνοίας, ἀσύγκριτος ἐργάτης τῆς Κοινωνίας.

Ὁ Πρόεδρος Ἀτξενχάουερ ὠνόμασε τοὺς διδασκάλους τὰ ραντάρ τοῦ ἔθνους. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐθέσαμεν ἡ μᾶλλον ἐτοποθετήσαμεν τὸ δάσκαλον σὲ μιὰ τόσο ὑψηλὴ θέσιν στὴ δημοσιὸν ὑπαλληλικὴν κλίμακα λόγῳ τῆς ἀποστολῆς του, κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ μιλήσουμε ἐδῶ, κατὰ πρῶτον λόγον γιὰ τὰ οὐσιαστικὰ προσόντα αὐτοῦ, ποῦ τὰ θεωροῦμε βασικὰ προϋπόθεσι γιὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἐκτέλεσιν τῆς ἱερῆς ἀποστολῆς του καὶ ποῦ θὰ τὸν ἀνεβάσουν ἀκόμη ψηλότερα σὲ ἀνώτερα πνευματικὰ ἐπίπεδα καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν βαθμολογικὴ καὶ μισθολογικὴ θέσιν ποῦ τοῦ ταιριάζει.

Κατὰ δεύτερον δὲ λόγον νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ Κράτους ἔναντι αὐτοῦ τοῦ τόσο πολυτίμου ἐργάτου.

Κατ' ἀρχὴν πρέπει ὅλοι νὰ τὸ πιστεύσωμεν καὶ νὰ τὸ παραδεχθῶμεν πῶς ὅλοι οἱ ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ ἀπὸ τὴν νηπιαγωγὴν ὡς τὸν καθηγητὴν Πανεπιστημίου, πρέπει νὰ ἔχουν Πανεπιστημιακὰς σπουδὰς, μὲ ἐνδοπανεπιστημιακὰς διαφοροποιήσεις, ἀναλόγως τοῦ σχολείου εἰς τὸ ὅποιον θὰ διδάξῃ ἕκαστος. Μὴ νομίσῃ δὲ κανεὶς ὅτι ὅλοι θὰ θελήσουν νὰ διδάξουν στὰ Γυμνάσια ἢ τὰ Πανεπιστήμια καὶ δὲν θὰ προτιμηθοῦν τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἢ τὰ νηπιαγωγεῖα ἢ ὅτι τὰ χωριά θὰ μείνουν χωρὶς δασκάλους. Τοῦτο δύναται νὰ ρυθμισθῇ εὐκόλως διὰ τοῦ μισθοῦ ἐκάστου κλάδου καὶ ἐκάστης περιοχῆς, ὅπου θὰ ἐργάζεται ἕκαστος. Διὰ τῆς ἀμοιβῆς τῶν ἐκπαιδευτικῶν δύναται θαυμάσια νὰ ρυθμισθῇ ἡ διασπορά των.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅλοι οἱ ἐκπαιδευτικοὶ θὰ ἔχουν σχεδὸν τὴν αὐτὴν πανεπιστημιακὴν μόρφωσιν καὶ τὸν αὐτὸν ἀνώτατον καταρτισμόν, καὶ ἔτσι θὰ ἐκλείψῃ ἡ ὑφισταμένη σήμερον κοινωνικὴ διάκρισις μεταξὺ τῶν διδασκάλων τῆς Στοιχειώδους ἐκπαίδευσιν καὶ τῶν τοιούτων τῆς Μέσης. Ἡ διάκρισις αὕτη ἐπιτείνεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι οἱ μὲν διδάσκαλοι τῆς Στοιχειώδους ἀποκαλοῦνται δημοδιδάσκαλοι ἢ διδασκαλοὶ, οἱ δὲ τῆς Μέσης «Καθηγηταί», ἐνῶ εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ πολιτισμένα κράτη τῆς Εὐρώπης καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν ὁ τίτλος τοῦ Καθηγητοῦ (Professor) παραχωρεῖται μόνον εἰς τοὺς Καθηγητὰς Πανεπιστημίου.

Οἱ διδάσκοντες τὴν Μέσσην καὶ τὴν Στοιχειώδη ἀποκαλοῦνται ὅλοι διδάσκαλοι. Τοῦτο θὰ συντείνῃ εἰς τὴν ἐξάλειψιν μιᾶς ἄλλης κακοδαμονίας τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας, δηλ. τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ λειτουργοὶ τῆς Μέσης καὶ Στοιχειώδους ἀλληλοὑποβλέπονται, θεωροῦντες οἱ πρῶτοι τοὺς δευτέρους ὡς ὑποδεεστέρους, ἐνῶ ἀμφοτέρωτεροι ἐπιτελοῦν τὸ αὐτὸ ὑψηλὸν ἔργον.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σταδιοδρομίαν καὶ τὸν τρόπον τῆς προωθήσεώς των, ὡς ἔχουν σήμερον τὰ πράγματα, μὲ τὰ σημερινὰ κριτήρια ὁ διδασκαλικὸς κλάδος σχεδὸν εὐρίσκεται ἐν μαρασμῷ. «Νηστεύοντες καὶ μὴ νηστεύοντες» εὐφραίνονται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ἡ ἐξέλιξις των γίνεται σχεδὸν πάντοτε βάσει τῆς ἀρχαιότητος, μὲ ἀποτέλεσμα οἱ φιλότιμοι καὶ ἐργατικοὶ νὰ ἀπογοητεύωνται καὶ νὰ θεωροῦν τὸν ἑαυτὸν των ἡδικημένον.

Πρὸς ὄφελος ὅθεν αὐτοῦ τοῦ κλάδου, πρὸς ἐξύψωσιν αὐτοῦ καὶ χάριν τῆς δικαιοσύνης, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐφαρμοσθῇ νέα τακτικὴ καὶ νὰ υἱοθετηθοῦν νέα κριτήρια διὰ τὴν προαγωγὴν τῶν διδασκάλων. Ἦτοι νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ «τριπλοῦν κριτήριον».

1) Καθ' ἑκάστον θέρος νὰ λειτουργοῦν εἰς τὴν ἔδραν ἑκάστης Γενικῆς Ἐπιθεωρήσεως Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως Παιδαγωγικὰ φροντιστήρια διαρκείας 4 ἐβδομάδων, εἰς τὰ ὅποια θὰ καλοῦνται νὰ διδάξουν κατάλληλοι καθηγηταὶ Πανεπιστημίου, Ἐκπαιδευτικοὶ Σύμβουλοι, Διευθυνταὶ καὶ καθηγηταὶ Ἀκαδημιῶν, Γενικοὶ Ἐπιθεωρηταὶ καὶ Ἐπιθεωρηταὶ Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Εἰς αὐτὰ τὰ φροντιστήρια θὰ δύνανται νὰ προσέρχωνται ἐντὸς τῆς τριετίας ἅπαντες οἱ διδάσκαλοι τῆς περιφέρειας ἐκ περιτροπῆς (ἀνάλογος δηλαδὴ ἀριθμὸς κατ' ἔτος) καὶ νὰ παρακολουθοῦν τὰς τελευταίας ἐξελίξεις τῆς Παιδαγωγικῆς, φιλοσοφίας, διδασκαλικῆς κλπ. Εἶναι αὐτονόητον ὅτι τόσον οἱ διδάσκοντες, ὅσον καὶ οἱ διδασκόμενοι θὰ λαμβάνουν ἀνάλογον ἡμερησίαν ἀποζημίωσιν διὰ τὰς ἡμέρας ἀπομακρύνσεως ἐκ τῆς ἔδρας των.

2) Διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ κάθε διδασκάλου θὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ ὑπηρεσιακὴ του ἔκθεσις (αἱ ἐκθέσεις τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ) ἐντὸς τῆς τελευταίας τριετίας. Ὁ δὲ χαρακτηρισμὸς τοῦ διδασκάλου εἰς ἑκάστην ἔκθεσιν ἀνάγκη νὰ συγκεκριμενοποιηθῇ ἀκόμη περισσότερο, δηλαδὴ ποῖος ὁ ἐπιστημονικῶς ἄρτιος διδάσκαλος; Ποῖα τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ; Ποῖος ὁ διδασκαλικῶς ἄρτιος; Ποῖα τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ; Ποῖος ὁ διοικητικῶς λίαν δεξιός; Ποῖος ὁ λίαν εὐσυνειδήτος ὑπηρεσιακῶς; Ποῖος ὁ κοινωνικῶς ἐξάλρετος; Ποῖα τὰ ἔργα του; Ποῖος ὁ ἐξωσχολικῶς ἐπισημνός;

Δι' ἓνα ἕκαστον δηλαδὴ χαρακτηρισμὸν νὰ γραφοῦν τὰ συγκεκριμένα στοιχεῖα, βάσει τῶν ὁποίων ὁ διδάσκαλος θὰ δύναιτο νὰ συγκρίνῃ τὸν ἑαυτὸν του πρὸς τοὺς ἄλλους συναδέλφους του, ἔτσι δὲ θὰ βεβαιωθῇ ἂν ἔχῃ χαρακτηρισθῇ δίκαια καὶ ἀμερόληπτα καὶ θὰ παύσῃ νὰ παραπονῆται ὅτι ἡδίκηθη καὶ νὰ προβάλλῃ παραλόγους ἀπαιτήσεις.

3) Εἰς τὸ τέλος ἑκάστης τριετίας θὰ προσέρχεται ἐνώπιον τριμελοῦς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, ἀπαρτιζομένης ἀπὸ τὸν Γενικὸν Ἐπιθεωρητὴν Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως, τὸν Διευθυντὴν τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας τῆς περιοχῆς καὶ τὸν ἀρχαιότερον τῶν Ἐπιθεωρητῶν Στοιχειώδους τῆς ἔδρας, νὰ λαμβάνῃ ἓνα σύνθετον τέστ, τὸ ὁποῖον θὰ συντάσσεται ἀπὸ τὴν ἐξεταστικὴν ἐπιτροπὴν ἢ τὸ Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον καὶ διὰ τοῦ ὁποίου τέστ, θὰ ἐλέγχεται καὶ θὰ ἀξιολογῆται βαθμολογικῶς ἢ ἐπιστημονικῶς κλπ. συγκρότησις καὶ κατάρτισις αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ πόσον παρακολουθεῖ τὴν τρέχουσαν παιδαγωγικὴν κίνησιν.

Ὁνομάζομεν δὲ σύνθετον τὸ τέστ, διότι δὲν θὰ ἐλέγχῃ μόνον τὴν μνήμην, ἀλλὰ ὅλας τὰς ἀπαιτούμενας καλὰς ιδιότητας καὶ προσόντα τοῦ ἐξεταζομένου.

1. Π.χ. Πρῶτον μέρος τοῦ τέστ. (Μνήμη)
(Συμπλήρωσις ὁρισμῶν).

α) Ὁ Νικ. Ἐξαρχόπουλος περὶ τοῦ ὁρισμοῦ Παιδαγωγικῆς λέγει: «Παιδαγωγικὴ λέγεται...».

β) Ὁ Θ. Βορέας περὶ νοημοσύνης γράφει: «Νοημοσύνη καλεῖται...».

2. Δεύτερον μέρος. (Κρίσις).

(Ἀληθὲς ἢ ἐσφαλμένον).

Θέσατε εἰς τὸ ἀληθές, — εἰς τὸ ἐσφαλμένον.

α) Ὁ Σχολικὸς κήπος οὐδόλως συμβάλλει εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν παιδιῶν, παρὰ μόνον εἰς τὴν τέρψιν αὐτῶν καὶ τὴν καλαισθητικὴν ἐμφάνισιν τοῦ Σχολείου

β)

3. Τρίτον μέρος.

(Διαπίστωσις ἐνημερώσεως).

Τοποθετήσατε παρ' ἑκάστῃ συγγραφῇ τὸ βιβλίον, ὅπερ οὗτος συνέγραψε. Π.χ. Γ. Ζομπανάκης «Εἰσαγωγή εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν», Θ. Βορέας «Εἰδικὴ Διδακτικὴ», Ἀντ. Τσίριμπας «Ψυχολογία», Γ. Παλαιολόγος «Γενικὴ Διδακτικὴ», Ν. Ἐξαρχόπουλος «Νεωτέρα Εἰδικὴ Διδακτικὴ», Ἀντ. Ἰσηγόνης «Ἐπαγγελματικὸς Προσανατολισμὸς», Π. Παπανοῦτσος «Περὶ ἡθικῆς» κλπ.

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον δύναται ἡ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ νὰ συντάξῃ πολυμερές τέστ καὶ νὰ συμπεριλάβῃ ὅσα στοιχεῖα νομίζει ἀναγκαῖα. Π.χ. συγγραφικὴ δρᾶσις, νομικὸς κατατοπισμὸς τοῦ διδασκάλου κλπ. Τοῦτο θὰ ἀνανεοῦται κατ' ἔτος καὶ θὰ συντάσσεται ὀλίγας ὥρας πρὶν ἢ δοθῇ εἰς τοὺς ὑποψηφίους.

Ἡ ἐπιτροπὴ, τὴν ὁποίαν προανεφέραμεν, θὰ βαθμολογήσῃ τὴν ἐπίδοσιν ἐνὸς ἑκάστου διδασκάλου.

Ὁ μέσος ὁρος βαθμολογίας τοῦ τριπλοῦ κριτηρίου θὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἄθροισμα βαθμολογίας ἐνὸς ἑκάστου διδασκάλου, βάσει δὲ τούτου θὰ κρίνεται οὗτος ἂν πρέπῃ νὰ προαχθῇ ἢ ὀχι κλπ. περὶ τὸ τέλος ἑκάστης τριετίας.

Τοιοτοτρόπως ὁ ἐπιμελής, φιλότιμος, εὐσυνειδήτος καὶ δραστήριος διδάσκαλος θὰ ἀνέρχεται ὀλονὲν καὶ θὰ ἐπιβάλλεται διαρκῶς ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως μορφώσεως καὶ ἐπαγγελματικῆς τοποθετήσεως.

Οἱ πλέον φιλότιμοι δὲ καὶ οἱ πλέον ἐργατικοὶ θὰ ἔχουν πάντοτε τὸ προβάδισμα.

Παραλλήλως ὁμοῦ πρὸς τὸ ἀνωτέρω, πρέπει καὶ ἡ Πολιτεία νὰ ἐκπληροῖ τὰς ὑποχρεώσεις τῆς πρὸς τοιοῦτους ἀξίους τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς ἀποστολῆς των διδασκάλους, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ τῆς Οἰκουμένης Διδάσκαλος θεὸς Ἰωάννης Χρυσόστομος ἐπιγραμματικῶς λέγει: «Δεῖ μετ' ἀφθονίας ἐπιρρέειν τοῖς διδασκαλαῖς τὴν τῶν ἀναγκαίων χορηγίαν, ἵνα μὴ κάμνωσι, μήτε ἐκλύωνται, μηδὲ περὶ τὰ μικρὰ σχολάζοντες, τῶν μεγάλων ἀποστερῶσιν ἑαυτοὺς, ἵνα τὰ πνευματικὰ ἐργάζωνται, μηδένα τῶν βιωτικῶν ποιοῦμενοι λόγον».

Γ. Παπαδημητρίου

Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΣΙΑΝ

(Ἀπὸ τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐντεῦθεν)

Ἡ παρακολούθησις τῆς ἐξελίξεως τῆς ὅλης δομῆς τοῦ Σοβιετικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συστήματος ἀπὸ τῆς Ὀκτωβριανῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917, μέχρι σήμερον, εἶναι δυνατὴ μόνον ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐξελίξεως τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Μαρξισμοῦ· Λενινισμοῦ εἰς τὴν πρᾶξιν. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι πρωτίστως πρέπει νὰ γίνῃ ἰδιαίτερος λόγος διὰ τὰς φιλοσοφικὰς καὶ ἰδεολογικὰς ἀρχὰς τοῦ Μαρξισμοῦ· Λενινισμοῦ, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται τὸ ὅλον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τῆς συγχρόνου κομμουνιστικῆς.

νιστικής Ρωσίας, διὰ νὰ εἶναι δυνατὴ κατόπιν ἡ παρακολούθησις τῆς ὀργάνωσός καὶ τῆς ἐξελίξεως ἐν γένει τῆς Ἑπαγγελματικῆς Ἑκπαιδεύσεως, καθὼς καὶ ἡ συναγωγή ὀρισμένων ἐνδιαφερόντων συπερασμάτων. Ἄλλως, κάθε ἀπομόνωσις ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴν κοσμοθεωρίαν, θὰ ὠδήγει ἀναποφεύκτως εἰς παρεξηγήσεις καὶ ἐπισφαλῆ πορίσματα. Καὶ τοῦτο, διότι, ὡς ἤδη ἐλέγχθη, ἡ ὅλη ἱστορία τῆς σοβιετικῆς ἐκπαιδεύσεως: οἱ προσανατολισμοὶ καὶ αἱ κατευθύνσεις τῆς, οἱ ἄμεσοι καὶ ἔμμεσοι σκοποὶ τῆς, αἱ μέθοδοι καὶ τὰ μέσα διδασκαλίας, ἡ ὀργάνωσις καὶ διοικήσεις, τὰ πάντα εἶναι ἐδραιωμένα ἐπὶ τῶν ἰδεολογικῶν βάσεων τοῦ Κομμουνισμοῦ καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς εἶναι συνυφασμένη κατὰ συνέπειαν μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῆς κομμουνιστικῆς θεωρίας, ἐπειδὴ κατὰ τοὺς μαρξιστὰς καὶ λενινιστὰς: οὐδεὶς χωρὶς τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς μορφώσεως μένει ἀνεπηρέαστος τῶν γενικωτέρων σκοπῶν τοῦ Κόμματος.

Ἡ ἀντίληψις αὕτη ὑπαγορεύει τὸν σκοπὸν καὶ τὰ μέσα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος καὶ διαμορφώνει συγχρόνως τὸν χαρακτήρα τοῦ σχολείου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἓνα ὄργανον διὰ τοῦ ὁποῖου ἐπιδιώκεται ἡ πραγματοποίησης τῶν σκοπῶν τοῦ Κράτους, δηλαδὴ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος. Περὶ τοῦτου πείθει ἀπολύτως καὶ αἶρει κάθε τυχόν ἐπιφύλαξιν καὶ ἀμφιβολίαν ἡ ἀναγραφομένη εἰς τὸ Πρόγραμμα τοῦ Ρωσικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τοῦ Μαρτίου τοῦ 1919 ἐπὶ λέξει κατωτέρω περικοπὴ: «Τὸ Ρωσικὸν κομμουνιστικὸν Κόμμα ἐνδιαφέρεται ἰδιαίτερος διὰ τὸ πρόβλημα τῆς Λαϊκῆς Μορφώσεως, διὰ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον ποὺ ἤρchiσε μὲ τὴν ὀκτωβριανὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1917, διὰ τῆς μετατροπῆς τοῦ σχολείου ἀπὸ ὄργανον τῆς ἀστικῆς τάξεως εἰς ὄργανον τοῦ λαοῦ, τῆς κομμουνιστικῆς κοινωνίας». Αὐτὸ σημαίνει ὅτι: τὸ σχολεῖον οἰκοδομεῖται ἐπὶ τῶν ἰδεολογικῶν ἀρχῶν τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, τὰς ὁποίας ἀναφέρομεν ἀδρομερῶς ἀμέσως κατωτέρω:

Α'

Καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν κομμουνιστικὴν κοινωνίαν ἰσχύει ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς σταδιοδρομίας του δήλωσις τοῦ Λένιν ὅτι: «Χωρὶς μίαν ἐπαναστατικὴν θεωρίαν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἐπαναστατικὸν κίνημα».

1. Ἡ πίστις ὅτι δημιουργὸς τοῦ νέου σοβιετικοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἐκπαίδευσις, δίδει προτεραιότητα εἰς τὸ πρόβλημα τῆς παιδείας ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ νέου καθεστώτος. Μὲ τὴν ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων κατάληψιν τῆς ἀρχῆς, ὡς πρωταρχικὸν πρόβλημα ἐθεωρήθη ἡ ἀντικατάστασις τοῦ τσαρικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος δι' ἑνὸς νέου μαρξιστικο-λενινιστικοῦ τοιούτου, τοῦ ὁποῖου ἀντικείμενον θὰ εἶναι ἡ λαϊκὴ μόρφωσις. Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζουν αἱ μεταρρυθμίσεις, αἱ ὁποῖαι ἐν πάσῃ περιπτώσει ὀφείλουν νὰ στηρίζονται ἐπὶ τῶν βασικῶν ἀρχῶν τοῦ Μάρξ, τοῦ Ἐνγκελς καὶ τοῦ Λένιν καὶ νὰ ἀποβλέπουν εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς κομμουνιστικῆς κοινωνίας ὄρων. Αὐτὸ τὸ ὑπὲρ τῆς παιδείας ἐνδιαφέρον τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστώτος ἀποτελεῖ τὸ «τρίτον μέτωπον» κατὰ ἔκφρασιν τοῦ Μαγιακόφσκι, ὕστερον ἀπὸ τὸν ἐρυθρὸν στρατὸν καὶ τὸ Κόμμα.

2. Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Διαλεκτικοῦ ὕλισμοῦ, τὸ κλειδί τῆς ἐρμηνείας τῆς οὐσίας τοῦ «ἀνθρωπίνου εἶναι» εὐρίσκεται εἰς τὴν κοινωνικὴν παραγωγικὴν δραστηριότητα. Εἰς τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Συμβολὴ τῆς ἐργασίας εἰς τὸν ἐξανθρωπισμὸν τοῦ Πιθήκου», ἔργον τοῦ Φρ. Ἐνγκελς, διατυπώνονται αἱ μὲ δογματικὰς ἀπαιτήσεις γνῶμαι, ὅτι: «Τὰ ὕλικά ἀγαθὰ τῆς παραγωγικῆς καὶ κολλεκτιβιστικῆς ἐργασίας πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς τὸ

πρωταρχικὸν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν ἔποψιν, ὅτι «ἡ ἐργασία ἔχει δημιουργήσει τὸν ἀνθρώπον», ὅτι ὁ ἀνθρώπος μόνον διὰ τῆς ἐργασίας γίνεται ἀνθρώπος¹. β) Ὁ Μαρξισμὸς-Λενινισμὸς δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ὑπαρξιν Δημιουργοῦ, μεταφυσικῶν δυνάμεων, Θεοῦ. γ) Ἡ ὕλική παραγωγή, ἡ παραγωγή τῶν μέσων πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς, εἶναι τὸ ἱστορικῶς δεδομένον, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἀνθρώπος ἀνέρχεται ἀπὸ τὴν βαθμίδα τοῦ ζώου καὶ αὐτοδημιουργεῖται².

δ) Ἡ ὕλική παραγωγή δὲν εἶναι μόνον ἡ βάση τῆς ἀτομικῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀποφασιστικὸς παράγων διὰ τὴν διάρθρωσιν καὶ ἐξέλιξιν τῆς κοινωνίας. Τὸ «πνευματικὸν ἐπιστέγασμα» τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἔχει δευτερευούσης σημασίας χαρακτήρα. Ἡ καθ' αὐτὸ οὐσία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς εἶναι ὕλική καὶ αὐτὴν τὴν «ὕλικήν βάσιν ὀφείλομεν νὰ ἐξυπηρετήσωμεν»³.

3. Τὸ νόημα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, κατὰ τὴν ὕλιστικὴν ἀντίληψιν, ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἐντάσσεται διὰ τῆς προσφερομένης ἐργασίας του συνειδητῶς καὶ μὲ ἐλευθέραν βούλησιν εἰς τὴν βάσει ἀντικειμενικῶν νόμων, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ὅμοιοι μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους, ἐξελισσομένην κοινωνίαν. Ἡ κοινωνικὴ ἐξέλιξις συνεχίζεται ἀδιακόπως πρὸς τὰ ἔμπροσ, ἕως ὅτου φθάσῃ εἰς τὴν φάσιν τοῦ κομμουνισμοῦ, ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς ἡ ἀνωτάτη κοινωνικὴ μορφή καὶ πέραν τῆς ὁποίας δὲν ὑπάρχει ἐξέλιξις. Ὁ ἀνθρώπος εἶναι προωρισμένος νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὴν πρόοδον τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως πρὸς ἐπικράτησιν τοῦ κομμουνισμοῦ. Τὸ ἄτομον, ὡς ἄτομον, οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει. Ἡ ἀξία ἐκτιμᾶται ἀναλόγως τῆς συμβολῆς του εἰς τὴν κοινωνικὴν ἐξέλιξιν. Ὅσον μεγαλυτέρα ἡ συνεισφορά του εἰς αὐτὴν, τόσο ἀνέρχεται καὶ ἡ ἀξία του⁴.

Β'

Σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς κατὰ ταῦτα εἶναι: νὰ προπαρασκευάσῃ καὶ παραδώσῃ τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν κοινωνίαν, ἔτσι ὥστε νὰ μὴν ἔχῃ καμμίαν σχέσιν μὲ τὸ παρελθόν, νὰ ἀρνήται τὸ παρὸν καὶ νὰ ἐργάζεται μὲ αἰσιοδοξίαν ὑπὲρ ἑνὸς καλυτέρου μέλλοντος.

Ὁ κυριώτατος σκοπὸς τῆς μαρξιστικο-λενινιστικῆς ἀγωγῆς ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὸν ἀνθρώπον ἱκανὸν νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνικῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀνοικοδομήσεως μιᾶς ἀπηλλαγμένης ἀνταγωνιστικῶν ἀντιφάσεων καὶ ταξικῶν διακρίσεων κοινωνίας, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς θὰ διέπεται ἀπὸ τὴν νομοτέλειαν. Πρὸς τοῦτοις τείνει ἡ ἀγωγή πρὸς μὸρφωσιν ἑνὸς «τεχνικοῦ ἀνθρώπου», ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ εἶναι ἐφωδιασμένος μὲ ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνικὰς γνώσεις καὶ ὁ ὁποῖος θὰ ἔχῃ ὡς ἀποστολὴν του τὴν κυριαρχίαν τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία συνειδητῶς καὶ βάσει προγράμματος ὀφείλει νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα μέχρι πραγματοποιήσεως καὶ τελικῆς ἐπικρατήσεως τοῦ «κομμουνιστικοῦ ἰδωδους»⁵.

2. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς παιδαγωγικῆς ἀρχῆς, ὅτι «ὅλοι οἱ ἀνθρώποι ἐκ

1. Fr. Engels, Anteil der Arbeit an der Menschwerdung des Affen, Berlin 1946, σελ. 9.

2. Marx—Engels, Die deutsche Ideologie, Berlin 1953, σελ. 17.

3. I. Κιτσάρ: α) Ἡ ψυχολογία τοῦ πολιτισμοῦ μας, 1962. β) Ὁ πόλεμος τῶν ἰδεολογιῶν, 1962. γ) Ἑπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς, 1963.

4. N. Janzen, Von Sinn des menschlichen Lebens, Sonderbeilage, 1953, Nr. 27, Hef. 143.

5. Silberstein und Jastoschenski, System der Volksbildung in Ostpädagogik τεύχ. 11, Troisdorf 1957, σελ. 79.

φύσεως είναι ίσοι», ότι δηλαδή ο άνθρωπος έρχεται εις την ζωήν tabula rasa και ότι η άγωγή του εξαρτάται έξ ολοκλήρου από την διαμόρφωσιν του περιβάλλοντος, η πραγματοποίησις του σκοπού τούτου τότε μόνον είναι δυνατή, όταν κάθε είδος άγωγής της νεολαίας εύρίσκεται στενώς συνδεμένον με την ύλικήν παραγωγήν.

α) 'Η συνένωσις της άγωγής με την ύλικήν παραγωγήν είναι βασική παιδαγωγική άρχή, η όποία έτέθη από τον Μάρξ και Ένγκελς εις τό «Κομμουνιστικόν Μανιφέστον» (1848), και η όποία θα εφαρμοσθί από τό προλεταριάτον, άφοϋ επικρατήσῃ δι' έπαναστάσεως εις τās πλέον έξειλιγμένες χώρας¹. Κάθε παιδί από 9 χρονών πρέπει νά λαμβάνη μέρος εις την παραγωγικήν έργασίαν². Και ο Λένιν εις άρθρον του τό 1897 έπαναλαμβάνει: «Είναι άκατανόητον τό ιδανικόν της μελλοντικής κοινωνίας χωρίς τον στενόν σύνδεσμον μεταξύ της διδασκαλίας και της παραγωγικής έργασίας της νέας γενεάς. Ούτε διδασκαλία και μόρφωσις χωρίς παραγωγικήν έργασίαν, ούτε παραγωγική έργασία χωρίς παράλληλον διδασκαλίαν είναι εις θέσιν νά επιτύχουν την άπαιτουμένην από την σύγχρονον Τεχνικήν και Έπιστήμην μόρφωσιν».

β) Μία δευτέρα, αλλά επίσης βασική άρχή της Κομμουνιστικής Παιδαγωγικής, είναι η άρχή της «Πολυτεχνικής άγωγής», η όποία άποτελεϊ τρόπον τινά τό περιεχόμενον της πρώτης άρχής της στενής συνδέσεως μεταξύ άγωγής και παραγωγικής έργασίας. Βασικάί ιδέαι της «Πολυτεχνικής άγωγής» είναι ότι:

1) 'Η μεγάλη βιομηχανική παραγωγή άποτελεϊ την τυπικήν μορφήν της ύλικής παραγωγής διά την έπιτευχθεϊσαν επί των ήμερών μας κοινωνικήν έξέλιξιν.

2) Διακριτικόν της βιομηχανικής παραγωγής, αίσθητώς διαπιστούμενον και έλλείπον από κάθε άλλην προηγουμένην, είναι ότι πρωτουργός του μηχανισμού της έργασίας δέν είναι πλέον ο άνθρωπος, αλλά μία ώρισμένη δύναμις της φύσεως.

3) 'Η τεχνική βάσις της νεωτέρας βιομηχανίας είναι καθ' όλα έπαναστατική, έν αντιθέσει προς πᾶσαν συντηρητικήν προηγουμένων εποχών και έξελίσσεται σταθερως περαιτέρω.

«Διά της μηχανής, της εφαρμογής χημικών και άλλων μεθόδων — γράφει ο Μάρξ εις «Τό Κεφάλαιον»³ — έξελίσσεται άκαταπαύστως επί των τεχνικών βάσεων της παραγωγής ή λειτουργία της έργασίας και μαζί όλοι οί κοινωνικοί συνδυασμοί της διεξαγωγής της έργασίας. Μεταβάλλει ριζικώς επίσης τον καταμερισμόν της έργασίας άκαταπαύστως έντός της Κοινωνίας και οδηγεί άδιακόπως εις ένα κλάδον παραγωγής την καπιταλιστικήν και έργατικήν μάζαν προς σύγκρουσιν. 'Η φύσις της μεγάλης βιομηχανίας άπαιτεϊ κατά συνέπειαν άλλαγην της έργασίας, ροήν της λειτουργίας, παμμερῃ κινητικότητα του έργάτου... 'Αλλ' όταν η άλλαγή αυτή της έργασίας πραγματοποιηται βάσει τυφλών και άλυγίστων φυσικών νόμων, η όποία προσκρούει γενικώς επί έμποδίων, τότε αυτή η ίδια ή μεγάλη βιομηχανία θέτει ζήτημα ζωής και θανάτου διά της άλλαγής της έργασίας, και διά της πολυμερούς κατά συνέπειαν έκδόσεως του έργάτου την όποιαν

ανάγει εις γενικόν κοινωνικόν νόμον παραγωγής, του όποιου η εφαρμογή είναι αναπόφευκτος.⁴»

1. Τό νόημα της περικοπής αυτής διά την άγωγήν είναι, ότι: η μοντέρνα μεγάλη παραγωγή άπαιτεϊ, όπως ο έργάτης μορφώνεται πολυμερως και όχι μόνον επί ενός παραγωγικού κλάδου ή επί μιᾶς ειδικότητος, η όποία και θα άποτελή την σφραγίδα της επαγγελματικής ζωής του. Μία τοιαύτη μονομερής επαγγελματική μόρφωσις έρχεται εις αντίθεση με τās άπαιτήσεις της παραγωγής, διασπᾷ την φύσιν του ανθρώπου και γίνεται αίτία της δημιουργίας μιᾶς ταξικής κοινωνίας και της άποξενώσεως του ανθρώπου από τους θρους και τὰ προϊόντα της έργασίας. Πρός άποφυγήν τούτου επιβάλλεται μία «παμμερής έξέλιξις» του έργάτου ως ατόμου. Αυτό δέ άπαιτεϊ μιάν «Πολυτεχνικήν» άγωγήν, της όποιας σκοπός είναι: «η μετάδοσις εις τον μαθητήν των γενικών έπιστημονικών βασικών γνώσεων της όλης διαδικασίας της παραγωγής και συγχρόνως η πρακτική άσκησης και χειρωνακτική έκπαιδευσις των παιδιών και των νέων άδιακρίτως εις τὰ στοιχειώδη όργανα και έργαλεία όλων των έργαστηρίων και έργοστασίων».

2. Μόνον ένα έκπαιδευτικόν σύστημα, προσανατολιζόμενον προς μιάν πολυτεχνικήν μόρφωσιν θα οδηγήσῃ εις μιάν άταξικήν κοινωνίαν, από την όποιαν θα λείπῃ η παλαιά μορφή της έργασίας με τὰ διάφορα επαγγέλματα και τās ειδικεύσεις και εις την όποιαν οί έργάται, χάρις εις την πολυτεχνικήν μόρφωσιν που θα λαμβάνουν, θα είναι εις θέσιν άμέσως και εύκόλως νά μετακινήθουν από τον ένα κλάδον της παραγωγής εις τον άλλον.⁵ 'Ο παλαιός καταμερισμός της έργασίας, ο όποιος ήνάγκαζε «τον ένα νά γίνῃ γεωργός, τον άλλον ύποδηματοποιός, τον τρίτον έργάτης έργοστασίου, έξέλιπεν όριστικώς», ταφείς ύπό της μηχανής.⁶

3. 'Επ' αϋτών, λοιπόν, των ιδεολογικών βάσεων, όπως ακριβώς έθεσαν αϋτάς οί Κλασσικοί του Κομμουνισμού, θα θεμελιωθί τό όλον έκπαιδευτικόν σύστημα της Ρωσίας, τό όποιον θα άρχίσῃ νά οίκοδομῆται από της έπομένης της έπαναστάσεως,⁷ όπως θα τό παρακολουθήσωμεν άμέσως κατωτέρω. Καί επ' αϋτου του έκπαιδευτικού συστήματος στηρίζει τό Κόμμα κάθε προσπάθειάν του σχετικήν με: α) την μόρφωσιν της νέας ψυχοσυνθέσεως του σοβιετικού ανθρώπου, β) την θεμελίωσιν νέων ιδεών, γ) την νέαν περί ζωής και έργασίας αντίληψιν, δ) την διαμόρφωσιν των νέων μεταξύ ατόμου και ομάδος. Ρωσίας και λοιπού κόσμου σχέσεων και ε) με την περί ειρήνης και πολέμου αντίληψιν.

(Συνεχίζεται)

Η. Α. Κιτοσαρᾶς

1. Marx - Engels, Manifest der Kommunistischen Partei, in: Marx - Engels, Über Erziehung und Bildung, Berlin 1960, σελ. 136.

2. Αϋτ. σελ. 161.

3. Lenin, Werke, Bd. 2, σελ. 440, μετφρ. εις τὰ Γερμανικά εις: Materialien zu Fragen der polytechnischen Bildung, Berlin 1953, σελ. 16 κ. έ.

4. K. Marx, Das Kapital, τόμ. I. Berlin 1947, σελ. 512 κ. έ.

1. Αϋτ. σελ. 513.

2. K. Marx, Instruktion κλπ. σελ. 150.

3. G. Krapp, Marx und Engels über die Verbindung des Unterrichts mit produktiver Arbeit und die polytechnische Bildung, Berlin 1960, 3 σελ. 157.

4. Fr. Engels, Grundsätze des Kommunismus in: Marx - Engels: Kleine ökonomische Schriften, Berlin 1955, σελ. 218.

5. Fr. Schlieger, Der Strukturwandel im Sowjetischen Erziehungs- und Bildungswesen, Köln 1961, σελ. 123 κ. έ.

ΑΝΑΓΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

(Ανάγκη Ὁργανώσεως Εἰδικῆς Ἀγωγῆς τῶν μειονεκτούντων διανοητικῶς μαθητῶν).

Τὰ Πορίσματα ἐνὸς Εἰδικοῦ Συνεδρίου.

Εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητον, ὅτι καὶ εἰς τὴν Χώραν μας, τελευταίως ἡ Ὁργάνωσις τῆς ἀπαραιτήτου Ὁρθοπεδικῆς ἢ Εἰδικῆς Ἀγωγῆς κατέκτησεν ἀρκετὸν ἔδαφος, ὅχι μόνον μεταξὺ τῶν ἀρμοδίων Ἐκπαιδευτικῶν παραγόντων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῆς κοινῆς γνώμης, ὡς μαρτυροῦν συχνάκις σχετικὰ δημοσιεύματα εἰς ὁλόκληρον — σχεδὸν — τὴν ἔκτασιν τοῦ Καθημερινοῦ καὶ Περιοδικοῦ τύπου.

Εἶναι λίαν εὐχάριστος ἡ διαπίστωσις αὕτη διότι δόχηται εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι δὲν θὰ θραδύνη καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ λειτουργία τῶν Εἰδικῶν Τάξεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπιμελῶνται δι' εἰδικῶν Παιδαγωγικῶν μέσων καὶ μεθόδων τῆς ὁργανώσεως τῆς Ἀγωγῆς τῶν καθυστερημένων καὶ ἀπροσαρμόστων μαθητῶν, ἵνα μὴ οὗτοι ἀποτελοῦν βάρος δυσκίνητον εἰς τὴν πρόοδον τῶν κανονικῶν μαθητῶν.

Τὰ καθυστερημένα καὶ ἀνώμαλα παιδιὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ τύχουν Εἰδικῆς Ἀγωγῆς οὐχὶ μόνον ἐκ Κοινωνικῆς ἢ Ἐκπαιδευτικῆς ὑποχρεώσεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ Χριστιανικῆς τοιαύτης. Τοὺς ἀδυνάτους καὶ τοὺς πτωχοὺς τῇ πνεύματι πρέπει νὰ προστατεύωμεν καὶ νὰ ἐφοδιάσωμεν διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς Ζωῆς, διότι οἱ εὐφυεῖς καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς Ἀγωγῆς δύνανται εὐχερῶς νὰ ζήσουν καὶ νὰ προκόψουν.

Εἰς τὰς συνήθεις τάξεις οἱ διανοητικῶς μειονεκτοῦντες καὶ ἀπροσάρμοστοι μαθηταὶ οὐδεμίαν ὠφέλειαν δύνανται νὰ ἔχουν, διότι οἱ συνήθεις τρόποι καὶ μέθοδοι Διδασκαλίας εἶναι δι' αὐτοὺς ὅχι μόνον ἀκατάλληλοι, ἀλλὰ καὶ ἐπιζήμιοι.

Οἱ σοβαροὶ οὗτοι λόγοι καὶ ἄλλοι ἀκόμη ἠνάγκασαν τὰς Κυβερνήσεις ὧλων — σχεδὸν — τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κράτων νὰ ἀποφασίσουν ἀπὸ πολλῶν δεκαετιῶν τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς Λειτουργίας τῶν Εἰδικῶν Τάξεων, παρὰ τὰς δυσχερείας καὶ παρὰ τὰς σχετικὰς οἰκονομικὰς ἀπαιτήσεις, αἱ ὁποῖαι προσβάλλοντο. Ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ προβλήματος τούτου κατέστη πλέον μίᾳ μεγάλῃ Ἐκπαιδευτικῇ ἀνάγκῃ, τὴν ὁποῖαν δὲν δυνάμεθα σήμερον εἰς τὴν χώραν μας νὰ παραβλέψωμεν, ἢ νὰ ἀναβάλωμεν τὴν λύσιν τῆς.

Τὸ 2ον Α.Σ.Ε.Π. δι' ἱστορικῶν — τῇ ὄντι — ἀποφάσεών του ἀπὸ τοῦ ἔτους 1961 καὶ 1962, μετὰ μεγάλου θάρρους, μετὰ μεγίστης ἐπιστημονικότητος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς ἐπιβαλλομένης ἐπιφυλακτικότητος καὶ προσφύους συνέσεως, προέβη εἰς τὴν ἔδρυσιν τῶν πρώτων 47 εἰδικῶν τάξεων καὶ καθώρισε καὶ τοὺς τόπους λειτουργίας. Εἰς τὴν σχετικὴν εἰσήγησιν τῆς ἰδρύσεως τῶν τάξεων τούτων διαλαμβάνονται ἐπιστημονικαὶ θέσεις, αἱ ὁποῖαι τιμοῦν, ἀληθῶς, τὴν Ἑλληνικὴν Παιδαγωγικὴν Ἐπιστήμην.

Τὸ πρῶτον δῆμα ἐπετεύχθη καὶ ὅλοι ἐχαιρέτισαμεν τότε μὲ μεγάλῃν χαρὰν τὴν ἔδρυσιν τῶν πρώτων Εἰδικῶν τάξεων εἰς τὴν Πατρίδα μας καὶ ἐπεθυμήσαμεν νὰ παραλληλίσωμεν τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην ἐνέργειαν τοῦ Σοῦ Α.Σ.Ε.Π. μὲ τὴν ἐπίσης ἱστορικὴν ἀπόφασιν τοῦ Γαλλικοῦ Ὑπουργείου Παιδείας τοῦ ἔτους 1904, καθ' ἣν ἀπεφασίζετο ὁ καταρτισμὸς τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπείας διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν πρώτων Γαλλικῶν Εἰδικῶν τάξεων. Ἡ Διαταγὴ δὲ αὕτη τοῦ Γαλλικοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἔδωκε τότε — ὡς γνωστὸν — σπουδαίαν ὠθησιν εἰς τὸν Μεγάλον Γάλλον ἐρευνητὴν Ἀλφρέδον Μπινεῖ (Alfr. Binet) νὰ τελειοποιήσῃ τὴν γνωστὴν κλίμακα Νοημοσύνης διὰ νὰ χρησιμοποιοῦται αὕτη ἀπὸ τοὺς Γάλλους Διδασκάλους πρὸς ἐπιλογὴν τῶν καθυστερημένων μαθητῶν, οἵτινες ἔμελλον νὰ φοιτήσωσιν εἰς τὰ ἰδρυθέντα νέα Εἰδικὰ Γαλλικὰ Σχολεῖα.

Εἰς σπουδαιότατος ἐπίσης λόγος ἰδρύσεως καὶ λειτουργίας τῶν Εἰδικῶν Σχολείων, τὸν ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, εἶναι καὶ τὸ γεγο-

νὸς ὅτι κάθε ἐπιτυχῶς λειτουργοῦν Εἰδικὸν Σχολεῖον ἀποτελεῖ πηγὴν ἀκένωτον καὶ ἀκμάζον φυτῶριον ὁλασθήσεως καὶ διαδόσεως ὑγιῶν, ψυχολογημένων καὶ ἀποδοτικῶν Διδακτικῶν μεθόδων καὶ Παιδαγωγικῶν μέσων διὰ τὴν Ἀγωγὴν τῶν κανονικῶν μαθητῶν.

Καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐὰν ὑπάρχουν εἰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἀξιόλογοι οἰκοδομαὶ Διδακτικῆς καὶ ψυχολογίας τοῦτο ὀφείλεται διότι οἱ θεμελιωταὶ τῶν ἐπιτευγμάτων τούτων εἰργάσθησαν ἐπὶ σειρὰν δεκαετιῶν εἰς Πειραματικὰς Παιδαγωγικὰς ἐρεῦνας ἐπὶ ἀνωμάτων καὶ διανοητικῶς ὑπολειπομένων μαθητῶν.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο διακηρύττει ὁ Ἀείμνηστος Διδάσκαλος τῶν Ἑλλήνων Διδασκάλων, Νικόλαος Ἐξαρχόπουλος, ὅτι «εἰς τὰ σχετικὰ ζητήματα πρὸς τὰς παιδικὰς ἀνωμαλίας εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐγκύπτωσιν καὶ ἅπαντες οἱ Διδάσκαλοι τῶν κανονικῶν Σχολείων διότι ἡ τοιαύτη σπουδὴ καθιστᾷ αὐτοὺς ἱκανοὺς νὰ νοῶσι βαθύτερον τὰ παιδαγωγικὰ ζητήματα. Οὕτω δὲ ὑποδοχοῦνται, ὅπως ἐμβαθύνωσιν εἰς τὰ ζητήματα τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς Παιδαγωγικῆς... (ἴδε Ψυχικαὶ Ἀνωμαλίαι κλπ. Ν. Ἐξαρχοπούλου κ.ἀ.).

Ἀλλὰ καὶ μεγάλοι Ψυχολόγοι διεθνoὺς κύρους συμφωνοῦν εἰς τὰ ὑπὸ τῆς Μεγάλῃς Ἑλβετίδος Παιδαγωγοῦ Α. Descœudres, λεγόμενα εἰς τὸ διεθνῶς γνωστὸν νέον ἔργον τῆς «Ἀγωγῇ τῶν καθυστερημένων παιδιῶν», ὅτι «Ἄπαντες οἱ μέλλοντες νὰ γίνωσι Διδάσκαλοι ἔδει νὰ διδάξουν δοκιμαστικῶς εἰς τὰς τάξεις τῶν ἀνωμάτων, διὰ νὰ μελετήσουν ἐκεῖ τοὺς διαφόρους ψυχολογικοὺς τύπους, νὰ διαπιστώσωσιν τὰς δυσχερείας καὶ νὰ εὑρουν οἱ ἴδιοι τοὺς τρόπους τῆς υπερφαλαγγίσεως τῶν δυσχερειῶν τούτων. Μόνον ἡ σπουδὴ τῶν ψυχικῶν ἀνωμαλιῶν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς ἡμᾶς ἀσφαλῶς καὶ ἀλανθᾶστως νὰ εὕρωμεν τὰς ἐλλείψεις, τὰ κενὰ καὶ τὴν πορείαν πάσης Διδασκαλίας καὶ πάσης Διδακτικῆς ἐνεργείας!!!» Ἐν τέλει, εἰσδύον βαθύτερον εἰς τὴν ἐννοίαν καὶ τὴν σημασίαν τὴν μεγάλῃν πάσης ψυχικῆς ἀνωμαλίας ὁ Ε. Claparède καὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῆς εἰς εἰς τὸν ὅλον ψυχικὸν βίον καὶ τὴν ἀκριβὴ διάγνωσιν καὶ μελέτην τούτου, τονίζει ὅτι μόνον ἡ ἀσθένεια καὶ ἡ ἀνισορροπία, ἢ μὴ κανονικὴ λειτουργία, ἢ προκαλοῦσα ἀνωμαλία ἐν τῇ ψυχικῇ μηχανισμῷ, καθιστᾷ ἡμᾶς ἱκανοὺς νὰ κατανοῶμεν ἀκριβέστερον τὴν κανονικὴν ψυχικὴν λειτουργίαν. Ἀποδεικνύοντες δὲ τὴν σύγχυσιν, τὴν ὁποῖαν προκαλεῖ ἐν τῇ γενικῇ ἢ εἰδικῇ πορείᾳ ἡ ἀναστολὴ λειτουργίας τινός, καθιστάμεθα ἱκανοὶ νὰ γνωρίσωμεν τὴν σημασίαν καὶ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς πολὺ ἀκριβέστερον, ἢ ἂν ἡθέλωμεν ἐρευνᾶ τὴν λειτουργίαν ταύτην παρ' ἀτόμῳ ὕγιει, παρὰ τῇ ὁποίᾳ αὕτη ἐμφανίζεται ἐντὸς τῆς γενικῆς τοῦ ψυχικοῦ μηχανισμοῦ λειτουργίας».

Ἡ παρ' ἡμῶν ἱδρύσεις καὶ λειτουργία εἰδικῶν τάξεων ἐν τῇ περιφερείᾳ ἡμῶν

Ἐνεκεν τῶν συντόμως ἀνωτέρω ἐκτεθέντων λόγων, τοὺς ὁποῖους ἀπὸ ἐτῶν ἐκτιμῶμεν ἰδιαίτερως, καὶ διὰ νὰ βοηθήσωμεν γενικῶς τοὺς διδασκάλους μας εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ πλήρη ἀγωγὴν τῶν κανονικῶν μαθητῶν, τῶν μικρῶν ἰδίᾳ τάξεων, εἰς ἃς παρατηρεῖται, ὡς γνωστὸν, ἐπιζήμιος ἀνεπιστημονικὴ ἀντιμετώπισις τῶν πραγμάτων καὶ ὁλέθρια ἀντιψυχολογικὰ διδακτικὰ ἀρχαί, προκαλοῦσαι πολλάκις καὶ συχνάκις πνευματικὴν ζημίαν, κενὰ καὶ ἐλλείψεις εἰς τὴν διανόησιν τοῦ παιδιοῦ, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν χειροτέραν θεμελίωσιν τοῦ ὅλου γνωσιολογικοῦ καὶ διανοητικοῦ οἰκοδομήματος τῶν μαθητῶν, ἤχθημεν — ἀπὸ πενταετίας περίπου — εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἰδρύσεως καὶ λειτουργίας εἰδικῶν τάξεων εἰς τὸ 2]θέσιον Δημ. Σχολεῖον Κρητοῦ τῆς περιφερείας μας, εἰς ὃ συνεκεντρώοντο αἱ εὐνοϊκώτεραι συνθήκαι ἐργασίας, ἀπὸ ἀπόψεως προσωπικοῦ, στέγης καὶ παιδαγωγικοῦ ὕλικου. Τὸ πληρὲς παιδαγωγικὸν ὕλικόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ σπουδαίαν θάσιν καὶ ἀφειτηρίαν πάσης τοιαύτης ἐκκινήσεως, ἐλύθη ἱκανοποιητικῶς μὲ τὴν συνδρομὴν ἐλαχίστων διδασκά-

1. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἔχει μεταφρασθῇ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Α. Βασδέκη.

λων, έχόντων μεγίστην επιδεξιότητα χειροτεχνικήν. Διὰ τὸ ὕλικόν τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐξετίμησαν ἅπαντες οἱ ἐπισκέπται τοῦ Σχολείου, ἐξεφράσθη ἐνθουσιωδῶς καὶ ξένος ἐπισκέπτης, ὁ μᾶλλον εἰδικὸς ὢλων.

Πρὸς κύρωσιν τῶν λεγομένων θὰ παραθέσωμεν πρὸς τοῦτο ἐνταῦθα — χωρὶς περιαιτολογικὴν σκοπιμότητα — τὴν γνώμην τοῦ εἰδικοῦ Καθηγητοῦ, τοῦ διδάσκοντος Ψυχολογικὴν τῶν ἀπροσαρμόστων μαθητῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Γενεύης κ. Ἰακώβου Ντυμποσσόν, ὅστις ἐπεσκέφθη εἰδικῶς τὸ Εἰδικὸν Σχολεῖον μας κατὰ τὸ ἔτος 1962, ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ, ἔχουσιν οὕτω: «Ἐσχον τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπισκεφθῶ χθὲς εἰς Νεάπολιν τὸ Εἰδικὸν Σχολεῖον, τὸ ὁποῖον διευθύνει ὁ κ. Ὁρφανουδάκης, Ἐπιθεωρητὴς τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως. Εἰς τὸ Σχολεῖον τοῦτο φοιτοῦν ἀποκλειστικῶς οἱ καθυστερημένοι καὶ βραδύνοντες μαθηταί. Ἐξεπλάγην ἐκ τῶν καταβαλλομένων προσπαθειῶν διὰ τὴν μελέτην τῶν νέων μεθόδων τῆς ἀγωγῆς, ἐκ τῆς πλουσίας βιβλιογραφίας, τὴν ὁποίαν εὗρον εἰς τὴν τάξιν καὶ πρὸ παντὸς ἀπὸ τὸν ζῆλον, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ παιδί καὶ τὰς ἐπιτυχημένας φροντίδας διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀπαραιτήτου εἰδικοῦ διδακτικοῦ ὕλικου πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν καλυτέρων προόδων εἰς τὴν ἀγωγὴν τῶν καθυστερημένων παιδιῶν.

Συγχαίρω θερμότατα κλπ.

Ἰάκωβος Ντυμποσσόν

Καθηγητὴς τῆς Ψυχολογικῆς τῶν ἀνωμάτων καὶ καθυστερημένων παιδιῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Γενεύης»

Τὸ πρόσφατον σχετικὸν Παιδαγωγικὸν Συνέδριον

Μετὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ πειραματισμοῦ καὶ τῆς λειτουργίας τῶν εἰδικῶν τάξεων καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν ὢλων τῶν τομέων τῆς κατασκευῆς τοῦ παιδαγωγικοῦ ὕλικου, ἐκαλέσαμεν ἅπαντας τοὺς διδασκάλους μας εἰς γενικὸν Παιδαγωγικὸν Συνέδριον ἐν τῷ τόπῳ λειτουργίας τοῦ Εἰδικοῦ Σχολείου. Εἰς τὸ Συνέδριον τοῦτο παρέστη καὶ ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς Κρήτης κ. Παναγιώτης Νέζης, ὅστις ἦλθεν εἰδικῶς ἐκ τῆς ἐν Χανίοις ἑδρας του, εὐρισκομένης εἰς ἀπόστασιν 250 χιλιομέτρων, ἐκτιμήσας μεγάλως τὴν προσπάθειαν ταύτην.

Εἰς τὴν εἰδικὴν πολυσέλιδον εἰσήγησιν ἡμῶν, ἣτις ἐγένετο εἰς τὸ Συνέδριον τοῦτο, διελαμβάνοντο τὰ ἑξῆς κεφάλαια:

1) Ἐννοια καὶ σημασία τῆς Εἰδικῆς Ἀγωγῆς, 2) Ἐννοια τῶν καθυστερημένων μαθητῶν, ἐπιλογή καὶ κατηγορίαι τούτων, 3) Ἀνάγκη πληρεστέρου καθορισμοῦ τῆς ἐννοίας τοῦ νοητικῶς μειονεκτοῦντος μαθητοῦ, 4) Αἰτία τῆς νοητικῆς ὑστερήσεως, 5) Ψυχολογικαὶ ιδιότητες τῶν μειονεκτούντων παιδιῶν, 6) Γλωσσικαὶ Ἀνωμαλῖαι καὶ Διδακτικὴ ὀρθοφωνητικῆς Ἀγωγῆς, 7) Τηρητέαι προϋποθέσεις εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῶν καθυστερημένων μαθητῶν, 8) Θεμελιώδεις Ἀρχαὶ τῆς Εἰδικῆς Ἀγωγῆς κ. ἄ.

Μετὰ τὴν εἰσήγησιν ταύτην καὶ τὴν λύσιν τῶν σχετικῶν ἀποριῶν οἱ Σύεδροι ἠρεύνησαν ὅλα τὰ εἰδικὰ μέσα διὰ τὴν ἀσκήσιν τῶν αἰσθήσεων καὶ τὴν ἐποπτικοποίησιν ὢλων τῶν προσφερομένων γνωσιολογικῶν ἐννοιῶν. Προεβλήθησαν ἐπίσης δι' εἰδικοῦ ἐπιδιασκοπίου ὠρισμένοι καρτέλλαι (fiches) αὐτενεργοῦ ἐργασίας τῶν μαθητῶν ἐπὶ Ἀριθμητικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ ὕλικου, ἐπινοηθεῖσαι εἰδικῶς παρ' ἡμῶν καὶ φιλοτεχνηθεῖσαι παρὰ τοῦ διδ[α]λ[ο]ῦ τῶν Εἰδικῶν τάξεων κ. Γ. Περᾶκη. Αἱ καρτέλλαι αὗται ἔχουν ὕλικόν ἐξ ὢλων τῶν μεθοδικῶν ἐνοτήτων τῆς Ἀριθμητικῆς ὕλης, τοῦ Γλωσσικοῦ μαθήματος καὶ ἄλλων ἐννοιῶν καὶ αἱ περισσότεραι ἀποτελοῦν μορφήν διανοητικῶν Τέστ καὶ εἶναι εἰς ἀριθμὸν περίπου τριακόσαι.

Ἐν συνεχείᾳ οἱ Σύεδροι παρηκολούθησαν διαφόρους φάσεις εἰς τὴν Διδασκαλίαν τῶν καθυστερημένων μαθητῶν, ἥτοι ἐργασίαν παρατηρήσεως, ἀσκήσεως τῆς παρατηρήσεως, συγκεντρώσεως προσοχῆς, ἀσκήσεως τῆς ἀκοῆς, ἀσκήσεως καὶ ἀσφρή-

σεως, ἀσκήσεως εἰς τὸν συγχρονισμόν ὁπτικῶν ἐντυπώσεων καὶ ἀναλόγων κινήσεων αἰσθητικῶν ἐνεργειῶν, παιγνιώδεις ἀσκήσεις πρὸς γνῶσιν καὶ διάκρισιν χρωμάτων, ἀσκήσεις δακτυλικῶν δεξιότητων, ἀσκήσεις ἐπὶ χειροτεχνικῶν ἐργασιῶν, ἀσκήσεις συγχρονισμοῦ ἀκουστικῶν ἐντυπώσεων καὶ κινήσεων αἰσθητικῶν ἐνεργειῶν, ἀσκήσεις συγχρονισμοῦ ὁπτικῶν ἐντυπώσεων καὶ γλωσσικῶν ἐκφράσεων, ἀσκήσεις ὁπτικῶν ἐντυπώσεων καὶ ἀναλόγων σωματικῶν κινήσεων, ἀσκήσεις ὀρθοφωνικῆς ἀγωγῆς, παίγνια παρατηρήσεως καὶ ἀσκήσεων τῶν αἰσθήσεων, παίγνια σωματικῶν ἀσκήσεων ὢλων τῶν τμημάτων τοῦ σώματος κ. ἄ.

Εἰς πολλὰς ἐπιτυχίας τῶν παιγνιδιῶν τούτων παιδαγωγικῶν ἀσκήσεων τῶν καθυστερημένων παιδιῶν, οἱ σύεδροι ἐξεπλάγησαν.

Ἐκ τοῦ εἰρημένου εἰδικοῦ παιδαγωγικοῦ Συνεδρίου συνήχθησαν τὰ κάτωθι πορίσματα:

1. Νὰ τεθοῦν εἰς λειτουργίαν αἱ παρὰ τοῦ Σ[χ]οῦ Α.Σ.Ε.Π. ἰδρυθεῖσαι εἰδικαὶ τάξεις ἀπροσαρμόστων καὶ καθυστερημένων μαθητῶν.

2. Νὰ ἰδρυθῇ ἀρμόδιον τμήμα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον διὰ τὴν ἀναγκαίαν ὁργανωτικὴν, ἐπιστημονικὴν καὶ ἐποπτικὴν ἐργασίαν.

3. Οἱ ἤδη μετεκπαιδευόμενοι νὰ παρακολουθοῦν ὑποχρεωτικῶς, ὡς εἰς τὸ Πειραματικὸν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἐργασίας εἰς τὸ Εἰδικὸν Σχολεῖον Ἀθηνῶν, διὰ νὰ δύνανται βραδύτερον νὰ ἀναλάβουν τὰς ἰδρυθείσας εἰδικὰς τάξεις.

4. Νὰ εἰδικευθῇ ἀριθμὸς Ἐπιθεωρητῶν καὶ διδασκάλων εἰς τὴν Εἰδικὴν Ἀγωγὴν. Κατὰ τὸν Γάλλον εἰδικὸν καθηγητὴν Μ. Πрунтоῦ (Ἀνώμαλος Παιδικότης εἰς τὴν Γαλλικὴν, σελ 115), ἡ τοιαύτη εἰδικεὺς τῶν Ἐπιθεωρητῶν ἀπαιτεῖ δεκαετίαν. Ἡ εἰδικεὺς αὕτη δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος.

5. Εἰς τὴν εἰδικεὺσιν νὰ ἐπιλεγοῦν οἱ ἔχοντες ἀξιόλογον ἐπιστημονικὸν ὅπλισμόν καὶ ἀποδεδειγμένας ἀποδείξεις πνευματικῶν ἱκανοτήτων καὶ ψυχικῶν ἀρετῶν καὶ γλωσσομάθειαν.

6. Ἡ ἐπιλογή τῶν εἰδικῶν διδασκάλων, τοῦ εἰδικοῦ προγράμματος τῆς Εἰδικῆς Ἀγωγῆς, τοῦ βασικοῦ ἀναγκαίου παιδαγωγικοῦ ὕλικου διὰ τὴν πρώτην κίνησιν τῆς λειτουργίας τῆς εἰδικῆς τάξεως, ἡ συστηματικὴ ἐποπτεία τῆς ἐργασίας τῶν εἰδικῶν τάξεων, ἡ στέγασις τούτων, ὁ τρόπος ἐπιλογῆς τῶν καθυστερημένων μαθητῶν, νὰ ρυθμίζωνται ὑπὸ τοῦ Εἰδικοῦ Συμβουλίου τῆς Εἰδικῆς Ἀγωγῆς.

7. Νὰ μὴ ἀρχιζῇ ἡ λειτουργία εἰδικῶν τάξεων πρὶν ἢ ἐξασφαλισθῇ ἡ ὑπαρξίς τοῦ βασικοῦ εἰδικοῦ παιδαγωγικοῦ ὕλικου καὶ ἡ εἰδικεὺς τοῦ ἀρμοδίου ἐποπτειακοῦ ὁργάνου.

8. Ὁ ἐξειδικευμένος Ἐπιθεωρητὴς Εἰδικῆς Ἀγωγῆς δύναται νὰ ἐξειδικεύσῃ διδασκάλους εἰδικῶν τάξεων, τοῦναντίον ὅμως ὁ ἐξειδικευμένος διδάσκαλος δὲν δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ ἐποπτειακὰ ὅργανα Εἰδικῆς Ἀγωγῆς.

9. Ἡ ἐπιλογή τῶν πρὸς φοιτήσιν μαθητῶν εἰς τὰς εἰδικὰς τάξεις, δύναται νὰ διέλθῃ διὰ τριῶν σταθμῶν: α) Παιδαγωγικῆς-Σχολικῆς: Ἐρευνα τῆς σχολικῆς προόδου τῶν διαφόρων γνώσεων, τῶν ἀναλόγων πρὸς τὴν ἡλικίαν τῶν μαθητῶν, τὸ ἔτος φοιτήσεως καὶ τοῦ περιβάλλοντος, εἰς ὃ διαβιοῦν, β) Ψυχολογικῆς ἐξέτασις: Διὰ τῶν διαφόρων κλιμάκων μετρήσεως, παρατηρήσεως καὶ ἄλλων μεθόδων μετρήσεως τῆς νοημοσύνης.

Κατὰ τὴν γνώμην Γερμανῶν, Ἀγγλῶν, Βέλγων συγγραφέων καὶ τῆς μεγάλης Ἑλβετίδος εἰδικῆς παιδαγωγοῦ Ἀλίκης Ντεκέντρ, ἡ κλίμαξ Binet-Simon, παρὰ τὰς ἀτελείας της, θεωρεῖται σήμερον τὸ καλὺτερον καὶ θετικώτερον μέτρον μετρήσεως νοημοσύνης. γ) Ἱατρικὴ ἐξέτασις καὶ εἰ δυνατόν νευροψυχιατρικὴ τοιαύτη.

10. Νὰ προστεθοῦν ἐν τῷ εἰδικῷ δελτίῳ ἀτομικότητος καὶ στοιχεῖα Παιδολο-

γικά, οίον ή περίμετρος τής κεφαλής, κεφαλική διάμετρος, κεφαλικός δείκτης, γωνία KAMΠEP, άναπνευστική εύρύτης.

11. Νά διαγιγνώσκωνται και νά καταγράφωνται εις τά Α. Δ. αί γλωσσικαί άνωμαλίας τών καθυστερημένων μαθητών και νά ασκήται συστηματική όρθοφωνητική άγωγή τούτων, συμφώνως τοίς δεδομένοις τής συγχρόνου διδακτικής τής όρθοφωνητικής και τών συγχρόνων μέσων (μαγνητοφώνου, καθρεπτών, χειλοσφωνητικών ασκήσεων, μέσων άσκήσεως τών φωνητικών, λαρυγγικών και στοματικών όργάνων κ.ά.), ώς έν ταίς ήμετέραις ειδικαίς τάξεσι.

12. 'Η όλη Ειδική 'Αγωγή νά λαμβάνη ύπ' όφιν της τήν καλήν και πλήρη διατροφήν τών καθυστερημένων μαθητών και τήν πλήρη φαρμακευτικήν άγωγήν τούτων, εάν ύφίσταται τοιαύτη ανάγκη.

13. 'Η όλη Ειδική 'Αγωγή νά λαμβάνη ύπ' όφιν της μετά «θηρσκευτικής εύλαθείας» τήν καθόλου άτομικότητα του μαθητού και τās συχνās ύποδείξεις του Ειδικού Σχολιάστου, όστις θά λαμβάνη πλήρη γνώσιν πάντων τών ειδικών μέσων τής 'Αγωγής, ώς και τής Διδακτικής τούτων, πρός άποφυγήν δλαπτικών ύπερκοπώσεων ή άνθυγεινών συνθηκών έργασίας.

14. Νά τηρηθί ει δυνατόν ούσιαστική συνεργασία και έπικοινωνία (συχνή ή άραιότερα) Σχολικής - 'Ιατρικής και Νευροψυχικής 'Αγωγής και 'Αντιλήψεως.

15. 'Η Ειδική έν τῷ Σχολείῳ 'Αγωγή νά κινηθί έπί τών βασικών 'Αρχών τής Αύτενεργού Παρατήρησης, τής συστηματικής άσκήσεως τών αίσθήσεων και τών χειροτεχνικών έργων, κινουμένων έντός ένότητων Ε.Σ.Δ.

16. 'Απασαι αί 'Αρχαί αύται 'Αγωγής νά λαμβάνουν χώρον έπί φυσικών άντικειμένων έργασίας του φυσικού και οίκογενειακού περιβάλλοντος του μαθητού προτιμωμένων τών μέσων, άτινα διεγείρουν περισσότερο τδ ένδιαφέρον του παιδιού.

17. Είς άς περιπτώσεις δέν είναι δυνατή ή παρατήρησις φυσικών πραγμάτων πρός παρατήρησιν και συναγωγήν έννοιών νά καταφεύγωμεν εις τήν ταχείαν και εύχρηστον 'Αρχήν τής Ειδικής 'Αγωγής τήν λεγομένην 'Εποπτικοποίησιν τών διδασκομένων έννοιών, καθ' ήν διά τεχνητών μέσων έποπτικοποιούνται και καθίστανται άντιληπτικά εις τούς νοητικώς ύστερούντας πάσαι - σχεδόν - αί διδασκτέαι έννοιαι, ώς π. χ. ή έννοια του ένικού και του πληθυντικού άριθμού καθίσταται γνωστή δι' ειδικών δελταρίων έκ χαρτονίου, έν ή σχεδιάζεται άπλῃ τῇ τρόπῳ - περιγραμμάτικώς — έν άντικείμενον και πολλά άντικείμενα. Κάτωθεν του ένός άντικειμένου είναι έγγεγραμμένη ή λέξις ένικός, κάτωθεν τών πολλών ή λέξις πληθυντικός άριθμός. Διά τούτων Δελταρίων καθίστανται άντιληπτά άπασαι αί έννοιαι τής Γραμματικής, τής 'Αριθμητικής, Πατριδογνωσίας κ. ά.

18. Νά γίνωνται παιγνιώδεις, εύάρεστοι ασκήσεις, πρός έμπέδωσιν και στερέωσιν κτηθεισών έννοιών (άριθμητικών, 'Αναγνωστικών, Γραμματικών κ. ά.) «τόμποιαι», Δότοι, κινητικά παίγνια, Γυμναστικά παίγνια, ασκήσεις έπί τών πλαισίων Montessori, έπί Δίσκων Rey, του Φρέμπελ, έπί πασών τών ασκήσεων τών περιλαμβανομένων εις τδ σπουδαίον έργον του διασήμου Παιδαγωγού 'Οδ. Ντεκρολύ «Παιδαγωγικά Παιγνίδια» και τδ σπουδαίον έργον (πρόσφατον εις τήν Γαλλικήν) του Ειδικού 'Ελβετου Παιδαγωγού 'Ιακώδου Ντυμποσσόν, «Παιγνιώδεις ασκήσεις 'Αγωγής», και τδ μέγαλον βιβλίον τής 'Αλικής Ντεκέντρ. 'Η άγωγή τών καθυστερημένων παιδιών κ. ά. ώς πάντα τά είρημένα μέσα κατεσκευάσθησαν και έχρησιμοποιήσαμεν έπί πενταετίαν εις τδ ειδικόν Σχολείον Κρητσάς.

19. Νά παρακολουθήσουν οι διδ]λοι τής Περιφέρειας δλα τά κατασκευασθέντα ειδικά μέσα 'Αγωγής έν τῷ ειδικῷ Σχολείῳ Κρητσάς, νά εκμάθουν τόν τρόπον χρήσεώς των, τόν τρόπον κατασκευής των, διά τυχόν χρήσιν εις τά Σχολεία των.

20. Νά προσπαθήσουν οι Σύεδροι νά ξεύρουν νέα παρόμοια μέσα ειδ. 'Αγωγής άλλων περιπτώσεων, ή τροποποιήσεων τούτων εις διαφόρους «βαθμούς δυσχε-

ρείας» αναλόγως τής νοητικής ύστερήσεως τών άσκουμένων και διδασκομένων.

21. Νά προσπαθήσουν νά εφαρμόσουν οι Σύεδροι άπάσας τās φάσεις έργασίας και ασκήσεις τών αίσθήσεων Διδ]λιας, άς παρηκολούθησαν εις τούς μαθητάς του Προτύπου Ειδικού Σχολείου τής Περιφέρειας Μερ]λλου.

22. Είς τās νέας ιδρυομένας Ειδικās τάξεις νά καθορισθί όνομαστικώς λεπτομερώς τδ πρώτον Παιδαγωγικής βασικής χρήσεως ύλικόν, τά αναγκαία έπιπλα, ώς και άπαραίτητος χώρος και νά καθορισθί ό τρόπος του προσεχούς πλουτισμού τών Παιδαγωγικών μέσων.

23. 'Απασα ή έργασία τών ειδικών τάξεων άπό τής ένάρξεώς της νά καθορίζεται αναλυτικώς και λεπτομερώς διά συχνών ειδικών λεπτομερειικών έγκυκλίων, ώς έγέ-νετο εις τδ Ειδικόν Σχολείον τής Περιφέρειας Μερ]μβέλλου. 'Εάν τουτο δέν γίνη θά προκύψη έπιζήμιος σύγχυσις και τελμάτωσις του όλου ώραιου έργου.

24. Αί εκδιδόμεναι παρά του Κεντρικού 'Εποπτειακού 'Οργάνου Ειδικής 'Αγωγής έγκύκλιοι δέν είναι γενικού και συγκεχυμένου περιεχομένου, αλλά θά είναι έπισημονικαί και θά καθορίζουν σαφώς τ' άντικείμενά των, ώς και τόν πλήρη και σαφή τρόπον διδακτικής έργασίας του ειδικού Διδασκάλου, μη έγκαταλείπουναι κενά και άμφίβολα σημεία.

25. 'Εν άρχῇ τής λειτουργίας τών ειδικών τάξεων νά τεληται συχνή έπικοινωνία του Ειδικού 'Εποπτειακού 'Οργάνου μετά τών διδ]λων τών Ειδικών τάξεων, ένα στερεωθούσιν καλώς αί πρώται Ειδικαί Διδακτικαί 'Αρχαί.

26. Τδ όλον Παιδαγωγικόν ύλικόν όλων τών ειδικών τάξεων νά παραγγελθί εις ειδικόν Συνεργέτον ύπό τήν αδιάλειπον έποπτείαν και τόν συχνόν έλεγχον τών άρμοδίων Ειδικών 'Εποπτειακών 'Οργάνων του 'Υπουργείου.

27. 'Η όλη έργασία τών ειδικών τάξεων θά λαμβάνη ύπ' όφιν τήν έν 'Ελλάδι Σχολικήν ζωήν, ώς και τά 'Ελληνικά Κοινωνικά ήθη των, 'Ελληνικήν, Κοινωνικήν και Οικονομικήν ζωήν και τήν έν 'Ελλάδι κίνησιν τών επαγγελματιών, τών βιοτεχνιών και τών βιομηχανιών.

'Η έν 'Ελλάδι επαγγελματική κατάσταση εξητάσθη λεπτομερώς διά τής σχετικής εισήγήσεως του Διδ]λου 'Εμμανουήλ 'Αντ. Χουρδάκη, εισηγηθέντος έν τῇ ιδίῳ Συνεδρίῳ τήν ανάλυσιν του έργου «'Ο Κόσμος τών 'Επαγγελματιών» του κ. Α. Παπακωνσταντίνου.

28. Είς περίπτωσιν έπιβραδύνσεως τής λειτουργίας τών έν τῇ χώρα ήμών ιδρυθεισών ειδικών τάξεων, νά λειτουργήσουν τδ ταχύτερον έτερα Ειδικά Σχολεία, ώς τδ τής Καισαριανής· τήν ανάγκην τούτων ύποδεικνύουν αί τέσσαρες χιλιάδες (άριθμ. 4.000) Αιτήσεις Γονέων 'Ανωμάτων μαθητών, αί εύρισκόμεναι εις τήν άρμόδιαν Δεύθυνσιν του 'Υπουργείου Προνοίας, διά τήν έγγραφήν τών τέκνων των εις Ειδικόν Σχολείον.

29. Είς τά Ειδικά Σχολεία και τās Ειδικās τάξεις νά διδάσκουν Διδάσκαλοι με έπιστημονικήν κατάρτισιν, με έγγυημένα έπιστημονικά ένδιαφέροντα και πιστεύοντες εις τās 'Αρχάς τής 'Ορθοπεδικής 'Αγωγής.

Γ. 'Ορφανουδάκης

Η ΑΓΩΓΗ ΩΣ ΑΦΥΠΝΙΣΙΣ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΙΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΝΑΝΘΡΩΠΟΝ

Α'

Οι άληθινοί Μεταρρυθμισταί, Παιδαγωγοί και Νομοθέται, οί όποιοι φιλοδοξούν, έκ βαθείας θρησκευτικής πίστεως, έξασφάλισιν πνευματικής, πρώτιστα, βάσεως πρὸς άγωγήν και μόρφωσιν όλοκληρουμένων προσωπικότητων, δέν υποπίπτουν εις υπερβολάς, υπερεκτιμήσεις και έπικινδύνους μονομερείας. Αύτοί άξιολογούγ και θεωρούν τά αναλυτικά προγράμματα, τά διδακτικά βιβλία και αύτήν τήν όργάνωσιν τής μεταρρυθμίσεως άπό τό πνεύμα τής πίστεως, ή όποία είναι τό κίνητρον όλων τούτων. Διότι γνωρίζουν έκ τής ιστορικής πείρας, ότι πάντα ταύτα ούδέν είναι περισσότερον ως έξωτερικότης ή τά όργανα τής παιδείας εις τās χείρας ένός έκ τής πίστεως και τών ίδανικών της έμπνεομένου Παιδαγωγού κλ., μάλιστα δέ ως είναι ή σμίλη κλ. τά όργανα του γλύπτου, ή πέννα κλ. τά όργανα του ποιητού, τό πινέλλον κλ. τά όργανα του ζωγράφου. Αύτοί διαθέτουν άφυπνισμένην επίγνωσιν, ότι ό Φειδίας και ό Μιχαήλ "Αγγελος έγένοντο οι μεγάλοι γλύπται άρχικώς υπό τό πνεύμα πίστεως, τό όποιον τούς ένέπνεε και ούχι μόνον άπό τά κατ' έξοχήν έξαιρετικά δήθεν έργαλεία, τά όποία έχρησιμοποίησαν. Ούτω βλέπουν και τās μεταρρυθμίσεις καλās και έπιβεβλημένας και συνεργάζονται πνευματικώς και παντοιοτρόπως πρὸς πραγματοποίησιν των, ώστε νά προέλθη ως πρὸς τήν όργάνωσιν, τήν τεχνικήν κατεύθυνσιν, τήν μέθοδον κλ. μία σύγχρονος Έλληνική Έκπαίδευσις. Δέν λησμονούν όμως ούδ' επί στιγμήν, ότι άποτελούν και τόν μέγιστον τών κινδύνων, όταν έκλαμβάνονται και θεωρούνται αι μεταρρυθμίσεις, (ως όργανωσις, τεχνική κατεύθυνσις, μέθοδος και έξωτερικότης έν γένει), ως τό έλιξήριον ή τό μαγικόν έκείνο στοιχείον, τό όποιον μεταβάλλει τά πάντα εις χρυσόν¹. Αισθάνονται ως έκ τούτου ως έντονον βίωμα τό πλέον επείγον καθήκον, νά ύψώσουν, όπου έτάχθησαν υπό του Θεού και τής Πατρίδος, ως πνευματικοί άνθρωποι τό άνάστημά των και με τήν πείραν τής ιστορίας, με τά δάκρυα και τά δεινά τής ανθρωπότητος νά ειπουν εις τούς τυχόν σοφιστικούς οίηματίας των καιρών μας, ότι μόνον «τό πνεύμα ζωοποιεί», μόνον «τό πνεύμα έστι τό ζωοποιούν»², ένῶ όλα τά άλλα είναι «ή

1. Ed. Spranger: Leben wir in einer Kulturkrise? εις «Wo stehen wir heute?», 1960, σελ. 10 έξ. όπου άξιολογείται ή τεχνική και ό,τι ύπέχει θέσιν όργάνου εις τόν πολιτισμόν, τήν άγωγήν και τήν μόρφωσιν και έπισημαίνονται οι κίνδυνοι μιας υπερεκτιμήσεως και άνεξαρτοποιήσεως αύτών άπό του Πνεύματος. Του αύτου: Erziehung zum Verantwortungsbewusstsein, εις «Probleme einer Schulreform» (Προβλήματα μιας σχολικής μεταρρυθμίσεως), 1959, όπου τόνίζονται πρὸς τούς Μεταρρυθμιστάς της γερμανικής εκπαίδευσεως τά έξής: «Τό άληθές ουσίωδες δέν δύναται νά ληφθῇ άπό τόν κόσμον των υλικών μέσων. Εις τήν ύστάτην λέξιν άναδύεται άπό ήθικās νέας δημιουργίας και άπό τήν λίαν βαθέως κειμένην πίστιν, ή όποία αύτή και μόνον δίδει τήν πρὸς τοῦτο τό ουσίωδες δύναμιν» (σελ. 194). Του αύτου: Psychologie des Jugendalters, 25η έκδ. (1958), σελ. 322 έξ. Πρβλ. G. Kerschensteiner: Das Grundaxiom des Bildungsvorganges, 19273, σελ. 9. Του αύτου: Theorie der Bildung, 1926, σελ. 344. Fr. W. Foerster: Moderne Jugend und christliche Religion, Herder 1960, σελ. 20 έξ., 78 έξ., 158 έξ. κ.ά.

2. 'Ιω. στ', 63. Σχετικώς ό Foerster γράφει τά έξής: «Ό κίνδυνος τής άποπνευματώσεως («Entgeistigung»=ύλιστικοποίησεως) του πολιτισμού της Δύσεως δέν είναι καθόλου μικρότερος και όλιγώτερον έπικίνδυνος άπό όσον ή κομμουνιστική άποπνευματώσις (ύλιστικοποίησις) του άνατολικού κόσμου. Επίσης δέν είναι δυνατόν νά καταφέρη κανείς άλλο θανασιμώτερον κτύπημα εις τήν δύναμιν του πολιτισμού των μεγάλων έλευθέρων Παραδόσεων της Δύσεως άπό έκείνο τό πλήγμα, τό

σάρξ», ή όποία τότε μόνον φέρει «ζωήν» και δέν νεκροῦται έκφυλίζομένη πνευματικώς, όταν έντός της φέρη «τό πνεύμα» και μάλιστα τό πνεύμα του Θεού.

Ό άληθινός Παιδαγωγός διαθέτει συνεπώς άφυπνισμένην συνείδησιν, ως πρὸς τό πόσον είναι έπιβεβλημένο νά ενδιαφέρεται ενεργῶς και συμβάλλη πρώτιστα πνευματικώς και δια τό μεταρρυθμιστικόν έργον των ήμερών του, τό όποιον βλέπει ως νομοθετικήν προσπάθειαν, αλλά και ως προσπάθειαν πραγματοποίησεως του εις τό συγκεκριμένο σχολείον κλ., όπου ύπηρετεῖ, και τό όποιον προσπαθεῖ νά διοχετεύη πρὸς μίαν σύγχρονον, προσγειομένην και συνετήν μεταρρύθμισιν τής εκπαίδευσεως. Πρὸς μίαν μεταρρύθμισιν, ή όποία έξασφαλίζει τās προϋποθέσεις νά μορφώνη ή άγωγή και νά έμπνέη τήν νεολαίαν, ούτως ώστε νά αναδύνωνται άπό αύτήν οι καλοί θετικοί έπιστήμονες, οι άρτίως ειδικευμένοι τεχνίται, οι τεχνικῶς έμπειροί και δεξιότεχνοι επαγγελματίαι, οι διοικητικοί υπάλληλοι κλπ., που θά εργάζωνται δια νά άνέρχεται ή Πατρίς μας και εις μίαν έντός ένός πολιτισμοῦ ήμερώσεως ευημερίαν και δια του τεχνικοῦ πολιτισμοῦ. Ός έκ τούτου διακονεῖ τήν παιδείαν του Έθνους και ως Μεταρρυθμιστής γνωρίζων κτλως, ότι αι προϋποθέσεις δια τά άνωτέρω είναι μόνον, ό,τι έξευγενίζει, ήμερώνει και σώζει τήν ψυχήν του ανθρώπου. Μόνον ό,τι ύποβοηθεῖ, ό,τι θά ύποβοηθῇ αύριον, τόν έν γένει έπιστήμονα, τόν τεχνίτην, τόν

όποιον επιφέρει κανείς, όταν άποκόπτη αύτάς τās Παραδόσεις άπό τά πνευματικά των θεμέλια. Εἴθε νά κατανοηθῇ τοῦτο άπό τούς συγχρόνους μας, προτοῦ είναι άργά πλέον». Ούτω δέ όλοκλήρου του βιβλίου του «Τά βασικά άντικείμενα της άγωγής», εις τό όποιον θέτει τούς σκοπούς της άγωγής του ανθρώπου εις μίαν άφυπνίζουσιν αντιπαράστασιν της πρὸς τούς συγχρόνους πνευματικούς κινδύνους, πείθει και ως πρὸς τήν μέθοδον διδασκαλίας κ.λ., που δέν περιφρονεῖ καθόλου, άλλ' άξιολογεῖ, ότι ή πνευματική θεμελίωσις της άγωγής, ή όποία τείνει δι' όλων των επί μέρους σκοπών της εις τήν δημιουργίαν του άληθινοῦ χριστιανικοῦ χαρακτήρος, ως επίσης και ή βίωσις αύτῆς της πνευματικῆς θεμελιώσεως κατέχουν πάντοτε τήν προτεραιότητα εις τόν προσανατολισμόν, τόν άνεφοδιασμόν και τήν διαρκή ανακαίνισιν του άληθινοῦ Παιδαγωγού και Ισχυρίζεται συμπερασματικώς, ότι αύτή ή πνευματική θεμελίωσις «αναμφιβόλως είναι... άσυγκρίτως σημαντικώτερα, παρ' όσον και ή πλέον άκόμη βαθύνους μεθοδική» (Fr. W. Foerster: Die Hauptaufgaben der Erziehung, Herder 1959, σελ. 165 και 166). Ός πρὸς τοῦτο μάλιστα γράφει ό μεγάλος γερμανός εκπαιδευτικός Μεταρρυθμιστής και Παιδαγωγός G. Kerschensteiner: «Τό πτωχότατον σχολείον ένός χωριού με ένα Παιδαγωγόν της περιώπῆς και πνοῆς του Pestalozzi δύναται νά είναι έν άξιολογώτερον μορφωτικόν ίδρυμα άπό έν άρτίως όργανωμένο και πλουσίως μέχρις εκθαμβώσεως έξωπλισμένο σχολείον μιας μεγάλης πόλεως με άριστούχους διπλωματούχους διδάκτορας της φιλοσοφίας («Die Seele des Erziehers und das Problem der Lehrerbildung.—Η Ψυχή του Παιδαγωγού και τό πρόβλημα της μορφώσεως των Διδασκάλων, Στ' έκδ. 1955, σελ. 13). Ένταῦθα καταπολεμεῖ ό μεγάλος Μεταρρυθμιστής και Παιδαγωγός τήν νοσηράν εκείνην νοοτροπίαν, καθ' ήν ή άγωγή του ανθρώπου έμπιστεύεται άρχικώς εις τήν όργάνωσιν, τήν διδακτικήν μέθοδον, εις τήν έξωτερικότητα έν γένει και έπισημαίνει τήν βασικήν σπουδαιότητα του πνεύματος, προβάλλων τήν εις τό πρόσωπον του μεγάλου Χριστιανοῦ Παιδαγωγού Pestalozzi βωσαν πραγματικότητά του. Συνεπώς υπό τό πνεύμα της Χριστιανικής πίστεως του Pestalozzi, υπό τό πνεύμα δηλ. της πίστεως, άγάπης, θυσίας κ.λ. του Σωτήρος μας Χριστοῦ άξιολογεῖ και τοποθετεῖ τούς «doctores philosophiae» προκειμένου περί της άναζητήσεως της «Ψυχῆς του Παιδαγωγού» και της όδοῦ της μορφώσεώς του. Πέραν τούτου όμως όφείλομεν νά ένθυμηθώμεν τούς Διδασκάλους του Γένους μας, οι όποιοι έπετέλεσαν παιδαγωγικόν έργον μέγα και έθνοσωτήριο μόνον με τήν φλόγα της πίστεως των και του έξ αύτῆς θαυματουργούντος πνεύματος. Και ταῦτα πρὸς όρθήν αξιολόγησιν της τεχνικής, της όργανώσεως, της μεθόδου, του υλικού και έξωτερικοῦ έν γένει παράγοντος έντός της άγωγῆς και ούχι πρὸς παραθεώρησιν των! (Πρβλ. Σπ. Μ. Καλλιόφα: Παρατηρήσεις περί του σκοποῦ και της μεθόδου της διδασκαλίας.... Περιοδ. Έλληνοχρ. Άγωγή, 1961, σελ. 65 έξ. 'Ι. Θ. Κολιτσάρα: Ό Μεγάλος Παιδαγωγός, έκδ. γ', 1963. Του αύτου: Εὐγένιος ό Αἰτωλός κ.λ.).

υπάλληλον, τὸν ἐπαγγελματίαν κλπ. νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ ζῇ, «διατί ζῇ ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς», ὥστε νὰ σέβεται τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὸν συνάνθρωπόν του καὶ νὰ δύναται νὰ ἐργάζεται μὲ συνείδησιν—καὶ ὅχι ὡς τὸ θηρίον εἰς τὴν ζούγκλαν—διὰ τὸν συνάνθρωπον, τὸ κοινωνικὸν σύνολον καὶ διὰ τὸ Ἔθνος ὡς ὑπηρέτης εἰς τὴν ὑψηλὴν διακονίαν τοῦ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ Χριστιανικὴ Ἑλλάς τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. ^{2α}.

Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔχει συναίσθησιν ὅμως ὁ ἀληθινὸς Παιδαγωγός, ὅτι δὲν ἐκλήθη ἀπλῶς καὶ μόνον νὰ ἐξασκήσῃ πρακτικῶς τὸν μαθητευόμενον του εἰς αὐτὴν τὴν τέχνην ἢ εἰς ἐκεῖνο τὸ βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα, εἰς τὴν κλασσικὴν ἢ εἰς τὴν πρακτικὴν ἢ εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν κατεύθυνσιν, ἀλλ' ἀρχικῶς καὶ βασικῶς, εἰς τὸ νὰ τὸν μορφώσῃ πρῶτιστα εἰς ἄνθρωπον μὲ θρησκευτικὸν τελικὸν σκοπὸν, πρᾶγμα ποῦ εἶναι ἡ ἀποστολὴ παντὸς πράγματι ἀνθρώπου ³. Τοῦτο εἶναι τὸ μὲ τὸν ἰδιαίτερον πάντοτε τρόπον βασικὸν καὶ οὐσιώδες ἔργον του εἶτε ὡς Μεταρρυθμιστοῦ εἶτε ὡς Πρακτικοῦ εἶτε ὡς Διδασκάλου εἰς τὴν ὑψηλὴν πάντοτε ἀποστολὴν τῆς ἀγωγῆς. Τοῦτο εἶναι ἡ πεμπτοῦσα κάθε παιδείας, τ. ἑ. «ἄνθρωπον ἄγειν» (Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός) ^{4α}.

Ἄλλ' εἰς τί συνίσταται τοῦτο τὸ «ἄνθρωπον ἄγειν» τοῦ Πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας; Εἰς ὅ,τι συνίσταται καὶ ὡς ἐννοεῖται κατὰ βάθος καὶ ἡ ἀγωγή εἰς τὸ πλαίσιον τῆς πνευματώσεως τοῦ ἔργου τῆς, ὡς πνευματικῆς θεμελιώσεως καὶ πορείας. Ἀγωγή εἰς αὐτὴν τὴν πνευματώσιν εἶναι κατὰ τὸν Καθηγητὴν τῆς Παιδαγωγικῆς Erich Weniger «μία ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ἔναντι αὐτοῦ τοῦ (ὑπὸ τοῦ Θεοῦ) λελυτρωμένου λαοῦ. Δὲν σχετίζεται δὲ μόνον μὲ τὴν ἐντολὴν καὶ τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν συνάνθρωπον καὶ μὲ τὴν ἐλευθερίαν, ὥστε εἰς ἕνα λελυτρωμένον κόσμον νὰ συναι-

2α. Διὰ τὰς βάσεις τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ, τοῦ ὁποῦ τὴν πραγματικότητά ἐνομοθέτησε τὸ ἱσχύον Ἑλληνικὸν Σύνταγμα, βλ. Π. Ἰ. Μπρατσωῦ: Χριστιανισμός καὶ Ἑλληνισμός ἐν ἀντιθέσει καὶ συνθέσει. Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμ. 32, σελ. 278 ἐξ. Ἐπίσης Πρακτικὰ ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ, 1956.

3. Βλ. Pestalozzi: Die Abendstunde eines Einsiedlers, Aphorismus 61, ὅπου ὁ Χριστιανὸς Παιδαγωγὸς λέγει ἀποφθεγματικῶς πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐν γένει, ἐνῶ ἔχει διίδει τὸν κίνδυνον τοῦ πνεύματος τοῦ «ἐπαγγελματισμοῦ» εἰς τὴν ἀγωγήν καὶ ἐπιθυμεῖ συνεπὲς νὰ τὴν προφυλάξῃ ἀπὸ αὐτόν: «Παῖδιον» πρῶτον εἶσαι ἈΝΘΡΩΠΟΣ! καὶ κατόπιν τοῦ ἐπαγγέλματός σου μαθητευόμενος». Πρῶτον δηλ. πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται ἡ μόρφωσις ἈΝΘΡΩΠΟΥ, ποῦ θὰ γνωρίζῃ τοιοῦτοτρόπως, πῶς ὀφείλει νὰ μετέρχεται τὸ ἐπάγγελμά του καὶ κατόπιν νὰ δίδεται παραλλήλως καὶ ἡ κάθε τεχνικὴ ἢ ἐπαγγελματικὴ μάθησις καὶ ἐξάσκησις. Διότι, ὡς λέγει ὁ Πλάτων, ὁ ἄνθρωπος «παιδεῖας μὲν ὀρθῆς τυχὼν καὶ φύσεως εὐτυχούς, θειότατον, ἡμερώτατον τε ζῶον γίνεσθαι φιλεῖ, μὴ ἱκανῶς δὲ ἢ μὴ καλῶς τραφέν ἀγριώτατον, ὅποσα φύει γῆ» (Πλάτ. Νόμ. 766Α).

3α. Migne, Ἑλλ. Παιδολογία, τόμ. 35, στήλ. 425. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἡ ἀγωγή κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν ἡ ἀρχικῶς μεταβίβασις γνώσεων ἐπαγγελματικῆς προετοιμασίας, δὲν εἶναι κυρίως ἡ κατὰ τὸ δυνατόν ἄσπορος μέθοδος διδασκαλίας, ἀλλ' ἀρχικῶς καὶ οὐσιωδῶς «ἐπιμέλεια ψυχῶν» (Μ. Βασιλείος) καὶ κατόπιν ὅλα τὰ ἄλλα. Εἶναι ἡ ἐνθεὸς προσπάθεια νὰ ὀδηγηθῇ πνευματικῶς ὁ παιδαγωγούμενος, διὰ νὰ γίνεταί οὖν Θεὸς καὶ οὖν τῷ χρόνῳ, πράγματι «ἄνθρωπος». Οὕτως ἡ ἀγωγή εἶναι «τέχνη τις τεχνῶν καὶ ἐπιστῆμη ἐπιστημῶν, ἄνθρωπον ἄγειν» (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ: ἔνθ' ἀνωτέρω). Καὶ ἡ ἀγωγή ἢ ἡ παιδείσις εἶναι εἰς αὐτὴν τὴν ἐννοιαν καὶ πορείαν «τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθὸν τὸ πρῶτον». (Γρηγόριος Ναζιανζηνός: Migne, Ἑλλ. Πατρ. 37, 381). Καὶ ὁ πρὸ Χριστοῦ θεολογῶν Πλάτων κηρύττει «ψυχῆς παιδεῖσιν, ἧς οὔτε ἀνθρώποις οὔτε θεοῖς τῇ ἀληθείᾳ τιμώτερον οὔτε ἔστιν οὔτε ποτὲ ἔσται» (Πλάτ. Φαῖδρ. 241C) Τὴν ὅλην ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲ ἀλήθειαν μᾶς δίδει ὁ προσγειῶν λόγος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθ' ὃν «τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον ἐάν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;» (Εὐαγγ. Μάρκ. 9', 36-37), λόγον ἀφυ-

σθάνεται κανεὶς ὡς ὀφειλὴν καὶ νὰ κατορθώσῃ (νὰ πραγματοποιῇ αὐτὴν τὴν ὀφειλὴν, δηλ.) νὰ συζῇ μὲ τὸν πλησίον του» ⁴.

Τὸ νὰ συναίσθάνεται δὲ ὁ ἄνθρωπος ὡς αὐθόρμητον υπαγόρευσιν μιᾶς ἐσωτερικῆς ὀφειλῆς νὰ ἀγαπᾷ τὸν συνάνθρωπόν του καὶ νὰ εὐρίσκη τὴν δύναμιν νὰ πραγματοποιῇ ἐλευθέρως αὐτὴν τὴν πρὸς τὸν παιδαγωγούμενον τοῦ ἀφοσίωσιν καὶ—εὐρύτερον,—αὐτόν καὶ τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν συνάνθρωπον γενικώτερον, ὥστε νὰ ὑπηρετῇ ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν του ἰδιότητα τὸν συνάνθρωπον ἐν ἀγάπῃ καὶ ἐλευθερίᾳ, «ἢ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν» ⁵. Διότι οὕτως ἀναδύεται καὶ χαλκεύεται τὸ πνεῦμα τοῦ «διακονεῖν» ὡς εὐγνωμοσύνη καὶ ὀφειλὴ πρὸς τὸν Ἑλευθερωτὴν καὶ Λυτρωτὴν καὶ γίνεται συγκεκριμένον καὶ πραγματοποιήσιμον ὡς χρέος πρὸς τὸν μαθητὴν μας, τὸν διπλανόν μας, τὸ σύνολον καὶ πρὸς τὸ Ἔθνος μας.

Αὐτὸ δὲ εἶναι τὸ πνεῦμα, ποῦ ἐνσαρκώνει καὶ πραγματοποιεῖ, ὅχι μὲ λόγους ἀλλὰ μὲ πρᾶξιν ζωῆς, ὁ ἀληθινὸς Παιδαγωγός, ὁ ὁποῖον μόνον κατ' αὐτόν τὸν τρόπον ὀδηγεῖ, κατευθύνει καὶ προσανατολίζει τὸν παιδαγωγούμενον του καὶ τὸν ἄνθρωπον γενικώτερον. Καὶ μὲ τὸ παράδειγμά του αὐτὸ διευκολύνει καὶ δὲν ἐμποδίζει τὸν ἄνθρωπον νὰ ἐμπνευσθῇ καὶ νὰ μορφωθῇ κατ' αὐτόν τὸν τρόπον, ὥστε νὰ σίσθάνεται αὐρίον καὶ νὰ διακονῇ τὸ ἐπάγγελμα του ὡς ἐπαγγελλίαν, ὡς πλήρη ἐλπίδων δηλ. ὑπόσχονται πρὸς τὸν Θεόν, ὡς ἐλπιδοφόρον ἄγγελμα διὰ τὸ προσωπικόν καὶ τὸ κοινὸν μέλλον καὶ ὡς ἔκφρασιν καὶ ὁλοὴν πραγματοποίησιν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εὐγνωμοσύνης του, νὰ ἐργάζεται δὲ ὡς ἀφωσιωμένος «συνεργός» Του εἰς τὸν ἐπαγγελματικὸν τομέα, ποῦ ἐτάχθη, διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν προαιωνίων θείων σχεδίων εἰς τὸν δρόμον τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ⁶.

Τοῦτο τὸ πνεῦμα τοῦ ὑπηρετεῖν τὸν πλησίον καὶ τὸ Ἔθνος χρειάζονται καὶ οἱ λαοὶ διὰ νὰ ἀποκτήσουν ὄργανον κυψέλης μελισσῶν, νὰ προκόψουν καὶ νὰ μεγαλοουργήσουν. Τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς πολιτάς τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν καὶ ὁ ἀμερικανὸς Πρόεδρος μὲ τὴν ἐπίσημον ἀνάληψιν τῶν προεδρικῶν του καθηκόντων. Θραυστὸν παράδειγμα τοιοῦτου πνεύματος παρatrepoθμεν καὶ εἰς τὸ νεοσύστατον κράτος τοῦ Ἰσραὴλ, πνεῦμα ποῦ τὸ ἐμπνέεται τὸ κράτος τοῦτο εἰς τὴν συσπείρωσίν του περὶ τὴν Βίβλον καὶ τὴν πίστιν τῶν Πατέρων του ⁷. Τὸ πνεῦμα τοῦτο

πνιστικὸν τὸν ὁποῖον διετύπωσεν ὡς ἐξῆς ὁ Pestalozzi: «Τί θὰ ἐβοηθοῦσεν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐάν θὰ ἐκέρδιζε μὲν τὸν κόσμον. ὅλον, ἀλλὰ θὰ ἐζημιῶνεν ὅμως καὶ θὰ ἐβλαπτε τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ του;» (εἰς H. Nohl: Die Bildung des Erziehers, Die Sammlung 6, 1951, σελ. 712).

4. Erich Weniger: Zum Gespräch zwischen evangelischer Theologie und Pädagogik. Εἰς: Die Sammlung 6, 1951, σελ. 129.

5. Γαλ. Ε', 1.

6. Ed. Spranger: Psychologie des Jugendalters, σελ. 227 ἐξ., ὅπου ὁ ἀφυπνισμένος καὶ προσγειωμένος Παιδαγωγὸς καὶ φιλόσοφος τονίζει τὰ ἐξῆς:

«Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι τὸ νόημα καὶ ἡ ἀξιολογικὴ ἀνύψωσις τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐργασίας μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἐποχῆς τοῦ Διαφωτισμοῦ συνετελεῖτο πάντοτε ἀπὸ ἕνα θρησκευτικὸν συσχετισμὸν καὶ ὅτι εἰς τὸν Χριστιανικὸν πολιτισμὸν... κάθε ἐπάγγελμα εἶχε τὴν συναίσθησιν συνεργοῦ «εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ», τ. ἑ. εἰς μίαν ὑπερατομικὴν ἐξάρτησιν καὶ συσχέτισιν τοῦ νοήματός του».

Βλ. καὶ Εὐαγγέλιον Ματθαίου, Κεφάλ. 25 (Ματθ. κε'), ὅπου ὁ ἄνθρωπος κρίνεται ἀναλόγως τῆς συμπεριστάσεώς του πρὸς τὸν συνάνθρωπον.

7. Διὰ νὰ φανῇ, πῶς τὸ σημερινὸν Ἰσραὴλ οἰκοδομεῖ μέλλον εὐοίωνον διὰ τὸν λαόν του—καὶ τοῦτο εἶναι εἰς τοὺς πάντας γνωστὸν—καὶ τὸ πόθεν λαμβάνει τὰς σχετικὰς πρὸς τοῦτο δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι κραδαίνουν τὸν ἀντίστοιχον διακαῆ του

της πίστεως τοῦ «διακονεῖν» χρειάζεται καὶ ὁ σημερινὸς Ἕλληνας, διὰ νὰ βοηθῇ κατὰ δύναμιν τὴν Ἑλλάδα νὰ προσδεύῃ εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς, νὰ πραγματοποιῇ τὴν «Μεγάλαν Ἰδέαν» τῆς πραγματώσεως τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, νὰ ἐπιτυχάνῃ ὡς ἑλληνοχριστιανικὴ πνευματικὴ δύναμις τοὺς σκοποὺς τῆς καὶ νὰ παίρνῃ μὲ τοῦτο τὸ πνευματικὸν ὑπόβαθρον καὶ κίνητρον, ποὺ ἀφυπνίζει καὶ τονώνει τὸν ἄνθρωπον πρὸς ἐργατικότητα, δημιουργίαν καὶ πρόδοον, νὰ παίρνῃ τὴν θέσιν, ποὺ ἐπιβάλλεται νὰ παίρνῃ, εἰς τὴν οἰκογένειαν τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκονομικῆς κοινότητος καὶ εἰς ἐκείνην ὄλων τῶν ἔθνων τοῦ κόσμου.

Εἶναι συνεπὶς εὐχῆς ἔργον νὰ ἐμπνευσθῇ καὶ νὰ μορφωθῇ τοιοῦτο-τρόπως ὁ Ἕλληνας, ὥστε νὰ αἰσθανθῇ καὶ νὰ διακονήσῃ τὸ ἐπάγγελμά του ὡς ἀποστολήν, ὡς προσωπικὸν καὶ ὑπερπροσωπικὸν ὑπόρρημα, ὡς ὄργανον τοῦ ἐντὸς αὐτοῦ «ἀγίου πνεύματος» τῆς συνειδήσεώς του.

Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τοῦ «διακονεῖν» τὸ ἐνσαρκώνει καὶ τὸ χορηγεῖ εἰς τὸν Παιδαγωγὸν καὶ τὸν παιδαγωγούμενον ὡς εἰς πιστοὺς Του μόνον Ἐκεῖνος, ὁ Ὅποιος «οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν»* καὶ ὁ Ὅποιος καὶ διὰ τοῦτο δεικνύει, ἀποκαθιστᾷ καὶ ἐνσαρκώνει εἰς τὴν Θεανθρωπίνην Αὐτοῦ φύσιν τὸν μόνον ἀληθινὸν καὶ τὸν μόνον πραγματικὸν ἄνθρωπον, χωρὶς τὴν ἐν πίστει μίμησιν τοῦ Ὁποίου δὲν δύναται νὰ συντελεσθῇ τίποτε τὸ μέγα καὶ ἀληθινόν.

Εἰς τὴν ὁπισθεν Αὐτοῦ πορείαν καὶ μίμησιν καὶ μαθητεῖαν ἀλλοιοῦνται βαθμηδὸν ἄνθρωποι καὶ καταστάσεις καὶ ἀνευρίσκεται «ἡ ὁδός»* πρὸς τὸν «ἄνθρωπον». Διότι εἰς τὴν πορείαν αὐτὴν ψηλαφοῦν Παιδαγωγὸς καὶ παιδαγωγούμενος, ὅτι ἡξιώθησαν κατὰ χάριν νὰ ἀνήκουν μὲ μίαν λυτρωτικὴν δωρεάν εἰς ἓνα «σεσωσμένον κόσμον», διὰ τὸν ὁποῖον ὁμιλεῖ καὶ ὁ Καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς Ε. Weniger ἀνωτέρω, καὶ νὰ ἀπολαμβάνουν τὸ ὑψιστον τοῦτο δῶρον τῆς σωτηρίας, ποὺ τοὺς προσεφέρθη ἐντελῶς ὡς «ἔλεος» ἐξ ἀγάπης διὰ τῆς Ταπεινώσεως, Σταυρώσεως καὶ Ἀναστάσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Διότι ἀκόμη, εἰς τὴν συναίσθησιν καὶ βίωσιν αὐτῆς τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐεργεσίας καὶ τῆς ἐκ τῆς εὐεργεσίας αὐτῆς ἀναδυομέ-

πύθον, θὰ παρεντεθοῦν τὰ κάτωθι, ποὺ δημοσιεύονται εἰς τὸ ἄρθρον «Πρὸς ποῦ βαίνει ἡ νέα γενεὰ τοῦ Ἰσραὴλ» τοῦ ἐλβετικοῦ περιοδικοῦ «Evolution» τῆς Βέρνης, ὅπου ὁ Μ. Karmon γράφει τὰ ἐξῆς ἀξιοπρόσεκτα εἰς τὴν σελίδα 304: «Τί δύναται κανεῖς νὰ πράξῃ, λοιπόν, διὰ νὰ βοηθήσῃ νὰ ἀναδυθῇ μία ὕγιης νεότης, ποὺ θὰ εὐρίσκη εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τὴν δύναμιν, νὰ παρεμποδίσῃ τὴν παρακμὴν καὶ νὰ τίθεται εἰς μίαν πρὸς τὰ ἄνω πορείαν; Ποίᾳς ἀξίας δύναται νὰ δείξῃ κανεῖς εἰς τὰ παιδιὰ εἰς τὴν θέσιν τῶν κατὰ ἓνα τρόπον πεπερασμένων ἰδανικῶν τῆς προηγουμένης γενεᾶς;

»Πρέπει νὰ εἶναι κατὰ κοινὸν εἰς ὅλους τοὺς παιδαγωγουμένους, μὲ τὸ ὁποῖον νὰ ἔχουν ὅλοι μίαν σχέσιν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον νὰ μὴ δύναται νὰ ἀποκλεισθῇ κανεῖς ἢ διὰ τὸ ὁποῖον νὰ μὴ αἰσθάνεται κανεῖς μὲ ὑπεροψίαν. Πρέπει νὰ εἶναι κατὰ, τὸ ὁποῖον νὰ τοὺς πλαισιώσῃ καὶ νὰ τοὺς ἐμποτίξῃ μὲ ιδέας καὶ μὲ ἠθικὴν, πράγματα τὰ ὁποῖα νὰ δύνανται νὰ τὰ ἐνσαρκώσουν.

»Υπάρχει κατὰ παρόμοιον; Καὶ ποῦ;

»Ἐπὶ τούτου τοῦ ἐρωτήματος ὑπάρχει μία ἐκπληκτικὴ καὶ ὁμῶς πολὺ ἀπλὴ ἀπάντησις: ἡ Βίβλος! Ἡ Βίβλος ὅχι μόνον εἰς τὴν θρησκευτικὴν (λατρευτικὴν) ἐννοιαν, ἀλλ' ὡς κοινὴ ρίζα τοῦ εὐρέως διακλαδισθέντος δένδρου τῆς Ἰουδαϊκῆς διασποράς. Ἡ Βίβλος εἰς τὴν πνευματικὴν εὐρωπαϊκὴν ἐννοιαν ὡς ἐγχειρίδιον ἀγωγῆς τοῦ πολίτου, ὡς παιδονομία, ὡς φιλοπατρία καὶ ὡς φιλολογικὴ δημιουργία. Καὶ οὐχὶ ὀλιγώτερον, τέλος, καὶ ὡς ἀνεξάντλητος πηγὴ παραδειγματικῶν μορφῶν πρὸς προβολὴν μιμήσεως εἰς τοὺς νέους ἀνθρώπους, (Ὀκτώβριος 1961)! Ἰδοὺ ἡ πηγὴ τοῦ δημιουργικοῦ πνεύματος τοῦ Ἰσραὴλ.

8. Ματθ. κ', 28.

9. Ἰω. ιδ', 6.

νης προσωπικῆς ὀφειλῆς, ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης καὶ τάνάπαλιν εὐρίσκουν τὸν δρόμον νὰ γνωρίσουν τὸν ἑαυτὸν τῶν καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ὑπάρξεώς των, νὰ τοποθετηθοῦν ὑπὸ Ἐκεῖνον καὶ ὀπισθεν Ἐκεῖνου εἰς τὴν κλήσιν καὶ τὴν ἐντολήν Ἐκεῖνου¹⁰ καὶ οὕτω νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ τὸ νὰ διαπράττουν τὴν ἀνήκουστον βλασφημίαν, νὰ θεοποιοῦν δηλ. συνειδητῶς ἢ ἄσυναισθήτως τὸν ἑαυτὸν τῶν ὡς ἄλλοι ρωμαῖοι καίσαρες ἢ τὰς οἷας δῆποτε δυνάμεις¹¹.

Οὕτως ἐξέρχεται ὁ Παιδαγωγὸς καὶ ὁ παιδαγωγούμενός του ἀπὸ ἓνα ἀσφυκτικὸν καὶ ἐκφυλιστικὸν ἐγκλωβισμόν καὶ ἀπὸ μίαν νοσηρὰν ἐγώστικὴν καὶ ἀτομικιστικὴν προσκόλλησιν εἰς τὸν «ἑαυτοῦλήν» καὶ δύναται νὰ θέτῃ τὸν ἑαυτὸν του, τὰς δυατοτήτάς του, τὴν μόρφωσιν του, τὰ πτυχία του καὶ τὰ ἐπιτεύγματα του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν γονέων ἢ τῶν παιδίων του, τῶν ἀδελφῶν του, τῆς οἰκογενείας του γενικώτερον, περαιτέρω εἰς τὴν βοήθειαν τῶν γειτόνων του, τῶν συγχωριανῶν του, τῶν συμπολιτῶν του εὐρύτερον καί, εἰ δυνατόν, καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν συνανθρώπων του εἰς τὸν κόσμον ὁλόκληρον.

Οὕτως ἐνσαρκώνουν Παιδαγωγὸς καὶ παιδαγωγούμενος μίαν πεστο-λότσειον εἰς τὸ εἶδος τῶν ἐκδηλώσεων τῆς πνευματώσεως πρὸς ἀναγέννησιν καὶ ἀναμόρφωσιν τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς κοινωνίας ἐν γένει, ποὺ σχεδὸν ὅλοι μας τὴν ἐγνωρίσαμεν κατὰ τὸ δυνατόν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ σεβαστοῦ Παπαδασκάλου ἢ Διδασκάλου τῶν πρώτων εἰς τὴν γενέτειραν σχολικῶν μας ἡμερῶν καὶ τὴν συναντῶμεν καὶ σήμερον εἰς ὅλους ἐκείνους τοὺς ἀθροῦς, ἀλλὰ παντοιοτρόπως ἀόκνους «λασπαιδευτὰς» καὶ δι-κόνους τοῦ μέλλοντος τῆς Πατρίδος μας. Τὴν συναντῶμεν εἰς τὸν ἀκοίμητον φύλακα τῶν ἑλληνοχριστιανικῶν μας παραδόσεων, εἰς τὸν Διδάσκαλον τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς πόλεως, ποὺ ζῇ τὰ πνευματικῶς ἀπειλητικὰ προβλήματα τῶν καιρῶν μας ὡς σύγχρονος καὶ ζωντανὸς πνευματικὸς ἄνθρωπος—εἰς τὴν κυριολεξίαν καὶ τὴν βαθύτητα τῶν λέξεων—ποὺ ζῇ τοὺς σημερινοὺς κινδύνους, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν σύγχρονον τάσιν πρὸς χαμέρπειαν, ποὺ ζῇ τὴν σημερινήν, κάθε ἄλλο παρὰ εὐχάριστον, κατὰστασιν τῆς κοινωνίας μας, ποὺ ζῇ τὰ προβλήματα τῆς ἀπειλουμένης μας νεότητος ἀπὸ τὴν αἰσχροκερδῆ καὶ ἐκφυλίζουσαν διάδοσιν τοῦ γαργαλιστικοῦ βιβλίου καὶ ἐντύπου καὶ τῆς ρυπαρᾶς ἐφημερίδος, ἀπὸ τὸν ἐγκληματικὸν κινηματογράφον, τὸ πανσεξουαλικὸν τραγούδι καὶ τὰ μέσα τῆς προ-

10. Μόνον ὑπ' αὐτὴν τὴν ἀπὸ τὸν Οὐρανὸν κλήσιν καὶ τὴν παράλληλον πρὸς αὐτὴν ἐντολήν λαμβάνει καὶ ἡ ἐντολὴ τῆς Πολιτείας, τῆς ὁποίας φορεὺς εἶναι κάθε δημόσιος λειτουργὸς καὶ κάθε πολίτης τῆς, ὑπαρκτὴν θεμέλιον βάσιν καὶ ζωοποιὸν περιεχόμενον καὶ καθίσταται τὸ πρὸς δημιουργίαν κίνητρον εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ καθήκοντος ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Πόθος καὶ εὐχὴ τῆς Ἑλλάδος εἶναι νὰ κατανόηθῃ καλῶς τοῦτο ἀπὸ τὸν Μεταρρυθμιστὴν καὶ Παιδαγωγὸν τῶν ἡμερῶν μας. Μόνον «ἡ Θρησκεία, λέγει ὁ Φρ. Φαίρστερ, δημιουργεῖ ἀρχικῶς κατὰ βάσιν ἀειόπιστον αὐθεντίαν εἰς τὴν Πολιτείαν» (Fr. W. Foerster: Autorität und Freiheit, 1910, σελ. 109). Ἡ Πολιτεία καὶ κάθε αὐθεντία χρειάζεται ἀπαραιτήτως τὰς δυνάμεις τῆς Πίστεως, δηλ. τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία θεμελιώνει καὶ ἀναζωπυρώνει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν σχέσιν του πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεὸν ὡς πηγὴν πάσης αὐθεντίας. Ἀλλῶς ἡ Πολιτεία μόνον βίαν δύναται ν' ἀντιπαραθέτῃ.

11. Βλ. Pestalozzi: Wie Gertrud ihre Kinder lehrt, εἰς τὴν κριτικὴν ἐκδοσιν τῶν Ed. Spranger κ.λ.π., τόμ. 13, σελ. 183, ὅπου ὁ Pestalozzi ἐξωτερικεῖται, πόθεν ἐλάμβανε τὸν πύρινον πόθον του διὰ μίαν διακονίαν ὁλοψύχου καὶ ἐμπράκτου συμπαροστάσεως εἰς τὸν λαόν του ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας τῆς Χριστιανικῆς Πίστεώς του:

*Ἀπὸ αὐτῶν τῶν χρόνων, γράφει, τῆς νεότητός μου ἐπάλλεν ἡ καρδιά μου, ὡς εἰς πανίσχυρος ἄνεμος, μοναδικῶς καὶ μόνον πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν: νὰ ἀγω-

βολής και διαδόσεώς του κ.λ.π. και πού δια τοῦτο δὲν ἡσυχάζει. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἡσυχάζῃ καὶ διὰ τοῦτο σπεύδει νὰ προσφέρῃ κατὰ δύναμιν τὴν συμβολὴν τῆς προσωπικῆς του συνειδητῆς διακονίας¹² καὶ ἡ προσωπικὴ αὐτὴ διακονία δὲν συνίσταται βεβαίως εἰς ἔκδοσιν ἡμερησίων διαταγῶν ἢ εἰς ἐξαγόρευσιν ἀπαγορεύσεων καὶ ἀπειλῶν, ἀλλ' εἰς τὴν διὰ προσωπικοῦ ἀγῶνος δημιουργίαν τοῦ ἀναγκαίου πνευματικοῦ ἀντισταθμίσματος, πού ἐφ' ὅσον φέρει τὴν πίστιν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, γίνεται «ἡ νίκη, ἡ νικῆσασα τὸν κόσμον»¹³ κάθε φθοροποιῶ «σαπίλας» καὶ ἀναχαιτίζει κάθε φθοροποιὸν ἀπόπειραν, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς συνέτριψεν εἰς τὸν Σταυρόν Του τὸν Τίμιον κάθε διοβολικὴν δύναμιν τοῦ κόσμου τούτου καὶ ἐθρίαμβευσεν εἰς τὴν ἀγίαν Του Ἀνάστασιν, ὥστε νὰ ἀποκτᾷ ὁ κάθε ἄνθρωπος μὲ τὴν πίστιν του εἰς Αὐτὸν τὴν δυνατότητα νὰ νικᾷ ἀγωνιζόμενος μαζὺ Του τὸ κακὸν εἰς τὸ διηνεκές.

B

Ἡ πίστις αὐτὴ καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς σωτηριώδης δύναμις εἶναι βασικὸν ἐφόδιον τοῦ παιδαγωγοῦ, ἀποκτᾶται δὲ εἰς τὴν μίμησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Κυρίου τοῦ παντός καὶ ὑπὸ τὴν μαθητείαν Του. Διὰ τοῦτο δέον νὰ τοινοθῇ, ὅτι τὸ νὰ γινώμεθα καὶ νὰ παραμένωμεν πάντοτε μαθηταὶ τοῦ «ὑπογραμμοῦ» μας Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐντὸς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Του καὶ Ἐκκλησίας μας καὶ νὰ βοηθώμεν οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους νὰ γίνωνται μαθηταὶ Του, εἶναι προϋπόθεσις τῆς ἀγωγῆς, ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον ἐπιθυμῇ ἡ ἀγωγή «ἄνθρωπον ἄγειν». Διότι, ἐάν ποθῇ πράγματι ἡ ἀγωγή νὰ ὀδηγήσῃ τὸν ἄνθρωπον, μὲ τὸ νὰ τὸν βοηθῇ νὰ εὐρίσκῃ τὸν δρόμον του, τότε πρέπει νὰ γνωρίζῃ καλῶς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ διακόνου τῆς Παιδαγωγοῦ, ποῦ εὐρίσκεται ἡ πρὸς τοῦτο ἀπὸ Θεοῦ ἀποκαλυφθεῖσα «ὁδός» καὶ τί ζητεῖ ἐπ' αὐτῆς τῆς «ὁδοῦ» ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον — πολίτην τῆς ἐγκοσμίου π.χ. πολιτείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους εἰς τὴν πορείαν τούτου πρὸς τὴν «Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Καὶ τοῦτο, καθ' ὅσον μόνον

νισθῶ νὰ στερεώσῃ ἡ πηγὴ τῆς ἐλευσινότητος καὶ τῆς δυστυχίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβλεπον νὰ βυθίζεται γύρω μου ὁ λαός». Καὶ ἄλλοι:

«Ἀγαπημένε μου λαέ, ἐπιθυμῶ νὰ Σε βοηθήσω». (Liebes Volk, ich will Dir helfen).

Διὰ τοῦτο ἔγινεν ὁ Μέγας Pestalozzi καὶ ὁ λαός του ἡ σημερινὴ Ἑλβετία. Συνεπὸς «τὸ μέλλον τῆς ἀληθείας» (καὶ τὸ μέλλον τῶν λαῶν), «θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὴν ποιότητα τῆς σημερινῆς υπάρξεως τοῦ Διδασκάλου», λέγει ὁ Eugen Rosenstock εἰς τὸ βιβλίον του «Ἡ πνοὴ τοῦ Πνεύματος». (Der Atem des Geistes, 1957, σελ. 124).

12. Τοιοῦτοτρόπως γίνεται λ.χ. «δημιουργὸς τῆς λαμπρᾶς μεταβολῆς στὸ χωριὸ ὁ Δάσκαλος...». γράφει μία ἀθηναϊκὴ ἐφημερίς. «Μέσα σὲ τρία χρόνια ἐδημιούργησεν ἕνα θαῦμα. Μὲ τὴν προσωπικὴν δουλειὰ μεγάλων καὶ μικρῶν ἐφτίσας δρόμους, φύτεψε παντοῦ δένδρα, κατάρτισε βιβλιοθήκην, ὥργάνωσε μιά μικρὴ φιλαρμονικὴ, ἔφερεν ἀπὸ τὴν γειτονικὴν πολιτεία ἐπιστήμονες κι' ἔδιναν μορφωτικὰ διαλέξεις...» (Διδασκ. Βῆμα, 25 Μαρτίου 1962, σελ. 5).

Καὶ ἐν ἀκόμῃ παράδειγμα: Διηγήτης Δημ. Σχολείου ἀκριτικοῦ χωριοῦ διωργάνωσε μαθητικὴν καὶ ἀγροτικὴν βιβλιοθήκην, πού ἀριθμοῦσε κατὰ μὲν τὸ 1959-60 1003, κατὰ δὲ τὸ 1960-61 1100 βιβλία, βιβλία πού ἔλαβε καὶ λαμβάνει μὲ δι' ἐπιστολῶν ἐκκλήσεις του πρὸς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ περιοδικοῦ «Ἀκτίνες». Γράφει ὁ ἴδιος εἰς μίαν παρὰκλήσιν του:

«...Εργάζομαι τὸν τίμιον ἀγῶνα, χωρὶς νὰ φεῖδωμαι κόπων, στερήσεων καὶ θυσιῶν, οὐδὲ νὰ ἀναμένω οὐρανὴν ποτε ἀμοιβήν. Ἀπλῶς ἐκτελῶ τὸ κοῦρὸν μου. Μοναδική μου ἐπιθυμία νὰ δημιουργήσω ἕνα πραγματικὸ ἐλληνικὸ, ἀγροτικὸ χωριό... Εἶναι πραγματικὰ πολὺ ὁμορφα νὰ βλέπῃ κανεὶς γονεὶς καὶ παιδιὰ σκυμμένους ἐπάνω ἀπὸ βιβλία, πού μιλοῦν διὰ τὴν ἀλήθειαν, τὸν Χριστόν, τὴν Πατρίδα, παραδόσεις, ἱστορίαν, γεωργίαν κ.λ.π.» (Μνημ. περιοδ., Φεβρουάριος 1962, σελ. 59 ἐξ.).

13. Α' Ἰω. ε', 4.

τοιοῦτοτρόπως θεμελιούται, οἰκοδομεῖται, μορφοῦται καὶ δρᾷ ὁ Παιδαγωγὸς ὡς ὁ Pestalozzi καὶ ὁ ἀληθινὸς ἐν γένει Παιδαγωγός.

Μία ἀγωγή, λοιπόν, πού φιλοδοξεῖ μὲν νὰ μορφώσῃ «Χριστοὺς πολίτας», ἀγνοεῖ δὲ ἴσως τὴν πρὸς τοῦτο «ὁδόν» καὶ δὲν τίθεται ὑπὸ τὴν ἐντολήν της, ἀπορρίπτει ἀσυνέτως καὶ ἐγκληματικῶς τὸ βασικὸν πρὸς τοῦτο θεμέλιον καὶ μέσον. Ματαιοπονεῖ κυριολεκτικῶς, ἐάν δὲν μεριμνᾷ καὶ μοχθῇ νὰ μορφώσῃ τὸν «ἐν Χριστῷ» «Χρηστὸν πολίτην». Διότι ὁ Χριστὸς ἦλθεν εἰς ἡμᾶς εἰς τὴν γῆν ὡς ὁ ἀπεσταλμένος τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης τοῦ Οὐρανοῦ Πατρός, διὰ νὰ γίνουν ἐν Αὐτῷ «καινὰ τὰ πάντα». ¹⁴ «Ὁχι διὰ νὰ καταργηθοῦν, ¹⁵ ὅσα πράγματι ἀξίζουν, ἀλλὰ διὰ νὰ συμπληρωθοῦν ¹⁶ ἐν τῇ ἀτελείᾳ των καὶ νὰ γίνουν «καινὴ κτίσις» ¹⁷. Ἦλθε συνεπῶς διὰ νὰ γίνῃ καὶ νὰ εἶναι, ὡς εἶναι πράγματι, καὶ τῆς ἀγωγῆς ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Ἐν Αὐτῷ καὶ δι' Αὐτοῦ γίνεται ἡ ἀγωγή «λύτρωσις» τοῦ ἀνθρώπου, «λύτρωσις» ὡς ὁμοίως βλέπεται καὶ ἀπὸ τὸν G. Kerschensteiner ¹⁸. Χωρὶς Αὐτὸν γίνεται ἀσυναίσθητος ἡ συγκεκαλυμμένη ἢ φανερά ἄρνησις καὶ σύγχυσις εἰς τὸ ὑψηλὸν ἔργον της, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς τὸ νὰ ὀδηγήσῃ πνευματικῶς τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν προορισμὸν του ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὴν σοφίαν καὶ συνεπῇ σχέσιν του πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν συνάνθρωπον.

Ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν ἐπομένως ὀδήγησιν καὶ μόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὡς πρὸς τὸν ὅλον προσανατολισμὸν του οὐδεμία ὑπάρχει αὐτόνομος, τ. ἔ. ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀνεξάρτητος παιδαγωγικὴ τελεολογία ἢ παιδαγωγικὴ θεωρία καὶ πράξεις. Διότι εἰς αὐτόνομος, ἐκ φύσεως μόνον εἰς τὴν ἐννοιαν τοῦ Ρουσσώ, παιδαγωγικὸς κόσμος εἶναι ἀνύπαρκτος, ὡς ἀνύπαρκτος εἶναι ἐπίσης καὶ εἰς χωρὶς τὸν Θεὸν καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἐννοιαν φυσικὸς πνευματικὸς κόσμος, τ. ἔ. εἰς πνευματικὸς κόσμος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει τὴν ἀρχήν, τὸ κίνητρον τῶν κινήσεων του καὶ τὸ τέρμα του εἰς τὸν Θεόν. «Ὅταν δὲ ὑπάρχῃ «ὁ ζῶν Θεός» (Ματθ. ιστ', 16 Κστ', 63. Λουκ. κδ', 5)» τότε ὑπάρχει «ὁ ζῶν Θεός» καὶ διὰ τὴν ἀγωγήν καὶ τὴν μόρφωσιν, λέγει ὁ Romano Guardini ¹⁹. Ἐν ὅσῳ δὲ τοῦτο δὲν εἶναι ἡ πίστις καὶ ἡ

14. Β' Κορ. ε', 17: «ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις: τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονεν καινὰ τὰ πάντα». Βλ. Γαλ. στ', 15 καὶ Ἀποκ. κα', 5.

15. Ματθ. ε', 17: «Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας: οὐκ ἦλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι».

16. Georg Kerschensteiner: Theorie der Bildung, 1926, σελ. 344. Πρβλ. Fr. W. Foerster: Moderne Jugend und christliche Religion, σελ. 147 ἐξ., ὅπου ὁ Φαίρστερ ὁμιλεῖ περὶ τῆς λύτρωσιν ἢ σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (δι' Ἰησοῦ Χριστοῦ) ὡς ἀναγκαίης βάσεως τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς μορφώσεως. Ἐπίσης Κ. Ι. Σακελλάρη, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 8.

17. Romano Guardini: Grudlegung der Bildungslehre, (Θεμελίωσις τῆς θεωρίας τῆς μορφώσεως), 1953³, σελ. 19. Πρβλ. Fr. W. Foerster: Christus und das menschliche Leben, 31η-35η χιλιάς, Ο. J. 1951, σελ. 13, ὅπου ἐρωτᾷ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Μυστηρίου Του πάντα παιδαγωγόν: Δὲν εἶναι δι' ἡμᾶς σήμερον τὸ Θεανθρώπινον τοῦ Μυστηρίου, τ. ἔ. ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός εἰς μεγαλειώδους δείκτης, ὁ ὁποῖος ἐπισημαίνει, «πὺς βαίνομεν πρὸς αὐτομνησίμονός μας, προσπαθοῦντες νὰ ἐπιλύσωμεν τὰ μέγιστα προβλήματα τῆς ζωῆς μας ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ «ζωανθρώπου», ἀντὶ νὰ τὰ ὑποτάξωμεν πρὸς λύσιν των ὑπὸ τὴν Θεανθρώπινον τελειότητα;». Συνεπῶς ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς Χριστ. Ἐκκλησίας καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν μανθάνει ὁ ἄνθρωπος, ποῖαν λύσιν ὀφείλει νὰ δίδῃ εἰς ὅλα τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα θέτει εἰς αὐτὸν ὁ κόσμος. (σελ. 268 ἐξ.). Καὶ τοῦτο εἰς μίαν μίμησιν τοῦ Χριστοῦ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας Του, ἡ ὁποία (ἡ μίμησις) εἶναι διὰ τοῦτο ἀκριβῶς δυνατὴ, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ὡς ὁ «ὑπογραμμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐβάδισε τὸν δρόμον τοῦ «ὑπογραμμοῦ» Του εἰς τὴν πρὸς τὸν Πατέρα πορείαν Του ἐντὸς τοῦ κόσμου τούτου. Βλ. ἐνθ' ἀν. σελ. 13 ἐξ. τοῦ αὐτοῦ: Autorität und Freiheit (Αὐθεντία καὶ Ἐλευθερία), 1910, σελ. XI καὶ Moderne Jugend... σελ. 126 ἐξ. «Μόνον ὁ Χριστὸς δίδει τὴν δύναμιν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνωτέρας ζωῆς εἰς τὴν ψυχὴν» (σελ. 138).

Ἡ ἀπάντησις τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν θάνατον
 Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Δημιουργὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ Κύριος αὐτοῦ, πε-
 ραιτέρω δὲ τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἱστορίας ἐν γένει. Ὁ Υἱὸς Του Ἰησοῦς
 Χριστὸς, «ἀχώρητος» ὢν ὡς Θεός, ἔπραξε τὸ μέγα θαῦμα διὰ τὴν ἀνθρω-
 πίνην διάνοιαν νὰ χωρέσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα καὶ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος,
 διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς ἅμεσον λυτρωτικὴν καὶ ἀποκαταστατικὴν συνάφειαν με-
 τὰ τὸν ἄνθρωπον, νὰ μᾶς διδάξῃ τὰ μυστήρια τῆς ἀληθινῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀνεκτί-
 μητον ἀξίαν τῆς ψυχῆς, νὰ τιμῇσθῃ ὑπὲρ τὸν κόσμον ὅλον οὕτως τὴν ἀνθρω-
 πίνην μας φύσιν καὶ τὴν ψυχὴν μας ὥς «αἵματι Χριστοῦ ἐξηγορασμένην»¹⁹,
 νὰ μᾶς καταστήσῃ οὕτως «υἱοὺς Θεοῦ»²⁰, κ. κ. διὰ νὰ μᾶς δώσῃ ἐν Αὐτῷ, δι'
 Αὐτοῦ καὶ σὺν Αὐτῷ τὴν «δόδον» καὶ τὴν δύναμιν ἐντός τοῦ μυστηρίου τῆς
 Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Του ἐπὶ τῆς ὁποίας καὶ διὰ τῆς ὁποίας «ὁ ἄνθρω-

21. Fr. W. Foerster: *Moderner Jugend und christliche Religion* (σύγχρονος νεότης και χριστιανική θρησκεία) Herder 1960, σελ. 232. Προσοχής αξίον εἶναι, ὅτι ὁ πολὺς Φαίρστερ χρησιμοποιεῖ ἐνταῦθα διὰ τὴν χριστιανικὴν κατανόησιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀντίστοιχον ὁδήγησίν του τὸν Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρεῖα καὶ ὅτι

24. Ἰω. 18^ο, 6, όπου ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός δηλοῖ κατηγορηματικῶς ὡς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, δηλ. ὡς «ἡ ὁδός» πρὸς τὴν «ἀλήθειαν» καὶ «ἡ ἀλήθεια»: «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή». Ὁ δὲ ὑπ' Αὐτὸν μαθητευόμενος Παιδαγωγὸς Pestalozzi γράφει σχετικῶς τὰ ἑξῆς: «Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος παίρνει τὸν βούρκο των ἀμαρτιῶν, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε βυθισθῇ ὁ κόσμος καὶ τὸν θέτει ἐπὶ τῶν ὤμων Του—ἀντὶ νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ τὸν φέρῃ ἡ ἀνθρωπότης ὡς βάρος ἀβάστακτων τοῦ ἀμαρτωλοῦ κόσμου.—Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐπιφορτοῦται τὰ ἀμαρτίας τῶν ἀνθρώπων» (ὡς κατὰ ταράκωσιν τῆς ἀληθείας κλπ.), «Ἐκεῖνος ἐπαναποκαθιστᾷ τὴν ἀλήθειαν, τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἰς τὴν οὐσίαν των καὶ ἐπαναφέρει τὴν βού-

Με την πίστιν αὐτὴν εὐρίσκεται ἐπάνω εἰς τὸν δρόμον τοῦ καὶ δὲν μοιρολατρῇ ὁ σημερινὸς Παιδαγωγός. Φιλοδοξεῖ ἀγνῶς νὰ ἐνσαρκῶνῃ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ πνευματικὸν ἦθος τοῦ διανονεῖν, διότι ζῇ — ἄς ἐπαναληφθῇ — ἐπὶ τῆς «δόξου» καὶ ὑπὸ τὴν ἔντονον βίωσιν τῆς πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ δι' Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου του. Διότι ζῇ συνεπῶς καὶ τὴν ἀπὸ βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην πρὸς Ἐκεῖνον ὀφειλὴν καὶ οὕτως ἐξέρχεται εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν τοῦ πνεύματος, τὸν ὅποιον συνεπάγεται ἡ ἐντολὴ Ἐκεῖνου, τ.ἐ. νὰ γίνουν οἱ πάντες μαθηταὶ Του²⁶ καὶ νὰ πραγματοποιηθῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ «ἀνθρωπιὰ» Ἐκεῖνου ἐπὶ τέλους.

Εἰς τὸν ἀγῶνά του τοῦτον τοποθετεῖται ὁ σημερινὸς ἀληθινὸς Παιδαγωγὸς κατέναντι τῶν προβλημάτων τῶν ἡμερῶν μας, χωρὶς νὰ παραμελῇ καὶ περιφρονῇ ἀσυνέτως καὶ τὰ πλέον ἐλάχιστα προβλήματα, καὶ ἰδίᾳ τὰ περὶ τὴν ἰδίαν του ψυχὴν καὶ προσωπικότητα. Διότι, ὡς πορατηρεῖ ὁ Καθηγητὴς τῶν Παιδαγωγικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Ἀμβούργου W. Flitner, «οἱ (ἐπὶ μέρους) σκοποὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν καιρῶν μας εἶναι συγκεκριμένοι... Προσπάθειά μας προσωπικὴ εἶναι ἡ δημιουργία πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς ἐπιδραστικῶν καὶ καρποφόρων πλήρων δυνάμεως μορφῶν ζωῆς. Εἰς τὰς Κοινότητας, τὰ δημόσια γραφεῖα, τὰς σχολικὰς αἰθούσας, τὰ ἐργαστήρια, εἰς τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν, εἰς τὴν διοικητικὴν πράξιν, εἰς τὴν πολιτικὴν, εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν κρίνεται ἀποφασιστικῶς, ἐὰν θὰ κερδίσωμεν νέας ἠθικοποιημένας (δηλ. πλήρεις πνεύματος) μορφὰς ζωῆς. Ὁφείλομεν, πάντοτε ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου, νὰ ἀναζητήσωμεν νὰ τὰς πραγματοποιήσωμεν μετὰ τὰς δυνάμεις τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀγάπης, τοῦ ὁρθοῦ αἰσθητηρίου καὶ τῆς καλῆς ἀξιολογήσεως»²⁶.

Ὁ Παιδαγωγὸς ζῇ συνεπῶς ὑπὸ τοῦτο περίπου τὸ ἐρώτημα διαρκῶς: —Τί περιμένει ὁ Θεὸς ἀπὸ ἐμὲ διὰ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ πρόβλημα τῆς ἐποχῆς μου; Τί ἔχω νὰ πράξω καὶ ἐγὼ διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν του;

Οὕτω συντελεῖται ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ ἀληθινοῦ Παιδαγωγοῦ, διότι εἰς αὐτὸν πραγματοποιεῖται ἡ ὡς ἀνωτέρω συνειδητὴ προσπάθεια, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ ἐργασία τοῦ σχολείου δὲν ἀρκεῖται καὶ δὲν ἐπαφίεται εἰς ὥραίους λόγους καὶ εἰς ἐπιφανειακὰς ἢ οτιγματικὰς συγκινήσεις, οἱ ὅποιοι καὶ αἱ ὁποῖαι παρέρχονται, χωρὶς νὰ ἀφήνουν κἄν ἴχνος ἐπιδράσεως εἰς τὴν νεότητά. Ἀλλ' εἰς τὸν ἀληθινὸν Παιδαγωγὸν καὶ τὴν συνειδητὴν προσπάθειάν του ἐνσαρκούνται ἡ ὅλη σχολικὴ καὶ ἡ ὑπόλοιπος ζωὴ καὶ δρᾶσις του εἰς μίαν «ἀνθρωπιάν» συγκεκριμένης «μαθητείας», «μυήσεως», «πορείας καὶ θυσίας», ἡ ὁποία εὐρίσκεται ὑπὸ τὸν ὡς ἄνω «ὑπογραμμὸν» καὶ φέρει τὰς εὐεργετικὰς συνεπειὰς Του εἰς μίαν ἀντίστοιχον προσωπικὴν δρᾶσιν τοῦ Παιδαγωγοῦ.

Ὁ ἀληθινὸς Παιδαγωγὸς εὐαγγελίζεται ἐπομένως τὸ πνεῦμα τῆς

λήσιν («βούλεσθαι»), τὴν δύναμιν («δύνασθαι») καὶ τὴν γνῶσιν («γιγνώσκειν») τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ἀρχέγονον καθαρότητα, ἀπαλότητα καὶ καλωσύνην» (Pestalozzi: Blick auf Christus und seine Lehre, εἰς W. Flitner: Pädagogische Texte, 1954² σελ. 223 ἐξ (Πρβλ. Ed. Spranger: Aus Friedrich Fröbels Gedankenwelt, 1960³, σελ. 66)).

25. Ματθ. κη', 18: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη». Ἡ ἐντολὴ Του δὲ αὕτη ἀπευθύνεται καὶ πρὸς πάντα Παιδαγωγὸν εἰς τὴν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας πλασιῶσιν αὐτοῦ καὶ ἰσχύει ἀπολύτως καὶ ἐντὸς τῆς ἀγωγῆς, ἐὰν κατανοῶμεν πράγματι τὸ παιδί καὶ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν βαθεῖαν οὐσίαν του καὶ εἰς τὸν ἕνα βασικόν, κεντρικόν καὶ τελικόν προορισμόν του καὶ ἐὰν δυνάμεθα πράγματι νὰ ἀξιολογήσωμεν τὴ βοήθειάν τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν διαφόρων ἐπὶ μέρους σκοπῶν τὸν ἕνα τελικόν σκοπὸν τοῦ ἀνθρώπου.

26. W. Flitner: Erziehungswissenschaft und kirchliche Paedagogik, εἰς Die Sammlung 6, 1951, σελ. 644.

ἀγάπης καὶ τῆς θυσίας τὸ ὅποιον ἐκφράζει εἰς τὴν πράξιν μετὰ διακονίαν πρὸς τοὺς πάντας καὶ πρὸς ἐπίλουςιν τῶν προβλημάτων τῶν ἡμερῶν του. Κατευθύνεται ἀπὸ τὸν «ἐσταυρωμένον» καὶ «ἐγνηγερμένον» Χριστὸν καὶ ὁδηγεῖ μετὰ τὸν τρόπον τῆς ὡς ἄνω διακονίας τοὺς πάντας πρὸς Αὐτόν. Οὕτως ἐνσαρκώνει τὴν πίστιν καὶ τὴν προσπάθειαν διὰ τὴν ἀνθρωπιάν μίαν ἐν ἀγάπῃ διακονίαν πρὸς τὸν συνάνθρωπον καὶ δεικνύει πάντοτε, ποῦ εὐρίσκεται «ἡ ὁδὸς» πρὸς τὸ «ἄνθρωπον ἄγειν» τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ καὶ πῶς διαγράφεται ἡ μοναδικὴ πορεία πρὸς τὸν ἀληθινόν καὶ πραγματικόν ἄνθρωπον, διὰ τὸν ὅποιον ἀκριβῶς «καὶ Χριστὸς ἐπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν ἵνα ἐπακολουθήσωμεν τοῖς ἴχνεσιν Αὐτοῦ»²⁷.

Κων. Ἰω. Σακελλάρης

27. Α' Πέτρ. β', 21. Βλ. Pestalozzi: Blick auf Christus und seine Lehre, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 223 ἐξ. Fr. Froebel (Φραιμπέλ): Menschenerziehung, Koellers Lehrerbibliothek, τόμ. II, Leipzig 1913, ἔργον ἀφιερωμένον εἰς τὸν Χριστὸν ὡς «ὑπογραμμὸν» τοῦ Παιδαγωγοῦ, διότι ἀπὸ Αὐτοῦ ἐνεπνεύσθη τὸ βιβλίον του τοῦτο μετὰ τὸν τίτλον «Ἀγωγή τῆς ἀνθρωπότητος».

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΟ ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Τὸ νέο παιδαγωγικὸ πνεῦμα ἔφερε στὸ σύγχρονα διαμορφωμένο ἢ διαμορφούμενο ἀκόμα σχολεῖο, τὸ πνεῦμα τῆς δημοκρατίας. Κατὰ ἕνα τρόπο, ποῦ νὰ προσαρμόζῃ τὸ δημοκρατικὸ ἰδεῶδες πρὸς τὶς ἀνάγκες καὶ τὰ προβλήματα τῆς σχολικῆς ζωῆς.

Κατ' ἀρχὴν εἰσήγαγε ἕνα εἶδος ἐλευθερίας ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴ τῶν μαθημάτων, ἰδιαίτερα στ' ἀνώτερα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα. Ἡ ἐλευθερία αὕτη δὲν ὁρίσθη φυσικὰ τῇ γενικῇ ἀναγνώρισιν. Ἰσοα-ἰσα πού θεωρήθηκε καὶ μειονέκτημα. Εἶναι ὅμως μειονέκτημα ὅταν δὲν λαμβάνει μεγάλην ἔκτασιν καὶ ὅταν συνδυάζεται μετὰ ὑποχρεωτικὰ μαθήματα ποῦ εἶναι νὰ ἀποτελέσουν — ὁπωσδήποτε — τὴν βάση καὶ τὸν κορμὸ τῆς εἰδικῆς καὶ κυρίως γνώσεως; Ἀπ' ὅ,τι ἔχουμε διαπιστώσει, νομίζουμε ὅτι ἕνας τέτοιος συνδυασμὸς εἶναι ἐκεῖνος ποῦ φέρνει καὶ τὰ καλύτερα ἀποτελέσματα, ἀντίθετα μετὰ τὴν μονόπλευρὴ τακτικὴ τῆς υποχρεωτικῆς ἀποδοχῆς ἐνὸς ἀριθμοῦ μαθημάτων, ποῦ μερικὰ τουλάχιστον ἀπ' αὐτὰ εἶναι νὰ παρεμποδίσουν καὶ ὅχι νὰ συμβάλουν στὴν οὐσιαστικώτερη ἐνημέρωσιν.

Ἀναγνωρίζουμε, τὸ τονίζω, ἐπίσημα πιά, ὅτι τὸ ἀτομικὸ ἐνδιαφέρον εἶναι ἐκεῖνο ποῦ παίζει τὸ σημαντικότερο ρόλο στὴ σύγχρονη μάθησιν. Ἔτσι, τὸ νὰ ἀφήνεται οἱ μαθηταὶ νὰ ἐργασθοῦν μετὰ τὸ ἀτομικὸ τοὺς ἐνδιαφέρον δὲν σημαίνει πῶς κάνουν ὅ,τι θέλουν, ὅπως παρατηροῦν ἐκεῖνοι ποῦ ἐπικρίνουν, μὴ καὶ ἡ ἐλευθερία, ὅπως μᾶς τῶχουν ἤδη πλεὶς πολλοὶ καὶ κατὰ παρόμοιον τρόπο δὲν προηγεῖται ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ ἐνδιαφέροντος. Προηγεῖται πρῶτα τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἀκολουθεῖ ἡ ἐλευθερία. Κι ἄλλωστε μᾶς τῶχουν δείξει τόσες πολλὲς περιπτώσεις, ὅτι τὸ ἀτομικὸ ἐνδιαφέρον δεσμεύει τὸ ἄτομον μετὰ τὴν αὐθόρμητη προσήλωσιν, ὥστε ἡ ἐλευθερία ποῦ ἀκολουθεῖ νὰ σημαίνει ἀπλῶς ἡ ἐξωτερικὴ δέσμευσιν δὲν ἀντιμάχεται τὴν ἐσωτερικὴν, ποῦ εἶναι βέβαια ἀπολυτρωτικὴ μὴ καὶ ἐκπηγάξει αὐτοβούλως ἀπὸ τὸ γνήσιο ἀτομικὸ ἐνδιαφέρον.

Ἡ σύγχρονη παιδαγωγικὴ ἀντίληψιν μᾶς δρίζει καὶ κάτω ἀκόμα, τὸ δύσκολον παραδεκτό. Μᾶς λέει πῶς οἱ ἐπιφανειακὰς ἀμοιβές, οἱ βαθμοὶ καὶ τὰ παρόμοια δὲν πρέπει νὰ θεωροῦνται τὰ πιδ σημαντικὰ μέσα ἀμοιβῆς. Τὸ ἐνδιαφέρον ποῦ θὰ ἐκ-

πηγάζει ακριβώς από το ίδιο το άτομο και η ατομική ικανοποίηση πρέπει να είναι η καλύτερη αμοιβή.

Ίσως όμως και μόνον να αναφέρη κανείς μια τέτοια άποψη, όταν ξέρη πόση σημασία φαίνεται να έχουν οι βαθμοί κι οι έξωτεριχές γενικά άμοιβές, κινδυνεύει να φανή δολότελα έξωπραγματικός.

Οι εξωτερικές ωστόσο αμοιβές δεν αποκλείουν και τη δυνατότητα για να καλ-
λιεργηθούν κι οι εσωτερικές. Οι δεύτερες άλλωστε είναι εκείνες που τελικά θα σταθ-
μίσουν τη στροφή του ατόμου προς κάποια περιοχή γνώσεων. Κι έτσι μετά απ' αυ-
τή τη στροφή δεν τίθεται πιά ζήτημα ελευθερίας, ἐφ' ὅσον θὰ ὑπάρχη τὸ ἐνδιαφέ-
ρον δὲν χρειάζεται νὰ ὑπάρχη ἐξαναγκασμός.

Και καλὰ τὸ θέμα τῆς ἐλευθερίας ὡς πρὸς τὴν ἐπιλογὴν τῶν γνώσεων εἶναι τόσο πολὺπλευρο καὶ τόσο ἀκόμα τουλάχιστον στὸν τόπο μας ἀδιερεύνητο, ποὺ πέρα ἀπὸ τὴ γενικότητα, πὼς πρέπει τὴν ἐλευθερίαν αὐτὴ νὰ τὴν προκαθορίζῃ τὸ γνήσια ὑπαρκτὸ ἀνδιαφέρον, δὲν χωράει τίποτε ἄλλο στὴ σημερινὴ ἐξέταση, νὰ ποῦμε.

Ἡ ἐλευθερία όμως ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς πειθαρχίας, εἶναι ἓνα ἄλλο ἐπίμαχο σημεῖο, ποὺ εἶναι εὐκολότερο νὰ διερευνηθῇ.

Πνεῦμα δημοκρατίας στὴ σχολικὴ ζωὴ σημαίνει κατάργηση πειθαρχίας, λένε πάλι αὐτοὶ ποὺ ἐπικρίνουν.

Δὲν εἶναι ὁμῶς ἔτσι, διευκρινίζει ἡ σύγχρονη παιδαγωγικὴ ἀντίληψη. Πειθαρχία καὶ μὲ μιὰ τέτοια προϋπόθεση, εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχει, μόνο ποὺ ἔχει διαφορετικὴ ὅψη. Εἶναι ἓνα εἶδος πειθαρχίας ποὺ ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν προσπάθεια ποὺ καταβάλλει ὁ διδάσκων γιὰ νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἀλληλοεκτίμηση μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς τάξεως.

Ὅταν οἱ μαθηταὶ θεωρήσουν καθήκον τους ὅτι πρέπει νὰ ἐκτιμοῦν καὶ νὰ σέβωνται ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, κατὰ τὸν τρόπον ποὺ ὁ καθένας θέλει νὰ τὸν σέβωνται οἱ ἄλλοι, ἡ καλῶς νοουμένη πειθαρχία αὐτομάτως ὑπάρχει. Οἱ μαθητὰ ἔχουν υποχρέωση νὰ μάθουν νὰ ἀγαποῦν τὴν πειθαρχία, μιά καὶ δὲν ὑπάρχει καμμιά κοινότητα τῆς κοινωνίας ποὺ μπόρεσε νὰ προσδεύσῃ ἢ καὶ νὰ ὑπάρξῃ γιὰ ἀρκετὸ διάστημα, χωρὶς πειθαρχία καὶ τάξη. Ἀλλὰ τὸ νὰ δημιουργηθῇ ἓνα τέτοιο εἶδος ἀλληλοσεβασμοῦ ποὺ νὰ ἐκπηγάξῃ ἀπὸ τὸν αὐτοσεβασμό, ξέρουμε ὅτι δὲν εἶναι εὐκολο. Θὰ χρειασθῇ καιρὸς ὥσπου νὰ δημιουργηθῇ. Γι' αὐτὸ κι εἶναι καλύτερα ν' ἀρχίσῃ νὰ τὸν μαθαίνῃ κανεὶς ὅσο τὸ δυνατόν νωρίτερα στὴ ζωὴ. Ἡ προσπάθεια θὰ πρέπει ν' ἀρχίξῃ ἀπὸ τὴν πρώτη καὶ πρὸ μικρῇ κοινότητα στὴν ὁποία κι ἀνήκει καὶ στὴν ὁποία σὰν παιδί πρωτοζῇ. Μιά τέτοια κοινότητα εἶναι κι ἡ οἰκογένειά του. Ἄν ὑπάρχει σ' αὐτὴ μιὰ μητέρα ποὺ νὰ ἀπέχη πολὺ ἀπὸ τοῦ νᾶναι τυραννική, ἂν ὑπάρχῃ ἕνας πατέρας ποὺ νὰ εἴβεται τὸ παιδί, ἂν καὶ οἱ δύο γονεῖς ζοῦν ἐν ἁρμονίᾳ καὶ δὲν μιλοῦν ἀσχημα ἐναντίον κανενός, ἔτσι μόνον, ἐπειδὴ τὸ φερε ἡ κουδέντα, τότε σὲ μιὰ τέτοια περίπτωσι τὸ μάθημα γιὰ τὸν ὠρισμένο αὐτὸ σεβασμὸ θάχῃ εὐκολὰ ἀρχίσει. Ἐκεῖνο ποὺ θάχῃ νὰ κἀνῃ ἀργότερα τὸ σχολεῖο, θάναί νὰ τὸν σταθεροποιήσῃ καὶ νὰ τὸν διαπαικύνῃ.

Ἔτσι ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς ἄλλους πού θάναί καὶ σεβασμὸς πρὸς τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό, θά κάνη τὸν μαθητὴ νὰ τηρῇ πειθαρχία καὶ τάξη.

Μά, όπως ήδη αναφέραμε, μιὰ τέτοια ἐπίτευξη εἶναι κάτι τὸ πολὺ δύσκολο. Πρέπει νὰ ἀρχίζῃ ἀπὸ νωρὶς, νὰ συνεχίζεται, νὰ μὴ εἰσέλθῃ ἐμπόδια, νὰ ἐνισχύεται καὶ νὰ ἐξελλίσσεται μὲ κάθε δυνατὸ τρόπο. Ἐν τῇ μεταξὺ ἡ ἀνάγκη γιὰ πειθαρχία, παραμένει σὲ πολλὰς περιπτώσεις κρᾶζουσα. Καὶ τότε παρουσιάζεται ἡ ἐπιβολὴ ἀκόμα καὶ σωματικῆς ποινῆς σὰν κάτι τὸ ἀναπόφευκτο.

Είναι όμως ή σωματική ποινή ένας όρθος τρόπος για διόρθωση ; Φυσικά όχι. Μά είναι περιπτώσεις που καθίσταται, όπως είπαμε, αναπόφευκτος. Γι' αυτό και παρ' όλο που τὸ κάθε είδος σωματικής ποινής δὲν όρίσκειται σὲ συμφωνία μὲ τὸ δημοκρατικὸ ιδεώδες που έχει θεσπίσει τὸ μοντέρνο σχολείο, είναι ένας τρόπος επιβο-

λῆς πού και τὸ σχολεῖο αὐτὸ δὲν τὸ ἀποβάλλει ὁλότελα. Ἐκεῖνο πού τονίζει εἶναι νὰ γίνεται προσπάθεια ὥστε ὁλοένα τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ποινῆς νὰ παραμερίζεται. Πρέπει, λέει, νὰ δημιουργοῦνται καλὲς ἐμπειρίες κι ἐφ' ὅσον δημιουργοῦνται αὐτές, βαθμῆδὲν τὸ κάθε τι θὰ ἀποβαίνει κανονικά. Τὸ νὰ παραδεχόμαστε ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχη πνεῦμα δημοκρατίας στὴ σχολικὴ ζωὴ, σημαίνει ὅτι δὲν ληφάνουμε ἐπ' ὅψῃ ποιὲς παλιὲς ἐμπειρίες ὑπάρχουν στοὺς μαθητὰς καὶ οὔτε ἐξετάζουμε ποιὲς πιθανότητες μποροῦν νὰ ὑπάρξουν ὥστε οἱ ἐμπειρίες αὐτὲς νὰ γίνουν καλύτερες.

Ἐπάρχει μιὰ θεωρία ποὺ ἀποδείχθηκε πέρα γιὰ πέρα ὀρθή. Σύμφωνα μὲ αὐτὴ τὴ θεωρία, κάποιος ποὺ καταπιέσθηκε νὰ μὴ κάνῃ κάτι, θὰ κάνῃ τὸ ἴδιο πράγμα ἀργότερα, εὐθὺς μόλις τοῦ δοθῇ ἡ εὐκαιρία. Ἔτσι, ἂν ἓνα παιδί στὴν οἰκογένειά του ἐμπροσίστηκε νὰ κάνῃ κάτι τὸ ὁποῖο καὶ τοῦ φαινόταν λογικὸ — χωρὶς καὶ νὰ μεταπεισθῇ ὅτι δὲν ἦταν — στὸ σχολεῖο ἢ καὶ στὴ ζωὴ ἀργότερα θὰ προσπαθῇ νὰ κάνῃ τὸ ἴδιο πράγμα, σ' ἓνα ὑπερβολικὸ ὥστόσο βαθμὸ. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ καλὲς ἐμπειρίες ἀπὸ τὴν πρώτη κι ὅλας περιόδου τῆς ζωῆς, εἶναι ἐκεῖνες ποὺ θὰ κρατήσουν τὸ κάθε τι σὲ τάξη καὶ ἰσορροπία.

Ἡ συμμετοχὴ στὴν τάξη εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς κυριώτερους τρόπους, πού θά κάνην τοὺς μαθητὰς νὰ ἀποκτήσουν καλὰς ἐμπειρίες, ἀτομικὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἀλληλοσεβασμό. Ὁ μαθητὴς πού συμμετέχει στὴν τάξη μαθαίνει νὰ σέβεται τοὺς ἄλλους καὶ νὰ βελτιώη τὴν αὐτοπειθαρχία του σύμφωνα μὲ τὸ σχολικὸ δημοκρατικὸ ἰδεώδες. Αὐτὴ ἡ βελτίωση μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἔρχεται σὰ μὴ ἀνταπόκριση πρὸς τὸν σεβασμὸ πού δείχνει ὁ διδάσκων πρὸς τοὺς μαθητὰς του. Τὸ ἓνα πράγμα ἀκολουθεῖ τὸ ἄλλο. Ὅταν ὁ διδάσκων σέβεται τοὺς μαθητὰς του, παρουσιάζεται στὰ μάτια τους σὰν ἓνα πρόσωπο ἄξιο γιὰ ἐκτίμηση. Ἔτσι οἱ περιπτώσεις πού εἶναι νὰ δημιουργήσουν ἀφορμὴ γιὰ τιμωρία, περιορίζονται. Τὸ ἔργο, μ' ἓνα τέτοιο τρόπο θά πετύχῃ, γιατί, καθὼς γράφει κατὰ λέξη ὁ Α. G. Hughes «τὸ νόημα τῆς πειθαρχίας δὲν εἶναι νὰ ὑποτάσσεται κανεὶς ἀπὸ ἐπιβολὴ στὴ θέληση τῶν μισητῶν τυράννων, ἀλλὰ νὰ συνταυτίζεται πρόθυμα πρὸς τὸ παράδειγμα ἀνωτέρων πού θαυμάζει».

Ἀπὸ σκοποῦ νὰ διασταυρώσω τὶς ἀντιλήψεις εἰδικῶν καὶ μὴ εἰδικῶν, ρώτησα κάποιον μορφωμένο γονέα ἂν μπορῇ τὸ δημοκρατικὸ ἰδεῶδες νὰ ἔχη θέση στὸ σχολεῖο. Ἡ ἀπάντησις ἦταν ταυτόχρονα καὶ ἐρώτησις. «Θέλουμε ἐμεῖς τὸ περιβάλλον τῆς ἐργασίας μας νὰ εἶναι παγερό, ὥστε νὰ προκαλῇ φόβον καὶ κάθε εἶδος ἀγωνία; Πῶς τότε εἶναι δύσκολον νὰ παραδεχθῶμε ὅτι καὶ τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ ἐργάζωνται σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα συνεργασίας, ἐλευθερίας καὶ χαρᾶς; Πιστεύω, κατέληξε, ὅτι τὸ δημοκρατικὸ ἰδεῶδες μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ τόσο καλὰ σ' ἓνα σχολεῖο, ὅσο καὶ σὲ μιὰ οἰκογένεια».

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ μαρτυρία ἐνὸς μαθητοῦ ἔρχεται νὰ ρίξῃ φῶς στὴν ὑπό-
θεση.

«Εἶμαι εὐχαριστημένος πρὸς δὲν θὰ τὸν ἔχουμε πιά», τοῦ εἶπε.

« Ἦταν αὐστηρός; » ρώτησα.

«Μπά, τὸ ἀντίθετο. Ἀλλὰ ἦταν τόσο ἀδιέφορος, πού ἤμασταν, μπορῶ νὰ πῶ,

ὕποχρεωμένοι νὰ τὸ ρίχνουμε στὴν πλάκα».

Και μιὰ ακόμη περίπτωση από μαθητή: «Ἡ ὥρα περνοῦσε ἀργά. Κοιτάξαμε τὰ ρολόγια καὶ δολέα. Κι ὁ, τὴ μάς ἔκανε ν' ἀγωνιοῦμε περισσότερο ἦταν ποὺ ἐπέμενε νὰ μάς κρατᾷ μέσα κι ἀφοῦ τὸ κουδοῦνι εἶχε χτυπήσει. Καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνη, νὰ ρωτᾷ καὶ νὰ ἀπειλῇ ὅτι θὰ μάς ἀφήσῃ στὴν ἴδια τάξη».

Καμμιὰ ἀπὸ τῆς δυο αὐτῆς περιπτώσεις δὲν συμφωνεῖ μὲ τὸ δημοκρατικὸ ἰδεώδες, τὸ ὁποῖο θέλει καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα νὰ εἶναι εὐχάριστη, ἀλλὰ ταυτόχρονα νὰ δημιουργῇ καὶ ἐνδιαφέρον γιὰ πρόοδο.

«Μιά γενική συμμετοχή κατά διάφορο τρόπο, διάφορες γνώμες, πού θά εἶναι τὸ ἴδιο σεβαστές, ἀνοιχτή διάθεση γιὰ ἀλλαγὴ (ὅν φανερὸ ὅτι πρέπει ἔτσι νὰ γίνη), μιὰ ἀρχηγία πού δὲν εἶναι νὰ προκαλέσῃ καταπίεση, ἀλλὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν κοι-

νὸ σκοπὸν, αὐθεντίες πάνω σὲ διάφορα ἀπλὰ ἢ καὶ πρὸ σύνθετα ζητήματα, ποὺ θὰ προθυμοποιηθοῦν νὰ συνεισφέρουν τὶς ὑπηρεσίες τους γιὰ τὴν πρόοδο ὅλης τῆς τάξεως — ὅταν ἡ περίπτωσις τὸ ἀπαιτῇ καὶ ὅχι ὁ διδάσκων, εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ μιᾶς σχολικῆς δημοκρατίας, κατὰ τὸν Arthur D. Hollingshead.

Ἔτσι, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ ἡ πειθαρχία θάναι σταθερότερη καὶ καλύτερη. Κι ἀκόμα ἡ γνώμη ἐκείνων ποὺ ὑποστηρίζουν ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ πνεῦμα δημοκρατίας σ' ἓνα σχολεῖο, φαίνεται ὁλότελα ἀστήρικτη, μιὰ καὶ δημοκρατία, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Hughes, θεωρεῖται «ὅχι νὰ κἀνης ἐκεῖνο ποὺ θέλεις, ἀλλὰ θὰ θέλῃς ἐκεῖνο ποὺ εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ κἀνης».

Βέβαια, θὰ πρέπει νὰ τὸ ξαναποῦμε, μιὰ καὶ δὲν εἶναι νὰ μᾶς διαφύγῃ ἀπὸ τὴν προσοχήν, ὅτι θὰ χρειασθῇ πολὺς καιρὸς ὥσπου ἡ ἔννοια τῆς δημοκρατίας νὰ βρῇ τὴν θέσιν ποὺ τῆς ταιριάζει σὲ κάθε σχολεῖο. Μὰ ἀντὶ νᾶμαστε ἀπαισιόδοξοι, εἶναι καλύτερα νὰ ἐλπίζουμε καὶ νὰ προσπαθοῦμε. Νὰ προσπαθοῦμε νὰ βελτιώσουμε τὰ πρῶτα καλὰ ἀποτελέσματα τοῦ μοντέρνου σχολείου. «Εὐχαρίστηση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητος, φιλία, ἐπικοινωνία, ἀλήθεια καὶ ὁμορφιά καὶ καλωσύνη, γράφει ἡ Rose Schneideman, τὰ πρῶτα ἀνώριμα ἴσως ἀκόμη ἐπιτεύγματα τοῦ μοντέρνου λεγομένου συστήματος, πέρα ἀπ' τὴ γενικὰ παραδεχτὴ γνώση».

Θὰ μπορούσαν ἴσως καὶ ἄλλα πολλὰ νὰ εἰπωθοῦν πάνω στὴν ἔννοια ποὺ εἶναι νὰ ἔχῃ τὸ πνεῦμα τῆς δημοκρατίας στὸ νέο σχολεῖο. Τὰ κυριώτερα ὡστόσο νομίζουμε ὅτι τὰ ἔχουμε τουλάχιστο ἀναφέρει. Ἐκεῖνο ποὺ θὰ πρέπει ἴσως νὰ ξαναποῦμε εἶναι, ὁ σεβασμὸς, ὁ αὐτοσεβασμὸς, ἡ αὐτοπειθαρχία, ἡ ἀνάληψη ἀτομικῆς εὐθύνης, ἡ κοινωνικότητα μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν τάξιν, ὅτι εἶναι γνωρίσματα αὐτοῦ τοῦ πνεύματος ποὺ συμβάλλουν στὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τῆς ὅλης σχολικῆς ἐργασίας. Γνωρίσματα ποὺ εἶναι βέβαια δύσκολο νὰ ἐπιτευχθοῦν. Μὰ καὶ τὰ δύσκολα, μὲ τὴν προσπάθειαν, γίνονται εὐκολα.

Ι. Δ. Ἰωαννίδης

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Σχολικὸς προσανατολισμὸς εἶναι ἡ διάγνωσις τῶν ἰδιαιτέρων κληρονομικῶν δώρων τοῦ μαθητοῦ καὶ τῶν ἐνδιαφερόντων του, καὶ ἡ συστηματικὴ καλλιέργεια αὐτῶν μέχρι τῆς ὑψίστης δυνατῆς τελειότητός των, χωρὶς νὰ παραμεληθῇ ὁ ἐξευγενισμὸς τοῦ πνεύματος, ἡ λέπτυνσις τῶν συναισθημάτων, ὁ ἀνθρωπισμὸς καὶ ἡ ἐν γένει ἐσωτερικὴ μόρφωσις τοῦ ἀτόμου. Τοῦτέστιν διάγνωσις καὶ ἐν ταύτῃ ἐκπαίδευσις τοῦ μαθητοῦ συμφώνως πρὸς τὰς κληρονομικὰς του προδιαθέσεις καὶ τὰς ἐπιθυμίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι δικαιολογημέναι ὡς ἀνταποκρινόμεναι εἰς τὰς φύσει ἐνυπαρχούσας καὶ ἐν λανθανούσῃ καταστάσεις εὐρισκομένας δυνάμεις του.

Ἱστορικὸν τῆς ἐμφάνισεως τοῦ σχολικοῦ προσανατολισμοῦ.

Τὰ αἷτια τὰ προκαλέσαντα τὴν ἐμφάνισιν τοῦ σχολικοῦ προσανατολισμοῦ εἶναι τὰ κάτωθι:

1) Ἡ ψυχολογία καὶ ἡ σχολικὴ πεῖρα ἀπέδειξαν ὅτι ἕκαστος τῶν μαθητῶν ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον προικισμένος μὲ ἰδιαίτερα κληρονομικὰ πνευματικὰ δῶρα. Ἡ ἐπιστήμη μάλιστα τῆς Βιολογίας λέγει ὅτι, ἐὰν ἐν ζευγὸς ἀνθρώπων ἡδύνατο νὰ γονιμοποιήσῃ ἅπαντα τὰ σπερματοζῶα καὶ ὥαρια θὰ παρήγοντο 382 τρισεκατομμύρια ἀνομοίων ἀνθρώπων. (Κοινωνιολογικὴ Βιολογία κ. Β. Ἐλευθεριάδου καθηγητοῦ τῆς Παντείου Ἀνωτάτης

Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν). Ἐκαστος τῶν μαθητῶν, λέγει ἡ Ψυχολογία καὶ ἡ Πειραματικὴ Παιδαγωγική, ἔχει ἰδιαίτερα διαφέροντα, ἰδιαιτέρας κλίσεις καὶ ἐπιθυμίας καὶ κατὰ συνέπειαν πρέπει νὰ ὑπάρξῃ ἐν σχολεῖον εἰς τὰ μέτρα τοῦ μαθητοῦ. Une Ecole sur mesure de l'élève γράφει ὁ Claparède εἰς τὴν Psychologie Fonctionnelle. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παρέχωμεν πάντοτε τὸ αὐτὸ φαγητὸν εἰς πάντας. Αἱ ἀποτυχίαι τῶν μαθητῶν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης ἐκπαίδευσεως κατὰ μέγα μέρος ὀφείλονται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι παρέχεται ἐγκύκλιος παιδεία ὡς ἐὰν ἅπαντες οἱ μαθηταὶ νὰ ἦσαν προωρισμένοι νὰ γίνουν διδάσκαλοι, καθηγηταὶ καὶ δικηγόροι, γράφει ὁ P. Rosseló.

2) Ἡ Δημοκρατία θέλει νὰ δώσῃ εἰς τὸν καθένα τὰ μέσα διὰ νὰ καλλιεργήσῃ τὰς ἰσχυρὰς ἀγαθὰς προδιαθέσεις του καὶ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ὀρθὰς φιλοδοξίας καὶ τὰ λογικὰ διαφέροντα τοῦ ἀτόμου.

3) Ἡ σύγχρονος κοινωνία διὰ νὰ διατηρηθῇ καὶ πρὸ πάντων διὰ νὰ καλλιτερεύσῃ ἀπαιτεῖ, ὅπως ἕκαστος καταλάβῃ τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν θ' ἀποδώσῃ περισσότερα. Οὕτω τὰ ἄτομα οὐχὶ μόνον θὰ εἶναι εὐτυχισμένα ἀλλὰ καὶ θὰ ἔχουν τὴν θέλησιν νὰ διατηρήσουν τὰ μορφωτικὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς ἀρετὰς τῆς κοινωνίας, καὶ νὰ τὸ ἐπαυξήσουν καὶ οὕτω νὰ συντελέσουν εἰς τὴν κοινωνικὴν πρόοδον. Ἡ κοινωνία ἀπαιτεῖ ὅπως τὸ σχολεῖον ἱκανοποιῇ τὰς τωρινὰς τῆς ἀνάγκας καὶ προετοιμάζῃ ἀνθρώπους, οἵτινες θὰ δημιουργήσουν ἕν καλύτερον μέλλον.

4) Ἡ σύγχρονος τεχνικὴ καὶ ἡ βιομηχανία εὐρίσκεται εἰς ἓνα συνεχῆ διεθνὴ συναγωνισμὸν. Λόγοι δὲ οἰκονομικῆς ἐπιβιώσεως τῶν βιομηχανιῶν ἐπέβαλον τὴν ἐκλογὴν τῶν καταλληλοτέρων εἰς ἐκάστην θέσιν τοῦ ἐργοστασίου καὶ τὴν λογικωτάτην ὁργάνωσιν τῆς ἐργασίας, διὰ νὰ ἀποφευχθῇ σπατάλη χρόνου καὶ δυνάμεων, διὰ νὰ παραχθοῦν ποσοτικῶς περισσότερα καὶ ποιοτικῶς καλύτερα προϊόντα. Ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας καὶ ὁ διεθνὴς συναγωνισμὸς ἐπέβαλε τὸν ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμὸν καὶ ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς προϋποθέτει σχολικὸν προσανατολισμὸν.

Εἰς ποίαν ἡλικίαν πρέπει ν' ἀρχίσῃ ὁ Σχολικὸς Προσανατολισμὸς.

Μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν 11 ἐτῶν εἰς τὸ παιδί δὲν ἔχει ἐκδηλωθῇ ὁ ὑποθετικὸς ἀφαιρετικὸς συλλογισμὸς, διότι ἡ σκέψις του μένει προσκεκολλημένη ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου: α) ἐπὶ τοῦ προφορικοῦ πεδίου, τὸ ὑποκείμενον δὲν λογικεύεται ἐπὶ τοῦ δεδομένου τοῦ προβλήματος, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ, β) ἐπὶ τοῦ πειραματικοῦ πεδίου ἀντὶ νὰ προβῇ εἰς ὑποθέσεις καὶ νὰ διατάξῃ ταύτας πρὸς κατανόησιν τοῦ φαινομένου, πρὶν σκεφθῇ τὴν διάταξιν τῶν παραγόντων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται τοῦτο, ἀρχίζει νὰ ἐργάζεται κατὰ τρόπον πρακτικὸν καὶ κατὰ κανόνα ὕστερα ἀπὸ πολὺν κόγάζεται κατὰ τρόπον πρακτικὸν καὶ κατὰ κανόνα ὕστερα ἀπὸ πολὺν κόπον σταματᾷ τὴν ἐργασίαν. Ἐπίσης πρὸ τῶν 11 ἐτῶν ὁ παῖς ταυτίζει τὸ περιεχόμενον μὲ τὰς μορφὰς τοῦ ἀντικειμένου, μὴ δυνάμενος νὰ κάμῃ τὴν διάκρισιν των. Δὲν κάμνει ὑποθέσεις ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων. Δὲν διατάσσει εἰς ἐνιαῖον καὶ ἄρτιον ὅλον τὰς ὑποθέσεις του.

Δὲν δημιουργεῖ σχέσεις ἐπὶ τῶν σχέσεων. Δὲν κάμνει συνδυασμοὺς ἐπὶ τῶν συνδυασμῶν. Δὲν κάμνει ἀναλογίας. Δὲν ἔχει ἱεραρχήσει τὰς ἀξίας. Δὲν δύναται ἀκόμη νὰ ὑποτάξῃ τὸ ἐγὼ του εἰς τὰς ἀξίας καὶ δὲν δύναται νὰ ἐργάζεται μόνος του διὰ πολὺ μακρυνοὺς σκοποὺς. Δὲν ἔχει ἀποκτήσει μίαν λογικὴν ἐνότητα ὅλων τῶν δυνατῶν συνδυασμῶν τῶν ἀναγκαίων πρὸς

λύσιν προβλημάτων πειραματικών ή πρὸς λύσιν προβλημάτων καθαρῶς υποθετικών. Δὲν κέκτηται τὴν δύναμιν τοῦ συνδυάζειν χάρις εἰς τὴν ὁποῖαν περικλείει τὸ πραγματικὸν ἐντὸς τοῦ συνόλου τῶν υποθέσεων. Ἀπὸ 11 — 15 ἐτῶν ἐμφανίζονται:

- Ὁ υποθετικο-ἀφαιρετικὸς συλλογισμὸς
- ἡ λογικὴ τῶν ἀναλογιῶν καὶ τῶν προτάσεων
- ἡ ἰκανότης τῶν συνδυασμῶν,

ἡ δύναμις τοῦ δημιουργεῖν σχέσεις ἐπὶ τῶν σχέσεων, σειρὰς ἐπὶ τῶν σειρῶν, υποθέσεις ἐπὶ τῶν υποθέσεων, ἐνεργείας ἐπὶ τῶν ἐσωτερικευμένων ἐνεργειῶν. Πραγματοποιεῖται μία σύνδεσις καὶ ἁρμονικὴ σύνθεσις τῶν ἐσωτερικευμένων ἐνεργειῶν τῆς σκέψεως εἰς ἓν ἐνιαῖον καὶ ἄρτιον ὅλον.

Ταῦτα διὰ τὴν διανοητικὴν κατάστασιν τοῦ παιδός. Κατὰ τὴν ἡλικίαν τῶν 11 — 15 ἐτῶν θὰ διακρίνωμεν τὴν πρακτικὴν καὶ ἀφαιρετικὴν νοημοσύνην. Συνεπῶς πρὸ τῆς ἡλικίας τῶν 11 ἐτῶν δὲν θὰ ἔχωμεν ἔγκυρον γνώμην διὰ τὴν νοητικὴν κατάστασιν τοῦ παιδός καὶ ὥς ἐκ τούτου ὁ σχολικὸς προσανατολισμὸς δι' εὐνοήτους λόγους ἀποκλείεται.

2) Κατὰ τὴν ἡλικίαν τῶν 11 — 15 ἐτῶν παρατηροῦνται αἱ μεγάλαι καὶ ὀριστικαὶ διαφοραὶ τῶν φύλων καὶ τῶν ἀτόμων ἀπὸ σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ἀπόψεως καὶ ἡ διαφοροποίησις τῶν δεξιοτήτων τῶν πνευματικῶν λειτουργιῶν καὶ διαφερόντων, τὰ ὁποῖα σχηματοποιοῦν τὴν προσωπικότητα. Κατὰ τὴν ἡλικίαν αὐτὴν διεξάγονται καὶ αἱ ἐρευναι τοῦ σχολικοῦ προσανατολισμοῦ, ἵνα ὁ μαθητὴς ἀκολουθήσῃ μαθήματα ἀνταποκρινόμενα εἰς τὰς ἰσχυρὰς κληρονομικὰς του προδιαθέσεις, τὴν ἰδιοφυΐαν του καὶ τὰς ἐπ' αὐτῶν στηριζόμενας νομίμους ἐπιθυμίας του.

3) Ὑποχρεωτικὴ ἡ φοίτησις δύναται νὰ γίνῃ μέχρι καὶ τοῦ 14 ἔτους τῆς ἡλικίας, καὶ εἰς τὰ πτωχότερα κράτη. Δὲν εἶναι ὅμως εὐκόλον νὰ ἐπιτευχθῇ ὑποχρεωτικὴ φοίτησις μέχρι καὶ τοῦ 18 ἔτους τῆς ἡλικίας, ὁπότε ὁ νέος ἔχει ἤδη ἀποτελεστέσμενας τὰς ἰκανότητάς του. Ἐξ ἄλλου ὅσον ἐνωρίτερον ἀρχίσωμεν ἀγωγὴν σύμφωνον μὲ τὴν ἰδιοσυστάσιν τοῦ ἀτόμου καὶ τὰς δικαιολογημένας φιλοδοξίας αὐτοῦ, τόσον περισσότερον ἐπιτυχάνομεν τὴν τελειοποίησιν τῶν φυσικῶν προδιαθέσεων τοῦ ἀτόμου. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι, ὅσον νεώτερος εἶναι ὁ ἄνθρωπος, τόσον ἡ ἀγωγή ἀσκεῖ μεγαλυτέραν ἐπίδρασιν. Ἀναμφιβόλως παρατηρήσεις γίνονται ἐπὶ τοῦ μαθητοῦ ἀπὸ τῆς φοιτήσεώς του εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀπαραίτητον εἶναι νὰ τηρῇται ἀτομικὸς φάκελλος τοῦ μαθητοῦ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ κύκλου τοῦ σχολικοῦ προσανατολισμοῦ λαμβάνεται ἡ ἀπόφασις εἰς ποῖον σχολεῖον πρέπει νὰ φοιτήσῃ ὁ μαθητὴς. Ἄν ὅμως καὶ μετὰ τὸν σχολικὸν προσανατολισμὸν διαπιστῶθῃ μία ἀλλαγὴ τῶν ἐπιδόσεων καὶ ἀποδόσεων τοῦ μαθητοῦ πρέπει νὰ δύναται εὐχερῶς νὰ ἐγγραφῇ εἰς τὸ σχολεῖον, τὸ ἀναλογοῦν εἰς τὰς δυνάμεις καὶ τὰ διαφέροντά του.

Ἀρμόδιοι διὰ τὸν σχολικὸν προσανατολισμὸν εἶναι:

α) Οἱ δημοδιδάσκαλοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τὸ παιδί ὑπὸ τὴν διαρκὴ αὐτῶν ἄμεσον καὶ ἔμμεσον παρατήρησιν καὶ διατηροῦν ἀτομικὸν φάκελλον τοῦ μαθητοῦ. Ὁ ἀτομικὸς φάκελλος θὰ περιέχῃ: ἱστορικὸν τοῦ μαθητοῦ, πληροφορίας παρασχεθείσας ἀπὸ τοὺς γονεῖς, πληροφορίας, παρασχεθείσας ἀπὸ τοὺς ἄλλους διδασκάλους, ἱατρικὰς πληροφορίας, σχολικὰ ἀποτελέσματα εἰς σειρὰν, ἐμφαίνουσιν τὴν ἐπὶ τοῖς % 100 μαθητῶν σειρὰν ἀποδόσεως τοῦ μαθητοῦ εἰς ἓν ἕκαστον τῶν μαθημάτων καὶ εἰς ἅπαντα τὰ μαθήματα. Παρατηρήσεις ψυχολογικὰς, διαφόρους ἰκανότητας, φυσικὰς ἰκανότητας, ἰκανότητας εἰς ἐργασίαν χειρὸς, διανοητικὴ, συναι-

σθηματικὴ, βουλευτικὴ, μνημονικὴ γλωσσικὴ κατάστασις, διαφέροντα καὶ ἰκανότητες αἰσθητικαί, κοινωνικαί, συμπεριφορὰ ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ.

β) Οἱ καθηγηταὶ τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ γυμνασίου, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται μὲ τὸ διπλοῦν ἔργον: τοῦ διαπιστώνειν τὴν ἰδιοσυστάσιν τοῦ μαθητοῦ καὶ τὰ λογικὰ διαφέροντα αὐτοῦ καὶ καλλιεργεῖν ταῦτα χωρὶς νὰ παραμελοῦν καὶ τὸν ἐσωτερικὸν ἐξευγενισμόν τοῦ τροφίμου.

γ) Εἰς ἱατρὸς δι' ἐλεγχον τῆς σωματικῆς καταστάσεως τῶν μαθητῶν (σχολίατρος).

δ) Εἰς ψυχολόγος διὰ τὴν διαπίστωσιν τῶν πνευματικῶν λειτουργιῶν τοῦ μαθητοῦ.

ε) Εἰς προσανατολιστὴς-παιδαγωγός.

Ἄπαντες οἱ ἀνωτέρω συνεδριάζουν καὶ ἀποφασίζουν διὰ κάθε παιδί καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς δυσκόλους περιπτώσεις μερικῶν παιδιῶν. Τὸ Συμβούλιον τοῦ σχολικοῦ προσανατολισμοῦ προτείνει εἰς τοὺς γονεῖς διὰ τὸ εἶδος τῶν σπουδῶν ἢ τῆς ἐπαγγελματικῆς σχολῆς, ἣτις θὰ ἦτο προτιμότερον ν' ἀκολουθήσῃ τὸ παιδί των, διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰ σωστὰ ὄνειρά του, τὰς ὀρθὰς φιλοδοξίας του, διὰ νὰ καταλάβῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ τὴν θέσιν, ἣτις προσιδιάζει εἰς αὐτά, διὰ νὰ διέλθουν εὐτυχισμένα τὴν ζωὴν των καὶ νὰ συντελέσουν εἰς τὴν κοινωνικὴν πρόδοον.

Ποῖαι αἱ ἐπιβαλλόμεναι μεταρρυθμίσεις διὰ τὸν σχολικὸν προσανατολισμόν.

1) Πρέπει ἡ φοίτησις εἰς τὸ σχολεῖον νὰ γίνῃ ὑποχρεωτικὴ μέχρι τοῦ 15ου ἔτους:

α) Διὰ νὰ γίνῃ ἡ διάγνωσις τῆς ἰδιοσυγκρασίας ὅλων τῶν μαθητῶν καὶ νὰ μορφωθῶν ἀναλόγως β) διὰ νὰ μὴ ριφθῶν εἰς τὴν βιοπάλην (τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀπασχόλησιν) οἱ νέοι πρὸ τῆς ὀριμάνσεως τοῦ σωματικοῦ τῶν ὀργανισμοῦ καὶ τοῦ σχολικοῦ καὶ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ.

β) Διότι ἐν μιᾷ δημοκρατικῇ κοινωνίᾳ δὲν πρέπει νὰ χάνωνται τὰ τάλαντα. Πρέπει τὸ Κράτος νὰ παρέχῃ τὰ μέσα εἰς τοὺς πολίτας, ὅπως οὗτοι ἐξελιθῶν τὰς ἀγαθὰς τῶν προδιαθέσεις μέχρι τοῦ δυνατοῦ βαθμοῦ τῆς ἐξελιξεως των. Ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος νὰ τοποθετηθῇ εἰς τοιαύτην θέσιν, ἣτις προσιδιάζει αὐτῷ, ἵνα οὕτως ἐπιτευχθῇ ἡ μεγίστη κοινωνικὴ πρόδοος.

2) Πρέπει τὸ σχολικὸν περιβάλλον νὰ εἶναι πλούσιον εἰς ἐρεθίσματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπιτρέψουν τὴν ἐκδήλωσιν ἀπασῶν τῶν λανθανουσῶν δυνάμεων καὶ ἐσωτερικῶν πόθων τῶν μαθητῶν.

α) Τὸ διδακτήριον καὶ τὰ ἐξαρτήματα αὐτοῦ πρέπει νὰ ἔχουν αἰθούσας δι' ἐργασίας τῶν χειρῶν, ἵνα ἐλεγχθῇ ἡ πρὸς τὴν τεχνικὴν τάσιν τῶν μαθητῶν.

Ἡ ἀκρίβεια ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ἐργασίας. Ἡ ποιότης καὶ ἡ ποσότης τοῦ ἐκτελεσθέντος ἔργου ὑφ' ἐκάστου μαθητοῦ, ἡ καλλιτεχνικὴ διάθεσις αὐτοῦ. Αἰθούσα μουσικῆς καὶ ἐορτῶν δι' ἐκδήλωσιν τῶν καλλιτεχνικῶν διαθέσεων τῶν ἰδιαίτερων συναισθημάτων, βιβλιοθήκαι, κινηματογράφος, ραθιδιον, τυπογραφεῖον, ἐφημερίδες, δι' ἐκδήλωσιν τῶν διανοητικῶν δραστηριοτήτων τοῦ μαθητοῦ.

β) Γήπεδον διὰ τὰ σπόρς, τὰ παιγνίδια, τὸν χορόν, τὴν γυμναστικὴν, διὰ νὰ ἀντιληφθῇ τις τὰς σωματικὰς ἰκανότητας τῶν παιδῶν.

γ) Σχολικὸν κήπον δι' ἐκδήλωσιν τῶν χειρωνακτικῶν ἰκανοτήτων παρ' αὐτοῖς.

δ) Σχολικόν ζωοτροφείον διὰ τὴν ἐκδήλωσιν ἀγάπης πρὸς τὴν κτηνοτροφίαν.

ε) Ἰδρυσις μαθητικῆς κοινότητος μετ' ὁμάδας : Καθοριότητος διδασκτῆρου καὶ μαθητῶν, βιβλιοθήκης, κηπουρικῆς, ἐρυθροῦ σταυροῦ καὶ δι' ἐκδήλωσιν τῆς ἱκανότητος τοῦ συνεργάζεσθαι.

στ) Δημιουργία πλουσίας σχολικῆς ζωῆς : ἔορταί, κοινωνικὰ παιγνίδια, ἄσματα, χοροί, διδασκτικοὶ περίπατοι, ἐκδρομαί, στενὸς σύνδεσμος σχολείου καὶ ζωῆς μετ' ἐπισκέψεις εἰς μουσεῖα, ἐνώπιον τῶν καλλων τῆς φύσεως, ἐνώπιον τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης εἰς τοὺς ἀμπελώνας, ἐλαιώνας, ἐργοστάσια, ἐργαστήρια. Οὕτω ὁ μαθητὴς ἐκδηλοῦται ὅλος εἶναι, τί ἐπιθυμεῖ, προῖδεάζεται διὰ τὴν ζωὴν.

ζ) Προσαρμογὴ τῶν προγραμμάτων καὶ τῶν μεθόδων εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν μαθητῶν, τὰς ἱκανότητάς των, τὴν φύσιν των, τὰ διαφέροντά των.

η) Ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ σχολείου ἐργασίας καὶ τῶν γενικῶν καὶ εἰδικῶν διδασκτικῶν ἀρχῶν κατὰ τὴν διδασκαλίαν, διὰ νὰ ἐκδηλώσῃ ὁ μαθητὴς ἀπάσας τὰς λανθανούσας δυνάμεις του, τὰς τάσεις του καὶ τὰς φιλοδοξίας του.

θ) Μορφαὶ διδασκαλίας : ἀτομικαὶ - ὁμαδικαὶ - συλλογικαὶ - πρὸς διὰ γνῶσιν τῶν ἀτομικῶν ἱκανοτήτων καὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ συνεργάζεσθαι. Συνομιλαὶ μετ' ὁν μαθητῶν, ἔορταί, παιγνίδια καὶ συνομιλαὶ ἐλεύθεραι, θ' ἀποτελοῦν μορφὰς διδασκαλίας. Χρήσις τοῦ γραπτοῦ καὶ προφορικοῦ λόγου.

ι) Ὁδηγητικὴ. Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ εἶναι μία ἐκ φύσεως ἀληθινὴ προσωπικότης. Οὔτε δεσπότης, οὔτε συμμαθητὴς τῶν μαθητῶν του. Νὰ παρέχῃ ἐρεθίσματα, διὰ νὰ ἀναπτύσῃ παρὰ τῷ μαθητῇ του κατ' ἀναλογίαν ἅπαντα τὰ ἰδεώδη καὶ νὰ ἐκδηλώνουν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ του τὰς ἐπιθυμίας των. Αὐτοπειθαρχία, δημοκρατικὴ διοίκησις τῆς σχολικῆς κοινότητος, ἐπικράτησις ἠθικῆς, ἥτις ὁδηγεῖ τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν αὐτονομίαν.

ια) Ἡ διδασκαλία ὕλη εἰς τὸν κύκλον τοῦ προσανατολισμοῦ τῶν μαθητῶν θὰ εἶναι κοινὴ διὰ πάντας τοὺς μαθητὰς καὶ διδασκαλία ὕλη συμφώνως πρὸς τὰς προτιμήσεις καὶ ἱκανότητας τῶν παιδῶν.

Ποῖος ὁ ἔλεγχος τοῦ προσανατολιζομένου μαθητοῦ

1) Διὰ τῆς ἀμέσου παρατηρήσεως, διὰ τῶν προβολικῶν μεθόδων ἐκθέσεων καὶ ἰχνογραφημάτων, ἐλέγχωμεν ὅλην τὴν σχηματιζομένην προσωπικότητα.

2) Ἐλέγχωμεν τὰ συναισθήματα μετ' ἡ κλίμακα T.A.T. (εἰκόνας) μετὰς ἐκθέσεις του, τὰς ἐκδηλώσεις του εἰς τὴν σχολικὴν ζωὴν καὶ τὴν σχολικὴν ἐργασίαν.

3) Ποῖαι αἱ κατευθύνσεις τῶν ζωτικῶν διαφορόντων αὐτοῦ; Στρέφεται πρὸς πράγματα συγκεκριμένα ἢ ἀφηρημένα! Ἀγαπᾷ τὸ φυσικόν, τεχνικόν, τὸ κοινωνικόν περιβάλλον;

4) Ποῖα εἶναι ἡ κριτικὴ του δύναμις; Εἶναι πνεῦμα συνθετικόν ἢ ἀναλυτικόν; Κέκτηται ἐκλεκτικὴν σκέψιν; Ἐλεγχος τοῦ χαρακτήρος. Ποῖα ἡ μνήμη του;

Ἡ μνήμη του εἶναι λογικὴ, μηχανικὴ, ὁπτικὴ;

Ἄς μὴ λησμονηθῇ, ὅτι ἡ μνήμη του ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῶν διαφορόντων του καὶ ἐκ τοῦ κριτικοῦ πνεύματος.

5) Ἐλεγχος σωματικῶν δεξιοτήτων tests performance - tests, φυσικαὶ δεξιότητες, εὐκίνησις, σωματικὰ ἐλαττώματα, ἀνασθημομέτρησις, ἀναπνοή, αἰσθήσεις.

β) Ἐλεγχος ἐλευθέρων ἰχνογραφημάτων. Τί ἰχνογραφεῖ; Ποῖα ἢ ἀναλογία τῶν μελῶν τοῦ ἰχνογραφηθέντος ἀντικειμένου; Ποῖα ἢ σχέσις τοῦ πρωταγωνιστοῦ εἰς τὸ ἰχνογράφημά του ἐν συσχετισμῷ μετὰ τὰ ἕτερα εἰκονιζόμενα πρόσωπα;

7) Ποῖα ἢ ἀπόδοσις του, ἢ βαθμολογία εἰς ἕκαστον τῶν μαθημάτων καὶ ἢ ἐπὶ 100 μαθητῶν σειρά του. Ὡς καὶ ποῖα ἐπὶ τοῖς % μαθητῶν σειρά του εἰς γενικὴν βαθμολογίαν.

Ἐλεγχος τοῦ ἀτομικοῦ του φακέλλου.

Διαφώτισις τῶν γονέων

Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ προσπάθεια τοῦ σχολικοῦ προσανατολισμοῦ, πρέπει νὰ βοηθήσουν καὶ οἱ γονεῖς. Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ διαφωτισθοῦν μετὰ τὸν κινηματογράφον, τὸ ραδιόφωνον, τὸν τύπον, τὰς διαλέξεις, διὰ νὰ ὑπακούουν εἰς τὰς ὑποδείξεις τῶν προσανατολιστικῶν συμβουλίων, ὅποτε οὐτοι θ' ἀφήνουν τὰ παιδιὰ των ν' ἀκολουθοῦν τὸ σχολεῖον, τὸ προσιδιάζον εἰς τὴν ψυχροσωματικὴν σύνθεσιν τοῦ παιδός. Ἰδιαιτέρα καὶ ἐγκάρδιος συνεργασία πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μετὰ τοῦ διδάσκοντος τὸν μαθητὴν καὶ τῶν γονέων τοῦ μαθητοῦ. Ἀναμφιβόλως ὁ ἄνθρωπος καὶ ἰδιαιτέρως ὁ παῖς, δὲν εἶναι ποτὲ ἐν πρᾶγμα ὀριστικῶς σχηματισμένον, ἀλλὰ εἶναι μιὰ ὑπαρξίς ἐν συνεχεῖ ἐξελιξίᾳ.

Αἱ ἀλλαγαὶ τοῦ περιβάλλοντος ἢ τῶν ὄρων τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐργασίας συντελοῦν εἰς τὴν μεταμόρφωσίν του. Ἡ νέα βιολογικὴ ἐπιστήμη ὑποστηρίζει, ὅτι τὸ παρὸν ἄτομον ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον μετὰ προδιαθέσεις καὶ οὐχὶ μετὰ τετελεσμένας ἰδιότητας. Διὰ τοῦτο ἡ ἀγωγή ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην αὐτῆς ἐννοίαν θὰ παίξῃ σοβαρὸν ρόλον.

Ἐὰν λοιπὸν εἰς μαθητὴς ἀργότερον παρουσιάσῃ ἐπιδόσεις, μετὰ προβλεφθείσας ὑπὸ τῶν προσανατολιστῶν, τότε ὁ τύπος τοῦ σχολείου πρέπει νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς τὸν μαθητὴν ν' ἀκολουθήσῃ τμήμα σχολῆς ἀνάλογον πρὸς τὰς ἐκδηλωθείσας ἐπιδόσεις του. Αἱ σχολικαὶ μεταρρυθμίσεις εἰς Ἑλβετίαν, Γαλλίαν καὶ ἄλλας χώρας διευκολύνουν τὸν σχολικὸν προσανατολισμόν, ὁ δὲ σχολικὸς προσανατολισμὸς διευκολύνει τὸν ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμόν.

Εὐθύμιος Στυλιάρης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Organisation scolaire : Roger Gal.

Reformes scolaires en France, en Suisse...

Cours : Panchaud, Dottrens, S. Roller, Dubosson, Jaccard.

La Psychologie de l'intelligence : Jean Piaget.

Γενικὴ ψυχολογία : Σακελλαρίου, Μωραΐτου.

Συγγράμματα : Παλαιολόγου, Ἐξαρχοπούλου, Τσίριμπα, Καλλιὰφα, Ζομπανάκη...

Ε. Σ.

μανθάνει μετά συνειδήσεως, διότι κατ' αὐτὴν ἤδη γίνεται διάκρισις μεταξύ παιγνιδίου καὶ ἐργασίας.

Ὁ L. Nagy, ἀναλόγως τοῦ ἐκάστοτε ἄρχοντος διαφέροντος, διακρίνει διαφόρους περιόδους ψυχικῆς ἐξελιξεως. Οὕτω ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ 2ου ἔτους ἄρχει τὸ διαφέρον πρὸς κτῆσιν αἰσθημάτων. Ἀπὸ τῆς ἡλικίας αὐτῆς μέχρι τοῦ 7ου ἔτους ἄρχει τὸ ὑποκειμενικὸν διαφέρον.

Ἀπὸ τοῦ 7ου ὅμως μέχρι τοῦ 10ου ἔτους ἄρχει τὸ ἀντικειμενικὸν διαφέρον. Εἶναι ὅμως γνωστὸν, ὅτι πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων, σκοπὸν σὺν τοῖς ἄλλοις, τὸν ὅποιον ἐπιδιώκει τὸ Σχολεῖον, εἶναι ἀπαραίτητος ἡ στροφή πρὸς τὰ ἔξω, πρὸς τὸ μὴ ἐγώ, ἵνα πλὴν τῶν ἄλλων ὑπάρξῃ καὶ ἀντικειμενικὴ ἐκτίμησις τῶν πραγμάτων καὶ γεγονότων.

Τὸ αὐτὸ ἔτος πρὸς ἑναρξιν φοιτήσεως εἰς τὸ σχολεῖον παραδέχεται καὶ ὁ Hartmann, ὅστις τὴν ὅλην περίοδον τῆς ψυχικῆς ἐξελιξεως ὑποδιαιρεῖ α) μέχρι τοῦ 6ου ἔτους καὶ ὀνομάζει χρόνον πρὸ τῆς φοιτήσεως εἰς τὸ σχολεῖον, β) τὴν ἡλικίαν πέραν τοῦ 6ου ἔτους, ἣτις δὲν ἔχει σαφὴ ὄρια λήξεως, ἣν ὀνομάζει σχολικὴν περίοδον κλπ. κλπ.

Ἰνα ὅμως μὴ μακρηγορήσωμεν, δὲν θὰ ἀναφέρωμεν καὶ πολλοὺς ἄλλους τὰ αὐτὰ ὑποστηρίζοντας, οὐδὲ τοὺς ἔχοντας ἀντίθετον γνώμην, ὅτι δηλοδὴ τὸ σχολεῖον εἶναι δυνατόν νὰ ἀρχίζῃ ἐνωρίτερον, ἂν καὶ οἱ τὰς τοιαύτας ἀπόψεις ὑποστηρίζοντες εἶναι ἐλάχιστοι, στηρίζοντες κυρίως τοῦτο ἐπὶ τῶν εἰς τὰς χώρας τῶν ἐπικρατουσῶν διαφορετικῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν, αἵτινες ἀσκοῦσιν ἐν τινι μέτρῳ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πρωΐμου ἢ μὴ ψυχосωματικῆς ἐξελιξεως τοῦ ἀνθρώπου.

Γ'. Εὐνόητον τυγχάνει τὸ ὅτι διὰ τὴν φοίτησιν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἀπαιτήσεων αὐτοῦ, εἶναι ἀπαραίτητον ὥπως οἱ παῖδες ἔχωσιν ἀνεπτυγμένας ὀρισμένας ἰκανότητας σωματικὰς, πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς. Τοιούστιν τοιαύτην διάπλασιν τῶν διαφόρων μερῶν καὶ τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος, ὥστε νὰ δύναται ὁ παῖς νὰ πράττῃ ὀρισμένας ἐργασίας, νὰ ἀντέχῃ εἰς αὐτάς καὶ νὰ ἔχῃ ἐπίσης ἀνεπτυγμένας τὰς διαφόρους αἰσθήσεις του. Προσέτι δέον ὁ παῖς νὰ ἔχῃ τοιαύτην ἀνάπτυξιν ψυχολογικὴν, ὅσον καὶ τοιαύτας διανοητικὰς ἰκανότητας, ἄνευ τῶν ὁποίων οὐδεμία σχολικὴ ἐργασία εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ.

Τοιαῦται δὲ εἶναι ἡ ὑπαρξίς παραστατικοῦ πλούτου, ἡ ἐξέλιξις τῶν λειτουργικῶν τῆς μνήμης, ἡ ἰκανότης πρὸς παρατήρησιν, ἡ ἰκανότης συγκεντρώσεως ὀρισμένου βαθμοῦ τῆς προσοχῆς, ἡ γλωσσικὴ ἰκανότης πρὸς κατανόησιν καὶ ἔκφρασιν τῶν διανοημάτων, ἡ ἰκανότης πρὸς ὑπακοήν, ἡ ὑπαρξίς βουλήσεως πρὸς πραγμάτων τεθέντων σκοπῶν, ἡ ὑπαρξίς ὀριμότητος κοινωνικῆς καὶ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος, πρὸς ἀνοχήν, συνύπαρξιν, συνεργασίαν καὶ ἑνταξιν εἰς τὴν ὁμαδικὴν ζωὴν τῆς τάξεως καὶ τοῦ σχολείου.

Αἱ γενόμεναι δὲ κατὰ τὸ παρελθὸν παιδολογικαὶ ἔρευναι ἀπέδειξαν ὅτι εἰς ὀρισμένα κλίματα, μεταξύ τῶν ὁποίων συγκαταλέγεται καὶ τὸ ἴδιόν μας, ὁ κανονικῶς ἐξελισσόμενος παῖς μετὰ τὸ 6ον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἔχει τὰς μνημονευθείσας προϋποθέσεις, καθ' ὅτι:

Σωματικῶς ὁ παῖς ἔχει ἀρκούντως ἀναπτυχθῇ, ὥστε κατέστη ἰκανὸς νὰ πράττῃ ὀρισμένας ἐργασίας καὶ νὰ ἀντέχῃ εἰς αὐτάς.

Ὁ ἐγκέφαλός του ἤδη κατὰ τὸ 7ον ἔτος ἔχει ἀποκτήσει τὰ 83 % τῆς ἀναπτύξεώς του.

Ὁ ὀριθμὸς τῶν παραστάσεων τοῦ παιδὸς τῶν 7 ἐτῶν εἶναι ἰκανὸς ἵνα ἐπ' αὐτῶν στηριχθῇ τὸ ἔργον τοῦ σχολείου.

Ἀλλὰ καὶ ἡ παρατήρησις καὶ ἡ προσοχὴ μᾶς παρέχουν πλέον δεῖ-

γματα ὅτι ἂν καὶ ἀσθενεῖς, ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸν παῖδα νὰ συγκεντροῖ ἑαυτὸν ἐπὶ διαφόρων σχολικῶν ἐργασιῶν.

Ἡ ἀντίληψις περὶ τοῦ κόσμου καθίσταται μᾶλλον ρεαλιστικὴ.

Ἡ νόησις καὶ αὐτὴ παρέχει δείγματα, ὅτι ὁ παῖς τῆς ἐν λόγῳ ἡλικίας δύναται νὰ διεξαγάγῃ συζητήσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ παρακολουθῇ τοιαύτας, ἐπίσης νὰ ἐκτιμᾷ ἀρκούντως πράγματα καὶ γεγονότα, νὰ δημιουργῇ ἐκ τῆς ἐκτιμήσεως αὐτῶν ἰδίαν γνώμην, προσέτι δὲ νὰ προσαρμόζῃ καὶ τὴν συμπεριφορὰν του καταλλήλως.

Ἡ μνήμη καθίσταται ἐνεργητικὴ καὶ ἡ φαντασία περισσότερον ἐποπτικὴ καὶ θετικὴ.

Κατὰ τὸ συναισθημα, ἔχομεν ἀνάπτυξιν τοῦ θάρρους, ἐνίσχυσιν τῶν ἠθικῶν συναισθημάτων καὶ ἐκδήλωσιν πατριωτικῶν καὶ θρησκευτικῶν συναισθημάτων.

Ἡ βούλησις ἐπίσης ἀπὸ τοῦ 7ου ἔτους καθίσταται καὶ αὐτὴ ἐνεργητικὴ καὶ περισσότερον ἐσκεμμένη.

Ἡ προσωπικότης τοῦ παιδὸς ἀπὸ τῆς περιόδου αὐτῆς σταθεροποιεῖται καὶ ἀπαλλάσσεται βαθμῶν ἀπὸ τῆς ἀδυναμίας τῆς προηγουμένης ἡλικίας, προσαρμολογούμενη δὲ πρὸς τὴν προσωπικότητα τῶν ἄλλων, ἀποκτᾷ πλέον ἀξίαν σχετικὴν.

Δ. Νῦν θὰ ἀναφέρωμεν προσέτι ἐν περιλήψει καὶ τί ἄλλο, πλὴν τῆς ἐλλείψεως τῶν ὡς ἄνω προϋποθέσεων, ἐμποδίζει τὴν ἑναρξιν τῆς φοιτήσεως τῶν παιδῶν εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον ἐνωρίτερον τοῦ 7ου ἔτους.

α) Ὁ ὀργανισμὸς τοῦ παιδὸς τῆς νηπιακῆς ἡλικίας εἶναι τόσον τρυφερός, ὥστε νὰ βλάβηται εὐκόλως.

β) Ἡ κινητικότης του εἶναι τόσον ἐντονος, ὥστε νὰ μὴν ἐπιτρέπη εἰς τὸν παῖδα νὰ συγκεντροῖ ἑαυτὸν πρὸς πραγμάτων ἔργου τινός.

γ) Τὸ παῖγνιον κυριαρχεῖ εἰς ὅλας τὰς ἀσχολίας του.

δ) Αἱ ἀντιλήψεις τῶν σχέσεων τοῦ χρόνου εἶναι ἐλλιπεῖς. Εἰς τὴν μὲν τῆς κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψεως τοῦ κόσμου, ὁ παῖς πιστεύει ὅτι μὲ τὴν παραμικρὰν ἀλλαγὴν τῆς συστάσεως καὶ τοῦ σχήματος τῶν ὄντων, χάνουν ταῦτα δι' αὐτὸν τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ἰδιοιτερότητά των.

ε) Αἱ παραστάσεις εἶναι ἀνεπαρκεῖς καὶ ἡ μνήμη παθητικὴ.

στ) Ἡ φαντασία εἶναι ἄλογος καὶ ἀδέσμευτος. ἔχομεν τὴν λεγομένην μαγικὴν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου. Λεῖπει ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ νηπίου ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ τάξις λόγῳ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου τοῦ συγχρονισμοῦ, καθ' ὃν συγχέει τὰς αἰτιώδεις σχέσεις μεταξύ τῶν γεγονότων καὶ δημιουργεῖ ἀσχέτους τοιαύτας.

ζ) Τὰ συναισθήματα εἶναι σφοδρότατα, ἐπικρατεῖ ἀντίληψις ἐγώκεντρικὴ, στάσις ἐγωϊστικὴ, ἀντίδρασις εἰς συμβουλὰς ἢ προτροπὰς, ἰσχυρογνωμοσύνη καὶ πείσμα.

η) Ἡ βούλησις εἶναι ἀσθενής, αἱ δὲ «βουλητικαὶ ἐπισχέσεις», δι' ὧν αὕτη ἐξαφανίζεται παντελῶς, εἶναι λίαν συχναί. Ὡσαύτως στερεῖται σταθερότητος καὶ ὁ παῖς τῆς ἡλικίας ταύτης διαρκῶς μεταβάλλει προσπάθειαν καὶ στρέφεται πρὸς νέον τι.

Ε. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως καὶ πλέον ἀξιοπρόσεκτον σημεῖον εἶναι αἱ ἐκ τῆς βεβιασμένης παιδείας καὶ ἐκ τῆς πρωΐμου φοιτήσεως τῶν παιδῶν εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον προκύπτουσαι ψυχосωματικαὶ ἀνωμαλίες καὶ διαταραχαί, αἵτινες ὡς τραυματισμοὶ συνοδεύουσι καὶ ἐνοχλοῦσιν ἐφ' ὅλοκληρου τοῦ βίου τὸν ἀνθρώπον.

Αἷτια δὲ αὐτῶν τὰ παρεμπύπτοντα δυσάρεστα γεγονότα, ἅτινα προκαλοῦσιν ἀσυνήθεις ψυχικοὺς τραυματισμοὺς καὶ ἀπογοητεύσεις, ἐκ τῶν

όποιων επέρχεται διαταραχή της ψυχικής του ισορροπίας, μεταβολή της συμπεριφοράς και του χαρακτήρος του¹.

Μεταξύ δε των διαταραχών τούτων είναι δυνατόν να σημειωθούν διαταραχαί του ύπνου, διαφόρων ειδών αντιδράσεις, άρνησις λήψεως τροφής, έμετοι, δηξίς όνύχων, διαταραχαί της άναπνοής, τρυσισμός, σαδισμός, μαζοχισμός, κρίσεις όργης, φόβοι, φοβίαί διάφοροι, άγωνία, θλίψις, άπογοητεύσεις, συμπλέγματα έλλείψεως άσφαλείας, συμπλέγματα κατωτέροϋτος, διάφορα τίκ, διαταραχαί της βουλήσεως, της φαντασίας και άλλων ψυχικών λειτουργιών.

Αί ψυχικαί αϋται διαταραχαί, αΐτινες επιφέρουσι διατάραξιν της ψυχικής άρμονίας του παιδός, καθιστώνσιν αϋτόν άπροσάρμοστον και φέρουσι τοϋτον εις σύγκρουσιν προς τους άλλους. Πλήν αϋτών, ό πάσχων έκ ψυχικών διαταραχών παΐς δέν δύναται να αξιοποιήση τας ικανότητάς του, ή άποδοτικότητα του καθίσταται χαμηλή, ή δε ζωή του πλήρης άπογοητεύσεων και θλίψεων.

ΣΤ. Νυν, έκ των μέχρι τοϋδε λεχθέντων, εύχερώς συμπεραΐνομεν τά ακόλουθα :

1) "Οτι, ήδη έκ της αρχαιότητος, ως πλέον κατάλληλος ήλικία προς έναρξιν συστηματικής διδασκαλίας εις τους παΐδας, έθεωρήθη τó 7ον έτος.

2) "Οτι οί περισσότεροι των παιδαγωγών και ψυχολόγων, ως και μεγάλοι φιλόσοφοι, τάσσονται υπέρ της άπόψεως ότι τó 7ον έτος είναι τó πλέον κατάλληλον προς έναρξιν συστηματικής διδασκαλίας εις τους παΐδας και φοιτήσεως αϋτών εις τó Δημοτικόν Σχολείον.

3) "Οτι και τά δεδομένα της ψυχολογίας του παιδός, ως και της παιδαγωγικής τοιαύτης, τάσσονται υπέρ της ίδίης άπόψεως.

4. "Οτι οί έκ της βεβιασμένης παιδείας άπειλοϋντες την κανονικήν έν γένει ανάπτυξιν του παιδός κίνδυνοι, είναι άφθονοι και λίαν σοβαροί.

Μιχαήλ Κουτλής

1. "Ιδε και μελέτην ήμών «Τó πρόβλημα της διγλωσσικής διδασκαλίας έν τοΐς άγροτικοΐς σχολείοις». Περιοδικόν «Σχολείο και Ζωή» τεϋχος (5-6) 1962.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Έξαρχοπούλου Ν. Ψυχολογία του παιδός.
2. » Ψυχικαί άνωμαλίας των παΐδων και τρόποι βελτιώσεως αϋτών,
3. » Γενική διδακτική.
4. Παγιατάκη Σπ. Παιδαγωγική ψυχολογία.
5. Τσίριμπα Άντ. Ίστορία της Παιδαγωγικής.
6. Κοροντζή Π. Εϊδική διδακτική.
7. Robert Dottrens. Άγωγή και Δημοκρατία (Μετ. Γ. Α. Βασδέκη)
8. Περιοδικά «Σχολική Ύγιεινή», «Σχολείο και Ζωή».
9. Διαλέξεις Ψυχιατρικής Έταιρείας.
10. Παραδόσεις Έφηρμοσμένης Ψυχολογίας προς μετεκπαιδευομένους διδασκάλους έτών 1956-57 και 1957-58.

ΟΙ ΣΤΑΣΙΜΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ

Εΐναι, νομίζω, καιρός να καταπιαστοϋμε εύρύτερα κάπως και με τó θέμα τοϋτο. Γιατί οί στάσιμοι μαθητές δημιουργοϋν προβλήματα με επιπτώσεις όχι μόνο στη σχολική ζωή, αλλά, όπως θα ίδοϋμε, και στην έννική. Πόση μαθητές μένουν στάσιμοι κάθε χρόνο σε όλα τά Δημοτικά μας, δέν εΐμαι σε θέση να γνωρίζω. Ύποθέτω, ότι ό αριθμός τους θα κυμαίνεται ανάμεσα στις 65.000 ως 75.000 και ότι στα προπολεμικά χρόνια ήτανε ασύγκριτα μεγαλύτερος. Σ' αϋτά τά συμπεράσματα μας οδηγοϋν οί παρακάτω πίνακες :

1ος Πίνακας στασίμων σε Δημοτικά της Β' (τότε) Περιφέρειας Άθηνών (1)

Σχολικά έτη : 1930—1935 (στάσιμοι % σε μαθητές 16 Σχολείων)

Α' τάξη	41,43%	Δ' τάξη	24,18
Β' »	24,85	Ε' »	28,11
Γ' »	28,85	ΣΤ' »	18,22
μέσος όρος 27,70%			

Β' Πίνακες στασίμων σε Δημοτικά των Α' (τότε) και Β' Περιφερειών Πατρών (2)

Σχολικά έτη : 1959—1960 (στάσιμοι σε 9.930 μαθη- τές της Α' Περιφέρειας)	Σχολικό έτος 1961—62 (στάσιμοι σε 5.878 μαθη- τές της Β' Περιφέρειας)	Σχολικό έτος 1962—63 (στάσιμοι σε 5.935 μαθη- τές της Β' Περιφέρειας)
Α' τάξη 13,46%	Α' τάξη 13,05%	Α' τάξη 11,33%
Β' » 9,23	Β' » 7,53	Β' » 5,97
Γ' » 8,38	Γ' » 9,51	Γ' » 7,61
Δ' » 4,26	Δ' » 5,76	Δ' » 4,28
Ε' » 2,93	Ε' » 4,46	Ε' » 3,49
ΣΤ' » 0,94	ΣΤ' » 0,57	ΣΤ' » 0,11
μέσος όρος 6,80%	μέσος όρος 6,99%	μέσος όρος 5,67

2ος Πίνακας

3ος Πίνακας

4ος Πίνακας

Συγκεντρωτικός 1959—1960—1961—1962—1963 (στάσιμοι σε 21.743 μαθητές που έξετάσθησαν)		Στάσιμοι κατά φύλον			
		Σχολικά έτη	Άρρενες	Θήλεις	Άρρενες και θήλεις
Α' τάξη	12,61%	1958-1959	10,36%	7,76%	9,06%
Β' »	7,58	1959-1960	7,43	6,18	6,80
Γ' »	8,50	1960-1961	8,80	5,90	7,50
Δ' »	4,76	1961-1962	7,63	6,26	6,99
Ε' »	3,63	1962-1963	6,44	4,83	5,67
ΣΤ' »	0,54	μέσ. όρος	8,13%	6,19%	7,20%
μέσος όρος	6,50%				

5ος Πίνακας

6ος Πίνακας

Ἀπὸ τὴν προσεχτικὴ μελέτῃ τῶν παραπάνω πινάκων βγαίνουν τὰ ἑξῆς συμπεράσματα: α) Οἱ στάσιμοι μαθητὲς τοῦ Δημοτικοῦ κατὰ τὰ προπολεμικὰ χρόνια (βλ. 1 πινάκας) ἦταν τετραπλάσιοι τῶν στασίμων τῶν μεταπολεμικῶν χρόνων (βλ. 6 πίν.).

β) Οἱ στάσιμοι μαθητὲς καὶ μαθήτριες πρέπει νὰ ἀνέρχωνται κάθε χρόνο στὶς 63.000, ἀφοῦ τὸ ποσοστὸ τῶν στασίμων εἶναι 7,50 % (βλ. 6 πίν.) καὶ οἱ μαθητὲς ποὺ φοιτοῦν στὰ Δημοτικά περίπου 840.000 (τόσοι φοιτοῦσαν τὸ 1959).

γ) Ὁ μέσος ὅρος τῶν στασίμων μαθητῶν εἶναι σημαντικὰ μικρότερος ἀπὸ τὸ μέσον ὅρο τῶν στασίμων μαθητῶν, γιατί οἱ μαθήτριες ὠριμάζουν ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ ἐνωρίτερα ἀπὸ τοὺς μαθητὲς (βλ. 6 πίν.).

δ) Οἱ στάσιμοι τῆς Α' τάξης καὶ κατὰ τὰ προπολεμικὰ χρόνια (βλ. 1 πίν.) καὶ κατὰ τὰ προπολεμικὰ (βλ. 5 πίν.) εἶναι σχεδὸν διπλάσιοι τοῦ μέσου ὁρου τῶν στασίμων ὅλων τῶν τάξεων. Γιατὶ τὰ παιδιά τῆς ἡλικίας αὐτῆς δὲν ἔχουν, φαίνεται, ἀναπτυχθῇ ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ τόσο, ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ ἀνταποκριθοῦν στὶς ἀπαιτήσεις τῆς σχολικῆς ἐργασίας καὶ ζωῆς. Γίνεται φανερό ἀπὸ αὐτό, πόσο μακριὰ ἀπὸ τὴ νεοελληνικὴ πραγματικότητα βρίσκονται ἐκεῖνοι οἱ παιδαγωγοὶ καὶ καθηγητὲς, ποὺ ζητοῦν νὰ ἐγγράφονται οἱ μαθητὲς στὴν Α' τάξη τοῦ Δημοτικοῦ ἀπὸ τὸ 5ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους. Ξεχνοῦν, ὅτι τὸ ψυχосоματικὸ ὥριμασμα τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτιέται σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὸ μορφωτικὸ καὶ οἰκονομικὸ ἐπίπεδο τῆς οἰκογενείας του. Κοινὴ ὅμως διαπίστωση εἶναι, ὅτι τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο καὶ ὁ μορφωτικὸς δείκτης τῆς λαϊκῆς ἐλληνικῆς οἰκογενείας εἶναι χαμηλός.

καὶ ε) Δύσκολες γιὰ τοὺς μαθητὲς τάξεις φαίνεται, ὅτι εἶναι ἡ Α', ἡ Γ' καὶ ἡ Ε', γιατί σ' αὐτὲς τὸ ποσοστὸ τῶν στασίμων παρουσιάζεται μεγαλύτερο τοῦ μέσου ὁρου τῶν στασίμων ποὺ ἔχει κάθε ἄλλη τάξη (βλ. 1 καὶ 5 πινάκες).

Οἱ αἰτίες ποὺ μένουν τὰ παιδιά στάσιμα. Ἡ στασιμότητα τῶν μαθητῶν ὀφείλεται σὲ πολλὰ καὶ διαφορετικὰ γιὰ τὸν καθένα αἰτίες. Ἡ λεπτομερειακὴ ἐξέταση αὐτῶν ξεφεύγει τὰ ὅρια τῆς σύντομης τούτης μελέτης. Θὰ περιορισθῶ λοιπὸν στὴν ἐπισήμανση τῶν πρὸ βασικῶν. Αὐτὲς, κατὰ τὴ γνώμη μου, εἶναι οἱ οἰκογενειακὲς συνθήκες τοῦ μαθητοῦ, οἱ σχολικὲς, ἡ ὑπερκόπωση, οἱ ἀπουσίες, οἱ ἰδιορρυθμίες τοῦ μαθητῆ καὶ ἡ συμπεριφορὰ τοῦ δασκάλου.

1. Οἱ οἰκογενειακὲς συνθήκες. Τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο, ὁ ἠθικὸς δείκτης καὶ ἡ οἰκονομικὴ στάθμῃ τῆς οἰκογενείας εἶναι καθοριστικοὶ παράγοντες γιὰ τὴ σχολικὴ πρόοδο τοῦ μαθητῆ. Εἶναι ποσὰ «εὐθέως ἀνάλογα», χωρὶς βέβαια νὰ ἀποκλείωνται καὶ οἱ ἐξαιρέσεις. Γι' αὐτὸ οἱ περισσότεροι στάσιμοι τοῦ Δημοτικοῦ προέρχονται ἀπὸ οἰκογένειες μὲ χαμηλὸ ἠθικὸ, ὀλίγη μόρφωση καὶ φτωχὰ μέσα. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν πολύχρονη πεῖρα, χωρὶς νὰ ἐπιβεβαιώνεται, γιὰ τὴν ὥρα, καὶ ἀπὸ τὴ Στατιστικὴ, γιατί ἀκόμη δὲν ἔγιναν στὴ χώρα μας σχετικὲς ἐρευνες.

Καὶ εἶναι φυσικὸ. Οἱ φτωχοὶ καὶ ἀμόρφωτοι οἰκογένειες οὔτε τὰ μέσα ἔχουν, οὔτε τὸ χρόνο, οὔτε καὶ τὶς δυνατότητες γιὰ νὰ ἀναθρέψουν κανονικὰ τὰ παιδιά τους καὶ νὰ τοὺς δημιουργήσουν εὐκαιρίες γιὰ μιὰ ἀνεπτυγμένη πνευματικὴ ἐργασία καὶ ἠθικὴ ἀνάταση. Παράλληλα ἀγνοοῦν, ὅτι ὑπόβαθρο γιὰ τὴν πρόοδο καὶ ἄνοδο εἶναι ἡ καλὴ χρῆση τῶν ὑλικῶν μέσων, ἡ ἱεράρχηση καὶ ὁ προγραμματισμὸς τῶν ἀναγκῶν καὶ ἡ ἡρεμὴ σπιτικὴ ἀτμόσφαιρα. Κι ἔτσι τὰ παιδιά τους ἔρχονται στὸ σχολεῖο πονεμένα ἀπὸ τὶς οἰκογενειακὲς προστριβὲς καὶ φιλονικίες, ὑποσιτισμένα, ἀνέτοιμα καὶ ἀνόρεχτα γιὰ κάθε ἐργασία. Κουράζονται γρήγορα, ἐρεθίζονται εὐκολα,

ἢ προσοχὴ καὶ ἡ μνήμη τους εἶναι ἀδύνατη, οἱ ἐνέργειές τους νωθρές. Σὰν συνέπεια ὅλων αὐτῶν τὸ λιγότεμα μέρα μὲ τὴν ἡμέρα τῆς σχολικῆς ἐπίδοσης, ποὺ ὁδηγεῖ στὴ στασιμότητα.

2. Οἱ σχολικὲς συνθήκες. Καὶ οἱ συνθήκες ποὺ ἐπικρατοῦν στὸ σχολεῖο, παίζουν ἀποφασιστικὸ ρόλο στὴν πρόοδο τοῦ μαθητῆ. Τὰ περισσότερα Δημοτικά μας, παρὰ τὶς προσπάθειες ποὺ καταβάλλει καὶ ἡ Πολιτεία καὶ ὁ δάσκαλος, δὲν δημιουργοῦν ἀκόμα τοὺς ὅρους ἐκείνους ποὺ συντελοῦν στὴν ἄρτια ἀγωγή τῶν μαθητῶν, οὔτε καὶ ἔχουν τὶς δυνατότητες γιὰ νὰ ὑποβοηθήσουν στὴν ἐπίδοση τὰ νωθρὰ καὶ μὲ μέτριες πνευματικὲς δυνάμεις παιδιά. Ἐπειτα τὰ περισσότερα σχολεῖα μας εἶναι ὀλιγοθέσια. Ἀπὸ τὰ 9.000 Δημοτικά, τὰ 4.500 εἶναι μονοθέσια, 3.000 διθέσια ὡς τετραθέσια καὶ μόνο 1.500 εἶναι πενταθέσια καὶ ἐξαθέσια. Ἀλλὰ καὶ τὰ πολυθέσια — ἰδιαίτερα τῶν μεγάλων πόλεων — εἶναι πληθωρικά. Ὅλες σχεδὸν οἱ τάξεις τους μὲ 50 ὡς 70 μαθητὲς. Ποῦ θὰ βρῇ ὁ δάσκαλος τοῦ μονοθεσίου ἢ τῆς πληθωρικῆς τάξης τὸ χρόνο νὰ προσέξῃ τὸν κάθε μαθητὴ χωριστά, νὰ ἐλέγξῃ τὴν ἐργασία του καὶ νὰ τὸν βοηθήσῃ ἀτομικά, ὥστε νὰ ξεπεράσῃ τὶς δυσκολίες ποὺ συναντᾷ στὰ διάφορα μαθήματα; Οἱ ἐρευνες, ποὺ ἔγιναν σὲ ἄλλες πρὸ πολιτισμένους ἀπὸ τὴ δική μας χώρας, κατέληξαν στὸ συμπέρασμα, ὅτι, γιὰ νὰ ἐργασθῇ ὁ δάσκαλος ἀνετα, δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ παραπάνω ἀπὸ 30 μαθητὲς. Γιατὶ τότε καὶ τὸ κάθε παιδί βοηθεῖται ἀτομικά καὶ στὴν αἴθουσα δημιουργεῖται παιδαγωγικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ ἡρεμοπεριβάλλο χωρὶς ἄγχος, νευρικὴ ὑπερένταση καὶ ἐκνευρισμὸ.

Καὶ ἡ πολλὴ ὕλη, ἡ χρῆση κατὰ τὴ διδασκαλία τοῦ προφορικοῦ μόνον λόγου χωρὶς τὴν ἐποπτεία καὶ τὴν αὐτενέργεια, ἡ ἔλλειψη ἐποπτικῶν μέσων, βιβλιοθηκῶν, σχολικοῦ κήπου καὶ ἡ μὴ χρησιμοποίηση τῆς Δημοτικῆς σὰν μέσου προφορικῆς καὶ γραπτῆς ἔκφρασης τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ δασκάλου ἀποτελοῦν δυσμενεῖς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐργασία καὶ τὴν ἐπίδοση τοῦ μαθητῆ, ἰδιαίτερα τοῦ νωθροῦ καὶ ὀκνοῦ. Μὲ τέτοιες καὶ ἄλλες παρόμοιες σχολικὲς συνθήκες τὰ παιδιά ἀποθαρρύνονται ἀπὸ τὰ ἐμπόδια ποὺ φυσικὸ εἶναι νὰ συναντοῦν, λυγίζουν καὶ σιγά-σιγά, ἀδιαφορώντας γιὰ τὴ σχολικὴ ἐργασία, διοχετεύουν τὶς δυνάμεις τους στὸ παίγνιδι καὶ στὴν ἀταξία.

3. Ἰδιορρυθμίες τοῦ μαθητῆ. Εὐνόητο εἶναι, ὅτι ἡ σωματικὴ, ἡ ψυχικὴ καὶ ἡ πνευματικὴ κατάσταση τοῦ μαθητῆ παίζει σημαντικὸ ρόλο γιὰ τὴ σχολικὴ του πρόοδο. Ἀσθενικὸ, ἀναιμικὸ καὶ ἀδενικὸ παιδί κουράζεται εὐκολα, ἡ θέλησή του εἶναι ἀδύνατη καὶ ἡ προσοχή του δὲν συγκεντρώνεται πολλὴ ὥρα στὸ ἴδιο πράγμα. Ἡ ἀσθένεια ἐπίσης καὶ οἱ ἀτέλειες τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων καὶ ἰδιαίτερα τῶν ματιῶν, τῶν αὐτιῶν καὶ τῆς μύτης (ἐκβλαστήσεις) ἐμποδίζουν τὴν πρόοδο τῶν παιδιῶν στὰ μαθήματα. Πολλὰ ποὺ τὰ νομίζαμε κουτὰ, τεμπέλικά, ἀφαιρεμένα κι ἔμεναν πίσω στὰ μαθήματα, ὅταν ἀπαλλάχτηκαν ἀπὸ τὶς κρυφές ἢ φανερές ἀσθένειες τοῦ σώματος καὶ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων, καλυτέρεψαν τὴ σχολικὴ τους ἐπίδοση.

Καὶ τὰ νευρωτικὰ παιδιά καὶ γενικὰ τὰ παιδιά μὲ τὶς ἀποκλίσεις ἀπὸ τὸ ψυχικὸ ὁμαλό, μὲ τὸ ἀδύνατο νευρικὸ τους σύστημα, μὲ τὶς συναισθηματικὲς ἐντάσεις καὶ διαταραχὲς εἶναι φυσικὸ, νὰ μὴ μποροῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν στὶς σχολικὲς τοὺς ὑποχρεώσεις. «Εἰς τοὺς πλείστους ἐκ τῶν ὑστερούντων εἰς βαθμούς, λέγει ὁ ἐκπαιδευτικὸς Σύμβουλος Α. Παπακωνσταντίνου, καὶ ἀπορριπτομένων μαθητῶν τὸ αἷτιον εὐρίσκεται εἰς τὰς συναισθηματικὰς τῶν δυσκολίας, αἱ ὁποῖαι ὀφείλονται εἰς διαψεύσεις καὶ συγκρούσεις. Οἱ μαθηταὶ οὗτοι ἔχουν τὴν ἀπαιτούμενην εὐφυΐαν διὰ νὰ ἐπιτύχουν, ὑποφέρουν ὅμως ἀπὸ ψυχικὰς ἐντάσεις καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν δύνανται νὰ συγ-

κεντρωθούν εις τὸ σχολικόν των ἔργον καὶ νὰ ἐργασθοῦν με φιλοπονίαν, οὕτω δὲ παρέχουν τὴν εἰκόνα των πνευματικῶς ὑστερούντων ἢ ὀκνηρῶν μαθητῶν» (3).

Τὸ ποσοστὸ των παιδιῶν αὐτῶν εἶναι ἄγνωστο. "Ὅλο καὶ μεγαλώνει ὁμως—ἰδιαίτερα στὶς πόλεις—με τὴ θορυβώδη, τὴν ἐκνευριστικὴ καὶ ἐντατικὴ ζωὴ, με τὴν κατάχρησιν των ποτῶν καὶ τὸν ἀνεπαρκῆ ὕπνο. Μερικὰ μέτρα ψυχοθεραπευτικὰ καὶ ἡ παραμονὴ τους στὴν ἐξοχή, θὰ ξανάφερναν στὴν παραγμένη ψυχὴ των παιδιῶν αὐτῶν τὴ γαλήνη καὶ θὰ αὐξάνει τὸ ζήλο τους γιὰ τὴν ἐργασία.

Βασικὸς ἐπίσης παράγοντας γιὰ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ παιδιοῦ στὰ μαθήματα εἶναι καὶ ἡ εὐφυΐα. Παιδιά κοθυστημένα πνευματικὰ, δὲν μποροῦν νὰ προσαρμοσθοῦν στὴ ζωὴ τοῦ σχολείου καὶ νὰ παρακολουθήσουν τὸ μορφωτικὸ ἔργο ποὺ συντελεῖται σ' αὐτό. Τέτοια παιδιά με χαμηλὸ δείκτη νοημοσύνης φτάνουν τὰ 3 % των μαθητῶν ποὺ φοιτοῦν στὸ σχολεῖο, ὅπως ἀπέδειξαν σχετικὲς ἐρευνες ποὺ ἔγιναν ἐδῶ καὶ ἄλλοι.

4. Ἡ παιδαγωγικὴ συμπεριφορὰ τοῦ δασκάλου. Δὲν ἀποκλείεται ἡ αἰτία ποὺ μένει ἕνας σημαντικὸς ἀριθμὸς μαθητῶν στάσιμος, νὰ ὀφείλεται στοὺς δασκάλους. Πολλοὶ δασκάλοι, εἴτε ἀπὸ ἑλλειψιν χρόνου, εἴτε ἀπὸ παιδαγωγικὰς πεποιθήσεις, δὲν ἐλέγχουν με προσοχὴ τίς προφορικὰς ἢ γραπτὰς ἐργασίας ποὺ ἀνέθεσαν γιὰ ἐκτέλεσιν στοὺς μαθητὰς, ὅποτε οἱ ἀδύνατοι καὶ λιγώτερο φιλόπονοι ἔρχονται στὸ σχολεῖο ἡμέρα με τὴν ἡμέρα περισσότερο ἀπροετοίμαστοι, ὥσπου φτάνει ἡ στιγμή ποὺ ἐγκαταλείπουν ὁλότελα τὸ σχολικὸν τὸς ἔργο καὶ ἀφοσιώνονται ὁλόψυχα στὸ παιγνίδι.

"Ἄλλοι πάλι, ἔπειτα ἀπὸ ὀλιγόμηνον ἄκαρπην προσπάθειαν ποὺ κάνουν στὴν ἀρχὴ τοῦ σχολικοῦ ἔτους γιὰ ν' ἀνεβάσουν τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδον των ἀδύνατων μαθητῶν καὶ νὰ τὸ εὐθυγραμμίσουν με τὸ ἀντίστοιχον τῆς τάξης, τοὺς ἐγκαταλείπουν ὁλοήθως σὲ ὅλη τὴν ὑπόλοιπὴν σχολικὴν χρονίαν. Μερικοὶ ἐπίσης—ἰδιαίτερα δασκάλες—βάζουν μεγάλους βαθμοὺς σὲ ὅλους τοὺς μαθητὰς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ μικρὴ ἢ μεγάλη σχολικὴ τους ἐπίδοσιν. Τοῦτο τὸ κάνουν γιὰ τὴν αἰτία, ὅτι με τὸ μικρὸν βαθμὸν τραυματίζονται ψυχικὰ καὶ ἀπογοητεύονται.

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι ἡ μικρὴ βαθμολογία συγκλονίζει συναισθηματικὰ τὸ παιδί. Ἀλλὰ καὶ ἡ εἰκονικὴ βαθμολογία, ἡ βαθμολογία ποὺ δὲ φανερώνει τὴν ἀληθινὴν ἐπίδοσιν τοῦ μαθητῆ, τὸν βλάπτει ἐξ ἴσου, γιὰ τὸν συνιθίζει νὰ μὴ ἐργάζεται ὅσο πρέπει. Ἐπίσης ἡ τέτοια βαθμολογία ἀποκοιμίζει καὶ τὴν οἰκογένειαν, γιὰ τὴν βλέποντας τὸ μεγάλο βαθμὸν, δὲ λαβαίνει μέτρα γιὰ τὴν βελτίωσίν του. "Ετσι, χρονίαν με τὴν χρονίαν, οἱ ἐλλείψεις καὶ οἱ ἀδυναμίες συσσωρεύονται στὸ παιδί καὶ ἔρχεται στιγμή ποὺ ἡ καθυστέρησίν του εἶναι τέτοια ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς συμμαθητὰς του, ὅποτε ἐπακολουθεῖ ἡ ἀπόρριψίν του. Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς καλὸ εἶναι νὰ ἀντικατασταθῇ ἡ ἀριθμητικὴ βαθμολογία με μιὰ "Εκθεσιν, ὅπου περιληπτικὰ θὰ περιγράφεται ἡ σχολικὴ ἐπίδοσιν τοῦ μαθητῆ καὶ θὰ σημειώνονται οἱ ἰκανότητες ἢ οἱ ἀδυναμίες του. "Ετσι καὶ τὸ παιδί δὲ θὰ τραυματίζεται, ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκογένεια θὰ ἐνημερώνεται.

Νὰ μένουν ἢ νὰ μὴ μένουν στάσιμοι; "Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα ποὺ δίνω πᾶνω, οἱ στάσιμοι ἀνέρχονται στοὺς 7,50% των μαθητῶν ποὺ φοιτοῦν στὰ δημοτικὰ μας. Ἀπὸ τὸ ποσοστὸ αὐτὸ πρέπει νὰ ἀφαιρέσωμε τὰ 3% ποὺ ἐκπροσωποῦν τὸν ἀριθμὸν των καθυστημένων πνευματικῶν παιδιῶν, γιὰ τὰ ὁποῖα ἡ Πολιτεία ὀφείλει νὰ ἰδρύσῃ ἰδιαίτερα, «Εἰδικὰ», σχολεῖα, ἂν θέλῃ νὰ γίνουν καὶ αὐτὰ χρήσιμα μέλη τῆς κοινωνίας καὶ ὄχι ἀντικοινωνικοὶ καὶ ἐγκληματικοὶ τύ-

ποι. Με τὸ ὑπόλοιπον ποσοστὸ των 4,50% θὰ ἔχωμε στοὺς 840.000 μαθητὰς τοῦ Δημοτικοῦ (τόσοι φοιτοῦσαν τὸ 1959) 37.800 στασίμους.

Βέβαια καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς εἶναι ἀρκετὰ μεγάλος. Γι' αὐτὸ πολλοὶ συνάδελφοι προτείνουν τὸν προβιβασμὸν ὅλων των μαθητῶν ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἐπίδοσίν τους. Γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὴ γνώμην τους αὐτὴ, φέρνουν διάφορα ἐπιχειρήματα. Πῶς κατὰ τὴν ἐπιχειρήσῃ, νὰ ἀνασχευάσω τὰ κυριώτερα ἀπὸ αὐτά, γιὰ τὴν, νομίζω, ὅτι ἡ παραγωγὴ των μαθητῶν ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ βαθμὸν τῆς σχολικῆς τους ἐπίδοσης βλάπτει καὶ αὐτοὺς καὶ τὸ "Εθνος:

α) Ἡ στασιμότης των μαθητῶν φέρνει, ὅπως, σημαντικὴ ζημίαν στὴν Ἑθνικὴ Οἰκονομίαν, γιὰ τὴν ἐπανάληψιν καὶ δευτέρην χρονίαν των μαθημάτων τῆς ἴδιας τάξης 37.800 μαθητὰς, γίνονται παραγωγικοὶ ἐργάτες ἕνα χρόνον ἀργότερα. "Ετσι χάνονται περίπου 9.500.000 ἡμερομίσθια (37.800X250). (4)

Ἡ ζημία ὁμως αὐτὴ εἶναι μηδισμινή, νομίζω, μπροστὰ στὴ ζημίαν ποὺ παθαίνει ἡ Ἑθνικὴ Οἰκονομία καὶ γενικώτερα ἡ ἀνοδικὴ πορεία τοῦ "Εθνους μας με τὴν προσθήκην κάθε χρόνου καὶ ἄλλων ἀγραμμάτων, των μαθητῶν δηλαδὴ ποὺ προάγονται χωρὶς νὰ ἔχουν ἱκανοποιητικὴν ἐπίδοσιν. Γιὰ τὴν εἶναι γνωστὸν σὲ ὅλους, ὅτι ἡ ἐκμετάλλευσιν τοῦ πλούτου μιᾶς χώρας καὶ ἡ δραστηριότης τοῦ παραγωγικοῦ τῆς πληθυσμοῦ ἐξαρτιέται ἐκτὸς των ἄλλων καὶ ἀπὸ τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδον τοῦ λαοῦ τῆς. «Ἡ ἤδη χαμηλὴ παραγωγικότης τῆς χώρας μας, λέγει ὁ οἰκονομολόγος "Αθ. Κανελλόπουλος, κατέρχεται ἀκόμη περαιτέρω, λόγω τοῦ ἀνεπαρκοῦς βαθμοῦ Ἑκπαιδεύσεως... Εἰς ὅλα τὰ περιφερειακὰ ἄκρα τῆς χώρας μας καὶ εἰς τὰ ὀρεινὰ αὐτῆς συγκροτήματα ἡ παραγωγὴ ἐπιτελεῖται ὑπὸ καθεστῶς νεολιθικῆς τεχνικῆς.» (5)

Δὲν θεωρῶ ἐπίσης ἄσκοπὴ καὶ τὴν παράθεσιν τοῦ σημείου τοῦτο μερικῶν στατιστικῶν στοιχείων γιὰ τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδον τοῦ πληθυσμοῦ μας, ἡλικίας 10 ἐτῶν καὶ ἄνω, γιὰ τὴν γνωρίζοντας ἀπὸ αὐτὰ τὸ πνευματικὸν μας δυναμικόν, θὰ ἐκτιμήσωμε καλύτερα τὴν ζημίαν, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν μεγάλην μας ἐλαστικότητα, τὴν ὁποῖαν δείχνουμε στοὺς ἀδύνατους μαθητὰς.

(7) Τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδον τοῦ πληθυσμοῦ μας	Πληθυσμὸς κατὰ τὸ 1961 ἡλικίας 10 ἐτῶν καὶ ἄνω			
	Σύνολον	Ἄνδρες	Γυναῖκες	%
α) Ἀναλφάβητοι	1.220.000	250.000	970.000	17,71
β) Ἐτελείωσαν τὸ Δημοτικόν	2.031.700	993.800	1.037.900	29,49
γ) Ἐφοίτησαν 6 ἔτη καὶ περισσότερα	2.991.200	1.696.800	1.294.400	43,42
δ) Ἀπόφοιτοι Γυμνασίου	516.200	294.600	221.600	7,49
ε) Ἀπόφοιτοι Ἀνωτάτων Σχολῶν	129.000	97.600	31.400	1,87
Σύνολον	6.888.100	3.332.800	3.555.300	

Ἀπὸ τὸν παραπάνω πίνακα προκύπτει (6), ὅτι τὸ πνευματικὸν ὑπόβαθρον τοῦ "Εθνους μας εἶναι ἀδύνατον, γιὰ τὸν ἕνα ποσοστὸν 50% περίπου τοῦ πληθυσμοῦ μας δὲν ἔχει πάρει οὔτε τὴν βασικὴν μόρφωσιν ποὺ δίνει τὸ ὅλι-

γόχρονο Δημοτικό μας (βλέπε 7 πίνακα, α' και β'). Τοῦτο θὰ ἀδυνατίσῃ σὲ βαθμὸ ἀκόμη πιὸ ἐπικίνδυνο γιὰ τὶς ἐπιδιώξεις τῆς Φυλῆς μας, ἂν γενικευθῇ ἡ ἀπὸ τάξη σὲ τάξη προαγωγή τῶν μαθητῶν ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ σχολικὴ τους ἐπίδοση.

β) Ἡ ἀπόρριψη τῶν μαθητῶν εἶναι μέτρο ἄδικο, λένε, γιατί ἄλλοι εἶναι ὑπεύθυνοι γιὰ τὴ στασιμότητά τους. Καὶ τὸ ἐπὶχείρημα τοῦτο δὲ μᾶς πείθει. Γιὰ τὴν ἀπόρριψη εἶναι συνυπεύθυνοι κοὶ οἱ ἴδιοι οἱ μαθητὲς. Γιατί δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε μικροὶ καὶ μεγάλοι, ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι ἡ βασικὴ καθοριστικὴ αἰτία πού βοήθησε τὸν ἄνθρωπο νὰ ἀναπτύξῃ τὸν ἐγκέφαλό του, νὰ πλουτίσῃ τὸν ψυχικὸ του κόσμον καὶ νὰ ἀνεβῇ τὴν κλίμακα τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ἡ ἀνοδικὴ αὐτὴ πορεία ἔγινε κάτω ἀπὸ συνθήκες δυσμενεῖς, πολὺ πιὸ δυσμενεῖς ἀπὸ τὶς σημερινές. Ὁ ἄνθρωπος, καὶ σὰν ἄτομον καὶ σὰν σύνολο, μόχθησε καὶ μοχθεῖ γιὰ νὰ δημιουργηθῇ καὶ νὰ βρῇ τὸ δρόμο του. Κι ἡ νέα γενεά, ἀνάλογα βέβαια μὲ τὶς δυνατόειες τῆς, ἔχει χρέος καὶ συμφέρον νὰ συνηθίσῃ στὸν κόπο καὶ στὴν ἐργασία ἀπὸ τὰ μαθητικά της χρόνια. Νὰ κατανοήσῃ, ὅτι «ἐπιμελεία καὶ πόνος ἅπανθ' ἁλωτὰ γίγνεται». (7). Ἔτσι θὰ ἐπλισθῇ μὲ αἰσιοδοξία καὶ ὑπομονὴ γιὰ νὰ παραμερίξῃ μὲ θάρρος κάθε ἐμπόδιο πού θὰ συναντήσῃ ἀργότερα στὴ ζωὴ.

γ) Ἡ ἐπανάληψη τῶν μαθημάτων τῆς ἴδιας τάξης δὲν κάνει, λένε, καλύτερο τὸ στάσιμον μαθητῆ. Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι ἓνα μικρὸ ποσοστὸ ἀπὸ τοὺς στασίμους καλύτερεῖ τὴν σχολικὴν του ἐπίδοση. Ὑπεύθυνοι ὅμως γιὰ τοῦτο εἶναι οἱ γονεῖς καὶ ὁ δάσκαλος. Γιατί οἱ γονεῖς, καὶ μετὰ τὴν ἀπόρριψή τους, δὲν παίρνουν κανένα μέτρο γιὰ νὰ αὐξηθῇ ὁ ζήλος καὶ ἡ ἐργατικότητά τους. Καὶ ὁ δάσκαλος ἐπίσης, λησμονώντας ὅτι εἶναι δάσκαλος καὶ τῶν ἐπιμελῶν καὶ τῶν ἀμελῶν μαθητῶν, ἔπειτα ἀπὸ ὀλιγόχρονη ἀπασχόληση μὲ τοὺς ἀμελεῖς καὶ στασίμους, τοὺς ἐγκαταλείπει σχεδὸν ὁλότελα. Ἄς θυμᾶται συχνὰ τὰ λόγια τοῦ Ἀριστοτέλη ὅτι «εὐδαίμονα πολιτεῖαν οὐκ εἰς μέρος τι βλέψαντας δεῖ λέγειν αὐτῆς, ἀλλ' εἰς πάντας τοὺς πολίτας» (8), γιὰ νὰ ἀλλάξῃ στάση ἀπέναντι τῶν στασίμων. Γιατί, ἀλήθεια, ἡ καλὴ σχολικὴ τάξη δὲ δείχνεται ἀπὸ τὴν ὑψηλὴ μορφωτικὴ στάθμη τῶν ὀλίγων μόνο μαθητῶν, ἀλλὰ ὅλων γενικά.

καὶ δ) Ὁ προβιβασμὸς ὅλων τῶν μαθητῶν, ἄσχετα μὲ τὴν ἐπίδοση, εἶναι, λένε, ὠφέλιμος γιὰ τὴ ζωὴ καὶ πρόοδο τοῦ σχολείου. «Νὰ τοὺς βάλουμε ἓνα πέντε, γιὰ νὰ φύγουν τὸ γρηγορώτερο, γιατί ἂν μείνουν θὰ μᾶς χαλάσουν τὴν τάξη.» Τὸ ἀντίθετο, νομίζω, συμβαίνει. Ἡ τάξη καὶ ὁλόκληρο τὸ σχολεῖο ζημιώνεται ἀπὸ τὴν ἀπλοχερίαν μὲ τὴν ὁποία δίνονται οἱ βαθμοὶ καὶ οἱ προαγωγές. Ὑποθάλομε ἔτσι καὶ σπρώχνουμε τὰ παιδιά στὴ φυγοπονία. Δὲν εἶναι ὑπερβολικὸ, ἂν ποῦμε, ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν γονέων δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν τους, ἀλλὰ γιὰ τὸ «ἐνδειχτικό», τὸ ὁποῖο δὲν ἐπιδιώκουν νὰ τὸ πάρουν μὲ τὴν ἐργασία τῶν παιδιῶν τους, ἀλλὰ προσφεύγοντας στὰ ἀνθρωπιστικὰ αἰσθήματα τῶν δασκάλων. Μὲ τὴν ταχτικὴ ὁμῶς αὐτὴ προξενοῦμε μεγάλη ζημία καὶ στὸ παιδί καὶ στὸ ἔθνος. Γιατί ἔπεσε καὶ πέφτει καθημερινὰ ὁ γενικὸς βαθμὸς ἐπίδοσης τῶν τάξεων καὶ δὲν δημιουργεῖται πιὰ σ' αὐτὲς ἡ κατάλληλη ἀτμόσφαιρα, στὴν ὁποία θὰ ἀναδειχθοῦν καὶ θὰ σφυρηλατηθοῦν οἱ ἱκανοί, πού θὰ ἐξελιχθοῦν ἀργότερα σὲ ἡγετικά στελέχη τῆς κοινωνίας. Τὴν πτώση αὐτὴ τῆς σχολικῆς ἐπίδοσης, τὴν διαπιστώνει καὶ τὸ Α.Σ.Ε.Π.: «Δέον νὰ παρατηρηθῇ γενικῶς ἐκ τῆς θεωρήσεως τῶν μορφωτικῶν ἀποτελεσμάτων ὅλων τῶν σχολείων, ὅτι τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον ὅλων, καὶ τῆς Στοιχειώδους καὶ τῆς Μέσης καὶ τῆς Ἀνωτάτης, ἐμφανίζει κατὰ τὴν τελευταίαν γενεάν σημαντικὴν πτώσιν...» (9).

Προσπάθησα μὲ τὴ μικρὴ τούτη μελέτη, νὰ ἐπισύρω τὴν προσοχὴ τῶν συναδέλφων στὰ προβλήματα πού δημιουργοῦν οἱ στάσιμοι μαθητὲς. Παρουσίασα, νομίζω, τὴν πραγματικότητά ἀντικειμενικὰ καὶ μὲ ὅλες τὶς μελλοντικὲς συνέπειες καὶ προεκτάσεις. Μπροστὰ στὴν πραγματικότητά αὐτὴ δὲν ἐπιτρέπεται δισταγμὸς καὶ ἀμφιταλάντευση, ἰδιαίτερα σήμερα πού ὁ λαὸς μας καλεῖται, ἔπειτα ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ μας σύνδεση μὲ τὰ Κράτη «τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς», νὰ συναγωνισθῇ μὲ λαοὺς τῶν ὁποίων τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο βρίσκεται ὑψηλά. Ὁφείλομε, Πολιτεία καὶ δασκάλοι νὰ ἐκσυγχρονίσωμε τὰ σχολεῖα μας καὶ νὰ δημιουργήσωμε καλύτερους ὁρους ἐργασίας γιὰ τοὺς μαθητὲς. Τότε, μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα οἰκογενειακῆς στοργῆς, οἱ ἀδύνατοι στὰ μαθήματα μαθητὲς δὲν θὰ ἐγκαταλείπωνται ἀβοήθητοι, ἀλλὰ θὰ ἐνισχύωνται καθημερινὰ ἀπὸ τὸ δάσκαλο ἢ τοὺς συμμαθητὲς γιὰ νὰ εὐθυγραμμίσουν τὸ μορφωτικὸ τους ἐπίπεδο μὲ τὸ ἐπίπεδο τῆς τάξης, στὴν ὁποία ἀνήκουν.

Καὶ ἡ εἰσαγωγὴ «τῆς ἀτομικοποιημένης διδασκαλίας» στὰ σχολεῖα μας, θὰ μᾶς ἐνισχύσῃ στὴν προσπάθειά μας γιὰ ἀνύψωση τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν μαθητῶν, γιατί μὲ αὐτὴ ἡ διδασκαλία προσαρμόζεται περισσότερο στὶς ἀφομοιωτικὲς ἱκανότητες τοῦ κάθε παιδιοῦ (10). Ἐπίσης ἡ ἴδρυσή στὰ πολυθέσια σχολεῖα «βοηθητικῆς τάξης» ἢ «τάξης προσαρμογῆς» εἶναι ἀπαραίτητη. Στὴν τάξη αὐτὴ θὰ φοιτοῦν γιὰ ἓνα χρονικὸ διάστημα τὰ καθυστερημένα στὰ μαθήματα παιδιά, ὅλων τῶν τάξεων. Ἐδῶ, ἀπὸ τὸν πιὸ ἐμπειρο στὴν ψυχολογικὴ παρατήρηση καὶ τὸν πιὸ ἱκανὸ στὴ διδακτικὴ τέχνη δάσκαλο, τὸ κάθε παιδί θὰ ἐνθαρρύνεται καὶ θὰ βοηθιέται γιὰ νὰ ἀναπληρώσῃ τὶς πιὸ βασικὲς ἀπὸ τὶς ἐλλείψεις του, ὥστε σύντομα νὰ ἐνταχθῇ καὶ πάλι στὴν τάξη, στὴ ὁποία ἀνήκει.

Μὲ τὰ μέτρα αὐτὰ καὶ ἄλλα παρόμοια δὲν θὰ ἐξαλειφθῇ ὁλότελα ὁ ἀριθμὸς τῶν στασίμων μαθητῶν. Θὰ περιορισθῇ ὅμως σ' ἓνα ὄριο ἀνεκτὸ ἀπὸ ὅλους. Στάσιμοι θὰ ὑπάρχουν, γιατί ὅλοι οἱ μαθητὲς δὲν ὠριμάζουν ταυτόχρονα καὶ μέσα στὰ ἴδια χρονικὰ διαστήματα, ἐπειδὴ ἡ ψυχικὴ τους ἐξέλιξη δὲν συμβαδίζει πάντοτε μὲ τὴ χρονολογικὴ τους ἡλικία.

Τελειώνοντας δὲν θεωρῶ ἄσκοπο νὰ βάλω σὰν κατακλείδα στὴν ἐργασία μου τούτῃ τὰ λόγια τοῦ ἐθνομάρτυρα Ρήγα Βελεστινλή: «Ὅλοι, χωρὶς ἐξαιρέσεων, ἔχουν χρέος νὰ ἡξεύρουν γράμματα... Ἐκ τῶν γραμμάτων γεννᾶται ἡ προκοπή, μὲ τὴν ὁποίαν λάμπουν τὰ ἐλεύθερα ἔθνη...» (11).

Ἀχιλλέας Παπαδόπουλος

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Θ. Παρασκευοπούλου: Ψυχολογία ἀτομικῶν διαφορῶν. Ἀθῆναι 1939.
2. Ἐτήσια Ἐκθέσεις Ἐπιθεωρητῶν περιφερείας.
3. Ἀ. Παπακωνσταντίνου: Ἡ ψυχικὴ ὕγιεινὴ εἰς τὸ σχολεῖον. Ἀθῆναι 1963.
4. Θεοφ. Γέρου: Οἱ στάσιμοι μαθητὲς τοῦ Δημοτικοῦ. Περιοδ. «Ὁ Ταχυδρόμος» ἀριθ. 482 (1963).
5. Ἀθ. Π. Κανελλοπούλου: Περιφερειακαὶ διαφοροποιήσεις καὶ οἰκονομικὴ ἀποκέντρωσις. Περιοδ. «Ὁικονομικὸς Ταχυδρόμος» ἀριθ. 306, 307 (1960).
6. Ἐθνικὴ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία Ἑλλάδος: Ἀπογραφή 1961.
7. Μένανδρος.
8. Ἀριστοτέλους: Πολιτικά 1, 1329, 25.
9. Α.Σ.Ε.Π.: Πράξεις 56/11-8-61, Περιοδ. «Ἐπιστημονικὸν Βῆμα τοῦ Διδασκάλου». Τεύχος Μαΐου - Ἰουνίου 1962.
10. Ἀχιλλέας Παπαδόπουλος: «Ἡ ἀτομικοποιημένη διδασκαλία». Περιοδ. «Σχολεῖο καὶ Ζωή», τεύχος 4 (1962).
11. Ρήγα Βελεστινλή: «Τὰ δίκαια τοῦ ἀνθρώπου», ἄρθρον 22.

Ἀχ. Π.

Η ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Μία από τις σπουδαιότερες ἀρχές τοῦ Ν. Σχολείου εἶναι καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτενεργείας.

Ἡ ἐφαρμογὴ ὅμως τῆς ἀρχῆς αὐτῆς δὲν θὰ πρέπει νὰ περιορίζεται μόνον εἰς τὴν διδασκαλίαν εἰς τὴν ὅποιαν ὅσο καὶ νὰ τὸ θελήσωμε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ πλήρως. Πληρέστερον δύναται νὰ τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν ἡ ἀρχὴ αὐτῆς ἐκτὸς τῆς κυρίως διδασκαλίας.

Εἰς τῶν καταλληλοτέρων τρόπων πρὸς καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτῆς εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς αὐτοδιοικήσεως εἰς τὸ σχολεῖον, ἥτις ἐκτὸς τῆς αὐτενεργείας ἐξυπηρετεῖ καὶ πλείστους ἄλλους σκοποὺς τῆς ἀγωγῆς καὶ συντελεῖ εἰς τὴν γενικὴν ἐξύψωσιν τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ παιδός.

Αὐτοδιοικήσις εἰς τὸ σχολεῖον σημαίνει τὴν ἄσκησιν ἐξουσίας ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν μαθητῶν.

Ἡ ἀνάθεσις ὅμως αὐτοδιοικήσεως εἰς τοὺς μαθητὰς προϋποθέτει τὴν ἀνάπτυξιν ὠρισμένων ψυχικῶν δεξιοτήτων, ὅπως τῆς βουλήσεως, διανοίας κτλ. Ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ αὐτοδιοίκησις εἰς τὰς δύο πρώτας τάξεις τοῦ Δημ. Σχολείου.

Τοῦτο, φυσικὰ, δὲν σημαίνει ὅτι ἀποκλείεται παντελῶς, ἀλλὰ ὅτι θὰ εἶναι εἰς αὐτὰς πολὺ περιορισμένης μορφῆς καὶ ὑπὸ ἀμεσωτέραν ἐπίβλεψιν τοῦ διδασκάλου ἢ εἰς τὰς ἄλλας τάξεις, διότι οἱ μαθηταὶ τῶν τάξεων αὐτῶν στεροῦνται τῶν ἀπαραιτήτων δεξιοτήτων πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς αὐτοδιοικήσεως, ὅπως: τῆς συνειδήσεως τοῦ καθήκοντος, τῆς μορφώσεως ἡθικῶν κρίσεων καὶ γενικῶς τῆς κριτικῆς ἱκανότητος.

Προκειμένου νὰ δημιουργήσωμε εἰς τὸ σχολεῖο μας ὁμάδες αὐτοδιοικήσεως, θὰ πρέπει πρῶτον νὰ μελετήσωμε σοβαρὰ τὸ ζήτημα αὐτό. Δὲ θὰ πρέπει νὰ καταπιαστοῦμε πρόχειρα γιὰ τὸ τοῦτο προστάζεται ἀπὸ κάπου. Θὰ πρέπει νὰ μελετήσωμε, νὰ ἀναμετρήσωμε τὰς δυνάμεις μας, νὰ κατάρτισωμε ἓνα πρόγραμμα καὶ νὰ τὸ θέσωμε εἰς ἐφαρμογὴν μὲ προσοχὴν.

Ἡ ὁργάνωσις ὁμάδων αὐτοδιοικήσεως δὲν ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν διδῶν νὰ κατέχῃ καλῶς μόνον τὴν ψυχολογίαν τοῦ παιδός, ἀλλὰ καὶ τὴν ὁμαδικὴν ψυχολογίαν καὶ γενικωτέραν ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν εἰς ὅλα τὰ παιδαγωγικὰ ζητήματα.

Κάθε ἄνθρωπος εἶναι μιὰ ἐνότης πολὺπλοκῇ καὶ ἰδιόμορφῇ μὲ δική του συμπεριφορὰ. Αἱ ψυχικαὶ ὅμως ἐκδηλώσεις τῆς ὁμάδος δὲν εἶναι ἄθροισμα τῶν ἐκδηλώσεων, σκέψεων, συναισθημάτων καὶ θελήσεων τῶν ἐπὶ μέρους ἀτόμων. Ἐνα ἀνθρώπινον σύνολο γίνεται μιὰ καινούργια ψυχικὴ ἐνότης πού αἰσθάνεται, σκέπτεται, καὶ ἐνεργεῖ σὰν ἀπὸ συμφώνου, ἀλλοιῶς ἀπὸ τὸ κάθε μέλος τῆς χωριστά.

Κάθε ὁμάδα λοιπὸν ἔχει τὴν ἰδικήν της συμπεριφορὰν ἥτις εἶναι προσαρμοσμένη εἰς τὸ φυσικὸν καὶ κοινωνικὸν περιβάλλον καὶ εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν πνευματικὴν ἱκανότητα τῶν μελῶν της.

Ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς αὐτοδιοικήσεως εἰς τὸ σχολεῖο μας δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀντιγράψωμε ξένα συστήματα, διότι τότε θὰ ἀποξενώσωμε τὴν ὁμάδα ἀπὸ τὸ περιβάλλον της, θὰ ἐπιβάλωμεν πιθανὸν ξέναν ἀντιλήψεις καὶ ἀντὶ καλοῦ θὰ προξενήσωμε κακὸ.

Τὸ παιδί σὲ κάθε ἡλικίᾳ ἔνεκα τῆς διαφόρου ἀναπτύξεως τῶν ψυχικῶν του δεξιοτήτων καὶ τῶν ἀρχόντων ἐκάστοτε διαφερόντων σκέπτεται καὶ ἐνεργεῖ διαφορετικὰ: δὲν εἶναι λοιπὸν ὀρθὴ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς αὐτοδιοικήσεως κατὰ σχολεῖον ἀλλὰ κατὰ τάξιν.

Ὁργάνωσις αὐτοδιοικήσεως

1) Προκειμένου νὰ εἰσαγάγωμε τὴν αὐτοδιοίκησιν εἰς τὴν τάξιν μας πρέπει πρῶτα πρῶτα νὰ δημιουργήσωμε, ἂν δὲν ἔχη δημιουργηθῇ, τὸ ὁμαδικὸ πνεῦμα. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται ἂν δὲν παραλείψωμε ποτὲ εὐκαιρίαν νὰ ἐξαίρωμε τοὺς κοινούς σκοποὺς καὶ τὰ κοινὰ ἰδανικά τῆς ὁμάδος. Ἄν πολλές ἐνέργειές μας γίνωνται κοινές καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν ἀντανάκλᾳ εἰς ὅλην τὴν ὁμάδα. Ἀκόμη δὲ μὲ ὁμαδικούς ἐπαίνους καὶ ὁμαδικὰ παιδονομικά μέτρα.

2) Νὰ γίνωμε καὶ ἐμεῖς μέλος τῆς ὁμάδος καὶ νὰ ἀντικαταστήσωμε τὸ ἐσεῖς μὲ τὸ ἐμεῖς. Νοητέον φυσικὰ ὅτι ἡ παρουσία μας θὰ δίδῃ ζωὴ καὶ κίνησιν εἰς τὴν ὁμάδα χωρὶς νὰ ἡγούμεθα ἐμεῖς φανερά. Θὰ πρέπει νὰ ἀποτελοῦμε πηγὴν παρορμήσεων διὰ τὰ παιδιά χωρὶς ποτὲ νὰ γίνωμε ἐμπόδιο εἰς τὴν αὐτενεργίαν καὶ τὴν ἐλευθέραν ἐκλογὴν καὶ δρᾶσιν αὐτῶν. Ἐκτὸς φυσικὰ ὅταν πρόκειται νὰ τοὺς ἐπαναφέρωμε εἰς τὸν ὀρθὸ δρόμο. Καὶ τοῦτο πρέπει νὰ γίνεται μὲ μεγάλη δεξιότητα.

3) Ἀνάπτυξις ὑψηλοῦ φρονήματος. Διὰ νὰ κρατήσωμεν εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον τὸ φρόνημα τῆς ὁμάδος πρέπει νὰ θέτωμεν σκοποὺς ὑπερβαίνοντας κατὰ τι τὰς δυνάμεις τῶν παίδων παρὰ τοιοῦτους κατωτέρους τῶν δυνάμεων αὐτῶν, διότι τότε ὑπάρχει φόβος ἢ κοινότης νὰ ἐκφυλισθῇ.

4) Νὰ καταπολεμήσωμε τοὺς φυσικοὺς ἐχθροὺς τοῦ ὁμαδικοῦ πνεύματος πού εἶναι ὁ ἀθέμιτος ἀνταγωνισμός, ἡ διαφορετικὴ μεταχειρίσις ἐκ μέρους τοῦ διδῶν τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως καὶ τέλος «οἱ κλίκες» (ὅμιλοι μικροὶ μέσα στὴν ὁμάδα ἐπιδιώκοντες ἀντιθέτους αὐτῆς σκοποὺς). Κατόπιν θὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν κατανομήν τῶν καθηκόντων καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἡγητῶν τῆς κοινότητος.

Κατ' ἀρχὰς θὰ ἀναθέσωμεν ἀπλᾶ καθήκοντα. Βαθμῶν δὲ θὰ προχωρήσωμε εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς ὁμάδος. Μερικὰ ἐκ τῶν καθηκόντων τῆς ὁμάδος εἶναι τὰ ἑξῆς: Καθαριότης σχολείου καὶ μαθητῶν, συντήρησις ὑλικοῦ βιβλιοθήκης κ.τ.λ., ὁργάνωσις ὁμάδος πρώτων βοηθειῶν, ἔργα κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης π.χ. ὑλικὴ ἀρωγὴ πρὸς ἀπόρους μαθητὰς, βοήθεια καθυστερούντων εἰς τὰ μαθήματα μαθητῶν κ.τ.λ. ἀλληλογραφία μὲ ἄλλα σχολεῖα, ὁργάνωσις ἐορτῶν καὶ ἐκδρομῶν κ.τ.λ.

5) Ἡ ὁργάνωσις τῆς κοινότητος δὲν πρέπει νὰ γίνῃ ἀπ' τὸ δάσκαλο ἀλλὰ ἀπὸ τὰ παιδιά, προσαρμοζομένη εἰς τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας καὶ τὰ διαφέροντα τῶν μαθητῶν. Ὅπως καὶ πῶς πάνω ἀναφέρομε ἡ συμμετοχὴ μας στὴν ὁμάδα εἶναι ἀπαραίτητος. Αἱ ὑποδείξεις μας θὰ γίνωνται μὲ πλάγιον τρόπο χωρὶς νὰ τοὺς στεροῦμε τὴν αὐτενεργίαν καὶ αὐτοβουλίαν. Νὰ μὴν ἐπεμβαίνωμε ὅταν δὲν συντρέχῃ λόγος καὶ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου καὶ αἱ ἑμμεσοὶ αὐταὶ ἐπεμβάσεις μας νὰ μειοῦνται.

6) Κατὸ τὴν ἐκλογὴν διὰ τὰς διαφόρους θέσεις καὶ πάλι πρέπει νὰ ἐνεργοῦμε ἐμμέσως ἵνα ἐκλέγονται οἱ ἄριστοι. Αἱ διαφοροὶ θέσεις δὲν πρέπει νὰ κατέχωνται πάντοτε ὑπὸ τῶν ἰδίων. Πρέπει νὰ γίνεται ἀλλαγὴ χωρὶς ὅμως νὰ ξεφύγῃ ἡ διοίκησις τῆς κοινότητος ἀπὸ τοὺς ἀρίστους. Ἐπίσης θὰ πρέπει νὰ καταλάβουν τὰ παιδιά ὅτι τὰ ἀξιώματα δὲν εἶναι μόνον ἀπλοὶ τίτλοι ἀλλὰ μάλλον εὐθύναι.

7) Οἱ προβαλλόμενοι ἐκάστοτε σκοποὶ καὶ τὰ ἀνατιθέμενα ἔργα νὰ πηγάζουν ἐκ τῶν διαφερόντων τῶν παιδίων νὰ εἶναι σύμφωνα πρὸς τὸ φυσικὸν καὶ κοινωνικὸν περιβάλλον τῶν παίδων, νὰ ἀνταποκρίνονται στὶς ἀνάγκας τῆς ζωῆς αὐτῶν καὶ νὰ εἶναι ἀνάλογα τῶν ψυχοφυσικῶν τῶν δυνάμεων.

8) "Εκαστος τῶν παιδῶν νὰ εἶναι κατάλληλος διὰ τὰ καθήκοντα ποὺ ἀναλαμβάνει ἀκόμη δὲ καὶ ὑποδειγματικὸς π.χ. ὁ ἀναλαμβάνων τὴν ἐπιβλεψὴν τῆς καθαριότητος θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὑπόδειγμα καθαριότητος, ὁ τὴν τάξιν τακτικὸς κ.τ.λ.

9) Ἀφοῦ ἐφαρμοσθῇ τὸ σύστημα τῆς αὐτοδιοικήσεως κατὰ τάξιν καὶ τὰ παιδιὰ ἀποκτήσουν τὴν σχετικὴν πείραν, τότε δύναται νὰ ἐπεκταθῇ ἡ αὐτοδιοίκησις εἰς τὸ σχολεῖον ἀσχολουμένη μὲ γενικὰ ζητήματα, χωρὶς ὅμως νὰ χάσῃ τὴν αὐτονομίαν τῆς ἡ αὐτοδιοικήσεως τῆς τάξεως.

10) Ἐκ τῶν ἔργων τῆς κοινότητος ἀποκλείεται τὸ παιδικὸ δικαστήριον. Διότι τὸ παιδί δὲν ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ κρίνῃ περὶ τῶν παραπτωμάτων τῶν ὁμηλικῶν του. Συνήθως δὲ κρίνει αὐστηρὰ βασιζόμενον εἰς ἑξωτερικὰ αἰτία. Τὸ παιδικὸ δικαστήριον θὰ ἔχει μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁδυνηρῶν συνεπειῶν καὶ τὴν δημιουργίαν μίσους μεταξὺ τῶν παιδιῶν. Τὸ δικαίωμα τοῦτο εἶναι λεπτότατον καὶ ἡ ἀπονομή τοῦ δικαίου ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ εἶναι ἐπιτρεπτόν νὰ ξεφύγῃ τῶν χειρῶν τοῦ διδύλου, ὅστις εἶναι ὁ φυσικὸς κριτὴς τῆς τάξεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν μαθητῶν δίκαιος. Διότι δὲν εἶναι ἀρκετὴ μόνον ἡ ἐπιβολὴ τῆς ποινῆς ἢ ἡ ἀθώωσις ἀλλὰ καὶ ἡ αἰτιολόγησις αὐτῆς οὕτως ὥστε ὁ τιμωρούμενος νὰ ἀναγνωρίσῃ ἄνευ ἐπιβολῆς τὸ σφάλμα του. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως καὶ ἡ ἀπονομή ἡθικῶν ἀμοιβῶν ἐκ μέρους τῆς κοινότητος πρὸς διάφορα μέλη αὐτῆς διὰ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν.

11) Διὰ τῆς αὐτοδιοικήσεως ἀναπτύσσεται ἡ διάνοια καὶ ἡ αὐτενέργεια τῶν μαθητῶν. Καλλιεργεῖται τὸ συναίσθημα αὐτῶν διὰ τῆς δημιουργίας δεσμῶν φιλίας μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ομάδος ἐνισχυομένης ἐκ τῆς κοινῆς ἀντιμετώπισεως τῶν διαφόρων προβλημάτων.

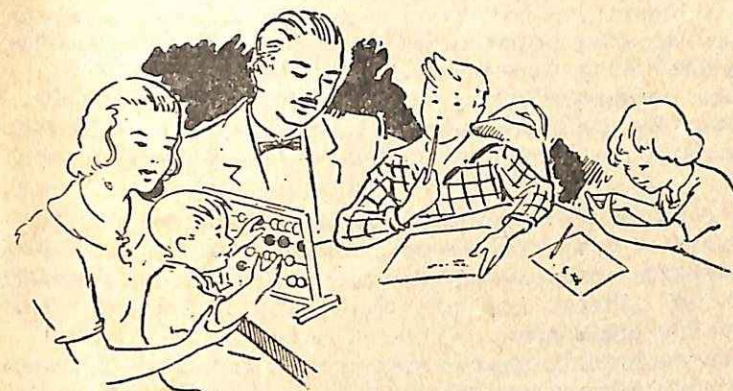
Καλλιεργεῖται ἡ φιλαλληλία καὶ ἀναπτύσσεται ἡ κοινωνικότης τοῦ παιδὸς διὰ τῆς συνεργασίας μετὰ τῶν ἄλλων καὶ διαπιστώνει τὴν ἀξίαν αὐτῆς. Ἀναγνωρίζει ἐπίσης τὴν ἀλληλοεξάρτησιν τῶν ἀτόμων ὥς καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς τοιαύτης ἐλευθέρως συνεργασίας. Καλλιεργεῖται τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης. Ἀναπτύσσεται ἡ εὐγενὴς ἀμιλλα, καταπολεμεῖται ὁ ἀτομισμὸς καὶ ἐνισχύεται ἡ βούλησις τοῦ παιδός.

Ἐάν λοιπὸν θέλωμε ἀφ' ἐνός μὲν νὰ διευκολυνθῶμεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου μας, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ συμβάλωμεν ἐτι περισσότερον εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς Πατρίδος μας, ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ εἰσαγάγωμεν εἰς τὰ σχολεῖα μας τὸν θεσμὸ τῆς αὐτοδιοικήσεως, ἵνα ἐκτὸς τῶν ἄλλων εὐεργετικῶν ἐπιδράσεων αὐτοῦ, καταπολεμήσωμεν τὸν ἀτομισμὸν ὅστις ἀποτελεῖ τὴν μάλιστα τῆς φυλῆς μας καὶ τὴν πληγὴν πάσης κοινωνικῆς εὐδαιμονίας. Προσέτι δὲ τὴν λαίλαπα ἣτις πολλάκις πλείστας συνεσώρευσεν εἰς τὸ ἔθνος μας συμφορὰς αἵτινες ἀποτελοῦν τὴν μέλανα κηλίδα τῆς κατὰ τὰ λοιπὰ ἐνδόξου Ἱστορίας μας.

Θ. Καντζαβέλος

Ἡ συνέχεια τῆς μελέτης τοῦ συνεργάτη μας κ. Γ. Α. Βασδέκη
«Ἐνας δάσκαλος στὴν ὑπηρεσία τῆς αἰσθητικῆς ἀγωγῆς» ἀναβάλλεται γιὰ τὸ ἐρχόμενο τεῦχος.

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΣΧΟΛΕΙΟ & ΟΙΚΟ- ΓΕΝΕΙΑ

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΓΟΝΕΙΣ

Θὰ ἀναπτύξωμεν μερικὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν τὴν ἀγωγὴν τῶν παιδιῶν, καὶ τὰ ὁποῖα, καλὸν εἶναι νὰ προσέξουν ἰδιαίτερως οἱ γονεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀναλάβει τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδιῶν των, καὶ ἐν συνεχείᾳ οἱ διδῆλοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀναλάβει τὴν διαπαιδαγώγησιν αὐτῶν.

Ὅσα ἀναφερθοῦν ἐνταῦθα, προέρχονται κυρίως, ἐκ τῆς συναναστροφῆς ἡμῶν, ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, μετὰ τῶν μαθητῶν.

Γνωρίζομεν ὅτι τὸ παιδί, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, φέρει μαζὺ του ἐκ κληρονομικῶν καταβολῶν, δισφόρους καλὰς ἢ κακὰς προδιαθέσεις.

Γνωρίζομεν ἐπίσης, ὅτι ἡ ἀγωγή τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ σχολείου καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ περιβάλλοντος, συντελοῦν ὥστε νὰ καταπνιγοῦν πολ- λάκις, αἱ κακαὶ προδιαθέσεις καὶ νὰ προαχθοῦν καὶ ἀναπτυχθοῦν πρὸς τὸ καλὺτερον, αἱ καλαὶ τοιαῦται. Οἱ περισσότεροι ψυχολόγοι καὶ παιδαγωγοί, κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἄνθρωπος γίνεται καλός, διὰ τῆς ἐπιδράσεως πολλῶν παραγόντων (οἰκογενείας, σχολείου, ἐκκλησίας, κοινωνίας κλπ.).

Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς καὶ διδῆλοι, ὀφείλουν νὰ παρακολουθοῦν τὰ παιδιὰ των, διὰ ν' ἀντιλαμβάνωνται τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ προτερήματά των, καὶ νὰ ἐνεργοῦν ἀναλόγως καὶ καταλλήλως.

Ἐν συνεχείᾳ θὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ ζητήματα ἀφορῶντα τὰ παιδιὰ, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ προσέξουν ἰδιαίτερως οἱ γονεῖς καὶ οἱ διδῆλοι.

Ἐπειδὴ γνωρίζομεν ὅτι ἡ παιδικὴ ψυχὴ δὲν ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον, ὥς ἄγραφος χάρτης, ἀλλὰ φέρει ἀρκετὰς προδιαθέσεις, καλὰς ἢ κακὰς, καὶ εἶναι εὐπλαστὸς ὕλη, ὥς μαλακὸς κηρός, δύναται νὰ μεταπλασθῇ πρὸς τὸ καλὺτερον ἐὰν εὐρεθῇ κατάλληλον πρόσωπον, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Γνωρίζομεν βεβαίως, ὅτι ἅπαντες οἱ γονεῖς ἐπιθυμοῦν τὴν καλυτέραν πρόοδον τῶν παιδιῶν των, καὶ καταβάλλουν λίαν ἀξιεπαίνους προσπάθειας πρὸς τοῦτο. Πολλάκις ὅμως, ἐνῶ ὑπάρχει ἡ καλὴ θέλησις, δὲν ὑπάρχει ἡ ἀναγκαία προετοιμασία. Θὰ προσπαθήσωμεν λοιπὸν νὰ θιξῶμεν ἀπλῶς, μερικὰ θέματα, ὡφέλιμα διὰ τὴν καλυτέραν πρόοδον τῶν παιδιῶν, κυρίως τῆς σχολικῆς περιόδου.

1. Ἡ συμπεριφορὰ τῶν παιδιῶν

Ἄς ἀρχίσωμε ἀπὸ τὸ σπουδαῖον καὶ ἐνδιαφέρον τοῦτο θέμα, δηλ. τὴν συμπεριφορὰν τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς μεγαλύτερους καὶ τοὺς συνομηλικούς τους. Δυστυχῶς, καθημερινῶς συναντοῦμε κρούσματα ἀσεβείας, ἀναιδεΐας καὶ αὐθαδεΐας τῶν μαθητῶν πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ διδασκάλους τῶν. Διὰ τὸ παραμικρὸν αὐθαδεΐάζουν, ἀντιλέγουν καὶ ἀσεβοῦν πρὸς τοὺς μεγαλύτερους τῶν.

Διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ συνήθους αὐτοῦ ἐλαττώματος τῶν παιδιῶν πρέπει νὰ γίνῃ συντονισμένη ἐνέργεια γονέων καὶ διδασκάλων.

Διότι, ὅστις δὲν σέβεται τοὺς γονεῖς, διδασκάλους καὶ μεγαλύτερους του, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σέβεται καὶ τὸν Θεόν, τὸν ὁποῖον μάλιστα, δὲν βλέπει παρὰ μόνον τὸν αἰσθάνεται.

Ἐὰν ἡμπορέσωμεν νὰ ἐμφυτεύσωμεν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν παιδιῶν, τὰς ἀρετὰς τοῦ σεβασμοῦ, τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς αἰδοῦς, ἃς εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἔχομεν κάμει ἐν σπουδαίῳ βῆμα, πρὸς τὴν ἠθικὴν διαπαιδαγώγησιν αὐτῶν.

Ἡ καλὴ συμπεριφορὰ τῶν παιδιῶν πρέπει νὰ ἀπευθύνεται γενικῶς πρὸς ὅλους τοὺς μεγαλύτερους τῶν, τοὺς ὁποῖους ὀφείλουν νὰ σέβωνται. Εἶναι παλαισιότατη ἀρχή, ὁ σεβασμὸς τῶν νεωτέρων πρὸς τοὺς μεγαλύτερους τῶν. Οἱ Σπαρτιῶται μάλιστα εἶχον ἀναπτύξει εἰς ἀνώτατον βαθμὸν τὸ τοιοῦτον καὶ τὸ εἶχαν ἀναγάγει εἰς ἀξίωμα! Δι' αὐτό, ὅταν εἰσῆρχετο εἰς ἡλικιωμένος εἰς τὰ στάδια ἢ τὰς παλαίστρας, οἱ νεώτεροι ἐσηκόνοντο καὶ προσέφερον εὐχαρίστως τὸ κάθισμά τῶν. Ἐνῶ κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν; Συμβαίνει συνήθως ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον! Πόσες φορὲς βλέπομεν μικρὰ παιδιὰ, νωχελικὰ καθισμένα εἰς τὸ λεωφορεῖον, τὸν κινηματογράφον ἢ κάπου ἄλλοῦ, καί, ἐνῶ βλέπουν ἕνα γέροντα ὄρθιον καὶ τρέμοντα, δὲν ἀποφασίζουν νὰ σηκωθοῦν καὶ νὰ προσφέρουν τὸ κάθισμά τῶν! Τὸ δὲ χειρότερον! Ἐὰν συνοδεύωνται ἀπὸ τὴν μητέρα τῶν, οὔτε ἐκείνη δὲν τοὺς ὑποδεικνύει τὸ σωστόν, ἀλλὰ ἴσως καὶ νὰ εἴπῃ: «Μήπως δὲν ἐπλήρωσε καὶ τὸ παιδί μου;»

Πῶς ἡμποροῦμεν κατόπιν νὰ ἔχωμεν ἀπαίτησιν ἀπὸ τὰ παιδιὰ νὰ δεικνύουν σεβασμὸν πρὸς τοὺς μεγαλύτερους τῶν;

Ἄλλὰ καὶ ἡ συμπεριφορὰ τῶν πρὸς τοὺς συνομηλικούς τῶν καὶ τοὺς συμμαθητὰς τῶν συνήθως δὲν εἶναι καλυτέρα. Ὑβρεις, μαλώματα καὶ κακὴ συμπεριφορὰ μετὰ τῶν, εἶναι συνηθισμένα φαινόμενα! Πόσες φορὲς βλέπουν οἱ μεγαλύτεροι παιδιὰ νὰ μαλώνουν εἰς τοὺς δρόμους, νὰ δέρνωνται κλπ., ἀντὶ δὲ νὰ προσπαθήσουν νὰ τὰ χωρίζουν, πολλάκις τὰ παρακιννοῦν καὶ τὰ ἐρεθίζουν προκλητικὰ, διὰ νὰ κάνουν γοῦστο!!

Πόσον μεγάλο κακὸ γίνεται τότε εἰς τὰς μαλακὰς ψυχὰς τῶν παιδιῶν δὲν ἡμποροῦμεν νὰ φαντασθῶμεν.

Ἀπαραίτητον λοιπὸν εἶναι νὰ φροντίζουν οἱ γονεῖς, ὥστε τὰ παιδιὰ τῶν νὰ ἀποκτήσουν μεγαλύτερον σεβασμὸν πρὸς τοὺς μεγαλύτερους τῶν (γονεῖς, διδάσκαλοι, ἱερεῖς) καὶ μεγαλύτεραν ἀγάπην πρὸς τὰ ἄλλα παιδιὰ, διὰ νὰ λείψουν τὰ καθημερινὰ ἔκτροπα, ποὺ τόσῃν λύπην προκαλοῦν εἰς ὅλους ἡμᾶς.

2. Ἡ καθαριότης τῶν παιδιῶν

«Ἡ καθαριότης εἶναι μισὴ ἀρχοντιά», λέγει μιὰ λαϊκὴ παροιμία. Ἡμεῖς προσθέτομεν ὅτι «ἡ καθαριότης εἶναι ὁλόκληρη ἀρχοντιά»! Διότι, πράγματι, ὁ καθαρὸς ἄνθρωπος μυρίζει ἀπὸ μακρὰ καὶ τὸν χαίρουν οἱ ἄλλοι. Τὰ παιδιὰ λοιπὸν πρέπει νὰ συνηθίσουν εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς καθα-

ριότητος. Τὸ παιδί, ἐκ φύσεως, ἀρέσκεται εἰς τὴν ἀκαθαρσίαν. Κυλίνεται εἰς τὰ χώματα, παίζει μὲ τὰ ράκη κλπ. Οἱ γονεῖς πολλάκις μαλώνουν τὰ παιδιὰ τῶν καὶ τοὺς ζητοῦν νὰ διατηροῦν καθαρὰ τὰ ἐνδύματά τῶν. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εἶναι νὰ συνηθίσουν τὰ παιδιὰ εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς καθαριότητος. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ συνηθίσουν οἱ γονεῖς τὰ παιδιὰ εἰς τὸ τακτικὸν λουτρὸν τοῦ σώματος καὶ τῆς κεφαλῆς, εἰς τὴν τακτικὴν κοπὴν τῶν ὀνύχων, εἰς τὸν καλλωπισμὸν τῆς κόμης τῶν κοριτσιῶν καὶ εἰς τὴν τακτικὴν κουρὰν τῶν ἀγοριῶν.

Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ βλέπωμεν παιδιὰ βρώμικα εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὰ ἐνδύματα ἢ μὲ ὄνυχας καὶ μαλλιά μακρὰ καὶ ἀκτένιστα! Τὰ ἐνδύματα ἡμπορεῖ νὰ εἶναι πτωχικά καὶ μὲ μπαλώματα, ἀκάθαρτα ὅμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μένουν,

Ἄλλωστε οἱ γονεῖς γνωρίζουν, ὅτι ἡ εἰκὼν αὐτῶν τῶν ἰδίων ἀποτυπώνεται ἐπάνω εἰς τὰ παιδιὰ τῶν! Ἐνα καθαρὸ παιδί, σὰν νὰ φωνάζῃ ἀπὸ μακρὰ, ὅτι εἶναι παιδί νοικοκυρᾶς, καθαρῆς μητέρας! Τὸ αὐτὸ ἐνδιαφέρον ὀφείλουν νὰ δεικνύουν οἱ γονεῖς, ὥστε τὰ παιδιὰ τῶν νὰ διατηροῦν καθαρὰ καὶ ὅλα τὰ σχολικά τῶν εἶδη (σάκκα, τετράδια, βιβλία κλπ.) Διότι πολλάκις βλέπομεν μαθητὰς μὲ ἀκάθαρτα τετράδια, σχισμένα βιβλία, κακογραμμένας σχολικὰς ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν ἀπογοήτευσιν.

Πρέπει νὰ γίνεται τακτικὸς καὶ συστηματικὸς ἔλεγχος ὑπὸ τῶν γονέων εἰς ὅλα τὰ εἶδη σχολείου τῶν παιδιῶν, ὥστε νὰ τὰ συνηθίσουν εἰς τὴν καθαριότητα καὶ τὴν τάξιν.

Τὸ πάντων δὲ σπουδαιότερον εἶναι, ὅτι πρέπει οἱ ἴδιοι οἱ γονεῖς νὰ ἔχουν ἀνεπτυγμένην εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τὴν ἀρετὴν τῆς καθαριότητος καὶ τάξεως, ὥστε μὲ τὸ παράδειγμά τῶν νὰ διδάσκουν τὰ παιδιὰ τῶν εἰς τὰς σπουδαίας αὐτὰς ἀρετὰς.

3. Ἡ συναναστροφὴ τῶν παιδιῶν καὶ ἡ ζωὴ τῶν εἰς τὸν δρόμον

Οἱ γονεῖς ὀφείλουν νὰ παρακολουθοῦν τὴν συναναστροφὴν τῶν παιδιῶν τῶν καὶ τί κάνουν κατὰ τὰς ὥρας, κατὰ τὰς ὁποίας εὐρίσκονται εἰς τὸν δρόμον μὲ τοὺς φίλους τῶν.

Κατ' ἀρχὴν, πρέπει νὰ παρακολουθοῦν τὰς ὥρας ἐκκινήσεως τῶν παιδιῶν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τὰς ὥρας ἐπιστροφῆς τῶν ἀπὸ τοῦ σχολείου. Διότι παρατηρεῖται πολλάκις νὰ ξεκινοῦν ἐνώριον τῆς κανονικῆς ὥρας διὰ τὸ σχολεῖον καὶ νὰ ἐπιστρέφουν πολὺ καθυστερημένα εἰς τὸ σπῆτι, περιφερόμενα ἀσκοπῶς εἰς τοὺς δρόμους. Οἱ κίνδυνοι ὅμως εἰς τοὺς δρόμους εἶναι πάντοτε πολλοί. Ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος εἶναι τὰ παντὸς εἶδους τροχοπάντοτε πολλοί. Ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος εἶναι τὰ παντὸς εἶδους τροχονήθως μὲ δαιμονιώδη ταχύτητα καὶ εἶναι κίνδυνος θάνατος διὰ τοὺς πεζοὺς.

Ἄλλος κίνδυνος εἶναι ἡ κακὴ συναναστροφὴ, τὴν ὁποῖαν κάμνουν τὰ παιδιὰ εἰς τοὺς δρόμους, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παίρνουν πολλὰ κακὰ συνήθεια καὶ νὰ κατανοῦν σιγὰ· σιγὰ «παιδιὰ τοῦ δρόμου».

Εἶναι βεβαίως πολὺ ἄσχημη ἡ εἰκὼν διὰ τοὺς μεγαλύτερους νὰ βλέπουν εἰς τοὺς δρόμους μικρὰ παιδιὰ νὰ περιφέρονται ἀσκοπῶς, νὰ τρέχουν, νὰ παίζουν ἢ καὶ πολλάκις νὰ μαλώνουν μετὰ τῶν.

Δὲν τιμᾷ τοὺς γονεῖς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀφήνουν ἐλεύθερα τὰ παιδιὰ τῶν νὰ λείπουν ἀπὸ τὸ σπῆτι εἰς ὥρας μὴ σχολείου, χωρὶς νὰ τὰ ἐλέγχουν ποῦ ἦσαν, τί ἔκαναν καὶ διατί ἄργησαν!

Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς, ἡ τιμωρία τῶν παιδιῶν εἶναι ἐντελῶς δικαιολογημένη. Καλύτερα νὰ κλαύσῃ τὸ παιδί μωρό, διὰ νὰ περιορίζεται ἀπὸ τοὺς δρόμους καὶ τοὺς μεγάλους κινδύνους ποὺ περικλείουν αὐτοί,

παρά να κλαύσουν οι γονείς αργότερον, όποτε θα βλέπουν ότι μεγάλο πλέον έξειλίχθη εις τέλειον τεντυμπόυ!

Επίσης ό έλεγχος των φίλων με τους όποιους συναναστρέφεται κάθε παιδί, είναι άπαραίτητον να γίνεται τακτικώς υπό των γονέων. Διότι ένας κακός φίλος είναι ό μεγαλύτερος κίνδυνος διά την άπαλήν ψυχήν των παιδιών. "Άμεσος άπομάκρυνσις του παιδιοϋ από ένα κακόν φίλον είναι άναγκαία. Καλύτερα να πικραθίη πρός στιγμήν τό παιδί δι' αυτό, παρά να ζημιωθίη άνεπανόρθωτα ή ψυχή του. Διότι άλλοιώς είναι πολύ εύκολο να παρασυρθίη εις κακάς συναναστροφάς και να μετοβληθίη πολύ γρήγορα εις κακό παιδί με όλην την σημασίαν της λέξεως.

4. Τά άκατάλληλα κινηματογραφικά έργα

Ο κινηματογράφος, ως έπίτευγμα της έπιστήμης και του πολιτισμοϋ, είναι σπουδαία έφεύρεσις. Δέν είναι μικρό πρᾶγμα, να ήμπορη κανείς, τόσον ζωντανά και τόσον φυσικά, να παρακολουθίη διάφορα θεατρικά έργα με πλουσιώτατα σκηνικά, να μεταφέρεται εις άλλας έποχάς, εις μακρυνάς χώρας και να συμμετέχη πλήρως εις τά παριστανόμενα της όθόνης θέματα.

Όσον όμως δύνανται τά καλά κινηματογραφικά έργα, να δώσουν άρίστας γνώσεις, μονίμους εις τό πνεϋμα του παιδιοϋ, και να τό ώφελήσουν τά μέγιστα, άλλο τόσον, τά κακά κινηματογραφικά έργα, προκαλοϋν άνεπανόρθωτον ζημίαν εις την άπαλήν ψυχήν των παιδιών.

Ο Άκαδημαϊκός Φρ. Μωριάκ λέγει ότι τό «κακόν θέαμα είναι όπισθοδρομήσις, προκαλεί την τεμπελιά. Άντικαθιστά τόν στοχασμόν με την εικόνα και προκαλεί την τεμπελιά. Άντικαθιστά τόν στοχασμόν με την εικόνα και προκαλεί την ήθικην διαστρέβλωσιν».

Επίσης ό δημοσιογράφος κ. Θ. Παπακωνσταντίνου λέγει ότι «τό κακόν θέαμα δολοφονεί σιγά· σιγά τόν ψυχικόν κόσμον του νέου! ».

Αυτά τά έλάχιστα διά την κακήν επίδρασιν των άκαταλλήλων κινηματογραφικών έργων.

Δυστυχώς, πολλοί γονείς δέν έχουν δώσει και εις τό ζήτημα αυτό, την προσοχήν και την σημασίαν πού έχει. "Ετσι, βλέπομεν πολλάκις, γονείς να οδηγούν μόνοι των τά παιδιά των, εις τελείως άκατάλληλα κινηματογραφικά έργα. Νομίζουν οι γονείς αυτοί ότι τά παιδιά των, έπειδι ή είναι μικρά, δέν άντιλαμβάνονται τάς άκαταλλήλους σκηνάς του έργου! Τοϋτο όμως δέν είναι καθόλου όρθόν! Τά παιδιά, όσον μικρά και άν είναι, διατηροϋν εις την ψυχήν των τάς σκηνάς αυτές και πολλάκις προσπαθοϋν να τάς μιμηθοϋν. Υπάρχει περίπτωσις 10ετοϋς παιδιοϋ, τό όποιον, έπειδι είχε ίδη εις τόν κινηματογράφον, ότι ό πρωταγωνιστής του άκαταλλήλου έργου, άπεπειράθη να αυτοκτονήσῃ δι' άπαγχονισμού, όταν έπέστρεψεν εις τό σπίτι, ήθέλησεν να κάμη τό ίδιον. "Εβαλεν ένα τραπεζάκι και έπάνω μίαν καρέκλαν. Εις την στέγην έκρέμασεν ένα σχοινί με θηλειά, την όποιαν είχε περάσει εις τόν λαιμόν του. Εύτυχώς δι' αυτό, όταν έτοιμαζόταν να κλωτοήσῃ την καρέκλα, όποτε ό θάνατός του θα ήτο σίγουρος, ήλθεν ή μητέρα του και τό έπρόλαβεν!

Μήπως και οι περισσότεροι νεαροί έγκληματίες, οι όποιοι συλλαμβάνονται διά φρικτά έγκλήματα και φυλακίζονται, δέν είναι θύματα των κακών κινηματογραφικών έργων; Οι ίδιοι τό όμολογοϋν ότι ό κινηματογράφος τους έδίδαξε τόν τρόπον της έγκληματικής των πράξεως!

Πρέπει να τό άντιληφθοϋν πλέον οι γονείς, ότι τά άκατάλληλα κινη-

ματογραφικά έργα φέρουν τελείαν καταστροφήν, εις την εύπλαστον και άθώαν παιδικήν ψυχήν.

Εύτυχώς, ήρχισεν άγών κατά του κακοϋ κινηματογράφου και, όπως είδομεν εις Άθηναϊκήν έφημερίδα, από τάς Άθήνας ήρχισεν ή εύγενής αυτή προσπάθεια. "Ετσι, κατά την έβδομάδα από 25ην Νοβρίου μέχρι 1ης Δεβρίου π.έ, έλαβον χώραν εις Άθήνας έκδηλώσεις, πρωτοβουλία πολλών Συνομοσπονδιών, Όμοσπονδιών, συλλόγων γονέων κλπ. και έγινοντο πολλά όμιλίοι υπό Καθηγητών του Πανεπιστημίου κλπ. Έπιστημόνων, διά την καταστρεπτικήν επίδρασιν, την όποιαν επιφέρουν εις τάς ψυχάς των παιδιών αι προβολαι των άκαταλλήλων κινηματογραφικών ταινιών.

Εύχης έργον είναι, να έπεκταθοϋν αι έέργειαι αυτές κατά του άκαταλλήλου κινηματογράφου και εις την έπαρχίαν, ώστε να έπιτευχθίη τό επιδιωκόμενον άποτέλεσμα, ήτοι:

1) Να άπαγορευθίη, γενικώς, ή είσοδος εις κινηματογράφους, παιδιών και έφήβων μέχρις ήλικίας 17 έτών, όπως συμβαίνει εις άλλα κράτη.

2) Αί μορφωτικοί ταινίοι διά τά παιδιά, να προβάλλωνται εις άλλας αίθούσας ειδικάς και ούχι εις τους κινηματογράφους.

3) Ν' άπαγορευθίη εις τάς προθήκας του κινηματογράφου, ή άνάρτησις άσέμνων ή έγκληματικών διαφημίσεων.

4) Διά την λογοκρισίαν των κινηματογραφικών έργων, να εκλέγωνται πρόσωπα μεταξύ των γονέων και των εκπαιδευτικών, διά να ένεργήται πραγματική λογοκρισία.

Συνιστώμεν και πάλιν εις τους γονείς να προσέξουν πολύ τό θέμα τοϋτο, και να μην οδηγούν τά παιδιά των εις τόν κινηματογράφον, διότι τοϋτο κάμνει μεγάλο κακόν εις την εύπλαστον και άθώαν παιδικήν ψυχήν.

5. Άκατάλληλα έξωσχολικά βιβλία και περιοδικά

Σοβαρώτατον και τό θέμα τοϋτο: Ποία έξωσχολικά βιβλία διαβάζουν τά παιδιά; Ποία περιοδικά, τά εύχαριστοϋν να μελετοϋν;

Οι γονείς πρέπει να γνωρίζουν ότι, όπως έν καλόν και διδακτικόν βιβλίον ήμπορεί να ώφελήσῃ τό παιδί πάρα πολύ, έτσι και άντιστρόφως, ήμπορεί να προκαλέσῃ μεγίστην βλάβην, εις την άγνήν παιδικήν ψυχήν, έν άκατάλληλον βιβλίον και περιοδικόν.

Δι' αυτό οι γονείς, πρώτοι, πρέπει να μην αγοράζουν άκατάλληλα βιβλία ή περιοδικά, διότι, τό παιδί θα τά παίρνῃ εις τά χέρια του και, μόνον έν τή φυλλομετρήσῃ, θα ίδη εικόνες και σχέδια τά όποια θα βλάψουν άνεπανόρθωτα την ψυχήν του.

Σήμερον, εύτυχώς, υπάρχουν αρκετά κατάλληλα βιβλία και περιοδικά, ειδικώς διά την παιδικήν ήλικίαν, με σκοπόν μορφωτικόν και διδακτικόν. Τοιαυτα είναι, τά παιδικά διηγήματα της Θρησκευτικής Όργάνωσης «Ζωή», τά βιβλία της Άντιγόνης Μεταξά, σειραι έκλαϊκευμένων έπιστημονικών βιβλίων κλπ.

Επίσης υπάρχουν παιδικά περιοδικά πολύ ώφέλιμα και εύχάριστα, όπως ό «Έλληνικός Έρυθρός Στάυρος Νεότητος», ή «Ζωή του Παιδιοϋ», τά «Χαρούμενα παιδιά» κλπ. πού περιέχουν ωραία διηγήματα, διδακτικές ιστορίες, περιγραφές κλπ.

Καλόν είναι, να καταρτίζονται οι γονείς εις τά παιδιά των, μίαν μικρήν παιδικήν βιβλιοθήκην, αγοράζοντες εις αυτά κάθε τόσον, ή έπ' εύκαιρία έορτών άντι άλλων δώρων, δευτερευούσης όξίας και άχρήστων πολ- λάκις, δι' αυτά, βιβλία παιδικά, εύχάριστα, ώφέλιμα και διδακτικά. Τά βι-

βλία αυτά, σιγά-σιγά, θα αποτελέσουν την βάση, δια τὸν καταρτισμὸν μιᾶς καλῆς παιδικῆς βιβλιοθήκης.

6. Αἱ κατ' οἶκον σχολικαὶ ἐργασίαι

Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ παρακολουθοῦν τὴν καλὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχολικῶν ἐργασιῶν ὑπὸ τῶν παιδιῶν τῶν.

Λέγοντες σχολικὰς ἐργασίας, ἐννοοῦμεν τὴν μελέτην ὅλων τῶν καθημερινῶν μαθημάτων, τὴν λύσιν προβλημάτων, τὴν γραμματικὴν ἐργασίαν τῶν, τὴν ἀντιγραφὴν κλπ., δηλαδή ὅλας τὰς γραπτὰς καὶ προφορικὰς ἐργασίας τῶν. Ἐὰν δὲν βοηθῆται τὸ σχολεῖον καὶ εἰς τὸ θέμα αὐτό, ἡ πρόοδος τῶν παιδιῶν δὲν θὰ εἶναι ὅση πρέπει.

Οἱ γονεῖς ὀφείλουν νὰ ὀρίζουν εἰς τὰ παιδιά τῶν τὴν ὥραν μελέτης καὶ ἐκτελέσεως τῶν γραπτῶν ἐργασιῶν καὶ νὰ ὑποχρεώσουν κατὰ κάποιον τρόπον εἰς ταύτην. Τὰ παιδιά προτιμοῦν βεβαίως νὰ ἀπασχολοῦνται καθ' ὅλας τὰς ἐλευθέρους ὥρας τῶν εἰς τὸ παιγνίδι, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον δὲν εἶναι ὀρθόν. Πρέπει νὰ συνηθίσουν τὰ παιδιά, ὥστε πρὶν ἀσχοληθοῦν εἰς τὸ παιγνίδι, νὰ θεωροῦν πρῶτιστον καὶ ἀναγκαῖον καθήκον νὰ μελετοῦν καὶ νὰ γράφουν τὰς σχολικὰς ἐργασίας τῶν. Εἶναι ὅμως ἀπαραίτητον νὰ ἔχουν οἱ γονεῖς κάποιαν ἄνεσιν εἰς τὰ παιδιά τῶν, ὥστε νὰ μελετοῦν χωρὶς δυσκολίαν. Εἰ δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ χωριστὸν δωμάτιον δι' ἕκαστον παιδί, ὥστε νὰ ἔχῃ τὸ γραφεῖον του, μὲ ὅλα τὰ σχολικὰ εἶδη του, χωρὶς νὰ τὸ ἐνοχλῇ κανεὶς. Ἔτσι θὰ ἀποφεύγωνται αἱ μικροφιλονικίαι μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν.

Πολλὰκις οἱ γονεῖς εἶναι ἀνάγκη νὰ βοηθοῦν τὰ παιδιά τῶν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχολικῶν ἐργασιῶν καὶ εἰς τὴν μελέτην τῶν μαθημάτων τῶν. Π.χ. πῶς θὰ λύσουν ἕν ἀριθμητικὸν πρόβλημα, πῶς θὰ γράψουν ἕνα ρῆμα ἢ ὄνομα εἰς τὴν Γραμματικὴν, ἢ νὰ τοὺς διηγηθοῦν τὴν Ἱστορίαν, τὰ Θρησκευτικά, τὴν Γεωγραφίαν κλπ.

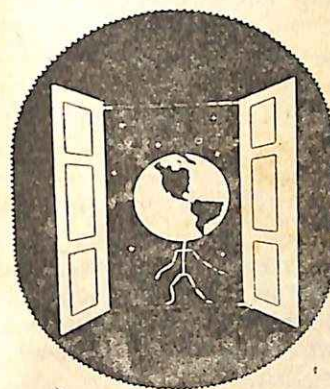
Τὸ τοιοῦτον βεβαίως δὲν ἀπαγορεύεται, μᾶλλον δὲ καὶ εἶναι λίαν ὠφέλιμον διὰ τὰ παιδιά. Πρέπει ὅμως νὰ προσέχουν οἱ γονεῖς εἰς τὴν περίπτωση ταύτην νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ ἡ βοήθεια τὰ ὅρια τῆς, διότι τότε θὰ συνηθίσουν τὰ παιδιά τῶν νὰ δέχωνται παθητικῶς τὴν βοήθειαν τῶν μεγαλυτέρων τῶν καὶ νὰ γίνωνται ἄβουλα, χωρὶς αὐτενέργειαν. Καλύτερον εἶναι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν νὰ λείπῃ ἡ βοήθεια τῶν γονέων.

Ἀπαραίτητον εἶναι ἐπίσης νὰ συνηθίζουσιν οἱ γονεῖς τὰ παιδιά τῶν εἰς καταλλήλους ὥρας, διὰ νὰ εἶναι ξεκούραστα καὶ νὰ μανθάνουν πλέον εὐχαρίστως καὶ εὐκολώτερον τὰ μαθήματά τῶν. Μίαν ἕως δύο ὥρας μετὰ τὸ φαγητὸν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γίνεται μελέτη ἢ γραφὴ σχολικῶν ἐργασιῶν διὰ λόγους υγείας. Διότι τὸ στομάχι, ὅταν εἶναι πλήρες φαγητοῦ, ἔχει ἀνάγκην ἀναπαύσεως καὶ ὄχι κόπου.

Ἐπίσης πολὺ ἀργὰ τὸ βράδυ, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μελετᾷ καὶ νὰ γράφῃ τὸ παιδί, διότι τότε πρέπει νὰ κοιμηθῇ, ἐπειδὴ εἶναι κουρασμένο ἀπὸ τὰ παιγνίδια καὶ τὰς ἐργασίας τῆς ἡμέρας.

Αἱ καλύτεραι ὥραι πρὸς μελέτην εἶναι εἰς τὰς 6-8 μ.μ. δηλ. πρὸ τοῦ βραδυνοῦ φαγητοῦ, καὶ εἰς τὰς 6-8 π.μ. δηλ. πρὶν φύγῃ διὰ τὸ σχολεῖον. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, πρέπει τὸ παιδί νὰ κοιμᾶται ἐνῶρίς, διὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ ἐγείρεται ἐνῶρίς τὸ πρωῒ, στίς 6 π.μ., καὶ νὰ μελετᾷ τὰ μαθήματά του. Τότε, ὅς εἶναι βέβαιοι οἱ γονεῖς ὅτι αὐτὸ τὸ ὅποιον μελετᾷ τὸ παιδί τῶν, τὸ μανθάνει καλῶς, διότι, κατὰ τὰς πρώτας πρωϊνὰς ὥρας, τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα, εἶναι ἐντελῶς ξεκούραστο, ἀπὸ τὸν ὕπνον τῆς νυκτός.

Εἶναι βεβαίως, πάρα πολλὰ τὰ ζητήματα, τὰ ὅποια θὰ ἡδυνάμεθα νὰ θίξωμεν ἐν συνεχείᾳ, καὶ τὰ ὅποια εἶναι ἀπαραίτητον νὰ γνωρίζουν οἱ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΕΙΣ SEVRES
ΑΠΟ 13 ΕΩΣ 17 ΜΑΪΟΥ 1963

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Αὐστρίας, Βελγίου, Κύπρου, Γαλλίας, Μεγάλης Βρεταννίας, Ἑλλάδος, Ἰρλανδίας, Ἰταλίας, Νορβηγίας, Ὁλλανδίας, Δ. Γερμανίας, Σουηδίας, Ἑλβετίας, Τουρκίας συνεδριάσαντες εἰς SEVRES ἀπὸ 13ης ἕως 17ης Μαΐου 1963 μὲ σκοπὸν τὴν μελέτην τῶν δυνατοτήτων ἀντολλαγῆς ὑποψηφίων διδασκάλων μεταξὺ τῶν χωρῶν-μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης ἢ τῶν ὑπογραψάντων τὴν Μορφωτικὴν Συνθήκην, ἐκθέτουν τὰ κατωτέρω συμπεράσματα:

Συνέδριον τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης.

Ἀνταλλαγὴ Ὑποψηφίων Διδασκάλων (Σπουδαστῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν).

Ἐκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς Α'.

Ἡ πρώτη ἐπιτροπὴ κατόπιν φιλικῆς συζητήσεως, ἔφθασεν εἰς τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα τὰ ὅποια ὑποβάλλονται εἰς τὸ Συνέδριον πρὸς ἔγκρισιν:

1) Αἱ ἀνταλλαγὰι ὑποψηφίων διδασκάλων, μεταξὺ τῶν χωρῶν αἱ ὅποια ἔχουν ὑπογράψῃ τὴν μορφωτικὴν συνθήκην τοῦ Συμβουλίου τῆς

γονεῖς καὶ ὅλοι ὅσοι ἔχουν ἀναλάβῃ τὴν διαπαιδαγώγησιν τῆς νέας γενεᾶς.

Θὰ ἠθέλαμεν ὅμως, πρὶν κλείσωμεν τὴν παροῦσαν ἐργασίαν, νὰ συστήσωμεν ἐνθέρμως εἰς τοὺς γονεῖς, νὰ δείξουν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέραν προσπάθειαν, διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων τῶν, καὶ νὰ ἐπισκέπτωνται τακτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς τὸ σχολεῖον, διὰ νὰ ἔρχωνται εἰς ἄμεσον γνωριμίαν, μὲ τοὺς διδασκάλους τῶν παιδιῶν τῶν καὶ νὰ συνεργάζωνται ἀπὸ κοινοῦ, διὰ τὴν ἐν γένει πρόδοσιν τῶν μαθητῶν, τῆς χρυσεῆς αὐτῆς ἐλπίδος τοῦ ἔθνους μας.

Ε. Γ. Δαφέρμος

Ευρώπης, θα πρέπει να διεξάγονται επί τῷ σκοπῷ τῆς ἀναπτύξεως τῆς συνειδήσεως τοῦ Εὐρωπαίου πολίτου :

α) Διὰ τῆς πληρεστέρας γνώσεως τῆς φύσεως καὶ τῶν μεθόδων ἐκπαίδευσως τῶν διαφόρων χωρῶν.

β) Διὰ τῆς ἀμέσου πείρας τῆς ζωῆς καὶ τῶν πολιτιστικῶν ἀξιών τῶν χωρῶν τούτων.

γ) Διὰ φιλικῶν συναντήσεων νέων ἀμφοτέρων τῶν φύλων, μετὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν θεμελιώσεως διαρκοῦς φιλίας μεταξὺ διδασκάλων τῶν διαφόρων χωρῶν.

2. Αἱ ἀνταλλαγαὶ αὐταὶ θὰ λαμβάνουν χώραν μεταξὺ σπουδαστῶν κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐπαγγελματικῆς τῶν ἐκπαίδευσως, μετὸν συμμετοχὴν ἐπίσης καὶ ὠρισμένων σπουδαστῶν, οἱ ὅποιοι ἄρτι ἔλαβον τὸ ἐπαγγελματικὸν τῶν πτυχίων, κατὰ τὸ διάστημα τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ ἀμέσως ἅμα τῇ ἀποφοιτήσει τῶν.

3. Τοιαῦται ἀνταλλαγαὶ θὰ γίνωνται μεταξὺ νέων ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἡλικίας 18 ἐτῶν καὶ ἄνω.

4. Τοιαῦται ἀνταλλαγαὶ θὰ λαμβάνουν τὴν μορφήν ἐπισκέψεων εἰς τὴν φιλοξενουσαν χώραν διαρκείας δύο ἐβδομάδων μέχρι τριῶν μηνῶν καὶ εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, ὅτε ἀπαιτεῖται βαθύτερα μελέτη ἐνὸς ἰδιαιτέρου μαθήματος ἔτι μακροτέρας διαρκείας.

5. Ἡ ἐπαρκὴς γνώσις τῆς γλώσσης τῆς φιλοξενούσης χώρας ἢ ἐτέρας γλώσσης, ἥτις χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν φιλοξενουσαν Σχολὴν (Παιδαγ. Ἀκαδημίαν), θὰ ᾗτο πρὸς ὄφελος τῶν σπουδαστῶν, οἱ ὅποιοι ἤθελον λάβει μέρος εἰς τὰς ἀνταλλαγὰς.

6. Γενικῶς αἱ δραστηριότητες, τὰς ὁποίας εἰσηγοῦμεθα διὰ τοὺς ἐπισκέπτας σπουδαστάς, θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιώκουν εἰς ἕκαστον κολλέγιον ἵνα παράσχουν αὐτοῖς τὴν εὐκαιρίαν τῆς κατανοήσεως τῶν πρακτικῶν μεθόδων διδασκαλίας μᾶλλον, μέσῳ τῆς ἐπαφῆς μετὰ μαθητὰς τῶν σχολείων, παρὰ τῆς κατανοήσεως τῆς θεωρίας καὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἐκπαίδευσως.

Οἱ ἐπισκέπται σπουδασταὶ θὰ πρέπει νὰ λαμβάνουν πληροφορίας περὶ τῶν προσφάτων παιδαγωγικῶν ἐρευνῶν καὶ πειραμάτων, περὶ τῶν σχολικῶν δραστηριοτήτων καὶ περὶ ὅλων τῶν μορφῶν τῆς ἐπιμορφώσεως ἐνηλίκων.

Ἐν εὐρυτέρῳ ἐννοίᾳ, θὰ πρέπει νὰ γνωρίσουν πλήρως τὴν ζωὴν τῆς χώρας διὰ τῆς μελέτης τῶν ποικίλων δραστηριοτήτων τῆς ἐκπαίδευσως, τῶν σπόρων, τῶν κοινωνικῶν καὶ μορφωτικῶν σχέσεων.

7. Εἶναι ἐπιθυμητὸν ὅπως ἡ πραγματοποιήσις αὐτῶν τῶν ἀνταλλαγῶν παρὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης καταστή δυνατὴ τὸ συντομώτερον.

8. Τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου συνελθόντα εἰς Sèvres, ἐπιθυμοῦν νὰ ἐκφράσουν τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ὅπως, κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1963 - 64 λάβῃ χώραν εἰς ἀριθμὸς διμερῶν πειραματικῶν ἀνταλλαγῶν. Ἐλπίζουν ὅτι τοιαῦτα πειράματα θὰ ᾗτο δυνατόν νὰ μελετηθοῦν ἐν λεπτομερείᾳ καὶ

9. Ἐλπίζουν ὅτι θὰ καταστή δυνατὴ νέα συνάντησις τῶν πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν τοιούτων πειραμάτων καὶ λήψιν τῶν ἀπαιτούμενων μέτρων πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ἀνταλλαγῶν.

Ἐκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς Β'.

Ἡ δευτέρα ἐπιτροπὴ ἀνέλαβε τὸ ἔργον τῆς ἐξετάσεως τῶν πρακτικῶν προβλημάτων διὰ τὴν καθιέρωσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀνταλλαγῶν καὶ κυρίως τῶν πιθανῶν τρόπων οἰκονομικῆς ἀρωγῆς τῶν ἀνταλλαγῶν.

Σχετικῶς μετὰ τὰς μεθόδους οἰκονομικῆς ἀρωγῆς, δημοσίας ἢ ἰδιωτικῆς φύσεως, ἡ ἐπιτροπὴ διέκρινε τρεῖς δυνατότητας :

Δυνατότης 1. Ἡ φιλοξενουσα χώρα ν' ἀναλαμβάνῃ εὐθύνην διὰ τὴν διαμονήν, τὴν τροφοδοσίαν καὶ τὰ δίδακτρα τῶν ξένων σπουδαστῶν, κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον ἀναλαμβάνει διὰ τοὺς ἰδικούς τῆς σπουδαστάς. Ἡ ἀποστέλλουσα χώρα νὰ παρέχῃ ἐπίδομα μικροεξόδων (χαρτζιλίκι) καὶ τὰ ἐξοδα ταξιδίου καθ' ὃν τρόπον αἱ ὑπηρεσίαι θεωροῦν καλύτερον.

Γενικῶς αὕτη ἡ μέθοδος εἶναι ἐφαρμόσιμος μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν ταυτοχρόνων ἀνταλλαγῶν μετὰ ἴσον ἀριθμὸν σπουδαστῶν ἐξ ἑκάστης πλευρᾶς.

Δυνατότης 2. Ἡ ἀποστέλλουσα χώρα ν' ἀναλαμβάνῃ πλήρην εὐθύνην διὰ τὴν διαμονήν καὶ τροφοδοσίαν, ὡς καὶ διὰ τὰ ἐξοδα ταξιδίου καὶ μικροεξοδα τοῦ σπουδαστοῦ, ὅστις ἤθελε γίνεαι δεκτὸς δι' ἐπίσκεψιν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ νὰ παρέχῃ τὰ ἀπαραίτητα χρήματα, συμφώνως πρὸς ἑκάστην ἀτομικὴν περίπτωσιν. Ὁ σπουδαστὴς νὰ πληρῶνῃ τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὸ κολλέγιον, εἰς ὃ ἤθελε γίνεαι δεκτὸς.

Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ἐφαρμόσιμος καὶ εἰς τὴν ταυτόχρονον καὶ εἰς συνεχῇ ἀνταλλαγὴν.

Δυνατότης 3. Κατόπιν διμερῶν συμφωνιῶν, ὠρισμέναι χώραι νὰ παρέχουν ὑποτροφίας δι' ἐπισκέψεις παρὰ ξένων σπουδαστῶν. Τὰ ἐξοδα ταξιδίου νὰ πληρῶνωνται παρὰ τῆς ἀποστέλλουσας χώρας κατὰ διαφόρους τρόπους.

Τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης δύναται νὰ παρέχῃ εἰς τινὰς περιπτώσεις βοηθήματα εἰς τοὺς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ταξιδεύοντας σπουδαστάς, συμφώνως πρὸς τὸ καθιερωθὲν ἔθιμον τοῦ Συμβουλίου.

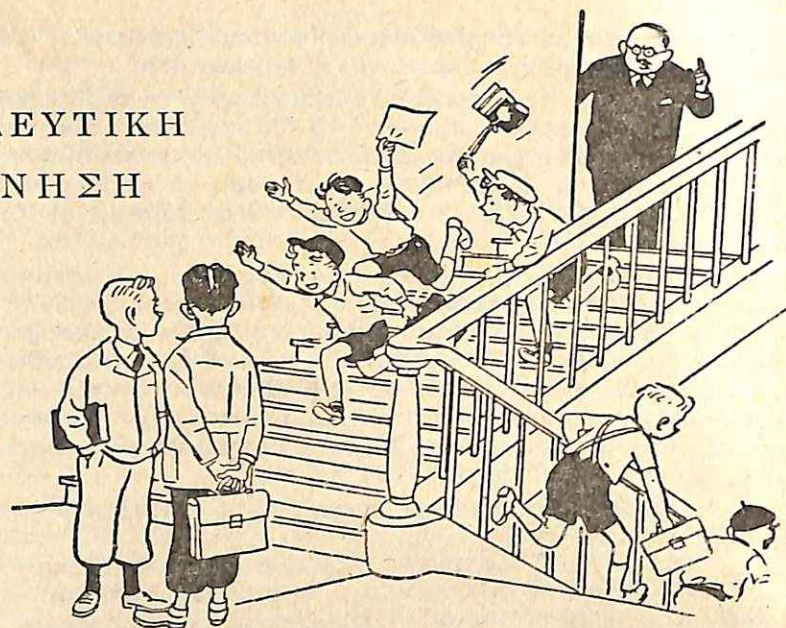
Δὲν νομίζομεν ἀναγκαῖον ν' ἀσχοληθῶμεν εἰς τὴν ἔκθεσιν ταύτην μετὰ ἀνταλλαγᾶς, αἱ ὁποῖαι ἀναλαμβάνονται ὑπὸ ἀτομικῆς πρωτοβουλίας καὶ ἤδη εὐρίσκονται ἐν ἐφαρμογῇ καὶ αἱ ὁποῖαι θὰ ἠδύναντο νὰ ὀργανωθοῦν ἢ ἐπεκταθοῦν.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἐξεπόννησεν ἐπιπλέον δύο ὑποδειγματικὰ ἐρωτηματολόγια, διὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν προπαρασκευαστικὴν ἐργασίαν τῆς ἀνταλλαγῆς. Αὐτὰ τὰ ἐρωτηματολόγια θὰ ὑποβληθοῦν διὰ γενικὴν συζήτησιν. Ἀργότερον δύναται νὰ σταλοῦν κάλλιστα διὰ τῶν διαφόρων χωρῶν εἰς τὰ ὡς εἴρηται κολλέγια (Παιδαγ. Ἀκαδημία). Ἐκαστος διευθυντὴς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας (Διδασκαλείου κλπ.) θὰ ἐπιθυμῇ νὰ βεβαιωθῇ ἐξ ἱατρικῆς γνωματεύσεως περὶ τῆς καταλληλότητος ἐκάστου σπουδαστοῦ πρὸς διαμονὴν εἰς τὴν φιλοξενουσαν χώραν.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἐθεώρησεν ὅτι τὰ περίπλοκα προβλήματα τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλείσεως τῶν σπουδαστῶν χρήζουν ἐξετάσεως παρὰ ἐδικῶν. Ἐκαστος σπουδαστὴς θὰ πρέπει νὰ διατηρῇ εἰς τὴν φιλοξενουσαν χώραν τουλάχιστον τὰ πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα ἀπολαμβάνει εἰς τὴν ἰδικὴν του χώραν ὑπὸ τὸ ἰδικὸν του σύστημα κοινωνικῆς ἀσφαλείσεως καὶ τῆς ἀσφαλείσεως δυστυχήματος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξιδίου.

Γεώργιος Β. Κυριαζόπουλος

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ
ΚΙΝΗΣΗ

ΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΙΕΣ *

ΣΧΕΔΙΟΝ

Προσθήκης Γ' Έτους Σπουδών εις την Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν
ΚΥΠΡΟΥ

Ἐν συνεχείᾳ τῶν ἐπὶ τοῦ ὥς ἄνω θέματος ὑποβληθέντων εἰς τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον σχεδίων καὶ κατόπιν ἐξετάσεως τούτων ἐν εἰδικῇ συσκέψει τῶν Τμηματάρχου Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως καὶ Διευθυντοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, ὑποβάλλονται, ὑπὸ τύπον ἐνιαίας εἰσηγήσεως, τὰ ἀκόλουθα:

1. Ἡ προσθήκη Γ' ἔτους προϋποθέτει προσαρμογὴν ὁλοκλήρου τοῦ προγράμματος τῆς Σχολῆς.

2. Τὸ πρόγραμμα δέον νὰ ἀποβλέπη: α) Εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατόν πληρεστέραν κατάρτισιν τῶν σπουδαστῶν καὶ τὴν εἰδικὴν εἰδίκευσιν τούτων βάσει τῶν ἰδιαιτέρων διαφερόντων τῶν καὶ τῶν ἀναγκῶν τῶν σχολείων μας καὶ β) εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατόν οὐσιαστικωτέραν θεωρητικὴν μόρφωσιν τῶν τροφίμων τῆς Σχολῆς καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν συνειδητοποίησιν τῶν βασικῶν νεοελληνικῶν πολιτιστικῶν προσανατολισμῶν καὶ, γενικώτερον, τῶν συγχρόνων προβλημάτων τοῦ ἀνθρώπου. Τοιοῦτοτρόπως, ὁ ἀπόφοιτος τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἐπαγγελματικὰς του ὑποχρεώσεις μέχρι καὶ τῆς 8ης τάξεως καὶ περιπλέον νὰ

(*) Εὐχαρίστως ἀνακοινώνουμε στοὺς ἀναγνώστες μας ὅτι ἀπὸ τὸ τεῦχος αὐτὸ ἡ παρακολούθησις τῆς ζωῆς στὴς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας θὰ γίνεταί ἀπὸ τὸ Διευθυντὴν Μαρσαλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας κ. Σπ. Παγιατάκη. Γιὰ τὴ συνεργασίαν τοῦ αὐτοῦ, ἡ Διεύθυνσις τοῦ Περιοδικοῦ ἐκφράζει τὸ διακεκριμένον παιδαγωγὸν καὶ γνωστὸ συγγραφέα πολλῶν παιδαγωγικῶν βιβλίων τὴν θερμότατον εὐχαριστίαν του.

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ἀποβῇ περισσότερον χρήσιμος καὶ εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὴν κοινότητα, τὴν ὁποίαν θὰ ταχθῇ νὰ ὑπηρετήσῃ.

3. Ἡ ἐπαναλειτούργησις τοῦ Οἰκοτροφείου θὰ ἀπέβαινε λίαν ἐπωφελὴς διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀγωγὴν προπαντὸς τῶν σπουδαστῶν.

4. Δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι διὰ τὸ ἀμέσως προσεχὲς σχολικὸν ἔτος τὸ ὑποβαλλόμενον πρόγραμμα Γ' τάξεως θὰ χρειασθῇ νὰ προσαρμοσθῇ βάσει τῶν δεδομένων, τὰ ὁποῖα οἱ σπουδασταὶ θὰ ἔχουν καλύψει κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῶν σπουδῶν τῶν.

5. Γίνεται εἰσήγησις ὅπως εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς κανονισμοὺς τοῦ Γραφείου Ἑλληνικῆς Παιδείας ἐνταχθῇ πρόνοια διὰ τὴν σύστασιν τριμελοῦς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς (ἐκ τῶν Τμηματάρχων Μέσης καὶ Ἀνωτέρας καὶ Στοιχειώδους καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας), τῆς ὁποίας ἔργον νὰ εἶναι ἡ παρακολούθησις τῆς ἐπιβαλλομένης ἐνιαίας γραμμῆς Σχολῆς καὶ Στοιχειώδους καὶ Καθηγητῶν τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Κύπρου) νὰ ἀσχολοῦνται μὲ διάφορα ἐπὶ μέρους κοινοῦ ἐνδιαφέροντος θέματα, ἐνῶ, ἐκ παραλλήλου, νὰ τεθῇ ἐν ἰσχύϊ θεσμὸς ἐτησίου μικτοῦ Συνεδρίου Καθηγητῶν καὶ Ἐπιθεωρητῶν. Ἡ Συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ νὰ μελετήσῃ, μεταξὺ ἄλλων, συγκεκριμένους τρόπους ἀμοιβαίων ἐπισκέψεων Καθηγητῶν εἰς τὰ Δημοτικά καὶ Ἐπιθεωρητῶν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, πρὸς ἀλληλοκατατόπισιν ἐπὶ τῶν οἰκείων προβλημάτων.

1. Σχέδιον Προγράμματος

Μαθήματα	Α' ἔτος	Β' ἔτος	Γ' ἔτος
Α' ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ			3 (— 1 Διδακτικὴ)
1. Γενικὴ Παιδαγωγικὴ — — Ἱστορίᾳ Ἀγωγῆς	2	2	
2. Γενικὴ Διδακτικὴ	2	1	
3. Ψυχολογία	2	2	2
Β' ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ			
1. Κοινωνιολογία — — Ἀγωγή Πολίτου		2	
2. Φιλοσοφία	2		
Γ' ΕΛΛΗΝΙΚΑ — ΙΣΤΟΡΙΚΑ			
1. Ἑλληνικά (+ Ἀγωγή Λόγου, Π. Λογοτεχνία, Θέατρο)	5	5	3 (+ Λαογραφία)
2. Παιδικὴ Ψυχολογία		1	1
3. Ἱστορία	1	1	
4. Ἱστορία Πολιτισμοῦ		1	2
5. Θρησκευτικά	1	1	
Δ' ΘΕΤΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ			
1. Μαθηματικά	2	2	
2. Φυσικὰ · Χημεία	2	2	
3. Γεωπονικά	2 (— 10)	2 (— 10.)	
4. Γεωγραφία	1	1	
5. Ὑγιεινὴ	1	1	

Ε' ΤΕΧΝΙΚΑ

1. Μουσική	2	2	3 (προαιρετικῶς οἰονδήποτε τῶν τεχνικῶν)
2. Τέχνη	2	2	
3. Χειροτεχνία	2	2	
4. Σωματική Ἀγωγή	2	2	
5. Οἰκιακή Οἰκονομία	3 (θ)	3 (θ)	
ΣΤ' ΑΓΓΛΙΚΑ	3	3	3
Ζ' ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΝ		2	2
	ἄ. 34/θ. 36	ἄ. 35/θ. 37	19

2. Περιπλέον τῶν ἀναγραφόμενων ἀνωτέρω ὑποχρεωτικῶν μαθημάτων διὰ τὸ Γ' ἔτος, οἱ τριτοεῖς σπουδασταὶ δεόν ἐκ τῶν δύο προαιρετικῶν κύκλων νὰ ἐπιλέγουν ἓνα τῆς ἀρεσκείας τῶν.

1ος Κύκλος (Φιλολογικά - Ἱστορικά)	
1. Ἑλληνικά	2
2. Σύγχρονα προβλήματα	2
3. Θρησκευτικά (Γραφή)	2
	6
2ος Κύκλος (Θετικά Ἐπιστήμαι)	
1. Γεωπονικά	4
2. Φυσικά - Χημεία	2
3. Μαθηματικά	1
	7

1. Τὸ Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα τῶν ἐπὶ μέρους μαθημάτων νὰ ἀκολουθῇ βασικῶς τὰ ἐν Ἑλλάδι - προσηρμοσμένον εἰς τὰς παρ' ἡμῖν τοπικὰς συνθήκας.

2. Ἡ μεθοδολογία νὰ διδάσκεται ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ διάφορα μαθήματα κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη.

3. Ἡ διδακτικὴ ἐξάσκησης νὰ ἐντοπισθῇ εἰς τὰς δύο τελευταίας τάξεις, τῆς Α' περιοριζομένης εἰς παρακολούθησιν ὑποδειγματικῶν διδασκαλιῶν.

4. Τὸ ἀναγραφόμενον εἰς τὸ πρόγραμμα ὡς «φροντιστήριον» ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ ἀπασχολήσῃ τοὺς σπουδαστὰς εἰς τὸν κλάδον τῶν ἰδιαιτέρων διαφερόντων τῶν (ἐλευθέρα ἐκλογή, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς μερικῆς εἰδικεύσεως), νὰ τοὺς ἐθίσῃ εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης καὶ νὰ τοὺς βοηθήσῃ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς φοιτήσεώς τῶν εἰς τὴν Γ' τάξιν, εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ τὴν ὑποβολὴν εἰδικῆς διατριβῆς ὡς προϋποθέσεως διὰ τὴν προσέλευσιν τῶν εἰς τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις.

5. Τὸ σύνολον τῶν ὑποχρεωτικῶν περιόδων διὰ τοὺς τριτοεῖς περιορίζεται εἰς 25|26 - πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀνέτου ἀπασχολήσεώς τῶν εἰς τὰ ἐργαστήρια, τὴν βιβλιοθήκην, τὴν ἐπεξεργασίαν τῆς διατριβῆς τῶν καὶ τοὺς διαφόρους ἐσωτερικοὺς ὁμίλους τῆς Σχολῆς.

6. Εἰς τὸ ἀνωτέρω πρόγραμμα δὲν διαλαμβάνονται : τὸ προαιρετικὸν μάθημα τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, αἱ ἐλεύθεραι ἀθλοπαιδιαί, ἡ χορωδία, ἡ κηπουρικὴ ἐξάσκησης καὶ ἡ ἐνόργανος μουσικὴ. Ἐπίσης δὲν διαλαμβάνεται μάθημα ὑγιεινῆς διὰ τοὺς τριτοεῖς σπουδαστὰς.

ΑΡΣΑΚΕΙΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Η ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟΣ ΤΕΛΕΤΗ ΠΡΟΣ ΤΙΜΗΝ ΤΗΣ ΚΑΣ ΧΑΡΑΣ ΣΥΚΟΥΤΡΗ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Μία σεμνή, ἀλλὰ ἐξαιρετικὰ συγκινητικὴ τελετὴ διωργανώθηκε κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου στὴν Ἀρσάκειο Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία Ψυχικοῦ, ταυτοχρόνως μὲ τὴν ἐπίδοσι τῶν πτυχίων, πρὸς τιμὴν τῆς διευθυντρίας Κας Χαρὰς Συκουτρῆ, ποὺ ἀπεχώρησεν ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν.

Τὴν ἀποχαιρετιστήριον αὐτὴ ἐορταστικὴ ἐκδήλωσις ἐτίμησε διὰ τῆς παρουσίας τοῦ τῷ Διοικητικῷ Συμβούλιῳ τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας, ὁ Πρόεδρος κ. Παναγ. Πουλίτσας, ὁ εισηγητὴς τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν καθηγητῆς κ. Σπ. Καλλιᾶφας, ὁ Διευθυντὴς τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως κ. Θ. Φωτεινόπουλος, ὁ ἐπίτιμος Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Μαρασλείου Ἀκαδημίας κ. Ἐπαμ. Μπασσοκέας, οἱ καθηγηταὶ καὶ οἱ διδάσκαλοι τῶν Σχολῶν τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας, ἀκόμη δὲ πολλοὶ καὶ ἐκτιμῆται τοῦ ἔργου τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας.

Ἀφοῦ ἡ θαυμασία χορωδία τοῦ Ἀρσακείου ὑπὸ τὸν ἀκούραστο μουσουργὸ κ. Γερ. Ρομποτῆν ἔψαλεν ὠραϊότατα σχολικά ἄσματα, ἔγινεν ἡ καθιερωμένη ὀρκωμοσία τῶν τελειοφοίτων καὶ ἡ ἀπονομὴ τῶν βραβείων. Κατόπιν πρῶτῃ ἀνέβηκε στὸ βῆμα ἡ νέα διευθύντρια τῆς Ἀρσακείου Παιδ. Ἀκαδημίας Κας Ἐλισ. Καραγιαννοπούλου. Ἐτόνισεν ὅτι ἡ Κας Συκουτρὴ ἐπὶ 32 ἔτη ἐθυσίασε τὴν ζωὴν τῆς στὴν προσπάθεια ὅχι μόνον νὰ μεταδώσῃ γνώσεις, ἀλλὰ νὰ ἐμβάλῃ στὶς τροφίμους τῆς ζῆλον, ἐνθουσιασμόν καὶ τοὺς ἐμπνεύσῃ τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης γιὰ τὸ ὑψηλὸν λειτουργήμα τοῦ παιδαγωγοῦ. Ἐκαλλιέργησε στὴν ψυχὴ τους, ἀκόμη τὴ θρησκευτικότητα καὶ τὴν ἐθνικὴ συνείδησι, ὥστε ἡ ὅλη κατάρτισί τους νὰ εἶναι σύμφωνη μὲ τὶς ἐλληνικὰς παραδόσεις, προβάλλοντάς τὸν ἑαυτὴ τῆς ζωντανὸ ὑπόδειγμα πρὸς μίμησην σὲ κάθε περίπτωσι. Ἡ ἀγάπη δὲ καὶ ἡ ἀφοσίωσις, μὲ τὴν ὁποίαν σήμερα περιβάλλεται, ἀποτελεῖ τὴν πλήρη ἀναγνώρισιν τοῦ ἔργου τῆς.

Ἐλαβε κατόπιν τὸν λόγον ὁ ἐξοχώτατος κ. Παν. Πουλίτσας, Πρόεδρος τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας. Μὲ τὴ γνώριμῃ εὐγλωττίᾳ του, τὴν βαθύτητα τῆς σκέψεως καὶ τὴν καθαρότητα τῶν νοημάτων ποὺ διακρίνει τὴν ὁμιλίαν του, ἐξέφρασε τὴν πλήρη εὐαρέσκειαν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου γιὰ τὶς ὑπηρεσίας ποὺ ἡ τιμωμένη διευθύντρια προσέφερεν ἐπὶ 32 καὶ πλέον ἔτη εἰς τὸ Ἀρσάκειον, μὲ θερμοὺς λόγους ἐπήνεσε τὴν ἀφοσίωσιν τῆς εἰς τὸ καθῆκον, τὴν εὐσυνειδησίαν καὶ τὴν ἱκανότητα, μὲ τὴν ὁποίαν, ἐπὶ τόσα ἔτη, διηύθυνε τὸ ἴδρυμα.

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ εισηγητὴς τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας κ. Σπ. Καλλιᾶφας, ποὺ διεδέχθη τὸν κ. Πουλίτσαν εἰς τὸ βῆμα, ἔκαμε μιὰ θαυμασίαν σκιαγράφην τῆς παιδαγωγικῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ ἔργου τῆς Κας Συκουτρῆ. Ἡ εὐσυνειδησία, ἐτόνισεν, ἡ στοργὴ πρὸς τὶς σπουδάστριες καὶ τὶς μαθήτριες τῶν Προτύπων, ἡ ἀξιοθαύμαστος ψυχικὴ τῆς γαλήνης, ἡ εὐγένεια πρὸς τοὺς ὑφισταμένους, τοὺς συνεργάτας, τοὺς γονεῖς, πρὸς τὶς σπουδάστριες καὶ μαθήτριες, τὴν ἀνέδειξαν ἀξιόλογον ἐκπρόσωπον τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης. Ἐκφράζει δακρύων ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς τὴν λύπην του, διότι ἡ Πατρίς στερεῖται τῶν πολυτίμων ὑπηρεσιῶν τῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ ἀγαθὴ ἐπίδρασις τῆς θὰ συνεχισθῇ εἰς τὰς χιλιάδας τῶν διδασκαλισσῶν ποὺ ἐμόρφωσε.

Ἡ ὁμιλία τοῦ ἐπιτίμου Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῆς Μαρασλείου, ποῦ ἐπηκολούθησε, ἦταν μία ἐνθουσιώδης διαπίστωση, ἀλλὰ καὶ ἕνας ὕμνος τῶν ὑπηρεσιακῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ ἀτομικῶν ἀρετῶν τῆς παιδαγωγοῦ μας. Ἡ ἔκδοσις τοῦ περιοδικοῦ «Ὁρίζοντες», ποῦ ὀφείλεται στὴν ἰδική της πρωτοβουλία, ἡ καλλιέργεια τῆς συνεργασίας γονέων καὶ σχολείου καὶ ἡ σύμφιξις τῶν δεσμῶν τοῦ Ἀρσακείου μὲ τὰς ἀποφοίτους τοῦ ὑπῆρξαν ἔργα, ποῦ φέρουν τὴν σφραγίδα τῆς δημιουργικῆς προσωπικότητός της.

Ἐξ ἄλλου πολὺ συγκινητικὴ καὶ μεστή σὲ νοήματα ὑπῆρξεν ἡ ὁμιλία τῆς συμβούλου τοῦ ΣΑΦΕ (Συνδέσμου Ἀποφοίτων Φιλεκαπαιδευτικῆς Ἐταιρείας) διδός Ν. Παπανικολάου. Αἱ ἀπόφοιτοι τοῦ Ἀρσακείου ὄχι μόνον δὲν λησμονοῦν, ἀλλὰ αἰσθάνονται τὴν προσωπικότητά τους καὶ τὴν παιδαγωγική τους ὑπόστασι νὰ κυριαρχῇ ἀπὸ τὰ κύρια χαρακτηριστικά τῆς πολυαγαπημένης διευθυντρίας τους, τὴν γλυκύτητα, τὴν πραότητα, τὴν ἀπείρανη καλωσύνη καὶ τὴν ἀγάπη γιὰ τὸ παιδί, ἐνῶ μὲ τὸν Σύνδεσμο τῶν Ἀποφοίτων αἰσθάνονται κάθε στιγμὴ παρούσα τὴ μητρικὴ της προστασία σὲ κάθε ἠθικὸ κίνδυνο καὶ σὲ κάθε δυσκολία τῆς ζωῆς των.

Ἡ Κα Συκουτρὴ, μέσα σὲ μιὰ θύελλα χειροκροτημάτων, ἀνεβαίνει στὸ βῆμα. Εἶναι ὀλοφάνερη ἡ προσπάθεια ποῦ κατοβάλλει γιὰ νὰ συγκρατήσῃ τὴν συγκίνησίν της μέσα στὰ πλαίσια κάποιας συμβατικῆς τυπικότητος. Ἀποχαιρετᾷ τὰς τελειοφοίτους καὶ κάμνει ἕναν συντομώτατο ἀπολογισμό τῆς ἐργασίας της στὸ Ἀρσάκειο κατὰ τὰ 32 ἔτη τῆς ὑπηρεσίας της. Εὐχαριστεῖ θερμότατα τὸν κ. Πρόεδρο καὶ τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο γιὰ τὴν συμπαράστασίν των εἰς τὸ δυσχερὲς ἔργον τῆς Διευθύνσεως, τὸν κ. Καλλιάν, ὁ ὁποῖος, ὡς Ἐπόπτης τῶν Σχολῶν τῆς Φ.Ε., εἶχε προτείνει τὸν διορισμόν της, τὴν Καν. Ἐλ. Καραγιαννοπούλου, ἡ ὁποία ὡς ὑποδιευθύντρια τῆς προσέφερε πολὺτιμον βοήθειαν, τὸν Σύλλογον τῶν Ἀποφοίτων διὰ τὸ ἐγκωμιαστικὸ τοῦ ψήφισμα καὶ τίς φροντίδες του γιὰ τὰς ὑποτρόφους σπουδαστρίδας, τὴν Διευθύντριαν τοῦ Προτύπου, τοῦ Νηπιαγωγείου καὶ τὰς διδασκαλίσσας (αἱ περισσότεραι τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν μαθήτριά της) διὰ τὴν ἐγκάρδιον συνεργασίαν καὶ τὴν ἀγάπην των καὶ τέλος τὰς ἀποφοίτους διὰ τίς θερμὰς ἐκδηλώσεις των. Στὶς τελευταῖες ἀπευθύνει ἐκκλησίαν διὰ στενωτέραν συνεργασίαν, μίαν συνεργασίαν ποῦ ἐκδηλώνεται ἤδη μὲ τὸ περιοδικὸ «Ὁρίζοντες».

Κατόπιν ἡ Κα Συκουτρὴ στρέφει τὸν λόγον πρὸς τὰς τελειοφοίτους, γιὰ νὰ τίς ἀποχαιρετήσῃ καὶ νὰ τοὺς δώσῃ τίς τελευταῖες μητρικὰς ὑποθήκας της. Τοὺς συνιστᾷ συνεχῇ προσπάθειαν αὐτοβελτιώσεως καὶ ἀνόδου, ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς. Κυρία φροντίς των πρέπει νὰ εἶναι «ὄχι ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ψυχρῶν μεθόδων, ἀλλὰ ἡ διείσδυσις εἰς τὸν «Ἀνθρωπίνον αὐτὸν Κόσμον, τὸ Παιδί», ἡ ἀξιοποίησις τῶν δυνατοτήτων του, ὥστε νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν κοινωνίαν σωματικῶς καὶ ψυχικῶς ἰσόρροπον, μὲ συνέπειαν καὶ αὐτοσυνείδησιν, μὲ ἐλευθέραν καὶ «ὀλοκληρωμένην προσωπικότητα». Πρέπει νὰ δώσουν ὀλόκληρον τὸν ἑαυτὸν των εἰς τὸ παιδί, γιατί, ὅπως ἐπιγραμματικὰ ἐτόνισε, «τὸ ἔργον τῆς Ἀγωγῆς εἶναι κυρίως ἔργον προσφοράς καὶ ἀγάπης». Τὰς ἀποχαιρετᾷ καὶ τὰς συμβουλεύει νὰ μὴ λησμονοῦν τὸ Ἀρσάκειον, τὸν φάρον τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ προστρέχουν σὲ κάθε δύσκολη στιγμὴ τῆς ζωῆς των, τὴ στοργικὴ τους Μάνα, ποῦ πρόθυμα θὰ ἀνοίξῃ τὰ φτερά της γιὰ νὰ τοὺς προσφέρῃ κάθε δυνατὴ βοήθειαν.

Μετὰ τὴν ὁμιλίαν τῆς Κας Συκουτρῆς, ἔγιναν σύντομες προσφωνήσεις, συνοδευόμεναι ἀπὸ λουλούδια ἢ ἀναμνηστικὰ δῶρα, τῆς Κας Φράγκου, ὑποδιευθυντρίας τοῦ Γυμνασίου Ψυχικοῦ, τοῦ Καθηγητικοῦ Συλλόγου τῆς Παιδ. Ἀκαδημίας Ψυχικοῦ, τῶν σπουδαστριῶν καὶ τῶν Ἀποφοίτων. Ὁ

Καθηγητικὸς Σύλλογος προσέφερε στὴν τιμωμένη ἕνα ἔκμαγειον τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἐφήβου τοῦ Μαραθῶνος, αἱ σπουδαστρίαι μίαν ἀναμνηστικὴν πλάκα μὲ ἕνα πυρσὸν στὸ κέντρο καὶ ἄλλα.

Ἐπηκολούθησε ἕνας ὕμνος μὲ τὸν τίτλο «Στὴ μορφὴ μιᾶς μητέρας», ἀφιερωμένος στὴν Κα Συκουτρὴ καὶ μελοποιημένος ἀπὸ τὸν καθηγητὴ κ. Γ. Ρομποτῆ, τὸν θαυμάσιον αὐτὸν ὕμνον, ποῦ ἐκφράζει μὲ ζωντάνια καὶ λυρισμὸ τὰ αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάπης τῶν ἀποφοίτων τοῦ Ἀρσακείου πρὸς τὴ στοργικὴν τους μητέρα, συνέθεσαν σὰν ποιητικὸ κείμενον τὸ 1951 αἱ τελειοφοῖτοι τῆς Παιδ. Ἀκαδημίας Ψυχικοῦ καὶ ἐξετέλεσε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ ἴδιο ἔτος ἡ χορωδία τῶν σπουδαστριῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς τελειοφοίτου Ξανθῆς Καραλῆ.

Ἀπὸ τοὺς προσκεκλημένους, ποῦ παλαιότερα συνεδέοντο μὲ τὴν τιμηθεῖσαν, δὲν παρέστη στὴν τελετὴ ἕνεκα ἀπροόπτου ἐμποδίου ὁ Διευθυντὴς τῆς Μαρασλείου Παιδ. Ἀκαδημίας κ. Σπύρος Παγιατάκης, ὁ ὁποῖος καὶ περιελαμβάνετο μεταξὺ τῶν ὁμιλητῶν τῆς τελετῆς. Τὴν ἀθέλητη ἀπουσία του ἔσπευσε νὰ ἀναπληρώσῃ μὲ μίαν ἐνθουσιώδη ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Κα Συκουτρὴν. Μὲ τὴν ἄδειά του, δημοσιεύουμε ἐδῶ τὰ κυριώτερα σημεῖα τῆς ἐπιστολῆς του, αὐτὰ ποῦ σκιαγραφοῦν ζωντανότερα τὴν παιδαγωγικὴν προσωπικότητα τῆς ἀλησιμόνητης διευθυντρίας τῆς Ἀρσακείου Παιδαγ. Ἀκαδημίας.

Ἀγαπητὴ μου Κα Συκουτρὴ.

Εἶναι βαθυτάτη ἡ συγκίνησις ὑπὸ τῆς ὁποίας κατέχομαι, ὅταν ἀναλογίζωμαι ὅτι μία παιδαγωγὸς τοῦ ἰδικοῦ σας ἤθους, τῆς ἰδικῆς σας ἐπιστημονικῆς ὑπεροχῆς καὶ ἀκαταπονήτου δραστηριότητος ἀποσύρεται τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας ἀπὸ τὴν Ἀρσάκειον Παιδ. Ἀκαδημίαν, τὴν ὁποίαν τόσον ἠγαπήσατε καὶ εἰς τὴν προκοπὴν τῆς ὁποίας ἀφιερῶσατε, τι πολὺτιμον ἔχετε εἰς σοφίαν καὶ ἀρετὴν.

Κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν, ὑπῆρξατε ὑποδειγματικὴ ὡς παιδαγωγός, ὡς ἐπιστήμων, ὡς ἄνθρωπος. Ἐδώσατε τὴν ζωὴν, τὴν ψυχὴν σας ὀλόκληρον εἰς τὸ περίπυστον αὐτὸ ἴδρυμα, τὸ Ἀρσάκειον, τὸ ὁποῖον, παρὰ τὰς μεταβολὰς τῶν καιρῶν καὶ τῶν ἀντιλήψεων, ἐξακολουθεῖ νὰ κρατῇ ὑψηλὰ τὸν πυρσὸν τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς του ὑπεροχῆς. Συνεδέσατε τὸ ὄνομά σας (ἕνα ὄνομα ποῦ θὰ ὑπενημιζῇ πάντοτε μίαν προῶως ἀπολεσθεῖσαν δόξαν τῆς Νεοελληνικῆς Γραμματείας) μὲ τὰς γονιωτέρας προσπάθειάς καὶ τὰς θετικωτέρας πραγματοποιήσεις τῆς Ἀκαδημίας σας. Μετηγγίσσατε παλμόν, ζωὴν καὶ ἐνθουσιασμόν εἰς τὰς χιλιάδας διδασκαλίσσας ποῦ ἐμορφώσατε μὲ τὰ θεῖα νάματα τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς παιδείας καὶ τὰ φῶτα τῆς ἀληθοῦς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης. Μὲ τὴν ἀκάματον δραστηριότητά σας ἐνεπνέετε, μὲ τὴν θρησκευτικὴν ἀφοσίωσίν σας εἰς τὸ καθήκον ἐφρονηματίζετε, μὲ τὴν καλωσύνην καὶ τὴν γλυκύτητα τοῦ ὅφους συνηρπάζετε, μὲ τὴν σπανίαν πνευματικὴν σας καλλιέργειαν διηγείρετε τὴν ἐφεσιν πρὸς τὴν μάθησιν, μὲ τὴν σεμνότητά σας, ἐναρμονίως πάντοτε συναπτομένην πρὸς μίαν μόνιμον αἴσθησιν προσωπικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἀξιοπρεπείας, παρείχετε ἐν παντὶ τὸ μέτρον τοῦ ἐναρέτου ἤθους σας καὶ τῆς πληρότητος τοῦ ὡραίου ψυχικοῦ σας κόσμου.

Ὡς διευθύντρια τῆς Ἀρσακείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας κατωρθώσατε νὰ ἐναρμονίσετε τὸ φιλοπρόδοον πνεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ τὴν παιδαγωγικὴν ἐπικαιρότητα μὲ τὴν πατροπαράδοτον αὐστηρότητα καὶ τὴν συντηρητικὴν γραμμὴν τοῦ Ἀρσακείου καὶ νὰ ἀποδείξετε, οὕτω, ὅτι ἡ πραγματικὴ πρόοδος εἰς τε τὴν θεωρίαν καὶ τὴν παιδαγωγικὴν πράξιν δὲν ἀντιμάχεται τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς παραδόσεως τοῦ

Ἔθνους. Οὕτω προσεφέρατε εἰς τοὺς ἀρνητὰς τῆς προόδου, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀδιαλλάκτους ὑμνητὰς τῶν νέων παιδαγωγικῶν εἰδώλων, ἄριστον διδάγμα, εἰς τὴν Παιδείαν δὲ γενικώτερον μίαν ἐπὶ πλέον ὑπηρεσίαν, ἐξόχως πολῦτιμον.

Ἐλέχθη ὅτι πραγματικὸς παιδαγωγὸς χωρὶς ὁλοκληρωτικὴν προσφορὰν τῆς ψυχῆς τοῦ δὲν νοεῖται. Καὶ ὑμεῖς ὑπῆρξατε μία πραγματικὴ παιδαγωγός, διότι ἐδώσατε τὸ πᾶν εἰς τοὺς ἄλλους καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν σας ἐκρατήσατε μόνον τὴν ἡθικὴν ἱκανοποίησιν, ὅτι ἐξεπληρώσατε τὸ καθήκον σας.

Ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρεία, ἡ ὁποία ἔχει τὸ ζηλευτὸν προνόμιον νὰ προεδρεύεται ἀπὸ τὴν πανελληνίου κύρους φωτεινὴν προσωπικότητα τοῦ κ. Π. Πουλίσσα, θὰ ἔχη πάντα λόγον νὰ θλίβεται, διότι θὰ στερηθῇ τῶν πολυτίμων ὑπηρεσιῶν σας.

Ὡς θαυμαστὴς τοῦ ἔργου τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας, μετέχω εἰλικρινῶς τῶν συναισθημάτων τούτων, ἀλλὰ καὶ αἰσθάνομαι πραγματικὴν ἀνακούφισιν, ἀναλογιζόμενος ὅτι τὴν σκυτάλην τῆς διευθύνσεως ποραδίδετε εἰς τὰ στιβαρὰ καὶ τίμια χέρια μιᾶς διαδόχου, ἡ ὁποία (τὸ πιστεύω βαθύτατα) μὲ τὸ ἄσπilon ἦθος, τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἀρτίαν ἐπιστημονικὴν τῆς συγκρότησιν θὰ τιμήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ιδρύματος, συνεχίζουσα σταθερῶς τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον ὑμεῖς ἐχαράξατε.

Εὐχομαι, φιλότατη Κα Συκουτρῇ, ὅπως καὶ ὡς ἰδιώτης, ἐπὶ ἔτη μακρά, μᾶς δίδετε τὴν χαρὰν νὰ σᾶς αἰσθανώμεθα κοντὰ μας ὕγιη, ἀκμαίαν, μὲ τὴν καρδίαν γεμάτην ἀπὸ ἀγάπην διὰ τὴν Παιδείαν καὶ τοὺς καλοὺς φίλους σας.

Σᾶς φιλῶ τὸ χέρι

Μὲ ἄπειρον σεβασμὸν καὶ θερμὴν ἀγάπην

Σπ. Παγιατάκης

Διγντῆς τῆς Μαρσασλείου Παιδ. Ἀκαδημίας

Σ. Π.

II. Ἀποχαιρετιστήριος ἐκδήλωσις τοῦ Προτύπου Δημοτικοῦ Σχολείου

Ἀρσακείου Ψυχικοῦ ἐπὶ τῇ ἀποχωρήσει τῆς Διγντῆς τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας κ. Χαράς Συκουτρῇ.

Μαζί μὲ ὅλους τοὺς σκοποὺς ποὺ ἐπιδιώκει τὸ σχολεῖον μας εἶναι καὶ τὸ ὅτι φροντίζει νὰ ἐνδυναμώσῃ εἰς τὰ παιδικὰς ψυχὰς τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν βαθεῖαν ἐκτίμησιν γιὰ τὰ πρόσωπα ποὺ ἐκουράστηκαν πολλὰ χρόνια, διὰ νὰ μορφώσουν αὐτὰ καὶ νὰ μορφώσουν καὶ ἄλλα παιδιὰ ὅμοια μὲ αὐτὰ.

Μὲ τὴν σκέψιν αὐτὴν ὠθήσαμεν ἐφέτος τὰς μαθητρίδας μας, νὰ ἐκφράσουν τὴν εὐγνωμοσύνην των καὶ τὸν σεβασμὸν των πρὸς τὴν ἀποχωροῦσαν τῆς ὑπηρεσίας σεβαστῆς Διευθύντριας τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας κ. Χαράς Συκουτρῇ.

Τὴν ἐγνώριζον ὅλοι αἱ μαθήτριά μας καὶ τὴν εἶχαν νοιώσει πάντοτε κοντὰ τους.

Ἡ εἶδησις, ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ φύγῃ ἀπὸ κοντὰ μας, ἐσκόρπισε συγκίνησιν καὶ πικρίαν εἰς τὰς συναδέλφους, αἱ ὁποῖαι στὴ ρίμα καὶ στὸ στίχον προσεπάθησαν νὰ ἐκδηλώσουν τὰ συναισθήματά των, ἀλλὰ καὶ αἱ μικραὶ μαθητριοῦλαι μας μὲ πολλὴν συγκίνησιν καὶ μὲ πολὺν σεβασμὸν ἐξεδήλωσαν τὴν λύπην των διὰ τὸν ἀποχωρισμὸν αὐτόν.

Ἄλλαι μὲ ὀλίγα λουλούδια, ἄλλαι μὲ μικρὰ ποιήματα, ἄλλαι μὲ ὀλίγα λόγια, προσεπάθησαν νὰ ἐκφράσουν τὸ τί νοιώθουν.

Διωργανώθη ἓνα πρόγραμμα ἑορταστικὸν καὶ πολὺ συγκινητικόν, τὸ ὁποῖον ἐξετελέσθη τῇ 18ῃ Μαΐου εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ θεάτρου τοῦ Ἀρσακείου. Τὴν ἑορτὴν παρηκολούθησαν αἱ μαθήτριά τῆς Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως τοῦ Προτύπου, ὅλον τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν αὐτοῦ καὶ τὸ προσωπικὸν τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας καθὼς καὶ αἱ σπουδάστριά καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ἀρσακείου Γυμνασίου Ψυχικοῦ καὶ διδασκάλισσαι τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Ἀρσακείου-Τοισιτσείου Ἀθηνῶν καὶ οἱ γονεῖς τῶν μαθητρίων τῆς ΣΤ' Προτύπου.

Τὸ θέατρον διεκοσμήθη καταλλήλως καὶ παρουσίαζεν ἓνα εὐχάριστον φιλικὸν καὶ θερμὸν περιβάλλον.

Ἐν ἀρχῇ ἡ χορωδία ἐψαλε μίαν προσευχὴν καὶ κατόπιν μαθήτριά τῆς ΣΤ' τάξεως ἀπήγγειλε τὸ ποίημα «σμίλεψε, δάσκαλε, ψυχές».

Κατόπιν ἡ μαθήτριά Δανιόλου Λία τῆς ΣΤ' τάξεως ἀπεχαιρέτησε τὴν κ. Συκουτρῇ ἐκ μέρους τῶν μαθητρίων τοῦ Προτύπου, ὅταν δὲ ἐτελείωσεν, μία ὁμὰς ἀποτελουμένη ἐκ μιᾶς μαθητρίδας ἐκάστης τάξεως προσέφερεν εἰς τὴν κ. Συκουτρῇ ὠραῖον ἀναμνηστικὸν δῶρον ἓνα ἀντίγραφον τοῦ Resubray τὸ ὁποῖον παριστᾷ ἓνα παιδί, διὰ νὰ δίδῃ εἰς τὴν κ. Συκουτρῇ διαρκῶς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ παιδιοῦ ποὺ τόσον ἀγάπησε καὶ ἐζήσῃ κοντὰ του, ταυτοχρόνως δὲ ἡ μαθήτριά Βαφειάδου Ἀθηνᾶ τῆς Γ' τάξεως ἀπήγγειλε ἰδικὸν τῆς ποίημα, ἐκφράζον τὴν λύπην τῆς διὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς κ. Συκουτρῇ.

Κατόπιν ἡ διδασκάλισσα δις Ἰωάννα Κουλιανοῦ ἀπήγγειλε τὴν ὑπ' αὐτῆς ποιηθεῖσαν ἀκροστιχίδα «εἰς τὴν κ. Χαρὰν Συκουτρῇ».

Ἡ χορωδία μὲ παλμὸν καὶ ρυθμὸν ἐτραγούδησε τὸ ᾄσμα «Τὸ τραγούδι τῆς ἐργασίας» καὶ μαθήτριά τῆς Ε' τάξεως ἀπήγγειλε τὸ ποίημα «Μὴν ἀποκάμης, δουλεύτῃ».

Κατόπιν ἡ διδασκάλισσα κ. Βασιλικὴ Χατζηπαπαγεωργίου ὠμίλησε μὲ θέμα «ἡ κ. Συκουτρῇ ὡς καθηγήτριά μας» ἡ δὲ διδασκάλισσα δις Βασίλική Μπαϊρακτάρη ἀπήγγειλεν ἰδικὸν τῆς ποίημα μὲ τίτλον «εἰς τὴν Σεβαστὴν μας Διευθύντριαν».

Πάλιν ἡ χορωδία ἐτραγούδησεν τὸ ᾄσμα «γιὰ σέ, γλυκεῖα Ἑλλάδα» καὶ κατόπιν ἡ κ. Κουμανάκου-Κανελλοπούλου ἡ ὁποία ὑπῆρξε καὶ μαθήτριά τῆς κ. Συκουτρῇ ἀπεχαιρέτησεν αὐτὴν ἐκ μέρους τῶν γονέων τοῦ Προτύπου μας προσφέρονσα εἰς αὐτὴν κατόπιν λουλούδια.

Ἐπηκολούθησεν ἡ ἀπαγγελία τοῦ ποιήματος τῆς διδασκαλίσσης δ. Ἀννας Πρωτοπαπᾶ μὲ τίτλον «Εὐγνωμοσύνη».

Κατόπιν ὠμίλησεν ἡ Διευθύντρια τοῦ Προτύπου κ. Βασίλ. Ἀλεξοπούλου-Καμπαλοῦρη ἐξαίρουσα τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργον τῆς κ. Συκουτρῇ, τὸν στενὸν δεσμὸν αὐτῆς μετὰ τοῦ Προτύπου καὶ τῶν μαθητρίων αὐτοῦ. Κατόπιν προτρέπουσα τὰς μαθητρίδας νὰ ὑψώσουν τὰς ἀννάς των παιδικὰς ψυχὰς πρὸς τὸν Οὐράνιον Πατέρα καὶ νὰ δεηθοῦν νὰ χαρίτῃ ὕψειαν καὶ χαρὰν εἰς τὴν κ. Συκουτρῇ, τῆς ηὐχέθη καὶ ἐκ μέρους τοῦ προσωπικοῦ κάθε χαρὰν καὶ εὐτυχίαν εἰς τὸν μετέπειτα βίον τῆς.

Ἡ κ. Συκουτρῇ πολὺ συγκινημένη ἀπήντησεν εἰς τὴν ὁμίλειαν αὐτὴν.

Κατόπιν ἡ χορωδία μὲ τὸ ᾄσμα «Ἀποχωρισμός» ἐσκόρπισε μεγάλην συγκίνησιν, τὴν ὁποίαν ἐδυνάμωσε τὸ ποίημα τῆς καθηγήτριάς κ. Ξανθίπης Παναγιωτοπούλου καὶ τὸ ποίημα ἀφιερῶμένο ἀπὸ τὰ παιδιὰ τοῦ Προτύπου εἰς τὴν κ. Συκουτρῇ, καθὼς καὶ ἡ ἀκροστιχὶς τῆς μαθητρίδας τῆς ΣΤ' τάξεως Μαρίας Κυλάκου, εὐχομένη εἰς τὴν κ. Συκουτρῇ εὐτυχία.

Μὲ τὸν ὕμνον τῆς Ἀρσακειάδος ἔληξεν ἡ ὠραία αὕτη, συγκινητικὴ ἑορτή.

Ἐξήσαμε ὅλοι εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν μεγάλης συγκινήσεως. Τὰ ποιήματα καὶ τὰ ἄσματα τῆς χορωδίας ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς διδασκαλίσσης καὶ μουσικοῦ δ. Χαράς Κοκκολάκη, ἐβοήθησαν εἰς τὸ νὰ νοιώσουν ὅλοι μαζί, μαθητρίαι, προσωπικόν, σπουδαστρίαι καὶ γονεῖς, σεβασμὸν καὶ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν ἀποχωροῦσαν Διευθύντριαν.

Εἰς τὰς ψυχὰς τῶν μαθητρίων μας ἐκαλλιεργήθη ἡ σκέψις, ὅτι πρέπει νὰ τιμοῦν καὶ νὰ εὐγνωμονοῦν τὰ πρόσωπα ποὺ ἐκουράσθησαν δι' αὐτὰς διὰ νὰ τὰς ἐκπαιδεύσουν καὶ νὰ τὰς μορφώσουν.

Β. Ἀλεξοπούλου - Καμπαλούρου
Διευθύντρια Ἀρσακείου Προτύπου Δημοτ. Σχολείου

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ

1. ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΙΝΗΣΙΝ ΤΗΣ Β' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

«Αἱ παρακάτω ἰδέαι ἔρχονται ὡς συνέχεια τῆς νέας ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως στὴν περιφέρειάν μας ποὺ ἄρχισε μὲ τὰς ὥραϊας ἐκδηλώσεις, πρωτοφανεῖς στὴν ἱστορίαν τῶν δασκάλων καὶ τῶν σχολείων, στὰ Κέντρα Ρωμανοῦ Σενίκου καὶ Γραμμένου. (Ὅμοιοι ἀθλητικοὶ ἀγῶνες ὅλων τῶν σχολείων—διάλογοι μεταξὺ τῶν δύο κόσμων Κέντρου καὶ ὑπαιθρου)».

Ὁ Δημιουργὸς τῆς κινήσεως αὐτῆς εἰς τὴν Β' Ἐκπαιδευτικὴν περιφέρειαν δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν ἐπιθεωρητὴν κ. Π. Νινιόν, ὁ ὁποῖος μὲ ἀποφασιστικότητα καὶ παρ' ὅλας τὰς δυσκολίας καὶ ἀντιξοότητος ποὺ συνήντησε, πλησίασε τὸ ρεῦμα τῆς γνησίας ἀγωγῆς εἰς τὴν πραγματικὴν του πηγὴν, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἄλλη παρὰ ὁ ἴδιος ὁ λαὸς σὲ κάθε Κοινότητα καὶ σὲ ὅλες τῖς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς του. Καὶ πολὺ ὀρθά· διότι ἡ ἀγωγή καὶ ἡ μόρφωσις δὲν ἀρχίζει ἀπὸ τὸ λογικῶς ἐπινοηθὲν καὶ τεχνητῶς κατασκευασθὲν διδακτικὸν σύστημα, ἀλλὰ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν πραγματικότητα τῆς ὁλότητος τῆς ζωῆς καὶ καταλήγει εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῆς μορφώσεως τοῦ κάθε σχολείου ἰδιαίτερως.

Ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη τῆς Παιδείκης μᾶς τὸ λέγει καθαρά καὶ ἑξάστερα ὅτι ὅλη μας ἡ ζωὴ καὶ ἰδιαίτερως ἡ ζωὴ μέσα εἰς τὰ γυμναστήρια, εἰς τὰ ἐργαστήρια, εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ εἰς κάθε ἐλευθέραν συναναστροφὴν, ὅλα αὐτὰ εἶναι μίᾳ ἀδιάλειπτος διδασκαλία καὶ μάθησις, μορφώνει καὶ μορφώνεσθαι, ἐπιδρᾶν καὶ δέχεσθαι ἐπιδράσεις. Ὅσον δηλαδὴ περισσότερον ἀντιλαμβάνομεθα τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ τρόπον τινὰ ὡς σχολεῖον ἐν μεγεθύνει τόσο ἐυκολώτερον θὰ μπορέσωμεν νὰ κατανοήσωμεν τὸν σκοπὸν τοῦ εἰδικοῦ ἰδρύματος ποὺ λέγεται σχολεῖον καὶ τόσο ἐυκολώτερον θὰ βροῦμε στηρίγματα διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ σχολείου αὐτοῦ.

Γι' αὐτὸ λοιπὸν πολὺ σωστὰ ὁ ἡγέτης αὐτὸς τῆς Β' Ἐκπαιδευτικῆς περιφέρειας Ἰωαννίνων κινητοποίησεν ὅλους τοὺς παράγοντας σὲ κάθε ἀπόμειρο Συνοικισμό τῆς περιφέρειας τοῦ ἤτοι ἱερεῖς, Προέδρους, Κοινotάρχας, τὰ Μέλη τῶν σχολικῶν ἐφορειῶν, ἱατροὺς, γεωπόνους, ἀστυνόμους καὶ γενικῶς κάθε παράγοντα ποὺ παίζει ἀποφασιστικὸν ρόλον στὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀγωγῆς καὶ ἡ προσπάθειά του αὐτὴ ἐστέφη ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας διότι ὁ ἀκούραστος αὐτὸς ἐπιθεωρητὴς ἔλαβε τὰ μέτρα του. Ἦνωσε πρῶτον τοὺς δασκάλους τῆς περιφέρειας του καὶ τῖς ἐνέργειές των μέσα καὶ ἔξω τοῦ σχολείου σὲ ὁμάδες μόνιμες γειτονικῶν σχολείων. Κινούμεναι αἱ ὁμάδες αὐταὶ καὶ πλαισιούμεναι μὲ τοὺς παραπάνω παράγοντας ἀντιμετωπίζουν τώρα ὅλα τὰ θέματα τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ κοινοτικῆς ἀναπτύξεως ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν ὑπαιθρον.

Καταρτίζονται προγράμματα ἀπὸ κοινοῦ σὲ κάθε Κοινότητα ποὺ θὰ ἀνεβάσουν γρήγορα τὸ ἐπίπεδον, τὸ βιοτικόν, τὸ ἐκπολιτιστικόν, τὸ πνευματικόν, τὸ ἐκπαιδευτικόν. Λαμβάνουν χώραν κινήσεις ἀνευ προηγουμένου ὁλοκληρῶν περιοχῶν σὲ κατασκευὴν ἀφοδευτηρίων, ἰδιωτικῶν λουτρῶν, οἰκιακῶν δρόμων, Κοινοτικῶν προχείρων γεφυρῶν, καθαρισμὸν πηγαδιῶν, Κοινοτικῶν δενδροφυτεύσεων, εἰσαγωγὴ καινούργιας καλλιέργειας καὶ ράτσας ζώων, κονσερβοποιήσεις ξηρῶν καρπῶν καὶ ὁργάνωσις κατοικιῶν ὅλων τῶν μαθητῶν μὲ τὰς νέας ἀπαιτήσεις τῆς ἀγωγῆς.

Γίνονται συναθροίσεις καὶ τελεταὶ ἐκάστης ὁμάδος τῶν σχολείων μὲ ὅλους τοὺς παράγοντας ἤτοι μὲ τοὺς γονεῖς καὶ κηδεμόνας, Κοινοτικούς ἄρχοντας κ.λ.π. εἰς γραφικὰ ἐξωκκλήσια καὶ εἰς τὰς αἰθούσας τῶν σχολείων μὲ εἰδικὴς λειτουργίαι καὶ κοινὴν τῶν πάντων Μετάληψιν, μὲ Κοινὰ Εὐχέλαια, μὲ κοινὰς διδακτικὰς ἐκδρομὰς, εἰς τὰς ὁποίας ὁμοίως οἱ πάντες συμμετέχουν μὲ χαρακτῆρα πνευματικόν ἀλλὰ καὶ μὲ εὐρύτερες συναθροίσεις τῶν κατοίκων ὁλοκληρῶν περιοχῆς, εἰς τὰς ὁποίας γίνονται διδασκαλαὶ εἰδικῶν ποὺ μετακαλοῦνται βάσει Προγράμματος ἐκ τῆς Πρωτευούσης τοῦ Νομοῦ (Παιδαγωγοί, Οἰκονομολόγοι, Φυσικοί, Μαθηματικοί, Γεωπόνοι κ.λ.π.), ὁμιλίας καὶ διδασκαλαὶ εἰς τοὺς δασκάλους καὶ τοπικοὺς παράγοντας, ἅτινα ὅλα συνθέτουν τὸ νέον πνεῦμα τῆς ἀγωγῆς εἰς τὸ βαθύτερον νόημά του καὶ τὴν πληρεστέραν ἐκφράσιν καὶ ἐφαρμογὴν του.

Ὅλοι οἱ διδάσκαλοι τῆς περιφέρειας αὐτῆς ἐπειδὴ βρήκαμε τὸν κατάλληλον ἡγέτην ποὺ ξέρει νὰ κινῇ καὶ νὰ μᾶς κατευθύνῃ εἰς νέους δρόμους, ξεκινήσαμε κοντὰ του ἀδιάσπαστοι μὲ ἐνθουσιασμόν καὶ μὲ ἀπόφασιν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴν σταματήσωμεν εἰς κανένα τέρμα. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἰδέα τῆς γνησίας ἀγωγῆς ὅπως τὴν σφυρηλατοῦν καὶ ἐμφανίζουν τὴν σιγμὴν αὐτὴν οἱ γίγαντες τῆς Παιδαγωγικῆς, καὶ ὅχι αἱ ξηραὶ διατάξεις ποὺ μέχρι τώρα ἀποτελοῦσαν γιὰ τοὺς δασκάλους τροχοπέδην καὶ φράγμα ἀξέπεραστο μπροστὰ τους. Μᾶς χρειαζόταν ἡ νέα πνοὴ καὶ εὐρέθηκε σὲ ἓνα νέον Προϊστάμενόν μας.

Ἀθαν. Κίτσης

2. Π Ο Ρ Ι Σ Μ Α Τ Α

ΤΟΠΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ Γ' ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Τὴν 7ην καὶ 8ην Μαΐου συνεκροτήθησαν ἐν τῇ Γ' Περιφερείᾳ Ἀθηνῶν καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ κ. Παναγιώτου Γκίκα δύο τοπικὰ παιδαγωγικὰ συνέδρια, τὸ ἐν εἰς τὸ 3ον Δημοτικὸν Σχολεῖον Ν. Φιλαδελφείας μὲ συμμετοχὴν τῶν διδλῶν τῆς Α' τάξεως ἀπάντων τῶν σχολείων τῆς περιφέρειας, Δημοσίων καὶ Ἰδιωτικῶν, καὶ τὸ ἕτερον εἰς τὸ 3ον Δημοτικὸν Σχολεῖον Ν. Λιουσίων μὲ συμμετοχὴν τῶν διδλῶν τῆς Εἰς τάξεως ἀπάντων ἐπίσης τῶν σχολείων, Δημοσίων καὶ Ἰδιωτικῶν, τῆς αὐτῆς περιφέρειας.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἐν τῷ 3ῳ Δημοτικῷ Σχολεῖῳ Ν. Φιλαδελφείας συνέδριον, οἱ σύμβουλοι παρηκολούθησαν τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ε.Σ.Δ. διεξαχθεῖσαν προμεσημβρινὴν ἐργασίαν ἐν τῇ Α' τάξει τοῦ σχολείου τούτου, ἀκολούθως δὲ διεξήγαγον, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ, διεξοδικὴν συζήτησιν ἐπὶ τῆς ἀξίας τῆς Ε.Σ.Δ. καὶ τῆς δυνατότητος ἐφαρμογῆς αὐτῆς εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Τὰς ἐκτεθείσας ἀπόψεις συνοψίσας ἐν τέλει ὁ Ἐπιθεωρητὴς, διευτύπων ὡς κατωτέρω τὰ ἐξαχθέντα πορίσματα:

Α'. 'Ενιαία Συγκεντρωτική Διδασκαλία.

1. 'Η Ε.Σ.Δ., ήτις δὲν εἶναι οὔτε μέθοδος, οὔτε πορεία διδασκαλίας, ἀναφέρεται τόσον εἰς τὴν ὕλην καὶ τὰ προγράμματα, ὅσον καὶ εἰς τὴν μέθοδον καὶ τὸν τρόπον διδασκαλίας, διαγράφει ἐκ τῶν προγραμμάτων τὰ ἰδιαίτερα κατὰ ἐπιστημονικοὺς κλάδους μαθήματα καὶ ἀντ' αὐτῶν τοποθετεῖ ἐνότητες γνώσεων εἰλημμένας ἐκ τῆς ζωῆς, τοῦ ἀμέσου δηλ. κοινωνικοῦ, πολιτιστικοῦ καὶ φυσικοῦ περιβάλλοντος τοῦ μαθητοῦ.

2. 'Η Ε.Σ.Δ. στηρίζεται ἀπολύτως ἐπὶ παιδαγωγικῶν καὶ ψυχολογικῶν βάσεων καὶ εἶναι δημιούργημα τοῦ νέου σχολείου καὶ τῆς συγχρόνου παιδαγωγικῆς ἐρεῦνης, ἀποτελεῖ δὲ ἐν ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἀξιωμάτων τῆς συγχρόνου Διδακτικῆς διότι:

α) Εἶναι τὸ καλὺτερον σύστημα συγκεντρώσεως τῆς ὕλης καὶ ἐνότητος τῶν γνώσεων.

β) Διὰ τῆς διὰ ταύτης συγκεντρώσεως καὶ παροχῆς τῶν γνώσεων κατὰ ἐνότητος, ἀποφεύγεται ἡ διάσπασις τῆς συνειδήσεως καὶ ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐνότης τοῦ ψυχικοῦ βίου, διὰ τῆς ἁρμονικῆς συμμετοχῆς κατὰ τὴν διδασκαλίαν διανοήσεως, συναισθήματος καὶ βουλήσεως.

γ) 'Εχει ἀφετηρίαν αὐτὸν τοῦτον τὸν μαθητὴν, διότι αἱ δι' αὐτῆς παρεχόμεναι γνώσεις ἀντλοῦνται ἀπὸ τὰ βιώματα αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ἀμέσων διαφερόντων του.

δ) 'Ανταποκρίνεται πλήρως εἰς τὸ παιδαγωγικὸν ἀξίωμα τῆς Στενῶτερης Πατρίδος.

ε) Θεραπεύει ὅσον οὐδεμία ἄλλη μέθοδος τὰς ἀρχὰς τῆς αὐτενεργείας, τῆς ἐποπτείας καὶ τῆς ἐργασίας.

στ) Καλλιεργεῖ τὸν ἐλεύθερον διάλογον μεταξὺ τῶν μαθητῶν καὶ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν σύγχρονον παιδαγωγικὴν ἀπαίτησιν τῆς ἐξατομικευμένης διδασκαλίας.

3. Διὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἐφαρμογὴν τῆς ἀπαιτεῖται:

α) 'Η δημιουργία ἐντὸς τῆς τάξεως φιλικῆς καὶ εὐχαρίστου ἀτμοσφαιρας.

β) 'Η πραγματομοίησις πολλῶν ἐπισκέψεων καὶ ἡ ἄσκησις τῶν μαθητῶν εἰς τὴν προσεκτικὴν παρατήρησιν.

γ) 'Η ὑπαρξίς πλουσίων ἐποπτικῶν μέσων διδασκαλίας καὶ κατάλληλος ρύθμισις τῶν διδακτηριακῶν χώρων.

δ) 'Ο ἐθισμὸς τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἀναστροφὴν μὲ τὰ βιβλία, ἡ εἰσαγωγή αὐτῶν εἰς τὰς μεθόδους καὶ τρόπους ἐργασίας καὶ ἡ ἀνάθεσις εἰς αὐτοὺς ποικίλων κατ' οἶκον ἐργασιῶν.

ε) Πολύπλευρος μόρφωσις, εὐκινησία, σαφὴς γνώσις τῶν πορισμάτων τῆς συγχρόνου ψυχολογίας καὶ παιδαγωγικῆς καὶ ἔμφυτος παιδαγωγικὴ ἱκανότης ἐκ μέρους τοῦ διδάσκοντος.

4) 'Ο ἀποφασίζων νὰ ἐφαρμόσῃ ταύτην διδῶν ὀφείλει νὰ προετοιμασθῇ ἱκανῶς διὰ τῆς καταστρώσεως γενικοῦ τινὸς σχεδίου ἐργασίας. Τὸ σχέδιον τοῦτο θὰ περιλαμβάνῃ τὰς γενικὰς ἐνότητες καὶ τὰς ἐπὶ μέρους τοιαύτας, αἵτινες πρόκειται νὰ διδασθῶσι καθὼς καὶ τὰ ἀπαιτηθησόμενα ἐποπτικά μέσα, ἐπισκέψεις μαθητῶν κ.τ.λ.

Αἱ μεθοδικαὶ ἐνότητες θὰ ἐξευρίσκωνται καὶ θὰ προγραμματίζωνται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ σχολικοῦ ἔτους, εἰ δυνατόν ἀπὸ τοῦ θέρους. Διότι ὅσον κ' ἂν γίνεται λόγος περὶ καταργήσεως προγραμματικῆς διδασκαλίας, ἐν τούτοις πρέπει νὰ ὑφίσταται πρόγραμμα μεθοδικῶν ἐνοτήτων περὶ τὰς ὁποίας θὰ ἐξελίσσεται ἡ Ε.Δ.

Τὸ προσχέδιον τοῦτο ἐργασίας θὰ ἔχῃ ἐλαστικότητα καὶ θὰ ἐνέχῃ ἐλευθερίας τινάς, ἵνα παρεμβάλλωνται αἱ εὐκαιρικαὶ ἐνότητες.

'Εκάστη ἐκ τῶν ἐνοτήτων θὰ τοποθετῇται εἰς τοιαύτην θέσιν, ἵνα ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ ἐκάστοτε ἐνδιαφέροντα τῶν μαθητῶν. 'Η ἀλλαγὴ τῆς σειρᾶς τῶν καθορισθεισῶν ἐνοτήτων θὰ εἶναι δυνατὴ, ὡς καὶ ἡ παράλειψις ἢ ἀντικατάστασις ὠρισμένων δι' ἄλλων, ἀναλόγως τῶν παρουσιαζομένων ἐκάστοτε συνθηκῶν.

Γενικῶς θὰ ἐφαρμόζεται ἐλαστικότης προγράμματος καὶ ἐλευθερία κινήσεων διδάσκοντος καὶ διδασκομένων. Αἱ ἐνότητες πρέπει νὰ λαμβάνωνται ἀπὸ τὸ ἄμεσον περιβάλλον τῶν μαθητῶν, ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα, τὰ γεγονότα, τὰ προσωπικά τῶν προβλήματα καὶ βιώματα. Προκειμένου δὲ νὰ ἀναφέρονται αὗται ἐντὸς τοῦ πατριδογνωστικοῦ χώρου, νὰ ἀκολουθοῦν τὴν ροὴν τοῦ χρόνου καὶ νὰ κινοῦνται σύμφωνα μὲ τὴν πορείαν τῆς ζωῆς, ἐπιβάλλεται νὰ ἀκολουθοῦν τὴν ἐποχιακὴν σειρὰν εἰς συσχετισμὸν μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου. 'Η παρεχόμενη διὰ τῶν ἐνοτήτων τούτων ὕλη θὰ εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν καθοριζομένην ὑπὸ τοῦ Ε.Α.Π. τοιούτων δι' ἐκάστην τάξιν. Οὕτω δυνάμεθα νὰ προγραμματίσωμεν τὰς γενικὰς ἐποχιακὰς ἐνότητες, Φθινόπωρον — Χεῖμῶν — 'Ανοιξίς — Καλοκαίρι καὶ ἐντὸς αὐτῶν νὰ περιλάβωμεν τὰς ἐπὶ μέρους ἐνότητες καὶ τὰς ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοιαύτας.

Κατὰ τὴν ἐξέτασιν ἐκάστης ἐπὶ μέρους ἐνότητος ὁ διδῶν ὀφείλει νὰ ἔχῃ κατὰ νοῦν ἓν σχέδιον ἐργασίας, ὡς κεντρικὸν ἄξονα τῆς ὅλης διδακτικῆς ἐργασίας του, κατὰ δὲ τὴν ἐνύφανσιν καὶ ἐξέτασιν ἐκάστου μαθήματος θὰ ἀκολουθῇ τὴν ἐνδεδειγμένην πορείαν διδασκαλίας.

5) 'Υπὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς ἡ Ε.Σ.Δ. δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπιτυχῶς εἰς τὰς δύο πρώτας τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, εἶναι δὲ ἡ πλέον ἐνδεδειγμένη μέθοδος διδῶν διὰ τὰς τάξεις ταύτας.

'Η ἐφαρμογὴ τῆς εἰς τὴν Γ' τάξιν θὰ χωρῇ ὑπὸ περιορισμένην μορφήν καὶ εἰς ἃς περιπτώσεις εἶναι δυνατὴ ἡ συγκέντρωσις τῆς ὕλης καὶ ἡ ἐν αὐτῇ ἐνύφανσις διὰ διαφόρων μαθημάτων.

Β'. Κατὰ τὸ δεῦτερον ἐν τῷ 3ῳ δημοτικῷ σχολεῖν Ν. Λοισίων συνέδριον οἱ σύμβουλοι παρηκολούθησαν τὴν ἐν τῇ Ε' τάξει τοῦ σχολείου τούτου διδακτικὴν ἐργασίαν, ἥτοι διδασκαλίαν ποιήματος, ἀριθμητικῆς, Φυσικῆς Πειραματικῆς καὶ Θρησκευτικῶν ἀκολουθῶν δέ, ὑπὸ τὴν προεδρίαν καὶ πάλιν τοῦ 'Επιθεωρητοῦ, ἐγένετο διεξοδικὴ συζήτησις ἐπὶ τῆς ἀκολουθηθείσης ὑπὸ τοῦ διδάξαντος πορείας, τῶν χρησιμοποιηθέντων ἐποπτικῶν μέσων καὶ τοῦ ἐν γένει τρόπου διεξαγωγῆς τῆς διδασκαλίας.

Τὰς ἐκτεθείσας ἀπόψεις συνοψίσας ἐν τέλει ὁ 'Επιθεωρητής, διέτύπωσεν ὡς κατωτέρω τὰ ἐξαχθέντα πορίσματα:

1) Π ο ί η μ α

Τὸ ποίημα λόγῳ τῆς ἰδιαζούσης φύσεώς του καὶ τῶν ποικίλων στοιχείων, ἅτινα συνειργάσθησαν εἰς μίαν δεδομένην «ἔξοχον» στιγμὴν, διὰ νὰ τὸ φέρουν εἰς φῶς, ἀπαιτεῖ καὶ ἰδιαίτεραν μεταχείρισιν, ἴδιον τρόπον ἐπαφῆς μετὰ τοῦ ψυχικοῦ, συναισθηματικοῦ καὶ ἰδεατοῦ κόσμου, τὸν ὁποῖον περικλεῖται.

Καὶ ἐν πρώτοις ἀπαιτεῖται ἡ δημιουργία καταλλήλου κλίματος, καταλλήλου ἀτμοσφαιρας, ψυχικῆς καταστάσεως παρὰ τοῖς μαθηταῖς, ὁμοίας ὅσον εἶναι δυνατόν πρὸς ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθη ὁ ποιητὴς ὅταν συνέθετε τοῦτο. 'Η ψυχικὴ αὕτη προετοιμασία εἶναι ἀπαραίτητος, διότι ὁ σκοπὸς ἐδῶ εἶναι νὰ μεταφυτεύσωμεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ ποιητοῦ εἰς τὴν

ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ τὸ καλλιτεχνικὸν τοῦτο δημιούργημα, τὸ περίτεχνον καὶ εὐαίσθητον τοῦτο ἄνθος καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ τοῦτο, ἐὰν τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι καταλλήλως προητοιμασμένον.

Ἀκολουθεῖ—μᾶλλον ἀδρομερὲς—γλωσσικὴ καὶ πραγματικὴ ἐπεξεργασία, ἐξαγωγή τῆς κεντρικῆς ἰδέας τοῦ ποιήματος, καθὼς καὶ καλαισθητικὴ τοιαύτη. Ἡ τελευταία εἶναι ἀπαραίτητος, διότι τὸ σχολεῖον, προετοιμάζον διὰ τὴν ζωὴν, ὀφείλει νὰ εἰσαγάγῃ τοὺς μαθητάς, ἀκολουθοῦν τὴν ἀντιληπτικὴν αὐτῶν δύναμιν, εἰς τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανόνες τοῦ ὥραίου, εἰς τὰ μυστικὰ τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, ὥστε νὰ καθίστανται ὁσημέραι ἱκανοὶ νὰ ἀνακαλύπτουν τὸ ὥραϊον εἰς τὴν φύσιν καὶ τὴν τέχνην, νὰ τὸ ξεχωρίζουν ἀπὸ τὸ μὴ ὥραϊον ἢ τὸ μέτριον καὶ νὰ δύνανται, ἐφ' ὅσον ἔχουν προικισθῇ διὰ τοῦ εἰδικοῦ ταλέντου, χρησιμοποιοῦντες τοὺς κανόνες αὐτοὺς, νὰ φθάσουν καὶ οὕτοι εἰς καλλιτεχνικά ἐπιτεύγματα.

Μετὰ τὰς γλωσσικὰς κ.τ.λ. ἀναπαραστάσεις ἀκολουθεῖ μία τελευταία ἀπαγγελία τοῦ διδάσκοντος, ὥστε ὁ κύκλος τῶν ἐπὶ τοῦ ποιήματος ἐργασιῶν νὰ κλείσῃ μὲ αὐτὴν καὶ νὰ μείνῃ ὅσον τὸ δυνατόν ἄθικτος εἰς τὴν μνήμην τῶν μαθητῶν ἢ ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης ἀπαγγελίας ἐντύπως.

Τὰ λυρικά ποιήματα χρῆζουν ὀλιγωτέρας γλωσσικῆς καὶ πραγματικῆς καὶ μᾶλλον ἀκροθιγοῦς ἐπεξεργασίας. Εἰς τὰ ἐπικά προέχει ἡ πραγματικὴ ἐπεξεργασία.

Ὁρισμένα τέλος ποιήματα δὲν ἐπιδέχονται οὐδεμίαν ἐπεξεργασίαν. Τοῦτο γίνεται ὡς αὐτὰς ταῦτα ἔρχονται ὡς ἐπιστέγασμα μιᾶς ἄλλης προηγηθείσης ἱστορικῆς ἢ πραγματιστικῆς ὕλης, ὁπότε ἀρκοῦν μία ἢ δύο καλὰ ἀπαγγελίαι διὰ νὰ κλείσῃ ἡ ἐνότης.

2) Ἀριθμητικὴ

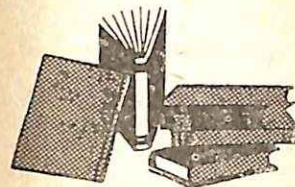
Ἡ διδασκαλία τῆς Ἀριθμητικῆς εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις πρέπει νὰ ἀφορμᾶται ἀπὸ τὰ προβλήματα καὶ εἰς αὐτὰ στηρίζεται κυρίως. Τὰ προβλήματα τίθενται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἢ τῶν μαθητῶν, θὰ πρέπει δὲ νὰ προσέρχονται ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ τὸ περιβάλλον τῶν μαθητῶν, ἀπὸ τὰ βιώματα αὐτῶν. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ νέου θὰ ἀκολουθῇ ἡ ἐξῆς πορεία: α) θέσις τοῦ προβλήματος ἐνώπιον τῆς τάξεως, β) Ἀναζήτησις τῶν πιθανῶν λύσεων κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Gaudig, γ) Εὗρεσις τῆς ὀρθοτέρας, δ) μὲ βάσιν ταύτην λύσις δύο ἢ τριῶν ὁμοίων προβλημάτων, ε) Συγκέντρωσις τῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ τρόπου λύσεως καὶ διατύπωσις τοῦ κανόνος, στ) Ἐφαρμογὴ τοῦ ἐξαχθέντος κανόνος εἰς ὅμοια ἢ παρεμφερῆ παραδείγματα ζ) Ἀσκήσις τῶν μαθητῶν διὰ τῆς λύσεως σχετικῶν προβλημάτων ἐν τῇ τάξει καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ. Εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῆς λύσεως τοῦ τεθέντος προβλήματος πρέπει νὰ λαμβάνουν μέρος ὅλοι οἱ μαθηταί.

Εἰς τὴν ἐξαγωγήν τοῦ κανόνος θὰ ἀφήνεται ἐλευθερία καὶ πρωτοβουλία εἰς τοὺς μαθητάς ὥστε νὰ ὑποβοηθῇ ἡ καλλιέργεια παρ' αὐτοῖς τῆς ἀριθμητικῆς σκέψεως. Ὁ διδῶν θὰ βοηθῇ μὲν ἀλλ' οὐδέποτε θὰ ὑποκαθιστᾷ τὴν σκέψιν τῶν μαθητῶν.

3) Φυσικὴ Πειραματικὴ

Ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τούτου στηρίζεται κυρίως ἐπὶ τῆς παρατηρήσεως καὶ τοῦ πειράματος.

Οὕτω α) οἱ μαθηταί τίθενται ἐνώπιον ἐνὸς φαινομένου τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἐνὸς προβλήματος, τὸ ὁποῖον καλοῦνται νὰ ἐρμηνεύσουν, β)

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Οἱ Κοινωνικὲς Σπουδὲς στὴν Ἑλληνικὴ Παιδεία.

Γεωργίου Ζομπανάνκη, ἐπιτίμου ἐκπαιδευτικοῦ συμβούλου: Ἡ ἀγωγή τοῦ πολίτου
Εἰδικὴ διδακτικὴ 4η ἔκδοσις. Ἀθῆναι.

Εἶναι πανάρχαια πίστι τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἀρετὴ σημαίνει πάντα νίκη σ' ἓνα δύσκολο, τραχὺ καὶ ἀβέβαιο ἀγῶνα. Κι' ἂν ἡ πίστι αὕτη ἔχει μιὰ παγκόσμια ἀκτινοβολία, γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνας ἔχει κάτι τὸ τραγικόν, γιὰτί μέσα στὸ βάθος τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς κυοφορήθηκαν ὅλες οἱ μεγάλες κατηγορικὲς προσταγές, ποὺ ἔγιναν στοὺς αἰῶνες πορεία ἀνοδικὴ τῆς ἀνθρωπότητος, δόγμα πίστεως καὶ ἀπροσέλαστος ἰδεαλισμὸς κοινωνικῆς συνθέσεως.

Σαράντα αἰῶνων προάσκησις στὴ γνῶσι, στὴν ἠθική, στὴν κοινωνιολογικὴ μορφολογία καὶ τὴν αἰσθητική, δίδαξαν τὸν λαὸ τοῦτο ν' ἀπαντᾷ μὲ θέρμη καὶ πίστι σ' ὅλες τὶς μεγάλες περιπέτειες τῆς ἀνθρώπινης μοίρας καὶ τῆς ἀνίσης πάλης τοῦ δίκιου καὶ τοῦ ἀδίκου. Ἀλλοτε σὰν μιὰ ψυχὴ καὶ ἄλλοτε μονήρεις, κολλημένοι στὰ βράχια μας, σταθήκαμε καὶ στερεωθήκαμε στὸ βάθος τῶν αἰώνων ὡς ἀπολογηταὶ τῶν μεγάλων αὐτῶν ἀξιών καὶ διδάξαμε πὼς πάνω ἀπὸ κάθε πνευματικὴ κατάκτησι στέκει ὁ ἀνθρώπος, ποὺ δὲν ἔχει πλάσθῃ ἀπὸ τὴ μοίρα νὰ ὑπάρχῃ μόνος.

Ἀντίθετα, ἡ ἴδια τοῦ ἡ φύση τὸν σπρώχνει πρὸς τοὺς ἄλλους, τοὺς ὁμοίους

ἀναπαριστᾶται τὸ φαινόμενον πειραματικῶς εἰς πολλὰς παρεμφερεῖς περιπτώσεις, γ) οἱ μαθηταί διατυπώνουν τὰς ἐκ τῶν πειραμάτων συναχθεῖσας παρατηρήσεις τῶν, ἐξηγοῦν τὸ φυσικὸν φαινόμενον καὶ διατυπώνουν τοὺς νόμους, βάσει τῶν ὁποίων λειτουργοῦν αἱ φυσικαὶ δυνάμεις, δ) ἀναζητοῦν ἐφαρμογὰς τοῦ φυσικοῦ νόμου εἰς πλείστας ἄλλας περιπτώσεις καὶ τέλος προβαίνουν εἰς χειροτεχνικὰς κ.τ.λ. ἀναπαραστάσεις καὶ ἐξεκονήσεις.

4) Θρησκευτικὰ

Εἰς τὸ μάθημα τοῦτο, κατ' ἐξοχὴν φρονηματιστικόν, προσφορωτέρα τυγχάνει ἡ διηγηματικὴ μορφή διδασκαλίας. Αὕτη θὰ ἀκολουθῇ τὴν ἐξῆς πορείαν:

α) Ἀφόρμησις· διέγερσις καὶ ὑποθέρμανσις τοῦ διαφέροντος τῶν μαθητῶν διὰ καταλλήλου διδακτικοῦ χειρισμοῦ· σύνδεσις τῆς ἐνότητος μὲ τὰ προηγούμενα. β) Προσφορὰ τοῦ νέου δι' ὥρας καὶ ὑποβλητικῆς διηγήσεως τοῦ διδασκάλου. Ἡ διήγησις δὲν πρέπει νὰ εἶναι μακροτέρα τῶν 15' τῆς ὥρας, διότι ἡ προσοχὴ τῶν μαθητῶν διασπᾶται μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου τούτου. Μετὰ τὴν διήγησιν ἀπαιτεῖται ὀλιγόλεπτος σιγὴ πρὸς καθρέμεισιν τῆς ψυχικῆς ἐντάσεως καὶ αὐτοσυγκέντρωσιν τῶν μαθητῶν. γ) Ἐπεξεργασία ἀδρομερὲς, καθ' ἣν οἱ μαθηταί ἐκφράζουν σκέψεις, διατυπώνουν κρίσεις, χαρακτηρίζουν πρόσωπα, ἐκτιμῶνται πράξεις, ἐξάγουν κεντρικὴν ἰδέαν καὶ ἠθικὸν διδάγμα διὰ διαλογικῆς συζητήσεως.

δ) Συγκεφαλαιωτικὰ ἐργασίαι, ἐπίδειξις σχετικῶν κανόνων καὶ χαρτῶν, γλωσσικαί, ἰχνογραφικαί, μουσικαί κ.λ.π. ἀναπαραστάσεις.

Εἰς ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω μαθήματα, κυρίως δὲ εἰς τὰ τρία πρῶτα, ἀπαραίτητος τυγχάνει ὁ ἐλεύθερος διάλογος μεταξὺ τῶν μαθητῶν καὶ ἡ ἱκανοποίησις τῶν ἀπαιτήσεων τῶν ἀρχῶν τῆς ἐποπτείας καὶ αὐτενεργείας.

Παρατηρητὴς

του, να κοινωνήση μαζί τους τών ἀχράντων, να μυηθῇ στοὺς κοινούς στοχασμούς, να συγκατανεύσῃ ἢ ἀντιθέτα να ἀντιδράσῃ. Καὶ ἡ ἐπαφὴ αὐτὴ εἶναι ἀδιάκοπη καὶ ἀπλώνεται σ' ὅλα τὰ πεδία τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος.

Πιότερο ὅμως ἡ ὁρμὴ αὐτὴ τοῦ κοινωνισμοῦ παρουσιάζεται στὸν πνευματικὸν ἄνθρωπο. Καλεῖται ἀπὸ τὴ φύσιν του νὰ προσφέρῃ, νὰ δεχτῇ, νὰ μορφοποιήσῃ καὶ νὰ προβάλλῃ ἰδέες. Σ' αὐτὸν ἀντηχοῦν πάντα δυσᾶρμονες φωνές καὶ μία ὁρμὴ βα-
θύτερη, κυριαρχικότερη ἀπ' τὴν ἀπλὴ ματαιοδοξία, χρέος ἐπιτακτικὸ, τὸν σπρώχνει στὴν ἀνακοίνωσιν. Ἡ ἀλήθεια ποὺ ξεπηδήσῃ ἀπὸ τὴν βαθειὰ κυοφορία τῶν στοχασμῶν του πρέπει νὰ γίνῃ κτῆμα τῆς κοινῆς συνείδησης, νὰ τὴν δεχτῇ ἢ νὰ τὴν ἀπωθήσῃ καὶ ἔτσι νὰ πληρωθῇ ὁ κύκλος τῆς δημιουργικῆς προόδου.

Ἐπειτα μὲ τὸν ἔθισμό καὶ τὴν παιδείαν, ἀκόμη καὶ μὲ τοὺς κοινωνικοὺς κολα-
σμοὺς διαμορφώνεται μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ κοινωνικοῦ σώματος ἕνα ὀρισμένο πλη-
θος ἀπὸ παραστάσεις καὶ κρίσεις, πεποιθήσεις καὶ ἀποτιμήσεις ἠθικῆς, μία ὀρισμένη
ἠθικὴ ἀτμόσφαιρα, ποὺ θέλουνται καὶ μὴ τὴν ἀναπνέει καὶ διαποτιζομένη ἀπὸ τὸν
ἀέρα τῆς αἰσθάνεται, κρίνει καὶ θέλει, συγκινεῖται καὶ ἐνεργεῖ. Κι ἀντίθετα ἀντιδρᾷ,
παθαίνει καὶ αἰσθάνεται. Χρέος ἐπιτακτικὸ ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ φθαρμένο, τὸ παλιὸ
μὲ νέες μεταξιώσεις ἠθικῶν κατηγορηματικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν προσταγῶν ποὺ
θὰ ἀλλάξουν τὴν ἠθικὴ συνείδηση τῶν ἀνθρώπων μὴς ὀρισμένης ἱστορικῆς περιόδου.

Ἡ ἀρχέγονη αὐτὴ πάλιν συνειδήσεως, μὲ τίς τεράστιες ἐπιπτώσεις ἐπὶ τοῦ κοι-
νωνικοῦ συνόλου, γιὰ τὴν κλασσικὴ Ἑλλάδα, ἔγινε εὐλογία ψυχῆς. Κύριος σκοπὸς
τῆς ἀγωγῆς ἡ γνῶσις τῶν κοινῶν, ἡ ἐξυπηρέτησις τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, ἡ ἀνάλη-
ψι εὐθυνῶν, ἡ προαγωγή τοῦ ἀτόμου στὴν ὑπηρεσίαν τῆς πολιτείας, ἡ τήρησις τῶν θε-
σμῶν, ἡ γνῶσις τῆς ἐλευθερίας, ἡ συνειδητὴ πειθαρχία, ἡ ἔνταξι στὴν τάξι τῶν συνει-
δητῶν μαχητῶν τῶν κοινῶν θεσμίῶν τῆς πατρίδας «καὶ οὕτω μὲν αὐτοὶ ἔδειξαν τὴν
προσηκούσαν ἀρετὴ τῇ πατρίδι· οἱ δὲ λοιποὶ πρέπει νὰ ζητῇτε θεόθεν τὴν διατήρησιν
τῆς ζωῆς σας, πρέπει ὅμως ἐν ταύτῃ νὰ σώζετε καὶ τὴν ἰδίαν εὐτολμίαν πρὸς τοὺς
ἐναντίους καὶ ὅχι νὰ περιορίζετε τὴν ὠφέλειαν τῆς πατρίδος μόνον εἰς λόγους, ἀλλὰ
βλέποντες μάλιστα τὴν δύναμιν τῆς ἡμετέρας πατρίδος, καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἐμπρά-
κτως, δεικνύετε εἰς αὐτὴν ἕνα ἐνθερμον ἔρωτα καὶ ὅταν σὰς φαίνεται, ὅτι εἶναι με-
γάλη καὶ ἐνδοξος, νὰ ἐνθυμῆσθε, ὅτι τὴν ὕψωσαν εἰς μίαν τοιαύτην δόξαν ἄνδρες
ἥρωες μὲ μίαν γενναίαν ψυχὴν καὶ τόλμην, γνωρίζοντες τὸ χρέος τῶν ἑκάστος καὶ
αἰσχυρόμενοι νὰ δείξουν ἐν τοῖς πολέμοις δειλίαν... (Θουκυδίδου ἐπιτάφιος)».

Καὶ σήμερον εἶναι πιὸ ἐπιτακτικὴ ἡ κοινωνιολογικὴ θωράκισις τῶν νέων μας,
γιατὶ οἱ δύο μεγάλοι παγκόσμιοι πόλεμοι καὶ ὁ χεῖμαρρος τῶν νέων ἰδεολογικῶν
ρελμάτων ἐξεχύθηκε σ' ὅλη τὴ γῆνιν σφαῖρα, ἀνέτρεψαν θεμελιακὰ τὴν ὑπάρχουσα
κοινωνιολογικὴ μορφολογία καὶ ἐπέβαλαν μιά ραγδαία κοινωνικὴ ἐξέλιξι, ποὺ θὰ
ἦταν ἀντεθνικὸ καὶ ἀντικοινωνικὸ νὰ πιστέψουμε πὼς οἱ νέοι μας δὲν βρίσκονται στὸ
κέντρο τοῦ ἰδεολογικοῦ αὐτοῦ ἀντικυκλῶνα.

Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχὴ οἱ νέοι μας ζοῦν ἔντονα τίς ἰδεολογικῆς
ἀξίες καὶ ἀσπίτες καὶ ἀναζητοῦν μὲ δέος σημεῖα προσανατολισμοῦ. Πρὸς τοὺς νέους
αὐτοὺς πρέπει νὰ διοχετευθοῦν ὅλες μας οἱ σκέψεις καὶ ὅλες μας οἱ ἀνησυχίες γιὰ
νὰ εἰσελθῶν, ὡς κύριοι συντελεστοὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου, στὴν πολύμορφη κοινωνι-
κὴ ὁμάδα, κοινῆς συμβιώσεως, κοινῶν σκοπῶν καὶ κοινῶν πεπρωμένων.

Ἔτσι, πάνω ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχὴ, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ καθορίσουμε τὴν
ἠθικὴ καὶ κοινωνιολογικὴ πορεία τῶν νέων μας, διότι ἀπὸ τὸν προσανατολισμὸ τῆς
πορείας αὐτῆς θὰ ἐξαρτηθῇ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος.

Μέχρι σήμερον συστηματικὴ προσπάθεια κοινωνιολογικῆς ἀγωγῆς δὲν ἔγινε,
οὔτε στὰ πάσης βαθμίδες σχολεῖα, οὔτε στὴν ἑξω τοῦ σχολείου νεότητα. Καὶ δὲν
ἔγινε διότι ὑπῆρχε ἑλλειψὶς σκοποῦ, συστηματικὴ ὁργάνωσι, βιβλία καὶ περιεχόμενο.

Ἀκριβῶς τὴν ἑλλειψιν αὐτὴ ἔρχεται πλοῦσια νὰ καλύψῃ ἡ τετάρτη ἐκδοσι τοῦ
σεβαστοῦ παιδαγωγοῦ καὶ διδασκάλου Γ. Ζομπανάκη «Ἀγωγή τοῦ Πολίτου—Εἰδικὴ
Διδακτικὴ».

Ἡ ἀγωγή τοῦ πολίτου εἶναι ἕνα θέμα πλατὺ ποὺ ἀπλώνεται σὲ ὅλα τὰ πεδία
μορφώσεως, σ' ὅλες τίς τάξεις, σ' ὅλα τὰ στρώματα τοῦ λαοῦ. Κι' ὡς τέτοιο πρέπει
νὰ τὸ συλλάβῃ ἡ πολιτεία.

Ἀκριβῶς στὴν κρίσιμη αὐτὴ στιγμὴ ἡ ἐπίσημη πολιτεία, οἱ πάσης φύσεως λει-
τουργοὶ τῆς παιδείας καὶ οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὰ κοινά, ἔχουν στὴ διάθεσιν τοὺς ἕνα
πολύτιμο, πρωτότυπο καὶ πλούσιο σὲ περιεχόμενο βοήθημα γιὰ νὰ πλαισιώσουν σὲ
ὁργάνωσι, σὲ ὅλη καὶ μεθοδικότητα τὴν πολιτικὴ μόρφωσι τῆς νεότητος.

Στὶς 207 σελίδες τοῦ ἀπλώνεται μὲ πλήρη κατανόησι, ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἰδολο-
γικὴ κοινωνιολογικὴ μόρφωσι τῆς νεότητος, σύμφωνα μὲ τίς σύγχρονες παιδευτικῆς
ἀντιλήψεις καὶ τῶν πλέον ἀκόμη προηγμένων, πολιτιστικῶν, κρατῶν.

Ὁ ἀναγνώστης πρέπει νὰ σταματήσῃ ἐπὶ πολὺ στὰ κεφάλαια Β, Γ, Δ, Ε, ΣΤ,

γιὰ νὰ περάσῃ κατόπιν στὸ κεφάλαιον Ζ, ὅπου θὰ εὕρῃ πλοῦσια παραδείγματα καὶ
πρακτικὰς ἐφαρμογὰς, οἱ ὁποῖες θὰ τὸν ὁδηγήσουν στὴ λύσιν πολλὰπλῶν προβλημάτων.

Ἰδιαιτέρως θὰ σταθῇ στὸ νέο ἀναλυτικὸ πρόγραμμα, τὸ ἐπίσημο καὶ αὐτὸ ποὺ
συνθέτει ὁ σοφὸς παιδαγωγὸς Γ. Ζομπανάκης. Ἡ ἐπίσταμένη μελέτη ἀποκαλύπτει
νέους παιδευτικοὺς ὁρίζοντες ἀγνωστούς ὡς τώρα στὴν οὐσίαν τῆς παιδείας. Ἡ δὲ
πλήρως αὐτοῦ, σὲ βάθος καὶ ἔκτασι, θὰ ἀπαιτήσῃ ἐπίπονο τοῦ διδασκάλου μελέ-
τη καὶ θὰ συνεχιστῇ κατόπιν στὸν ἐλεύθερο βίον.

Τὸ ἔργον αὐτὸ εἶναι προϊόν μακρᾶς ἐσωτερικῆς ἀγωνίας γιὰ τὴν πολιτιστικὴ
ἀγωγή τῶν νέων μας. Ἦρθε τὴν ὥρα τὴν κρίσιμη σὰν ἕνα πολύτιμο δώρημα, γιὰ τὰ
παιδιά μας, ποὺ ἀγωνίζονται ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰ παλιά μας φυλετικὰ ἁμαρτή-
ματα καὶ καθαρμένα ν' ἀντιμετωπίσουν τὰ παιδιά τῆς νέας Εὐρωπαϊκῆς πατρίδας,
ὑπερήφανα γιὰ τὴν καταγωγή τους καὶ τὴν ἀγωγή τους.

Ὅταν πολλὰς φορὲς σκέπτομαι τὴ μεγάλη πορεία τοῦ λευκοῦ συγγραφέα, τὸν
μόχθο καὶ τὸν ἰδρώτα του νὰ δώσῃ στὴ νεολαίαν μας ὅ,τι σὲ πολὺπλευρῇ μόρφωσι
κατέκτησε, ὅ,τι σὲ ψυχικῆς συγκινήσεις δοκίμασε καὶ ὅ,τι μὲ ἀγάπη ἀπόκτησε, αἰ-
σθάνομαι πάντα σιγουριά, πὼς ἡ εὐλογημένη αὐτὴ νεότης, ποὺ πάνω της βαρβαίνει,
συντριπτικά, ἕνα ὠραῖο παρελθόν, θ' ἀγαπήσῃ τὸ δάσκαλο καὶ τὸ σχολεῖο, θ' ἀγωνι-
στῇ γιὰ τὴν καλυτέρευσι τῆς μοίρας τῆς καὶ θὰ μορφοποιήσῃ τοὺς στοχασμούς καὶ
τὸ μόχθο τοῦ συγγραφέα σὲ ἔργα ἀξία τῆς Ἑλληνικῆς δημιουργικῆς πατρίδας.

Μίλτης Ἀγγελόπουλος

Ἔνας ἀξιόλογος παιδαγωγικὸς πειραματισμὸς

Γεωργίας Παπακωστούλα, Δ.Φ. Φιλολόγου-Παιδαγωγοῦ «Ἡ μελέτη τοῦ περιβάλλον-
τος στὸ Δημοτικὸ καὶ στὸ Γυμνάσιον» Ἀθῆναι 1963. Σελίδες 1-126.

Ἀγωγή δὲν μπορεῖ νὰ ἐννοηθῇ χω-
ρὶς νὰ λάβωμε ὑπ' ὄψει μας τὸ ἄτομο
καὶ τὸ περιβάλλον στὴν εὐρύτερη σημα-
σία τοῦ ὅρου.

Παπακωστούλα

1. Τὸ περιβάλλον ἀποτελεῖ τὴν πιὸ βαθειὰ θρησκευτικὴ, μυστικιστικὴ καὶ συν-
αισθηματικὴ ἐπίζησι γιὰ κάθε ἄτομον. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς μορ-
φωτικῆς προσπάθειας τοῦ Σχολείου.

Αὐτὰ φθέγγεται ὁ μεγάλος ραφωδὸς τῆς ἐννοίας τῆς ἀγωγῆς, ὁ Pestalozzi.
Ἀξιοζήλευτες προσπάθειες κατεβλήθησαν εἰς τὴν πατρίδα μας γύρω ἀπὸ τὴν
μελέτην τοῦ περιβάλλοντος, ὅχι μονάχα ὡς διδακτικῆς, ἀλλὰ καὶ ὡς παιδαγωγικῆς
ἀρχῆς εἰς τοῦ λαϊκοῦ σχολείου μας τὴν ἀτμόσφαιραν.

Στὴν Μέση Παιδείαν μας ὅμως γιὰ πρώτη φορὰ ἡ μελέτη τοῦ περιβάλλοντος
ἐφαρμόστηκε στὴν Δ' τάξιν τοῦ Α' Προτύπου Γυμνασίου Πειραιῶς ἀπὸ τὴν ὡς ἄνω
ἐξαίρετον καὶ προοδευτικὴν συναδέλφον Γεωργίαν Παπακωστούλα, μὲ ἔγκρισιν καὶ
ἤδη συμπαραστάσιν τοῦ κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1959-60 Διευθυντοῦ τοῦ Γυμνασίου
καὶ ἤδη Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Καρανικόλα.

Χαιρετίζομεν συνεπῶς τὴν ἀξιόλογον αὐτὴν προσπάθειαν τῆς συναδέλφου μὲ
τὴν ἐμπνευσμένην διατύπωσιν τῆς ἐφαρμοσθεῖσης μεθόδου καὶ τῶν καθοδηγητικῶν
σχεδιαγραμμάτων ὡς ἕνα οὐριον ἄνεμον, ὁ ὁποῖος ἐξεπέμφθη ἀπὸ τὴν Πειραϊκὴν
σχεδιαγραμμάτων ὡς ἕνα οὐριον ἄνεμον, ὁ ὁποῖος ἐξεπέμφθη ἀπὸ τὴν Πειραϊκὴν
ἀκτὴν καὶ ἀγκάλιασε στὸ πέρασμά του τὰ Μικρὰ τεῖχη καὶ ὅλα τὰ πετρώματα τῆς
ἀκτῆς καὶ χερσονήσου, ἐν συνεχείᾳ δὲ εἰσέδυσσε στὴ Σπηλιὰ τοῦ Παρασκευᾶ καὶ στὸ
Πειραϊκὸν χερσονήσου, ἐν συνεχείᾳ δὲ εἰσέδυσσε στὴ Σπηλιὰ τοῦ Παρασκευᾶ καὶ στὸ
Θεμιστόκλειον — τὸν εἰς τὴν Πειραϊκὴν δηλονότι ἀκτὴν ἐδρικόμενον τάφον τοῦ με-
γάλου πολιτικοῦ τῆς ἀρχαιότητος, τοῦ Θεμιστοκλέους, ἔφερε χαιρετισμὸν καὶ εἰς τὸν
τάφον τοῦ Ἀνδρέα Μιαούλη — ἀδελφωμένον μὲ τὸν τοῦ Θεμιστοκλέους — καὶ ἀπλώ-
θηκε ἐν τέλει εἰς τὴν Ἱπποδάμιον Ἀγοράν, περίξ τῆς ὁποίας ὑπῆρχον ὅλα τὰ ἱερὰ
καὶ οἱ βωμοί.

Ἔτσι: Ἀπὸ τὸ «Ἀσλὰν αὐτὸ λιμάνι» — ὅπως ἀπεκαλεῖτο ἐπὶ Τουρκοκρατίας
ὁ Πειραιεύς — ἐξεπέμφθη ἕνα μήνυμα παιδαγωγικὸν πρὸς τοὺς λειτουργοὺς τῆς Μέ-
σης Παιδείας, χάρις εἰς τὴν διαφωτιστικὴν ὡς ἄνω μελέτην τῆς ἐξαίρετου συναδέλ-
φου Παπακωστούλα.

Τὸ σχεδιάγραμμα τὸ καθοδηγητικὸν ποὺ δόθηκε πρὸς μελέτην καὶ ἐπεξεργα-
σίαν εἰς τὰς ὁμάδας τῶν μαθητῶν τῆς ὡς ἄνω τάξεως τοῦ Προτύπου Γυμνασίου Πει-

ραιώς, περιελάμβανε μελέτην: Τῆς γεωγραφικῆς καὶ γεωλογικῆς ἀπόψεως τοῦ Πειραιώς, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας, τῆς βιομηχανίας, τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν ἐκδηλώσεων, τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κινήσεως καὶ τὸν τομέα ἐν τέλει τὸν ἱστορικόν, γύρω ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, μεσαιωνικὴν καὶ νεωτέραν ἱστορίαν τῆς πόλεως τοῦ Πειραιώς.

2. Στὴν Πάτρα, μὲ τὴν ἐμπνευσμένην καθοδήγησιν τοῦ ἐξαιρέτου καὶ ἀγαπητοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Ἡλίας Ξηροτύρη ἔλαβε χώραν ἐσχάτως ἀνάλογος μελέτη τοῦ περιβάλλοντος καὶ ἐφαρμόστηκε στὲς τρεῖς ἀνώτερες τάξεις τοῦ λαϊκοῦ σχολείου.

Ἔτσι: Μία θαλασσινὴ ζωογόνος αὖρα ἔρχισε νὰ διώχνει τὸν βερμπαλισμό, αὐτὴν «τὴν μόνιμη ἀρρώστεια ἰδιαίτερα τῆς Μέσης Παιδείας μας», ὅπως ἀναγράφει χαρακτηριστικὰ ἡ συνάδελφος Παπακωστούλα εἰς τὴν ὡς ἄνω συγγραφὴν τῆς. (Παπακωστούλα, αὐτόθι σελ. 27).

Ὡς φάρμακον δὲ ἀποτελεσματικὸν ἢ ὡς ἄνω συνάδελφος εἰσηγεῖται «τὴν μελέτην τοῦ περιβάλλοντος σὰν ἓνα σύνδεσμον τοῦ σχολείου μὲ τὴν ζωὴν, σὰν ἓνα ἐξαιρετικὸν μέσο γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὅλης προσωπικότητος τοῦ παιδιοῦ καὶ σὰν πλουτισμὸ τοῦ τροφίμου μὲ ἀνθρωπιστικὰ αἰσθήματα» (Παπακωστούλα, αὐτ. σελ. 29).

Γιὰ τὴ Μέση δὲ Παιδεία, εἰδικώτερα ἡ μελέτη τοῦ περιβάλλοντος — κατὰ τὴν συνάδελφο Παπακωστούλα — «εἶναι κατὰ κύριον λόγον ἔργο τοῦ Φυσικοῦ, τοῦ Γεωγράφου, τοῦ Ἱστορικοῦ, τοῦ Φιλολόγου καὶ Τεχνικοῦ». (Παπακωστούλα, αὐτ. σελ. 32).

Ἀπὸ ἀπόψεως μεθοδικῆς εἰς τὸν ὡς ἄνω πειραματισμὸν τῆς προοδευτικῆς συναδέλφου, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξαρθῇ ἡ κατανομή τῆς ἐργασίας κατὰ τομεῖς, ἢ διαιρέσεις τῆς τάξεως σὲ ομάδας καὶ ἡ τοποθέτησις ἐπὶ κεφαλῆς ἀρχηγοῦ τῆς ομάδος γιὰ τὴν μελέτην τῶν ἐρωτήσεων καὶ τὴν κατανομήν τῆς ἐργασίας.

Καὶ ὡς ἀποκορύφωμα ὅλης αὐτῆς τῆς δημιουργικῆς ἐργασίας, ἡ Σχολικὴ ἔκθεσις στὸ τέλος τῆς χρονιάς.

3. Ἐτελειώσαμε... Ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ περιβάλλον καὶ τὸν ἄνθρωπον — παρατηρεῖ ὁ Ἰνδὸς φιλόσοφος Tagore — ἔχουν δημιουργηθῇ φραγμοὶ καὶ ἰσχυρὰ δυσπιστία.

Αὐτὰ ὅμως τὰ προσκόμματα ἔχουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀπαμβλύνσεως τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος καὶ κρατοῦν τὸ ἄτομον σὲ μιὰ κατώτερη βαθμίδα.

Ἀντιθέτως ὅμως ἡ ζωντανὴ ἐπικοινωνία μὲ τὸ περιβάλλον καὶ τὴν φύσιν εὐρύνει τὴν συνείδησιν δεδομένου ὅτι τὸ ἄτομον ὀριμάζει πνευματικὰ μὲ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος.

Ἀκριβῶς δὲ αὕτῃ ἡ μεγάλη ἁρμονία ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καὶ τὸ ἐμψυχωμένον περιβάλλον, αὕτῃ εἶναι ἐκείνη ποὺ δημιουργεῖ καὶ τὴν ἀτελεύτητον τάσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τελειοποίησιν καὶ αὕτῃ εἶναι ἐκείνη ποὺ ἐξασφαλίζει καὶ τὶς καλύτερες ἐμπνεύσεις τοῦ αἰ ὁποῖες ἐπιδροῦν ἀπὸ τὴν ἁρμονικὴ αὕτῃ συνεργασίαν τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ περιβάλλον.

Αὐτὰ παρεμπιπτόντως φθέγγεται καὶ ὁ μεγάλος Ἰνδὸς φιλόσοφος Tagore σὲ κάποιον ἔργο του ποὺ τὸ ἐπιγράφει: Sadhana, δηλαδὴ ὁ δρόμος πρὸς τὴν ἀνθρώπιναν τελειοποίησιν.

Καὶ γιὰ νὰ ὁλοκληρώσουμε ἤδη τὲς ἀπόψεις μας:

Ἀπὸ τὲς μελέτες προοδευτικῶν ἐκπαιδευτικῶν τῆς Πατρίδος μας, ἀπὸ τὲς ἀνησυχίας τους καὶ τοὺς σποραδικοὺς πειραματισμοὺς τους — ὅπως καὶ ἀλλαγῶν ἐτονίσαν — παίρνει καὶ ἡ Παιδεία μας τὸ νόημά της τὸ μεταρρυθμιστικὸν καὶ τὸ προοδευτικόν.

Ἔτσι: Ἐχομε μπροστὰ μας ζωντανὸ τὸ πνεῦμα καὶ τῆς ἐρεῦνης τῆς Παιδαγωγικῆς μέσα στὴν πορεία τῶν προβλημάτων Ἀγωγῆς καὶ Μορφώσεως, ἀπὸ τὲς μελέτες συγχρονισμένων συναδέλφων.

Εἰς τὴν χορείαν δὲ τῶν πολλῶν συγχρονισμένων συναδέλφων τῆς Πατρίδος μας συγκαταλέγεται καὶ ἡ συνάδελφος Γεωργία Παπακωστούλα.

Εὐρύπιδης Σούρλας
Παιδαγωγός

ΔΙΟΡΘΩΣΗ

Ἡ ὑποσημείωση τῆς σελίδας 352 στὸ τεῦχος αὐτὸ νὰ διαβαστῇ ὀρθὰ ἔτσι: «Ἀνακοινώνομε στοὺς ἀναγνώστες μας ὅτι ἀπὸ τὸ τεῦχος αὐτὸ ἡ παρακολούθησις τῆς ζωῆς στὶς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας θὰ γίνεται ἀπὸ τὸ Διευθυντὴ τῆς Μαρσαλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας κ. Σπ. Παγιατάκη. Γιὰ τὴν συνεργασία αὐτὴν, ἡ Διεύθυνσις τοῦ Περιόδικου ἐκφράζει στὸ διακεκριμένον παιδαγωγὸ καὶ γνωστὸ συγγραφέα πολλῶν παιδαγωγικῶν βιβλίων τὶς θερμότητας εὐχαριστίας τῆς».

ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἐλάβαμε τὰ παρακάτω βιβλία:

- Επιλογὴ ἀπὸ τὸ ἔργο τῆς **Εἰρ. Παῖδουση**, πρόλογος Φωτεινῆς Τζωρτζάκη, ἐπιμέλεια Διον. Παῖδουση.
- Καρατζῆ Δημ.**, Ἐπιθ/τοῦ δημοτ. σχολείων: Ἡ μέθοδος Κουϊζενέρ εἰς τὴν διδλῖαν τῆς Ἀριθμητικῆς.
- Τ. Κυριαζοπούλου - Βαληνάκη**: Ἡ προσχολικὴ Ἀγωγή.
- Κων. Μαλούκου**, Ἐπιθ/τοῦ δημοτ. σχολείων: Ἐνιαία διδ/λία καὶ πρώτη ἀνάγνωσις.
- 5. Παπακωστούλα Γεωρ.** Ἡ μελέτη τοῦ περιβάλλοντος στὸ δημοτικὸ καὶ στὸ Γυμνάσιον.
- 6. Γ. Ζούκη**, ἐπιτ. Ἐκπαιδ. Συμβούλου: Γραμματικὴ τῆς Νεοδημοτικῆς.
- 7. R. Dottrens - Κων. Κίτσου**, ὑποδ/τοῦ Ζωσιμ. Παιδ. Ἀκαδημίας: Ἡ ἀτομικευμένη ἐργασία τῶν μαθητῶν.
- 8. Κων. Χανιώτου**, Ἐπιθ/τοῦ δημοτ. σχολείων: Ἡ Διαλεκτικὴ τῆς Γενικῆς Παιδείας (φιλοσοφικὸ παιδαγωγικὴ μελέτη).
- 9. Ἰωάν. Μοσχονδ.**, μετεκπ. διδασκάλου: Γιορτὴ στὸ σχολεῖο μας.
- 10. Σταυρ. Μαρκέτου**, Γυμνασιάρχου: Στὴν κόρη ποὺ μεγάλωσε.
- 11. Ἡλ. Ξηροτύρη**, Ἐπιθ/τοῦ δημοτ. σχολείων: Ἐρευνες πειραματικῆς παιδαγωγικῆς.
- 12. Σπ. Καλλιὰ**, πρ. Καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς: Ἐθνικὴ παράδοσις. Φυσικομαθηματικὰ ἐπιστήμαι καὶ Παιδεία.
- 13. Σηφάκη Ι.**: Αἰσθήματα καὶ στοχασμοί.
- 14. Κουλούκη Γ.** Ἡ Καινὴ Διαθήκη καὶ ἡ ἀγωγή.
- 5. Μποχολογύρου Ν.** Ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμός.

- 16. Ξηροτύρη Ι.**: Ἐμεῖς καὶ τὰ παιδιά μας ὡς τὰ 12 χρόνια τους.
- 17. Ξηροτύρη Ἰωάν.**: καθηγητοῦ Ἀνωτ. Σχολῆς Βιομηχανικῶν Σπουδῶν Θεσσαλονίκης: Τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν.
- 18. Γρ. Κασσιμάτη**: Τέχνη καὶ Ζωή.
- 19. Πανελλήνιος διαγωνισμός ἀριστοῦχων.** Μ. Σ. 1962.
- 20. Γ. Κασσιμάτη**: Κανόνες καὶ Μέθοδοι ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.
- 21. Γ. Ἀραβανῆ**: Δάσκαλος καὶ παιδί.
- 22. Κ. Σπυριδάκη, Δ. Φ.** προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Συνελεύσεως Κύπρου: Ἡ ἀνθρωπιστικὴ παιδεία καὶ αἱ κατευθύνσεις τῆς ἐν Κύπρῳ ἐκπαιδεύσεως, Λευκωσία.
- 23. Κ. Σπυριδάκη**: Χαιρετισμοὶ πρὸς τὴν Νεολαίαν τῆς Κύπρου.
- 24. Κ. Σπυριδάκη**: Τὸ κλασσικὸν Γυμνάσιον καὶ αἱ Νεοελληνικαὶ σπουδαί, Λευκωσία.
- 25. Κ. Σπυριδάκη**: Τὸ δημοτικὸν ὡς ἀνθρωπιστικὸν σχολεῖον, Λευκωσία.
- 26. Κ. Σπυριδάκη**: Κύπριοι Βασιλεῖς τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος.
- 27. Χ. Τριανταφυλλίδη**, Δ/τοῦ ΣΤ' ἀστικῆς Λεμεσσοῦ: Λεξιλόγιον καὶ ὀρθογραφικὰ κείμενα.
- 28. Χ. Τριανταφυλλίδη**: Ἀτομικὴ ἐργασία στὴν Ἀριθμητικὴ διὰ τὰς τάξεις Δ', Ε', καὶ ΣΤ' τοῦ δημοτ. σχολείου.
- 29. Ἀνδ. Γεωργιάδου**, κλινικοῦ καὶ ἐκπαιδευτικοῦ ψυχολόγου: Ἐκπαιδευτικὴ καθοδήγησις καὶ δελτίον ἀτομικότητος.
- 30. Ἀπ. Ζάχου — Κων. Παπακωνσταντίνου**: Ἡ ἀγωγή τῶν παιδιῶν μας.

Μαθητικὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες:

1. Cyprus to-day, Vol. 1, No 2, ὄργανον τοῦ τμήματος δημοσιεύσεων τῆς ἑλληνικῆς κοινοτικῆς Συνελεύσεως.
2. Κυπριακὴ Ἐκπαίδευσις, ἀριθ. 20 Ἰουνίου 1963.
3. Δωδωναῖον Φῶς, τεῦχος 7ον.
4. Σχολικὰ Χρονικά, Ἰούλιος - Αὐγούστου τεῦχος 71 - 72.

ΤΟ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

Θὰ δημοσιεύσῃ σὲ προσεχὴ τεύχη του καὶ τὶς μελέτες:

1. **Γ. Α. Βασδέκη**: α) Συμπεράσματα ἀπὸ μιὰ πρόσφατη συζήτηση γιὰ τὴ διγλωσσία στὴ Νεοελληνικὴ Παιδεία.
β) Μνήμη τοῦ Παλαμά.
2. **Δημ. Χατζηγεωργιάδου**: Τὸ μάθημα τῆς ἱερογραφίας.
3. **Ἀδ. Γκρόζα**: Ἡ ἔννοια τοῦ νέου σχολείου.
4. **William G. Perry (Μετάφρ. Κων. Ἀλεξάντου)**: Τὰ πορίσματα τῆς ἐπὶ τοῦ προσανατολισμοῦ ἐπιτροπῆς: Ἐπὶ τῶν σχέσεων ψυχοθεραπευτικῆς καὶ προσανατολισμοῦ.
5. **Δημ. Ἡλιοπούλου**: Αἱ εἰσαγωγικαὶ ἐξετάσεις εἰς τὰ Πανεπιστήμια καὶ ἡ ἐπιλογὴ τῶν ἱκανωτέρων.

Σὲ προσεχὴ τεύχη ἐπίσης τοῦ «Σχολείου καὶ Ζωῆς» θὰ δημοσιεύουσι βιβλίο μαθητικὰ σημειώματα γιὰ κάθε βιβλίον ποὺ ἔχουν σταλῇ δυὸ ἀντίτυπα τοῦ στο περιοδικόν.

ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΑΜΠΑΛΟΥΡΗ
Διευθυντρίας τοῦ Πρωτ. Δημοτ. Σχολείου τῆς Παιδαγ. Ἀκαδημίας
Ἀρσακείου Ψυχικοῦ.

ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

1. Γυμνάσματα Γραμματικῆς διὰ τὴν Δ'. τάξιν Δημοτικοῦ Δσχ. 12
2. Ἀσκήσεις καὶ Προβλήματα Ἀριθμητικῆς διὰ τὴν Γ'.
τάξιν Δημοτικοῦ » 15
3. Ἀσκήσεις καὶ Προβλήματα Ἀριθμητικῆς διὰ τὴν Δ'.
τάξιν Δημοτικοῦ. Ἔκδ. «ΝΙΚΗ». » 12
4. Ἀσκήσεις καὶ Προβλήματα Ἀριθμητικῆς διὰ τὴν Ε'.
τάξιν Δημοτικοῦ » 25
5. Ἀσκήσεις καὶ Προβλήματα Ἀριθμητικῆς διὰ τὴν ΣΤ'.
τάξιν Δημοτικοῦ » 30

Ἀπαντα εἰς 170 μαθήματα, διὰ τὴν πλήρη καὶ καθημερινὴν διδασκαλίαν τῶν ἀνωτέρω μαθημάτων, με συστηματικὴν κατάταξιν τῆς διδακτέας ὕλης.

Κεντρικὴ Παρακαταθήκη παρὰ τῇ ἰδίᾳ
Τηλέφωνον 962.101

